

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗУБИК АНДРІЙ ІГОРОВИЧ

УДК 39:911.3 (=161.2:1-87)

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА: РОЗСЕЛЕННЯ, СОЦІО-
І ДЕМОГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ**

11.00.02 – економічна та соціальна географія

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата географічних наук

Науковий керівник
доктор географічних наук, професор
Лозинський Роман Мар`янович

Львів – 2016

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ	10
1.1. Поняття “діаспора”, чинники формування та розвитку діаспор	10
1.2. Методика дослідження діаспори	20
1.3. Статистична основа дослідження української діаспори	22
1.4. Літературні й інші джерела дослідження української діаспори	29
Висновки до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДУМОВИ І ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ	35
2.1. Історико-географічні особливості формування української діаспори	35
2.2. Вплив державного розмежування на розселення українців	40
2.3. Сучасна економічна ситуація в Україні як чинник міграції	44
2.4. Міграційні потоки українців	53
Висновки до другого розділу.....	58
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ В КРАЇНАХ СВІТУ	60
3.1. Географія розселення зарубіжного українства у світі	60
3.2. Етномовні процеси в українській діаспорі	113
3.3. Демогеографічні та демоекономічні показники української діаспори	132
3.4. Освітній рівень українців у різних країнах проживання	143
3.5. Загальна типізація країн з українською діаспорою	149
Висновки до третього розділу.....	155
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ	157

4.1. Діаспоральна політика країн проживання української діаспори..	157
4.2. Діаспоральна політика України.....	161
4.3. Сучасні проблеми суспільно-географічного дослідження української діаспори.....	167
Висновки до четвертого розділу.....	169
ВИСНОВКИ.....	172
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	176
ДОДАТКИ.....	210

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна українська діаспора сформувалася внаслідок добровільного та примусового переселення українців до інших країн, а також через зміну державних кордонів. У наш час зростання чисельності українців за кордоном зумовлене процесами української трудової міграції, яка є результатом негативних явищ в економіці України. Діаспора є важливим людським, політичним та економічним потенціалом для України. Наразі невирішеними залишаються духовні, культурні, мовні та освітні потреби української діаспори. Важливою і актуальною є проблема асиміляції, особливо в країнах колишнього Радянського Союзу, де українці швидко русифікуються, інтегруючись у чисельнішу російську діаспору.

Увага дослідників до української діаспори особливо зросла після проголошення незалежності, а також – після Помаранчевої революції. За останні роки діаспоральна проблематика актуалізується серед науковців в контексті євроінтеграції України.

Українська діаспора є предметом досліджень різних наукових дисциплін та напрямів, однак її географічний аспект вивчено недостатньо. Використання географії в дослідженнях діаспори необхідне передусім для аналізу розселення українців у світі, просторового вивчення соціальних та демографічних процесів. Потребують дослідження сучасні еміграційні потоки українців, абсолютні та відносні зміни в структурі української діаспори, зрушення у розселенні в “традиційних” країнах української діаспори (Канада, Російська Федерація, США), розселення в країнах “нової” міграції (Італія, Іспанія, Португалія), етногеографічні процеси, аналіз етнонаціональної та міграційної політики в країнах з численною українською діаспорою.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах наукової теми “Сучасні тенденції трансформації суспільно-географічного простору України” (номер державної реєстрації 0111U008005), яка виконувалася на кафедрі географії України географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи – суспільно-географічне дослідження сучасної української діаспори, зокрема аналіз динаміки чисельності українців у країнах світу та особливостей їх розселення, вивчення/виокремлення соціо- і демогеографічних процесів серед українців, які проживають поза межами України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання головних **завдань**:

– проаналізувати поняттєво-термінологічний апарат, сучасні теорії та концепції, які стосуються проблематики діаспори, для уточнення теоретико-методологічних і методичних засад дослідження української діаспори в суспільній географії;

– порівняти програми переписів населення в країнах проживання української діаспори за наявністю етнодемогеографічних, етнокультурних та етномовних критеріїв, які характеризують українську діаспору;

– дослідити особливості дії різноманітних чинників у процесі утворення українських діаспор у країнах світу;

– встановити динаміку чисельності української діаспори, зміни в структурі її розселення за останні десятиріччя на основі опрацювання результатів переписів населення, які відбувалися в країнах проживання, матеріалів поточної міграційної статистики, соціологічних та оцінних даних;

– уточнити чисельність носіїв української мови у світі, дослідити етномовні процеси в українській діаспорі за етномовними критеріями, які використовують у програмах переписів у країнах проживання, встановити статевовікову структуру та освітній рівень за демографічними критеріями переписів населення;

– проаналізувати сучасну етнічну та міграційну політику в країнах проживання української діаспори, її вплив на функціонування української діаспори, обґрунтувати критерії, цілі та механізми державної політики в Україні щодо співпраці із зарубіжними українцями (діаспоральної політики).

Об'єктом дослідження є сучасна українська діаспора, яка проживає в різних країнах світу.

Предметом дослідження – тенденції в динаміці чисельності українців у країнах світу, особливості їхнього розселення, соціо- і демогеографічні процеси в українській діаспорі.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є фундаментальні положення теорії суспільної географії. З метою всебічного аналізу процес дослідження поділено на чотири етапи та сім підетапів, на кожному з яких використовувалися різноманітні методи та підходи. Зокрема, у роботі використано історичний, порівняльно-географічний, картографічний, порівняльний методи, метод історико-географічних зрізів, аналізу, логічний, типізація.

У процесі написання дисертації використано теоретичні та прикладні напрацювання відомих українських і зарубіжних науковців: Р. Брубейкера, І. Винниченка, О. Воловини, П. Гаврилишина, О. Годованської, В. Джамана, М. Дністрянського, В. Євтуха, О. Заставецької, Ф. Заставного, В. Кабузана, О. Казьміної, І. Крючковської, В. Круля, В. Куреляка, М. Лаврук, Р. Лозинського, В. Лопуха, В. Маркуся, Н. Мерфі, М. Сополіги, О. Топчієва, В. Трощинського, Г. Шеффера та ін. У контексті досліджень впливу державного розмежування на розселення українців актуальними є праці українських науковців С. Дністрянського, В. Кубійовича, С. Рудницького, І. Теслі та інших.

У роботі використано результати 45 переписів населення в декількох десятках країн, де проживає українська діаспора з кінця ХІХ ст. і до початку ХХІ ст. Етнодемографічні, етнокультурні та етномовні критерії програм переписів населення стали інформаційною основою дослідження. Не менш важливими є дані імміграційних бюро щодо чисельності українських трудових мігрантів.

Наукова новизна одержаних результатів. У результаті дисертаційного дослідження *вперше*:

– здійснено порівняльно-географічний аналіз розселення, соціальних і демогеографічних процесів в українській діаспорі після 1991 р.;

– уточнено сучасну чисельність української діаспори в країнах світу та її динаміку за останні десятиріччя, виявлено тенденції збільшення чисельності українських діаспор у країнах ЄС та Північної Америки, підвищення рівня урбанізації та освітнього рівня зарубіжних українців;

удосконалено:

– підходи до розроблення діаспоральної політики для країн проживання української діаспори на основі демоекономічних, демосоціальних та етномовних особливостей;

отримали подальший розвиток:

– дослідження джерельної основи вивчення української діаспори, зокрема встановлено наявність та змістовність етнодемографічних, етнокультурних та етномовних критеріїв, які характеризують українську діаспору в переписах населення, проведених в країнах її проживання;

– дослідження передумов і чинників формування української діаспори на основі сучасних теорій та концепцій з використанням найновіших статистичних матеріалів, зокрема, уточнено періодизацію формування української діаспори, проаналізовано вплив економічної ситуації на здійснення української трудової міграції;

– дослідження особливостей розселення української діаспори в різних країнах світу, у тому числі, зміни в розселенні українців у Казахстані, Канаді, Російській Федерації, Румунії, США та інших країнах у розрізі адміністративно-територіальних одиниць середньої та нижньої ланки;

– картографування розселення української діаспори, за допомогою програми ArcGIS складено 49 авторських карт, що відображають розселення українців у різних країнах світу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що систематизовані й узагальнені матеріали проведених досліджень можуть використати центральні, регіональні та місцеві органи державної влади у формуванні діаспоральної політики під час вирішення культурних, мовних, юридичних та освітніх потреб, а також у розробленні програм розвитку

української мови в середовищі української діаспори. Теоретичні та прикладні положення дисертації використано в процесі викладання навчальних дисциплін “Географія населення України”, і “Етногеографія України” та включено до наукових звітів кафедри географії України за 2012–2015 рр.

Особистий внесок здобувача полягає у зборі та обробці результатів переписів населення, які проводилися наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. У роботі висловлено концептуальні міркування, розроблено методичні підходи та складено висновки, які сформульовані особисто здобувачем наукового ступеня. Наукові положення, висновки і рекомендації, що подані в дисертації та публікаціях і виносяться на захист автор отримав самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження представлено на наукових конференціях і семінарах: Міжнародній науковій конференції “Географічна наука і практика: виклики епохи”, присвяченій 130-річчю географії у Львівському університеті (*м. Львів, 16–18 травня 2013 р.*), VII Міжнародній конференції “Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід” (*м. Львів-Тернопіль, 4–6 жовтня 2013 р.*), Науково-практичній Інтернет-конференції “Фундаментальні та прикладні дослідження в географічній, екологічній та хімічній освіті” (*м. Умань, 14–15 листопада 2013 р.*), Міжнародній науково-практичній конференції “Стратегія розвитку туризму у ХХІ столітті у контексті вирішення глобальних проблем сучасності” (*м. Львів, 27 березня 2014 р.*), Всеукраїнській науковій конференції присвяченій 70-річчю кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка (*м. Львів, 19–20 листопада 2015 р.*), III Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції “Актуальні проблеми країнознавчої науки” (*м. Луцьк, 15–16 грудня 2015 р.*), щорічних наукових семінарах та звітних наукових конференціях кафедри географії України Львівського національного університету імені Івана Франка.

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 16 наукових праць, з них 8 – у фахових виданнях, рекомендованих ДАК МОН України, 1 – у виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз, 1 – у закордонному

фаховому виданні, 6 – у матеріалах і тезах конференцій та семінарів, загальним обсягом 9,4 друкованих аркуша, в тому числі 0,5 аркуша – у співавторстві.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (367 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 211 сторінок, з них 180 – основного тексту. Робота містить 38 таблиць, 69 рисунків, 136 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

1.1. Поняття “діаспора”, чинники формування та розвитку діаспор

В системі географічних наук проблематикою діаспор найбільше займається етногеографія, методологічний апарат якої дозволяє всебічно досліджувати цю проблематику. Предметом вивчення етногеографії є територіальна організація етнонаціональної сфери включно з розміщенням етнічних спільнот і груп, співвідношенням і поєднанням ареалів розселення, етногеографічними процесами в історичній ретроспективі та перспективі [93, с. 13].

До предмету вивчення етногеографії входять аспекти, які охоплює досліджувана тематика: 1) історико-етногеографічні (зміна частки українців у національному складі населення країн, етногеографічні процеси на українських етнічних територіях в складі інших країн; 2) етнодемогеографічні (статевовікова структура, періоди міграції, освітній рівень); 3) соціально-етногеографічні (географія поширення української мови у світі); 4) політико-етногеографічні (імміграційна та етнічна політика держав-реципієнтів українців) [94, с. 35].

Місце етногеографії в системі наук визначають її міжпредметні зв'язки насамперед з етнологією та географічними науками. Етногеографія використовує досягнення етнології, досліджуючи походження, культуру та аспекти життєдіяльності етнонаціональних спільнот та груп. Водночас географічні науки, встановлюючи риси та закономірності геопросторової організації, сприяють формуванню засад та методології етногеографії [93, с. 14]. Етногеографія має зв'язки з історичними науками. Важливою є взаємодія етногеографії з етнічною соціологією та етнодемографією. Зокрема, етнічна соціологія вивчає питання розвитку та функціонування етносів чи етнічних груп, та етнодемогеографію, що досліджує демографічні процеси, динаміку чисельності етносів. У підрозділах етногеографії використовують науково-методичні здобутки історії, демографії, соціології, культурології, релігієзнавства та політології. У процесі взаємодії

етногеографії з лінгвістикою та картографією сформувалися прикладні науки – етнолінгвістика й етнокартографія [197, с. 13].

Важливою є взаємодія етногеографії з українознавством, зокрема з географічним українознавством. Український географ В. Кубійович, окреслюючи роль географічного українознавства в дослідженні української діаспори, зазначав, що це сфера досліджень, об'єктом яких є український етнос, нація, територія, держава у багатосторонніх проявах, зв'язках і опосередкуваннях [247, с. 18].

Іншими географічними науками, що вивчають українську діаспору, є географія населення, географія міграцій, географія поселень, історична географія, географія культури та поведінкова географія. Зокрема, географія населення вивчає динаміку чисельності української діаспори, зміни у розселенні, досліджує етнічні території та етнічні межі [93, с. 15; 365, с. 12–13]. Етнічну проблематику досліджують не лише в суспільних науках, але і у фізичній географії (етнічне ландшафтознавство) (рис. 1).

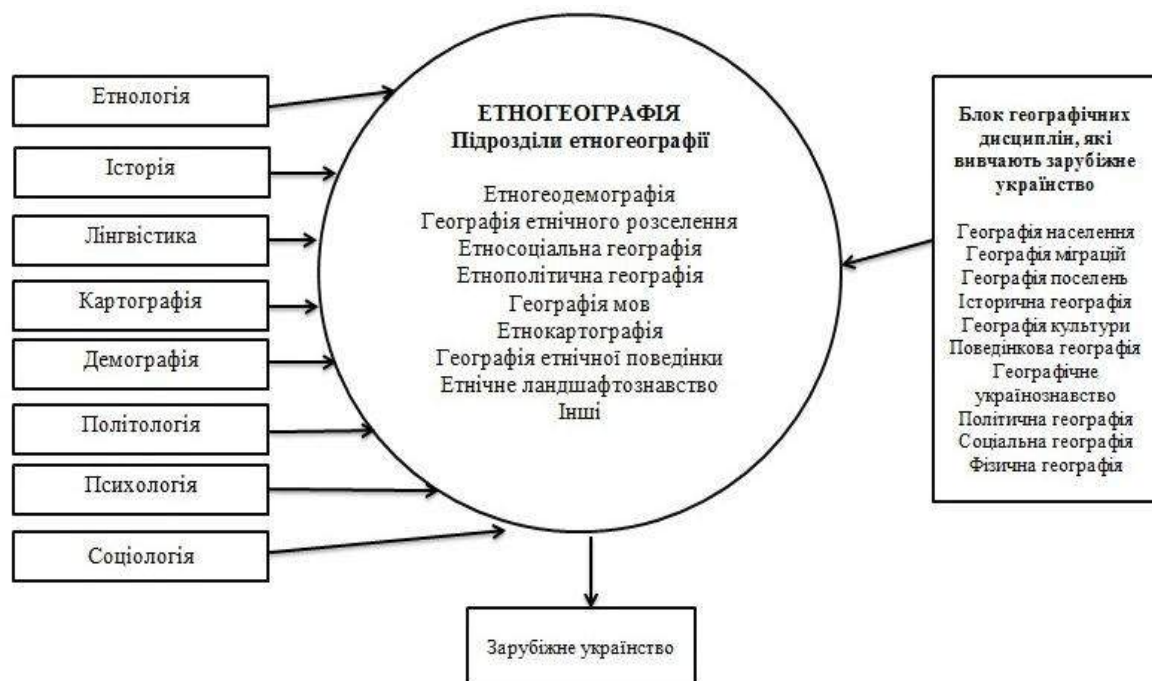

Рис. 1. Взаємозв'язок етногеографії із суспільно-географічними та соціальними науками. Складено автором на основі [93, 197, 365].

Поняттєво-термінологічний апарат дослідження знаходиться на перетині етнічної статистики, етнодемогеографії, географії розселення, етнолінгвістики та етнопсихології (дод. А.1), що якнайкраще демонструє зв'язки етногеографії з

іншими науками. Детальний аналіз цих понять не є завданням дослідження, зупинимося лише на поняттях “діаспора”, “українська діаспора”, “етнічна територія” та “етнічна меншина”.

Внаслідок широкої зацікавленості діаспоральною тематикою за останнє десятиліття відбувається трансформація поняття “діаспора”. Причинами цього є зміна векторів міграції, використання мігрантами нових каналів зв’язку, формування нових іммігрантських спільнот в країнах, де не було української діаспори (Греція, Іспанія, Італія та Португалія).

Головним поняттям проблематики дослідження є термін “діаспора”, а в контексті нашого дослідження “українська діаспора”. Досить вживаними є терміни “закордонне українство”, “закордонні українці”, “українці зарубіжжя”. Термін “українська діаспора” охоплює всіх українців, які опинилися за межами України, незалежно від причини: розпад країн, світові війни, природні катаклізми, політичні чи економічні кризи, особисті обставини [35, с. 65].

Спочатку українців у країнах їхнього проживання називали українцями-іммігрантами, іммігрантами українського походження. Також українці, залежно від країни проживання, ідентифікували себе як американські, канадські, бразильські українці, чи українці американського, канадського, бразильського походження [346, с. 16–18].

Термін “діаспора” підкреслює факт переважно недобровільного переселення етносу; у процесі розвитку недержавних діаспор відбувається формування політичної ідеології, спрямованої на утворення власної незалежної держави [187, с. 532]. Поняття “українська діаспора” засноване на визнанні сучасних кордонів України як історичної та політичної реальності, факті проживання українців в інших країнах.

Як відомо, походження терміна “діаспора” найчастіше пов’язують з єврейською спільнотою. Згідно з визначенням, яке наведене в “Історичному словнику”, діаспора – це розселення євреїв з часу Вавилонського полону у VI ст. до н. е. поза Палестиною. У широкому значенні термін “діаспора” означає земляцтво чи національну меншину [150]. Проте варто зазначити, що євреї,

характеризуючи своє вимушене переселення, використовують слово “галут”. Але науковці, відштовхуючись від історичної традиції для позначення термінів використовувати грецькі та латинські слова, запропонували слово “діаспора” (з грецької *διασπορά* – розсіяння) як слово, яке найточніше описує процеси розселення етносів.

Для української діаспори характерні такі ознаки: перебування частини українського етносу поза межами України; створення в результаті переважно недобровільного переселення українців; розселення – компактне та розсіяне, походження – автохтонне та іммігрантське; діаспорні українці, на відміну від українських трудових мігрантів, зазвичай мають громадянство країни проживання [346, с. 19–24].

Український географ Ф. Заставний зазначав, що українська діаспора має свої особливості: характеризується різним часом і мотивами поселення в тих чи інших регіонах, регіональними особливостями розселення, рівнем етнічно-культурного розвитку та національної свідомості. Різними є частка українців у населенні країн проживання, рівень збереження української мови, національної свідомості, культури, схильність до асиміляції [132, с. 30].

Для українських науковців важливою є проблема осмислення феномену діаспори. Передусім це стосується використання словосполучень “західна українська діаспора” та “східна українська діаспора”. Попри умовний територіальний поділ між “західною” та “східною” діаспорою є відмінності в розселенні, ступені асиміляції, статевовіковій структурі, освітньому рівні тощо.

Серед усіх визначень діаспори можна виділити два основні підходи до його трактування: а) етнічна спільнота, яка перебуває у іноетнічному середовищі; б) громадяни країни, які мають інше етнічне походження та підтримують зв’язок з історичною батьківщиною (табл. 1).

Підходи науковців до визначення терміна “діаспора”

Науковець	Ключовий термін/терміни для позначення	Головні ознака/ознаки
Алієва М.	частина етносу	проживання поза межами етнічної батьківщини; збереження етнічної та релігійної ідентичності; наявність спільного історичного походження, інтересів, культурних цінностей; громадська солідарність із співвітчизниками.
Брубейкер Р.	етнос/частина етносу	емоційний/політичний зв'язок з історичною батьківщиною.
Винницький М.	етнічна спільнота	проживання поза межами країни походження; створення та функціонування організаційних структур.
Годованська О.	українська національна спільнота	проживання поза межами країни походження; відчуття духовного зв'язку з Україною.
Дабаг М., Платт К.	суспільна модель	взаємодія традицій, досвіду, спогадів, культури та мови.
Есман Дж.	етнічна меншина	емоційний чи матеріальний зв'язок з історичною батьківщиною.
Заставний Ф.	частина народу/етнічна спільнота	проживання поза межами країни походження внаслідок насильницького виселення, загрози геноциду, дії економічних, політичних, чи географічних факторів.
Канукова З.	частина етносу	проживання поза своєю історичною батьківщиною; збереження етнічної самосвідомості, культурної самобутності; розвинута діаспорна структура.
Кім О.	етнополітичний феномен	проживання в іноетнічному середовищі.
Коен Р.	–	розсіяння у більш як два зовнішні регіони; колективна пам'ять про батьківщину та наявність наміру туди повернутися.
Коннор У.	сегмент населення	проживання поза межами батьківщини.
Кубійович В.	частина українського етносу	постійне проживання поза межами української національної території.
Левін З.	етнос/частина етносу	уявлення про єдність походження; групові характеристики, які відрізняють їх від решти населення країни призначення.
Лисенко Ю.	іноетнічна група частина етносу етнічна меншина	перебування в іноетнічному середовищі.
Полоскова Т.	–	етнічна ідентичність; спільність походження та культурних цінностей; збереження етнічної та культурної самобутності;
Семенов Ю.	етнічний феномен	спільна культура, мова; відмінність від інших етнічних спільнот.
Стрельченко С.	етнічна/конфесійна меншина	спільна самосвідомість; інститути внутрішньої консолідації.
Тишков В.	спільнота	уявлення про спільну історичну батьківщину; групова солідарність; відносини з історичною батьківщиною.
Тощенко Ж., Чаптікова Т.	сукупність людей єдиного етнічного походження	наявність соціальних інститутів для розвитку та функціонування спільнот.
Хабібуліна Н.	етносоціальна спільнота людей єдиного етнічного походження	соціальні інститути, що забезпечують захист та підтримку її членів.

Складено за [36, с. 63–68; 48, с. 44–71; 56, с. 17–22; 77, с. 16; 7, с. 25–40; 10, с. 333–349; 132; 164, с. 23–28; 168; 177, с. 40–51; 247, с. 60–74; 194; 260, с. 64–73; 266, с. 65–68; 344, с. 43–63; 345, с. 37–45; 356].

як діаспори створені внаслідок міграції, у їхньому розвитку зростає роль етногеографічних процесів.

Міграція українців з економічних та політичних причин є важливим фактором формування спільнот трудових мігрантів, які згодом трансформуються в діаспору. Поняття “міграція” використовують не лише в демографії, але й в інших науках, зокрема біології (“міграція тварин”), хімії (“міграція хімічних елементів”) та інших. Тому в суспільних науках коректніше використовувати поняття “міграція населення”. Для того, щоб відбулася міграція, необхідні причини, які змусять людей здійснити переміщення у просторі. Ці причини називають чинниками міграції, які є сукупністю причин, явищ і подій, під впливом яких виникають та відбуваються переміщення населення, так звані фактори “притягання-виштовхування”. Теорію факторів “притягання-виштовхування” розробив англійський науковець Е. Равенштейн у праці “Закони міграції” [24, с. 241–305]. Згідно з цією теорією на міграцію населення впливають чотири види чинників: чинники, які діють у початковому місці проживання мігранта; чинники, які діють на стадії переміщення мігрантів; чинники, які діють у місці в’їзду мігранта; чинники особистісного характеру [24, с. 241–305].

Аналіз наукових публікацій, присвячених проблемам міграції населення, дає змогу умовно розподілити чинники притягання та виштовхування на п’ять груп: економічні, соціальні, культурні, політичні та екологічні. Окрім економічних, соціальних та культурних чинників, на міграційні наміри населення впливають політичні й екологічні чинники (табл. 2) [171].

Таблиця 2

Головні чинники впливу на міжнародну міграцію	
Чинники “виштовхування”	Чинники “притягання”
1	2
Економічні	
Низька заробітна плата	Висока заробітна плата
Низька якість життя	Висока якість життя
Високий рівень безробіття	Наявність вільних робочих місць
Економічна нестабільність	Стабільний розвиток економіки
Обтяжлива система оподаткування	Ліберальна система оподаткування
Соціальні	
Низька якість освіти	Висока якість освіти
Погані умови праці	Гарні умови праці
Недоступна система охорони здоров’я	Доступна та система охорони здоров’я

1	2
Відсутність можливостей для професійної самореалізації	Наявність можливостей для професійної самореалізації
Культурні	
Релігійні переслідування	Свобода віросповідання
Етнічна дискримінація	Відсутність етнічної дискримінації
Расова дискримінація	Відсутність расової дискримінації
Політичні	
Відсутність демократії	Розвинена демократія
Політична нестабільність	Стабільність політичної системи
Корумпованість владних структур	Відсутність корупції
Екологічні	
Забруднене навколишнє середовище	Краща екологічна ситуація
Низька якість питної води та їжі	Чиста питна вода та екологічно безпечна їжа

З формуванням українських трудових діаспор в Іспанії, Італії, Португалії, Польщі, Російській Федерації та інших країнах виникла потреба розглянути їх із врахуванням теорії міграційних мереж. Міграційні мережі – комплекси відносин між індивідами, які об'єднують мігрантів з батьківщиною. Функціями міграційних мереж є: матеріальна підтримка мігрантів, допомога під час здійснення міграції; налагодження зв'язку з батьківщиною; вплив на вибір місця призначення; інтеграція мігрантів [367, с. 197–198].

Мережі в контексті географії є просторовим феноменом. Необхідність створення міграційних мереж полягає у потребі отримання інформації, адаптації, контакті із історичною батьківщиною. З їхньою допомогою відбувається обмін культурними, політичними чи економічними ресурсами для допомоги історичній батьківщині, чи навпаки – для протидії владі в країні походження.

Загалом специфіка міграції пов'язана зі стратегією адаптації мігрантів у приймаючому суспільстві. Мігранти створюють структури, які є засобом адаптації, – діаспори, земляцтва, державні, суспільні та комерційні інститути, благодійні організації, які виступають посередниками між країною прийому та походження мігрантів [366, с. 168–171].

У сформованих в результаті міграції середовищах трудових мігрантів чи діаспорах відбуваються етногеографічні процеси. На швидкість етногеографічних процесів впливають: особливості етносів, які взаємодіють, економічні, культурні, мовні, релігійні відмінності тощо. Важливий вплив на етногеографічні процеси має етнічна та імміграційна політика, відносини країни походження та

призначення мігрантів. За допомогою дослідження етногеографічних процесів, як і будь-яких суспільно-географічних зв'язків та процесів, можна: а) описувати цілісність та структуру досліджуваних об'єктів; б) поповнювати поняттєво-термінологічний апарат науки; в) адекватно відобразити об'єктивну дійсність [240, с. 57, 62–63].

У науковій літературі розрізняють вузьке та широке трактування етнічних процесів. У широкому розумінні етнічними процесами вважають будь-які зміни складових етносу, у вузькому – зміни, які впливають на етнічну ідентифікацію людини і можуть спричинити зміну нею етнічної належності та самосвідомості. За масштабом взаємодії виділяють етногеографічні процеси типу “етнос-етнос”, внутрішньоетнічні та міжетнічні. У межах нашого дослідження особливої уваги потребує розгляд міжетнічних етногеографічних процесів. Загалом ми виділили три групи чинників, які мають вплив на етногеографічні процеси в українській діаспорі: 1) чинники, що призводять до міграції та появи української діаспори; 2) чинники, що впливають на розселення; 3) чинники, що впливають на етногеографічні процеси в українській діаспорі (табл. 3) [143, с. 121–124].

Таблиця 3

Чинники, що впливають на етногеографічні процеси

Чинник	Складові чинника
Міграція та поява української діаспори	Економічні
	Політичні
	Географічне положення
	Поінформованість мігрантів про умови міграції
Розселення української діаспори	Природні умови, якщо міграція відбувається у сільську місцевість
	Наявність робочих місць у містах
	Етнічна політика (політичне життя) країн, які приймають мігрантів
	Умови доступу до країни
	Умови переселення
	Отримання громадянства, дозволу на працю
Вплив на етногеографічні процеси в українській діаспорі	Заселення у райони, де проживають співвітчизники
	Близькість до країни походження
	Етнічна та міграційна політика країн прийому
	Взаємовідносини країни, де сформована українська діаспора та країни походження

Складено автором.

Залежно від того, які параметри етнічності зазнають трансформації, виділяють етносоціальні, етномовні, етнокультурні та етнодемографічні процеси [93, с. 34–36]. Українській діаспорі притаманні процеси етнічної асиміляції, яка поділяється на природну і насильницьку. Природна асиміляція

відбувається через взаємодію двох етносів, обумовлена соціально-економічним розвитком певної країни. Насильницька асиміляція – прояв цілеспрямованої державної етнічної політики, ціллю якої є зміна етнічної належності певної частини суспільства. Одним із прикладів насильницької асиміляції є заборона використання мови чи релігії. Насильницьку асиміляцію варто відрізнити від примусової, яка характерна для мігрантів у розвинутих країнах, де швидка асиміляція мігрантів є умовою їхньої адаптації.

На швидкість асиміляційних процесів впливають: чисельність та частка у населенні країни проживання асимільованої групи; соціально-правовий стан мігрантів; характер розселення; час перебування в іноетнічному та іномовному середовищі; змішані шлюби; сфера зайнятості асимільованої групи; наявність/відсутність зв'язків з історичною батьківщиною; господарські зв'язки з титульним етносом; близькість асимільованих і асимілюючих за мовою, культурою, релігією [162, с. 94].

Трансформація української діаспори головно пов'язана із процесами асиміляції. Варто зазначити, що проголошення незалежності України двояко вплинуло на асиміляційні процеси в українській діаспорі. Деякі науковці зазначають, що після 1991 р. українська діаспора втратила свою місію, яка полягала у відстоюванні ідеї незалежної України. Але, з іншого боку, з проголошенням незалежності України частина діаспори повернулася на історичну батьківщину. Відбувається розчарування представників західної діаспори в сучасних українських реаліях, відсутністю успіхів у економіці, політиці. Чисельність українців зменшується через зміну поколінь в українській діаспорі, відсутність підтримки з боку української влади, особливо в країнах-сусідах України, країнах колишнього Радянського Союзу [45, с. 30].

Важливу роль в українській діаспорі відіграють етномовні процеси. Термін “етномовні процеси” має вузьке та широке трактування. У вузькому розумінні етномовні процеси – ті, які безпосередньо пов'язані зі зміною людиною або спільнотою своєї мовної належності. У широкому – процеси зміни мовних ознак населення, у яких мова виступає передусім критерієм етнічної ідентичності

людини та пов'язана з існуванням етносу. До етномовних процесів відносять, наприклад, зміну словникового складу, розширення чи звуження функцій мови, поширення серед членів етносу іншої мови, виникнення двомовності, перехід на іншу мову, тобто процеси мовної асиміляції [199, с 139].

1.2. Методика дослідження діаспори

Етногеографічні процеси є результатом дії просторових, часових, етнічних та історичних чинників. При дослідженні етногеографічних процесів географ М. Дністрянський запропонував застосовувати чотири методичні прийоми: 1) виділення методом періодизації основних етапів історичних етногеографічних змін; 2) виявлення основних тенденцій за допомогою аналізу динаміки середовищ зарубіжних українців за різними параметрами; 3) виявлення причинно-наслідкових зв'язків релігійно-конфесійних та етногеографічних процесів; 4) оцінка етногеографічних процесів у сучасних кордонах країн [93, с. 55].

Для дослідження проблематики української діаспори виділено чотири етапи та сім підетапів, що робить можливим використання для кожного з них свої методи: 1) виявлення головних теорій та концепцій, міждисциплінарних зв'язків у межах проблематики дослідження. У межах першого етапу виділено три підетапи, а саме: а) уточнення головних термінів; б) попереднє встановлення методів та методики; в) конкретизація джерельної бази дослідження, основного масиву первинної інформації. На цьому етапі використовуються філософські, загальнонаукові методи, метод термінологічного аналізу та бібліографічний метод.

2) Аналіз передумов і чинників формування української діаспори із використанням порівняльно-географічного, картографічного методів та методу історико-географічних зрізів.

3) Виділення ареалу проживання української діаспори.

4) Встановлення проблем та перспектив функціонування української діаспори, де виділено чотири підетапи: а) аналіз розселення української діаспори на сучасному етапі та основні тенденції; б) аналіз етномовних процесів в українській діаспорі; в) визначення демогеографічних параметрів української

діаспори; г) розробка типізації країн за основними функціональними параметрами. Для встановлення показників, необхідних для третього етапу, важливими є картографічний, порівняльний, статистичний методи, а також методи кластерного аналізу та аналогових ареалів. На різних етапах дослідження етногеографічних проблем методологічне значення можуть мати різні теорії і концепції (табл. 4).

Таблиця 4

Етапи етногеографічного дослідження української діаспори	
Етап дослідження	Складові етапу
I. Виявлення головних теорій та концепцій, міждисциплінарних зв'язків у межах проблематики дослідження	Ознайомлення з літературою; Уточнення проблеми (теми) і складання початкового плану дослідження.
1.1. Уточнення головних термінів дослідження	Аналіз основних термінів дослідження; Робота з літературними джерелами.
1.2. Попереднє встановлення методів та методики	Вибір методів дослідження; Складання календарного плану досліджень.
1.3. Конкретизація джерельної бази дослідження, основного масиву первинної інформації	Складання картотеки за літературними джерелами; Анотація, реферат або виписки з літературних джерел.
II. Аналіз передумов і чинників формування української діаспори	Історико-географічні передумови формування української діаспори; Зміна державних кордонів; Аналіз сучасної економічної ситуації; Сучасні міграційні потоки українців.
III. Встановлення ареалу проживання та основних параметрів української діаспори	Аналіз, динаміка розселення української діаспори; Характеристика демогеографічних параметрів; Встановлення чисельності носіїв української мови, картографування результатів.
IV. Встановлення проблем та перспектив функціонування української діаспори	Етнічна та імміграційна політика країн проживання; Суспільно-географічні проблеми дослідження.

Головною джерельною основою в дослідженні української діаспори є статистичні матеріали, що вимагає коректного застосування методів статистичної обробки матеріалів. Використання останніх результатів переписів населення у країнах проживання української діаспори та врахування відмінностей між ними передбачає: а) кількісний аналіз демографічних співвідношень в етнонаціональній структурі країн проживання за допомогою статистичних методів; б) аналіз розселення українців з використанням типізації за демографічним потенціалом, особливостями заселення, мовно-культурними ознаками, ступенем асиміляції, характером розселення [93, с. 51–52].

Суттєвою проблемою, що впливає на статистичне дослідження української діаспори, є відсутність переписів населення у деяких країнах проживання

українців, критерію “національність” в програмах перепису тощо. Вагомою проблемою є територіальний рівень інформації про українську діаспору в країнах проживання. Для прикладу, у Російській Федерації за результатами переписів населення публікують етнічний склад населення на рівні районів, тоді як у Румунії та Молдові – на рівні міст та сіл. Сукупність цих чинників ускладнює процес встановлення чисельності зарубіжних українців, особливо тих, що народилися в змішаних шлюбах. Тому нерідко бачимо завищення чисельності українців та осіб українського походження в науковій літературі і засобах масової інформації [95, с. 127–138].

Проблема використання результатів переписів населення полягає в тому, що ці переписи велися за різними програмами з використанням різних етнокультурних показників. Переписи проводилися в різні роки, тому з наукової точки зору некоректним є пряме підсумування чисельності українців за кордоном [250, с. 138].

Дослідження розселення українців, особливо на українських етнічних територіях, можна здійснювати за допомогою методу польових досліджень у поєднанні із соціологічними опитуваннями. Також таку методику можна застосовувати для дослідження українських трудових діаспор.

Комплексне відтворення складових етногеографічної ситуації у територіальному розрізі можливе із застосуванням картографічного методу. Етнічна картографія включає картографічне відображення розміщення етнонаціональних спільнот і груп, окремих елементів матеріальної і духовної культури, притаманних складовим етносу. Метод є продуктивним під час аналізу етногеографічної ситуації на різних територіальних рівнях: глобальному, континентальному, регіональному та державному, розкриваючи їхній сучасний стан, структуру та динаміку [93, с. 55].

1.3. Статистична основа дослідження української діаспори

Виокремити українців серед представників інших національностей можна за мовою, країною походження чи національністю. Таку змогу дає опрацювання переписів населення, які проводять майже в усіх країнах світу, а отримані дані

публікують на сайтах управлінь статистики чи електронних ресурсах, які присвячені перепису [141, с. 166–169; 146, с. 136–145].

У сучасному трактуванні перепис населення визначається як захід, який дає змогу проводити через регулярні інтервали часу офіційний облік кількості населення, що проживає на території країни і в її найменших географічних одиницях, поряд з інформацією про соціальні та демографічні характеристики населення, включаючи в себе процес збору та розробки інформації про осіб, також оцінку, поширення і аналіз даних [250, с. 5–7].

У середині ХІХ ст. в переписи населення починають вводити критерії для визначення етнічної та мовної належності населення, його віровизнання. Виникненню потреби в такій інформації найбільше сприяло національно-культурне відродження численних етнічних спільнот Європи, які на той час не мали своєї державності (дод. А.2) [141, с. 166–169].

Упродовж ХХ ст. демографи та статистики поступово виділили найважливіші етнокультурні показники, які доцільно використовувати в програмах переписів населення. Сутність цих показників відображено, зокрема в рекомендаціях Конференції європейських статистиків (КЕС) щодо переписів населення та житлового фонду (табл. 5) [250, с. 137–142].

Таблиця 5

Рекомендовані КЕС етнокультурні критерії у переписах населення

Ознака	Трактування ознаки і рекомендовані критерії
Етнічна належність	Має ґрунтуватися на спільному розумінні історії та територіального походження (регіонального, національного) етнічної групи чи общини, а також на особливих культурних характеристиках, таких як мова, і/або віровизнання, і/або особливі звичаї чи побут.
Мова	а) “рідна мова”, яка визначена як перша мова, засвоєна вдома у ранньому дитинстві; б) основна мова, яка визначена як мова, якою особа володіє найліпше; в) мова (мови), найбільш використовувана (використовувані) вдома і/або на роботі; г) знання мови (мов), яке визначене як здатність розмовляти і/або писати однією чи декількома визначеними мовами.
Віровизнання	а) формальна належність до церкви чи релігійної общини; б) самоототожнення з визначеним віровизнанням, релігійною общиною чи конфесією; в) релігійне вірування; г) релігія, в яку навернули особу; е) сповідання культу.

Як бачимо з табл. 5, для аналізу етномовних даних про населення рекомендовано чотири базові мовні критерії, для аналізу віровизнання – п’ять. Запровадження певного показника в переписи населення дає змогу проводити

аналіз етнокультурної ситуації в країні, у тому числі в територіальному розрізі. Наприклад, мовні відомості, які отримують за допомогою критеріїв “а” і “б” (див. табл. 5), важливі для розуміння процесу змін в мовному середовищі та визначення лінгвістичних районів. Дані, які отримують з допомогою питань “в” та “г”, необхідні для аналізу використання та знання мов, включаючи офіційні мови та ті, які вивчають в школі. Загалом КЄС рекомендує формулювати принаймні два питання, що стосуються мови опитуваного. Одне питання має стосуватися ознак “а”, “б” або “в”, інше – ознаки “г”. Мовний склад населення можна визначати досліджуючи розподіл жителів за рідною мовою, за розмовною мовою, за вільним володінням певною мовою та поєднанням декількох мовних критеріїв.

В табл. 5 очевидним є чітке трактування принципів використання мовних показників. Як і раніше, збереглася провідна роль критерію “рідна мова”. Цілком новим критерієм виступає показник “г”, який у ХІХ – на поч. ХХ ст. майже не використовували. Тенденцією переписів населення останніх років у світі є використання критерію “родинна (домашня) мова”. За своєю сутністю він близький до критерію “рідна мова”, хоча несе у собі дещо менше психологічне навантаження, менше пов’язаний з критерієм національності [198, с. 12–14].

Суттєва вада переписів полягає в тому, що відповіді на мовні критерії у програмах переписів є суб’єктивними, оскільки мову визначає сама людина, відповідаючи на пряме запитання. Натомість у практиці проведення переписів виникають ситуації, коли людина зазначає у переписному листі одну мову, однак мовознавче дослідження виявляє, що насправді населення використовує інші. Часто це трапляється в регіонах, де поширені споріднені мови [200, с. 137].

До програми переписів здебільшого входить один з двох головних мовних критеріїв: рідна мова чи розмовна мова населення або ж різноманітні модифікації цих критеріїв. Інші, крім рідної та розмовної мови, мовні критерії у програмах переписів населення трапляються досить нечасто.

Загалом майже в усіх країнах, де проживає українська діаспора, переписи населення відбуваються з періодичністю раз у десять років. Виняток становлять Канада й Австралія, де перепис населення відбувається кожних п’ять років.

Програми переписів населення в деяких країнах не містять етнокультурних показників. Це, зокрема, такі країни як Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай та Франція, що зумовлено конкретними причинами: нечисленністю/численністю національних меншин, усталеною традицією проведення переписів населення, політичними обставинами тощо. У країнах, що були союзними республіками, програми переписів здебільшого успадкували етнокультурні показники з програм переписів колишнього СРСР, зокрема, перепису населення 1989 р. Це показники “національність”, “рідна мова” та “інша мова, якою володіє респондент”. Для аналізу статистичної основи дослідження обрано 27 країн, в яких проживає чисельна українська діаспора. У табл. 6 наведено приклади використання етнокультурних критеріїв у програмах переписів різних країн світу.

Таблиця 6

Використання етнокультурних критеріїв у програмах переписів населення

Країна	Роки проведення переписів населення	Етнокультурний критерій, який включають у програму перепису
1	2	3
Австралія	2006, 2011	походження; володіння рідною мовою; володіння іншими мовами; релігія, яку сповідують
Азербайджан	1989, 1999, 2009	національність; рідна мова
Білорусь	1989, 1999, 2009	національність; рідна мова; володіння російською та білоруською мовами; мова, якою розмовляють вдома; володіння іншими мовами
Бразилія	1996, 2000, 2010	расова належність
Велика Британія*	1991, 2001, 2011	національна ідентичність; належність до етнічної групи; рідна мова; володіння англійською; релігія, яку сповідують
Вірменія	1989, 2001, 2011	національність; рідна мова; інша мова, якою вільно володіють; релігія, яку сповідують
Грузія	1989, 2002, 2014	національність; рідна мова; володіння іншими мовами, релігія, яку сповідують
Естонія	1989, 2000, 2011	національність; рідна мова; володіння наріччям, говором або діалектом; володіння іншою мовою, крім рідної
Іспанія	1991, 2001, 2011	національність; громадянство
Італія	1991, 2001, 2011	національність; громадянство; релігія, яку сповідують
Казахстан	1989, 1999, 2009	національність; рідна мова; знання казахської, російської й англійської мов; віросповідання
Канада	1991, 1996, 2001, 2006, 2011	уміння спілкуватися англійською та французькою мовами; найбільш використовувана мова вдома; вміння говорити іншими мовами вдома; мова, яку особа вперше вивчила вдома в дитинстві і досі розуміє; етнічна належність
Киргизстан	1989, 1999, 2009	національність; рідна мова; володіння іншими мовами
Латвія	1989, 2000, 2011	національність; мова, якою опитуваний розмовляє вдома; володіння діалектами латвійської мови
Литва	1989, 2001, 2011	національність; рідна мова; вміння говорити/писати іншими мовами; релігія чи конфесія, до якої належать

1	2	3
Молдова	1989, 2004	національність; рідна мова; мова, якою зазвичай говорять удома; інші мови, якими володіє; релігія, яку сповідують
Нова Зеландія	2006, 2011	етнічна належність; розмовна мова; країна походження, релігія, яку сповідують
Польща	1988, 2002, 2011	національність, мова якою розмовляють вдома
Португалія	1991, 2001, 2011	національність; релігія, яку сповідують
Росія	1989, 2002, 2010	національність; володіння російською мовою; рідною мовою; володіння іншими мовами
Румунія	1992, 2002, 2011	належність до етнічної групи; рідна мова; релігія, яку сповідують
Словаччина	1991, 2001, 2011	національність; рідна мова; мова, яку найбільш використовують публічно; мова, якою користуються вдома
США	1990, 2000, 2010	раса; володіння англійською мовою; використання іншої мови, ніж англійська, вдома; етнічна належність
Таджикистан	1989, 2000, 2010	національність; рідна мова; інші мови, якими вільно володіють
Туркменістан	1989, 1995, 2012	національність; рідна мова; володіння іншими мовами
Чехія	1991, 2001, 2011	національність; рідна мова; релігія, яку сповідують

* Англія й Уельс, Шотландія та Північна Ірландія переписи населення проводять окремо. Тут і надалі замість Великої Британії розуміти Англія та Уельс.

Складено за [2; 3; 4; 5; 8; 11–17; 20; 22–23; 27–30; 32; 83; 159; 227–228; 231–232; 354].

За використанням критерію етнічної належності у програмах перепису країни, наведеного в табл. 6, можна розподілити на дві групи: країни, що використовують критерій етнічної належності; країни, що використовують критерій національності (табл. 7). Окрім цього низка країн у переписах населення не використовує прямого етнічного критерію.

Таблиця 7

Розподіл країн за критерієм етнічної належності

Критерій сформульований у програмі перепису	Країни, які використовують цей критерій
Етнічна належність, належність до етнічної групи	Австралія, Бразилія, Велика Британія, Канада, Нова Зеландія, США
Національність	Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Естонія, Іспанія, Італія, Казахстан, Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Португалія, Російська Федерація, Румунія, Словаччина, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Чехія

За використанням критерію мовної належності в програмах перепису країни, наведеного в табл. 5, можна розподілити на такі групи: 1) країни, що використовують критерій “рідна мова”; 2) країни, що використовують критерій “мова (и) найбільш використовувана вдома і/або на роботі”; 3) країни, що використовують критерій “володіння іншими мовами” (табл. 8).

Розподіл країн за мовним критерієм

Мовний критерій	Країни, які його використовують
Володіння рідною мовою, рідна мова опитуваного	Австралія, Азербайджан, Білорусь, Велика Британія, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан, Киргизстан, Литва, Молдова, Польща, Російська Федерація, Румунія, Словаччина, США, Таджикистан, Узбекистан, Чехія
Мова (и) найбільш використовувана (використовувані) вдома і/або на роботі	Білорусь, Канада, Латвія, Молдова, Нова Зеландія, Польща, Словаччина, США, Таджикистан
Володіння іншими мовами	Австралія, Білорусь, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан, Канада, Киргизстан, Литва, Молдова, Російська Федерація, Туркменістан

Складено за [2; 3; 4; 5; 8; 11–17; 20; 22–23; 27–30; 32; 83; 159; 227–228; 231–232; 354].

Використання мовного показника в переписах населення залежить від особливостей проведення переписів. Зазвичай країни поєднували два мовні показники “рідна мова” та “володіння іншими мовами”, або “рідна мова” і “мова (и) найбільш використовувана (використовувані) вдома і/або на роботі”. Найчастіше застосовували показник “рідна мова” країни колишнього СРСР (за винятком Латвії), Східної Європи (Румунія, Молдова, Чехія, Польща, Словаччина), Австралія, Велика Британія. Питання про основну мову (мову, якою респондент володіє найліпше) було сформульоване в переписних листах США. У переписних листах Канади, Латвії, Словаччини вміщено питання про використання мови (мов) вдома і/або на роботі.

Одним із рекомендованих мовних критеріїв є “знання мови (мов), які визначені як здатність говорити і/або писати однією чи декількома визначеними мовами”. У цьому аспекті важко виділити територіальну закономірність. Канада вводить питання про вміння спілкуватися англійською чи французькою мовами (є можливість зазначити інший варіант), Казахстан – про знання казахської, російської та англійської мов; Білорусь – володіння білоруською та російською мовами; Російська Федерація – про знання російської мови (хоча в переписному листі є питання “рідна мова”), Велика Британія – володіння англійською мовою. У переписних листах інших країн питання сформульоване як “інші мови, якими володіє респондент”.

Отже, на наш погляд, на підставі аналізу інформаційної основи дослідження етногеографічних процесів у країнах, де проживає численна українська діаспора,

за особливостями етнокультурних критеріїв у програмах переписів, можна розподілити на три групи [146, с. 136–145]:

1. Країни, в яких кількість українців за даними переписів можна визначити точно. Зазвичай це країни, у програмах переписів яких є прямий етнічний критерій, а в переліку етнічних груп у переписному листі є українці. Крім того, часто є також інші критерії (мовний, релігійний), що дають змогу детальніше проаналізувати українську діаспору в країні. Цю групу можна поділити на дві підгрупи:

– країни, де в програмах переписів етнічний критерій сформульовано як “етнічна належність”. Зокрема, це такі країни: Австралія, Велика Британія, Канада, Нова Зеландія та США;

– країни, де в програмах переписів етнічний критерій сформульовано як “національність”. До них належать: Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Естонія, Іспанія, Італія, Казахстан, Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Португалія, Російська Федерація, Румунія, Словаччина, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан та Чехія.

2. Країни, де за даними переписів кількість українців можна визначити приблизно, з більшим чи меншим ступенем точності. Зазвичай це країни, програми переписів яких критерію етнічності (національності) не мають, проте введено мовний критерій. У переліку мов у переписному листі є українська. Тут, у разі визначення кількості українців, потрібно враховувати, що можливо їхня частина зберегла етнічну ідентичність, проте не володіє українською мовою. Цю групу розподілено на три підгрупи:

– країни, де в програмах переписів мовний критерій сформульовано як “рідна мова”. Зокрема, це такі країни: Австралія, Азербайджан, Білорусь, Велика Британія, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан, Киргизстан, Литва, Молдова, Польща, Російська Федерація, Румунія, Словаччина, США, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Чехія;

– країни, де в програмах переписів мовний критерій сформульовано як “володіння іншими мовами”. Цей етномовний критерій використовують такі

країни: Австралія, Білорусь, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан, Канада, Киргизстан, Литва, Молдова, Російська Федерація, Туркменістан;

– країни, де в програмах переписів мовний критерій сформульовано “мова (и) найбільш використовувана вдома і/або на роботі”. Країни, у переписних листах яких використовують цей критерій: Білорусь, Канада, Латвія, Молдова, Нова Зеландія, Польща, Словаччина, США, Таджикистан [146, с. 136–145].

3. Країни, де за даними переписів кількість українців визначити немає можливості. Тобто це країни, у яких або взагалі немає етнокультурної переписної статистики, або ж у матеріалах етнокультурної статистики не виділено окремої групи “українці” або носіїв української мови. Зокрема, це такі країни як Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, Франція [146, с. 136–145].

Щодо таких країн можна використовувати матеріали про громадянство, які є в програмах майже всіх переписів. Таким способом можна визначити приблизну чисельність представників останнього періоду української міграції. Іншими джерелами можуть бути матеріали поточної статистики, зокрема статистики міграцій, дані релігійних організацій та ін.

1.4. Літературні й інші джерела дослідження української діаспори

Джерельна основа етногеографічних досліджень включає різноманітні писемні джерела, статистику етнонаціонального складу населення, картографічні та літературно-довідкові матеріали, політико-правові документи та дані соціологічних досліджень. Її можна поділити на сім головних груп: а) праці українських науковців; б) праці авторства зарубіжних науковців українського походження; в) праці зарубіжних науковців, у яких здійснено дослідження української діаспори; г) результати переписів населення у країнах проживання українців, дані імміграційних служб тощо; д) нормативно-правові документи, які регулюють правові норми проживання етнічних меншин, іммігрантів, міждержавні договори, резолюції міжнародних організацій тощо; е) картографічні матеріали; є) інші.

Проблематика діаспор стає об’єктом наукових інтересів багатьох українських та зарубіжних науковців. Теоретична розробка поняття “діаспора”, типізація

діаспор, інституційні засади функціонування діаспор, канали комунікації діаспор, економічні, культурні та соціальні аспекти діаспор, особливості адаптації діаспор досліджено в працях М. Алієвої [36, с. 63–68], Дж. Армстронга [1, с. 393–408], С. Арутюнова [39, с. 74–78], М. Аствацатурової [40, с. 41–46], В. Білецького [45, с. 29–34], Р. Брубейкера [48, с. 44–71], С. Вдовенка [55], М. Винницького [56, с. 17–22], І. Винниченка [57–58], Д. Горелова [81, с. 32–38; 82, с. 50–58], М. Дагана [7, с. 25–40], М. Дністрянського [93–95], О. Дякової [96, с. 276–281], В. Дятлова [97, с. 8–24], М. Есмана [9, с. 333–349], В. Євтуха [124–127], Ф. Заставного [132–133], В. Ігнатова [154, с. 8–17], О. Казьміної [162], З. Канукової [164, с. 23–28], А. Кіма [172], Дж. Кліффорда [6, с. 302–338], І. Ключковської [173, с. 70–75], Т. Кондратьєвої [175], У. Коннора [177, с. 40–51], Д. Коткіна [179, с. 26–28], С. Лаллукки [192, с. 81–89], Б. Лановика [193, с. 17–19], А. Леонової [195], А. Лобжанідзе [197], Р. Лозинського [198–201], В. Лопуха [202, с. 65–75], П. Мазуки [204–205], А. Машавець [212], Н. Метальникової [215, с. 13–32], О. Мілітарьова [216, с. 24–33], О. Наумова [225], В. Попкова [242, с. 7–22], А. Прохорової [249, с. 7–10], В. Сафрана [25, с. 83–90], Ю. Семенова [260, с. 64–73], С. Стрельченка [266, с. 65–68], Ж. Тощенко [345, с. 37–45], Н. Хабібуліної [356], Г. Шеффера [361, с. 162–184].

У цих працях розглянуто підходи до визначення терміну “діаспора”, процеси міграції та утворення діаспор, вплив діаспор на політичне життя країни проживання та походження. Попри висвітлення різних складових діаспори, аналіз її функціонування, збереження нею етнічної, мовної чи релігійної ознаки сутність діаспори в українській науковій літературі не досить ґрунтовно досліджено.

Розселення українців, поширення української мови в українській діаспорі, дослідження інституційних засад функціонування діаспор – ці питання порушені в працях Л. Ази [34], М. Бабути [41, с. 214–217; 42, с. 76–80], Ю. Бачинського [43], Л. Божук [47, с. 52–54], С. Брука [49, с. 16–31], В. Бурдяк [50, с. 166–171], Л. Васильєвої [54, с. 54–62], О. Воловини [31, 65–67], П. Гаврилишина [71], О. Газізової [72, с. 45–48], О. Годованської [77], Л.-І. Горват [80, с. 87–98],

О. Грушевського [84], В. Ідзя [155], В. Кабузана [158], В. Карпенко [167], С. Качараби [169–170], В. Коник [176, с. 22–29], В. Куреляка [188], Ю. Лагутова [191, с. 53–63], В. Лопуха [202, с. 65–75], Ю. Макара [206, с. 30–31], В. Маркуся [21], М. Марунчака [211], Г. Мельничук [213], Н. Мерфі [214], В. Моцок [220, с. 30–35], В. Наулка [224], А. Попка [243–244], О. Пронюк [246], Т. Рендюка [251], В. Романцова [253], О. Сапеляк [259], С. Семенюка [261], В. Сергійчука [262], М. Сополіги [263], В. Трошинського [346–347], Н. Чорної [359, с. 62–79], Т. Шпараги [363, с. 192–199].

Значний внесок у дослідження української діаспори зробили географи В. Садовський, Т. Олексіюк, В. Кубійович, Й. Шимонович, які проаналізували демографічні втрати українців у період Першої світової війни, у т. ч. і внаслідок міграції та депортації, а також асиміляційної політики держав, проблем фальсифікації результатів переписів населення та розселення українців поза межами української етнічної території.

Дослідження української діаспори реалізоване у підготовці та публікації Енциклопедії Українознавства. На думку В. Кубійовича, її основними завданнями є: а) бути головним довідником українознавства для української діаспори поза межами СРСР і його сателітів; б) бути джерелом знань про Україну і український народ для іноземців; в) бути джерелом об'єктивної інформації для українців, що проживають на батьківщині [247, с. 30–34].

Над дослідженнями української діаспори працюють зарубіжні науковці українського походження. За ініціативою науковців О. Воловини та В. Лопуха, які працюють у США при американській філії Наукового Товариства ім. Шевченка в США, у 2009 р. відкрито Центр демографічних та соціоекономічних досліджень українців у США. Основними завданнями Центру є: а) збирати і систематизувати наявні статистичні дані про українців у США; б) полегшити доступ до цих даних для дослідників, політиків, громадських лідерів та інших; в) сприяти академічним та прикладним дослідженням, базованих на цих даних [66, с. 171–174].

До найважливіших джерел інформації про українську діаспору належать монографічні видання “Ukraine a Concise Encyclopedia” [21], “Ukraine and

Ukrainians throughout the World” [19], “Зарубіжні українці” [131], “Украинцы в мире” [158], “Українці в світі” [346], у яких розкрито політичні, соціально-економічні причини еміграції з України, подано демографічну характеристику українців, описано роль та місце українців у соціально-економічній структурі в країнах проживання.

В Україні функціонують три інститути, які займаються дослідженнями української діаспори: Інститут дослідження української діаспори при Національному університеті “Острозька академія”, Інститут досліджень діаспори та Міжнародний Інститут освіти, культури та зв’язків з діаспорою при національному університеті “Львівська політехніка”.

Метою діяльності Інституту дослідження української діаспори при Національному університеті “Острозька академія” є вивчення життя, діяльності, творчого й наукового доробку українців, які проживають поза межами України, а також розширення й поглиблення наукових та культурних зв’язків [156].

Інститут досліджень діаспори – це громадська організація, заснована в 1994 р., метою діяльності якої є дослідження історії та сьогодення української діаспори, надання допомоги у вирішенні національно-культурних та інформаційних проблем [157].

Метою діяльності Міжнародного Інституту освіти, культури та зв’язків з діаспорою (МІОК) є підтримка українських діаспор та розвиток українського шкільництва у діаспорі [218].

Не менш важливою є тематика української діаспори у дисертаційних дослідженнях. Серед авторефератів дисертаційних досліджень, розміщених у електронній базі бібліотеки В. Вернадського, проблематика української діаспори порушується у 49 дослідженнях. Із загальної чисельності цих досліджень 41 з них – на здобуття кандидата наук, 8 – доктора. Більшість досліджень української діаспори здійснили історики – 25 кандидатських та 3 докторських дисертаційних дослідження. Вісім дисертаційних досліджень, присвячених українській діаспорі, подано на здобуття кандидата політологічних наук [229].

З географічних дисертаційних досліджень варто виділити працю В. Куреляка “Українці Румунської Мараморощини”, в якій досліджується українська етнічна меншина повіту Марамуреш, висвітлені історико-географічні особливості розселення українців, виділені етапи освоєння цієї території. Особлива увага приділена соціально-політичним та природно-ресурсним чинникам, які мали вплив на формування етнічної меншини [188].

Значним науковим здобутком стала публікація у 1993 р. атласу “Українці. Східна діаспора”, який став першим картографічним виданням, присвяченим українській діаспорі в країнах колишнього Радянського Союзу. Незважаючи на те, що інформаційною основою карт стали результати переписів населення до 1989 рр., які не завжди коректно відтворювали розселення українців на прикордонних з Україною територіях [352].

Зважаючи на здобутки українських географів у дослідженнях української діаспори, актуальним завданням для молодих науковців є продовження традицій, закладених В. Кубійовичем, Т. Олексіюком, С. Рудницьким, В. Садовським, І. Теслею та Й. Шимоновичем, розвинутих у дослідженнях І. Винниченка, М. Дністрянського, В. Євтуха, Ф. Заставного, Р. Лозинського, А. Шлепакова та ін.

Висновки до першого розділу

Суспільно-географічні дослідження української діаспори не втрачають своєї актуальності. Крім більш як сторічних діаспор у Аргентині, Бразилії, Канаді та США утворюються нові в країнах трудової міграції. У кожній країні проживання українська діаспора функціонує в окремому етнічному, мовному, культурному, релігійному та ментальному середовищах, що прямо чи опосередковано впливає на процеси розселення, етнічну та мовну асиміляцію. Діаспоральна проблематика є об'єктом дослідження не лише географії, але і демографії, етнології, історії, лінгвістики, політології, соціології та ін. Окремі аспекти цієї проблематики досліджують географічні науки, зокрема однією з таких наук є етногеографія. Її прикладні можливості дають змогу досліджувати географію розселення етносів, динаміку їхньої чисельності, взаємовідносини із іншими етносами тощо.

Попри всю різноманітність визначення діаспори, немає єдиного усталеного підходу. Загалом діаспору визначають як частину етносу, яка внаслідок негативних явищ чи подій проживає поза межами своєї історичної батьківщини. Для української науки суттєвою проблемою є відсутність концепту “українська діаспора”, який розкриватиме історичні передумови утворення діаспори, світоглядні, мовні, релігійні та культурні аспекти цієї проблематики.

Сучасна українська діаспора сформована в результаті дії процесів міграції та зміни державних кордонів. Виділено і охарактеризовано чинники, які впливають на прийняття рішення про здійснення міграції, та етногеографічні процеси в середовищі української діаспори.

З метою всебічного аналізу процес дослідження поділений на чотири етапи і сім підетапів, на кожному з яких використовувалися різноманітні методи та підходи. При дослідженні використовувалися історичний, порівняльно-географічний, картографічний, порівняльний методи, метод історико-географічних зрізів, аналізу, логічний, прогнозування, типізації та кластерного аналізу.

Опрацювання результатів перепису населення дало змогу використати порівняльний та статистичний методи. Поділ та групування країн в групи за схожими ознаками зробили можливим по-різному здійснювати підхід до характеристики української діаспори.

Інформаційною основою дослідження є результати переписів населення в країнах проживання української діаспори. Проаналізовано етнокультурні критерії програм перепису населення, за якими можна ідентифікувати українців; погруповано країни за інформативною складовою переписів населення щодо чисельності, в результаті чого здійснено типізацію країн.

Діаспоральна тематика широко висвітлена у наукових працях як українських, так і зарубіжних науковців. Варто зазначити, що діаспоральна тематика стала об’єктом дослідження українських науковців ще в 30-ті рр. ХХ ст. Попри значну кількість наукових праць, присвячених українській діаспорі, географічний аспект цієї проблематики недостатньо досліджений.

РОЗДІЛ 2

ПЕРЕДУМОВИ І ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

2.1. Історико-географічні особливості формування української діаспори

Історико-географічні особливості формування української діаспори досить детально досліджені. Проаналізовано так звані “хвилі” міграції, вивчено розселення найбільш чисельних діаспор (Казахстан, Канада, Російська Федерація, США). Важливим завданням є узагальнення історико-географічної інформації та аналіз міграції українців після 1991 р.

Актуальною є розробка чіткої періодизації міграції українців із урахуванням усіх міграційних потоків. У межах цієї періодизації можна краще виділити “хвилі” міграції та міграційні періоди. Науковці традиційно виділяють чотири хвилі міграцій, у структурі яких додатково можна виділити міграційні періоди. Актуальність їхнього виділення полягає в тому, що за характером перебігу вони відрізняються від хвиль. Поділ на “хвилі” неточно відображає процеси української еміграції: по-перше, він не враховує періоди між так званими “хвилями”, коли відбувалися міграції; по-друге, термін “хвиля” не коректний з наукового погляду; по-третє, вектори руху мігрантів не завжди вписувалися в структуру хвиль. Водночас традиційний поділ на хвилі зберігає своє значення у науково-популярній літературі [142, с. 178–183].

На основі аналізу численних джерел виділяємо сім періодів української еміграції: від середини XVII – до кін. XIX ст., кін. XIX ст. – 1914 р., 1914–1917 рр., 1917–1939 рр., 1939–1945 рр., 1945–1991 рр., 1991 р. – сучасність. Якщо упорядкувати періодизацію міграцій у таблицю за критеріями “причини міграції”, “головні країни еміграції”, “пікові періоди прибуття українців”, то вона матиме такий вигляд (табл. 9):

Еміграція українців за межі України за часовими періодами [19, 21, 346].

Часовий період	Головні регіони і країни еміграції	Пік активності	Чинник міграції
1	2	3	4
кін. XIX ст. – 1914	США	1877–1909	Надлишок робочої сили, безземелля селян; освоєння земель азійської частини Російської імперії під час століпінської аграрної реформи; активне вербування агентами урядів Аргентини, Бразилії, Канади та пароплавних компаній Німеччини та Італії.
	Росія	1892–1914	
	Бразилія	1895–1897, 1907–1914	
	Канада	1897–1900	
	Азербайджан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан	1897	
	Аргентина	1901–1903	
	Казахстан	1905	
	Велика Британія	1911	
	Австрія	до 1914	
1914–1917	Австрія, Греція, Італія, Німеччина, Словаччина	1914–1917	Участь українців у військових формуваннях Австро-Угорської та Російської імперій, як наслідок частина військовослужбовців залишилась на території країн, де вони перебували в таборах для військовополонених.
1917–1939	Італія, Німеччина, Словаччина	1918–1920	Поразка у визвольних змаганнях, переслідування більшовицького режиму; низький економічний рівень життя на повоєнних територіях, колективізація, освоєння нових аграрних районів, висилка “ворогів народу”.
	Чехія	1919–1923	
	Бразилія, Бельгія	1918–1939	
	Польща	1920	
	США	1920–1939	
	Уругвай	1924	
	Канада	1927–1929	
	Аргентина, Франція	1925–1930	
	Австрія, Таджикистан, Туркменістан	1920–1930	
	Казахстан, Чехія	1930–1931	
Азербайджан, Парагвай, Узбекистан	1930–1932, 1935–1939		
1939–1945	Німеччина, Росія	1939–1945	Евакуація підприємств у тил, відправка остарбайтерів на роботи до Німеччини, репресії щодо тих, кого підозрювали в колабораціонізмі, учасників ОУН, УПА тощо.
1945–1991	Польща	1945–1947	Еміграція через репресії радянської влади, переселення українців до інших республік колишнього Радянського Союзу у зв'язку із індустріалізацією країн, військовою службою, розподілом спеціалістів на роботу після закінчення навчальних закладів, переселення українців з таборів для переміщених осіб до країн Західної Європи, Північної та Латинської Америки, висилка українців до ГУЛАГІВ
	Аргентина	1948–1949	
	Австрія, Велика Британія, Італія, Німеччина	1946–1950	
	Австралія, Бельгія, Бразилія, Болівія, Венесуела, Данія, Нова Зеландія, Парагвай, Перу, США, Франція	1947–1951	
	Чилі	1948–1949	
	Канада	1945–1954	

1	2	3	4
1945–1991	Азербайджан, Таджикистан	1945–1959	Еміграція через репресії радянської влади, переселення українців до інших республік колишнього Радянського Союзу у зв'язку із індустріалізацією країн, військовою службою, розподілом спеціалістів на роботу після закінчення навчальних закладів, переселення українців з таборів для переміщених осіб до країн Західної Європи, Північної та Латинської Америки, висилка українців до ГУЛАГІВ
	Казахстан	1954–1960	
	США (рееміграція з країн Латинської Америки)	1955	
	Канада (рееміграція з країн Європи)	1956–1965	
	Узбекистан	1959–1970	
	Туркменістан	1960–1970	
	Австралія	1980–1990	
1991 – сучасність	Німеччина	90-ті рр. ХХ ст.	Низький рівень економічного розвитку, високий рівень безробіття; закриття державних підприємств; затримки з виплатою заробітної плати, невідповідність прожиткового мінімуму рівню життя
	Казахстан, Туркменістан, Узбекистан	1992–1996	
	Італія	1994–2003	
	Португалія	1999–2003	
	США	1996–2001	

У табл. 9 не описано період міграції від сер. XVII – кін. XIX ст., оскільки масова вільна міграція українців стала можливою після скасування кріпацтва у 1848 р. (Австрія) та 1861 р. (Російська імперія) [142, с. 178–183]. Починаючи з кін. XIX ст. і до 1914 р. розпочинається формування української діаспори у Аргентині, Бразилії, Канаді, Парагваї та Уругваї. Найбільші потоки українських емігрантів спрямовувалися до Канади та Росії, а загальна чисельність українців, які емігрували, становить від 1,5 до більш як 3 млн. осіб.

У період Першої світової війни обсяги еміграції зменшуються з огляду на людські втрати, небезпеку переміщення до портів, руйнування комунікацій в результаті воєнних дій. Післявоєнний період (1917–1939 рр.) ознаменувався розпадом імперій, в складі яких перебували українські території, та боротьбою за незалежність. Після поразки у боротьбі за незалежність почався наступний період еміграції, внаслідок якого Україну залишили від 400 до 900 тис. осіб. Впродовж цього періоду через прийняття міграційних квот зменшилась українська міграція до Канади та США, натомість зросла до Аргентини та Бразилії [142, с. 178–183].

В період Другої Світової війни значну частину українців евакуювали в тил. Другим напрямом примусової міграції стала відправка до Німеччини “остарбайтерів”, полонених українців, які воювали в складі збройних сил

Радянського Союзу. Наступний період міграції (1945–1991 рр.) охопив українців, яких вивезли до Німеччини як робочу силу, солдатів, членів військових формувань, українських політичних емігрантів, бійців УПА, чисельність яких коливається від 0,5 до 3,5 млн. українців [130, с. 34].

Новітній період (1991–сучасність) відображає фундаментальні зміни в житті українського суспільства зокрема і сучасного світу в цілому: масова трудова міграція українців стала можливою завдяки скасуванню обмеження для громадян щодо виїзду за кордон; виїзди українців на заробітки до інших держав проходять в умовах прискореної глобалізації соціальних відносин. Трудова міграція українців є частиною глобальної трудової міграції та важливим чинником налагодження відносин між Україною та країнами призначення українських трудових мігрантів [210, с. 3]. Не менш важливими чинниками стало падіння рівня ВВП за перше десятиліття незалежності, перевищення пропозиції робочої сили над попитом, зниження життєвого рівня населення, депопуляція та старіння населення, що призвело до скорочення трудового потенціалу [239, с. 21]. Новітній період еміграції нагадує перший (кін. XIX ст. – 1914 рр.), де мотив заробітчанства був ключовим, через проблеми в українській економіці трудовими мігрантами стали більш як 1,5 млн. українців. Країнами призначення українських трудових мігрантів стали Греція, Іспанія, Італія, Польща, Португалія, Російська Федерація, Чехія та інші країни.

У виборі країни міграції українці керувалися багатьма критеріями, з-поміж яких головними були можливість населення вільно мігрувати, діяльність організацій та осіб, які займалися вербуванням, бар'єрному факторі кордону, існування квот для мігрантів; наявність українців у країнах еміграції, розповіді співгромадян, які досягли успіху/зазнали невдачі в еміграції. За періодами міграції виділено три типи країн (табл. 10) [142, с. 178–183].

Таблиця 10

Типізація країн за періодами міграцій

Тип країн	Еміграція відбувалася у:	Підтип країн	Країни еміграції
1	2	3	4
I	всі періоди	1.1.	Канада, США

1	2	3	4
I	всі періоди	1.2.	Велика Британія, Німеччина, Франція
		1.3.	Російська Федерація, Польща
		1.4.	Чехія
		1.5.	Аргентина
		1.6.	Казахстан
II	в певний період/періоди	2.1.	Білорусь, Молдова, Румунія, Словаччина, Угорщина
		2.2.	Іспанія, Італія, Португалія
		2.3.	Бельгія
		2.4.	Австрія
		2.5.	Бразилія, Парагвай, Уругвай
		2.6.	країни колишньої Югославії
		2.7.	Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан
		2.8.	Азербайджан, Вірменія, Грузія
		2.9.	Естонія, Латвія, Литва
		2.10.	Австралія, Нова Зеландія
		2.11.	Ізраїль
		2.12.	Данія, Нідерланди
III	була, але згодом відбулася еміграція в іншу країну	3.1.	Болівія, Венесуела, Мексика, Перу, Чилі

Складено автором.

Виділення окремих підтипів країн базується на факторі сусідства з Україною, рівні економічного розвитку, належності країни/групи країн до макрорегіону та схожих соціокультурних чинників. На основі типізації країн за періодами міграцій країни поділено на три групи: у першій групі – 10 країн, 2 з яких сусіди України, в другій групі – 31 країна, третю групу складають 5 країн.

До першої групи входять країни з високим рівнем економічного розвитку, а також найбільші сусіди України – Польща і Російська Федерація. З першої групи виділяється Аргентина, яка увійшла в цю групу тому, що туди після проголошення незалежності України переселилося близько тисячі українців. Цьому сприяла угода про співпрацю між обома країнами, укладена під час святкування 100-ліття української діаспори в Аргентині. У першу групу зарахований Казахстан, куди переселяли українців з метою сільськогосподарського освоєння, індустріалізації республіки, їх евакуювали в роки Другої світової війни, а в сучасний період до країни мігрували українці, які перебували в змішаних шлюбах [142, с. 178–183].

Друга група – найчисельніша. До неї входять країни із різних регіонів світу, що свідчить про багатовекторність української еміграції. Передусім це країни-

сусіди України, не враховуючи територій, які опинилися в їхньому складі через проведення кордонів, країни, куди еміграція українців відбувалася внаслідок політичних переслідувань, малоземелля селян. Впродовж новітнього періоду міграції відбувається українська трудова міграція до Іспанії, Італії, Португалії. Австралія, Бельгія та Нова Зеландія стали країнами еміграції для українців, які перебували в таборах для переміщених осіб. Австрія була транзитною країною впродовж першого періоду міграції, приймала політичну еміграцію під час другого, була місцем зосередження таборів для переміщених осіб. В Бразилію, Парагвай та Уругвай українці переселялися впродовж перших трьох періодів міграції. Країни колишньої Югославії приймали українських переселенців наприкінці XVIII ст., 90-их рр. XIX ст. і до початку Першої світової війни. Данія та Нідерланди приймали переміщених осіб, проте згодом українці реемігрували в країни Західної Європи та Північну Америку [142, с. 178–183].

У третій групі виділяються деякі країни Латинської Америки та Мексика, куди емігрували українці з таборів для переміщених осіб. Проте через низький економічний розвиток цих країн та, почасти, неможливість самореалізації українці реемігрували до США і Канади.

З урахуванням особливостей формування української діаспори виділяють такі їхні типи: а) українці, що проживають на українських етнічних територіях у складі інших країн (Білорусь, Молдова, Російська Федерація, Румунія, Польща, Словаччина, Угорщина); б) українці, які компактно проживають в окремих регіонах (Далекий Схід, Казахстан, Приуралля, Сибір, тощо); в) українці, що дисперсно розселені (країни Європи, Північної Америки, Латинської Америки, Балтики, Азії, Закавказзя [133, с. 83–88].

2.2. Вплив державного розмежування на розселення українців

Історія формування державних кордонів тісно пов'язана з етнічним розселенням українців та становленням української державності. Проблематикою визначення етнічних меж займався український географ С. Рудницький, який поділив заселені українцями території на дві групи: 1) “суцільна українська територія”, в якій додатково виокремив дві підгрупи: а) “черен

України”; б) “межові землі України”; 2) “колоніальні українські простори” (Євразія, Північна та Південна Америка). До “черенних” українських земель вчений відносив територію дев’яти губерній, завдяки цьому науковець визначив дві етнічні межі – мінімальну (суцільна українська етнічна територія) та максимальну (суцільна українська етнічна територія та території, на яких частка українців визначена приблизно) [360].

Визначена межа окреслила мінімальну та максимальну українську територію, площа якої становить 905 тис. км² та 1056 тис. км² відповідно. Згодом обчислення площі українських етнічних земель проводив В. Кубійович. За його підрахунками в 1933 р. площа української території становила 932,1 тис. км², в тому числі 728,5 тис. км² становила суцільна українська територія (443,1 тис. км² займала територія УСРР), решту – мішані території [247].

Загалом процеси трансформації кордонів сучасної України можна поділити на п’ять періодів: 1) зміна адміністративних кордонів до 1917 р.; 2) зміна державних кордонів у період визвольних змагань 1917–1920 рр.; 3) зміна адміністративних кордонів Української РСР до початку Другої світової війни; 4) зміна державних кордонів після Другої світової війни; 5) встановлення державних кордонів після проголошення незалежності України.

Закінчення Першої світової війни пришвидшило політичні зміни в Центрально-Східній Європі. Відродження української державності було основою діяльності більшості громадсько-політичних організацій, які діяли в Україні. Центральна Рада контролювала п’ять з дев’яти губерній: Волинську, Подільську, Київську, Полтавську та Чернігівську (без окремих повітів) [46, с. 9–15].

З публікацією Третього універсалу Центральна Рада окреслила території, які входили до її юрисдикції – Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму). Проте через загрозу окупації території УНР більшовиками, а також внутрішню боротьбу між українськими політичними силами українська юрисдикція не поширилась на інші території, на яких проживали українці.

Найбільш проблематичним було визначення російсько-українського кордону, однією з причин було компактне проживання українців та росіян, що ускладнювало цю процедуру. Зокрема це стосувалося остаточного визначення кордонів УНР відносно частин Курської, Воронежської та суміжних губерній і областей [46, с. 20]. Рішенням Брестського мирного договору до території України приєднали Гомельський повіт Могилівської губернії, Путивльський і Рильський повіти Курської губернії до Чернігівщини, окремі українські повіти Курської губернії, а також Валуйський повіт Воронежської губернії до Харківської губернії України. Річицький, Пінський і Мозирський повіти Мінської губернії було об'єднано в староство у складі України. Також приєднано Холмщину, Підляшшя, Берестейщину, які склали одну губернію, на правах автономії до складу УНР увійшов Крим.

На заході країни державотворчі процеси втілювалися у проголошення Західноукраїнської Народної Республіки, а згодом – в об'єднання ЗУНР та УНР. З часу проголошення ЗУНР остання стала об'єктом територіальних претензій з боку Румунії та Польщі. Таким чином, у складі Польщі залишилися Холмщина, Підляшшя та Сянщина. Підписання Ризького миру 1921 р. призвело до втрати українських земель, які у вересні 1939 р. внаслідок наступу радянських військ були відібрані [46, с. 44–49].

Загалом площа України в добу визвольних змагань становила 630 тис. км², а разом з Кримом, частиною Воронежчини, Лемківщини, Закарпаттям і Буковиною – 690 тис. км². За винятком окремих територій, майже вся українська етнічна територія була під контролем української влади [247, с. 83]. Після періоду відносної політичної незалежності в 20-их рр. ХХ ст. українські території опинилися у складі Радянського Союзу, Польщі, Румунії та Чехословаччини [165, с. 10–15].

У складі Радянського Союзу територію України сформували на основі дев'яти “черенних” губерній, без Криму та чотирьох північних повітів Чернігівщини, з додатком Путивльського повіту Курської губернії та частини Донбасу, який входив у склад земель Облaсті Війська Донського [247, с 93].

У 1924 р. відбулися й інші територіально-політичні зміни в складі УСРР, які втілилися у переході до складу Молдови етнічно українських ареалів на лівому березі Дністра [46, с. 71–72]. Указом Президії Верховної Ради УРСР від 27.11.1939 р. затверджено українсько-білоруський кордон, згідно з яким до Білорусі відходила частина української етнічної території. Таке встановлення кордонів було зумовлено бажанням розширити кордони Білоруської республіки як компенсацію за включення білоруських етнічних територій до складу Російської Федерації.

Перехід до складу Польщі Підляшшя, Холмщини, Надсяння, Лемківщини відбувся за результатами домовленостей держав антигітлерівської коаліції і встановлення кордону між СРСР та Польщею у квітні 1945 р. [46, с. 86]. Між СРСР і Польщею 9 вересня 1944 р. було підписано угоду про виселення українців з території Польщі і поляків – з СРСР. Згідно з договором про радянсько-польський кордон Україна втратила частково або повністю Синявський, Любачівський, Городецький, Угнівський, Рава-Руський, Немирівський райони [253, с. 9].

Після розпаду Австро-Угорщини сучасна Закарпатська область відійшла до Угорщини. Одночасно територію західної та південно-західної частини Закарпаття (Пряшівщина) включили до складу Словаччини. Територія сучасної Закарпатської області увійшла до складу України у 1945 р. після підписання договору про вихід зі складу Чехословаччини. Згідно договору кордон між СРСР і Чехословаччиною визначився межею, що існувала до 29 вересня 1938 р. між Словаччиною і Підкарпатською Україною [46, с. 99–102]. Внаслідок такого проведення кордонів у складі Чехословаччини залишилась Пряшівщина. Після підписання радянсько-румунського договору від 1947 р. українська Мараморощина та деякі території у Південній Буковині увійшли до складу Румунії [93, с. 154–157].

Незалежна Україна у 1991 р. успадкувала територію УРСР, яка сформувалася після закінчення Другої світової війни. Під час проведення кордонів радянської

України етногеографічний чинник не завжди враховувався, через що значні українські ареали опинилися у складі інших держав.

2.3. Сучасна економічна ситуація в Україні як чинник міграції

Для аналізу економічної ситуації науковці використовують різноманітні показники. Чимало з них певною мірою пов'язані з прийняттям рішення про міграцію. Найважливіші серед цих показників традиційно аналізують демографи, географи, економісти, соціологи, які працюють над міграційною проблематикою. До них відносять: динаміку рівня ВВП країни, рівень безробіття, розмір середньомісячної заробітної плати по регіонах, мінімальна заробітна плата та пенсія, прожитковий мінімум.

Науковець О. Леоненко виділив три етапи новітнього періоду української міграції. Перший етап завершився до 1990 р., його характеризують як період еміграції представників інтелектуальної та культурної еліти. Другий етап (середина 90-х рр. ХХ ст.) характеризується виїздом висококваліфікованих фахівців, які, перебуваючи за кордоном після укладання трудових договорів та отримання громадянства, не поверталися до України. Третій етап розпочався після 1994 р. Еміграція охопила робітників низької кваліфікації, які виконували роботу, що не потребувала професійної кваліфікації, студентів та молодь [196, с. 29].

Окрім рівня ВВП, на трудові міграції впливають рівень безробіття в країні, середня заробітна плата, прожитковий мінімум, розмір сім'ї, поінформованість особи про умови трудової міграції тощо. Фактори “виштовхування” та “притягання”, які наведено у I розділі, можна конкретизувати щодо українських трудових мігрантів (табл. 11) [186, с. 102–103].

Таблиця 11

Фактори “виштовхування” та “притягання” українських трудових мігрантів	
Фактори “виштовхування” (ендогенні)	Фактори “притягання” (екзогенні)
1	2
невідповідність між рівнем оплати праці та фактичною вартістю життя в державі	значно вищий, ніж в Україні, рівень заробітної плати в усіх сферах економіки
значний розрив у рівнях оплати праці на батьківщині та за кордоном, особливо в перерахунку на іноземну валюту	постійне зростання попиту на низькокваліфіковану робочу силу в окремих секторах економіки приймаючих країн

1	2
виникнення безробіття та неповна зайнятість населення, перманентне падіння попиту на представників окремих професій	наявність сталого попиту на українських трудових мігрантів з огляду на їх професійні, культурні та ментальні ознаки
масштабне зубожіння населення в окремих депресивних регіонах України, у сільській місцевості та серед окремих соціальних груп	функціонування в багатьох країнах призначення тіньового сектору економіки, що сприяє нелегальній трудовій міграції
постійно зростаючий рівень майнового розшарування, при якому мізерна кількість українців “процвітає”, тоді як переважна частина населення існує на межі бідності	оформлення легального трудового статусу, який здатний значно покращити умови перебування за кордоном, а в перспективі – дозволити залишитися там назавжди
монопольне становище роботодавців, які не зацікавлені у підвищенні заробітної плати та забезпеченні належних соціальних гарантій	шанс розпочати власну справу в економічних умовах, що вирізняються прозорістю і прогнозованістю
неефективна політика держави на шляху формування конкурентних переваг зайнятості в Україні, створення умов для легалізації праці	в окремих випадках вищий рівень соціального захисту, а також громадянської свободи
відсутність умов для розвитку та самореалізації лікарів, учених тощо	відсутність негативних проявів корупції в усіх сферах громадського життя
позитивний досвід працевлаштування за кордоном друзів, знайомих чи родичів	стабільність суспільного розвитку та політичної стабільності в країні імміграції

Аналізуючи фактори “виштовхування”, які є каталізаторами української трудової міграції, можна виділити найбільш вагомі: 1) високий рівень безробіття; 2) забезпечення добробуту сім’ї; 3) підвищення соціального статусу; 4) “суспільна мода” на заробітчанство; 5) еміграція в майбутньому; 6) можливість професійного зростання [136, с. 89–94].

Відносність показника рівня безробіття проявляється у порівнянні з аналогічним показником в країнах Європи та США (рис. 2, табл. 12), оскільки в Україні є проблема прихованого безробіття.

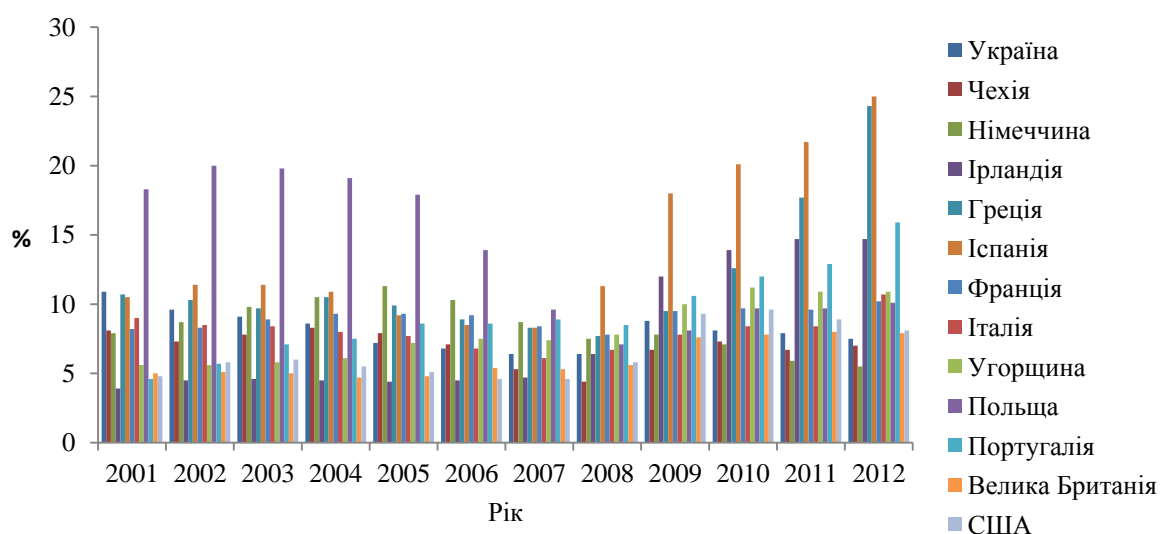

Рис. 2. Порівняння рівня безробіття в Україні та країнах призначення українських трудових мігрантів за 2001–2012 рр. [10].

Таблиця 12

Рівень безробіття в Україні, країнах ЄС та США за 2003–2014 рр. [10].

Країна	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Україна	9,1	8,6	7,2	6,8	6,4	6,4	8,8	8,1	7,9	7,5	7,2	7,7
Велика Британія	5,0	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8	8,0	7,9	7,5	6,3
Греція	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	12,6	17,7	24,3	27,2	26,3
Ірландія	4,6	4,5	4,4	4,5	4,7	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7	13,6	11,6
Іспанія	11,4	10,9	9,2	8,5	8,3	11,3	18,0	20,1	21,7	25,0	26,3	24,7
Італія	8,4	8,0	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8	8,4	8,4	10,7	12,2	12,5
Німеччина	9,8	10,5	11,3	10,3	8,7	7,5	7,8	7,1	5,9	5,5	5,3	5,0
Польща	19,8	19,1	17,9	13,9	9,6	7,1	8,1	9,7	9,7	10,1	10,4	9,2
Португалія	7,1	7,5	8,6	8,6	8,9	8,5	10,6	12,0	12,9	15,9	16,5	14,2
США	6,0	5,5	5,1	4,6	4,6	5,8	9,3	9,6	8,9	8,1	7,4	6,2
Угорщина	5,8	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	11,2	10,9	10,9	10,2	12,5
Франція	8,9	9,3	9,3	9,2	8,4	7,8	9,5	9,7	9,6	10,2	10,4	9,9
Чехія	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	6,2

Рівень безробіття є диференційованим у розрізі областей України (табл. 13), вищий, ніж у середньому по країні рівень безробіття зафіксовано в західних областях країни – Волинській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях. Відповідно нижчий рівень у Дніпропетровській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Одеській, Харківській областях та м. Київ. Враховуючи демографічну ситуацію, зовнішні міграційні потоки, динаміку створення робочих місць у західних областях, рівень безробіття у майбутньому зростатиме.

Таблиця 13

Рівень безробіття населення в розрізі областей України, м. Київ та Севастополь за 2008–2014 рр. [89].

Область	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
1	2	3	4	5	6	7	8
Україна	6,4	8,8	8,1	7,9	7,5	7,2	8,9
АР Крим	4,7	6,8	6,2	6,1	5,8	5,7	...
Вінницька	6,4	10,6	10,0	9,7	8,8	8,4	10,3
Волинська	8,3	9,4	8,5	8,3	8,1	7,8	9,7
Дніпропетровська	5,1	7,8	7,1	6,8	6,6	6,5	7,7
Донецька	5,7	9,4	8,4	8,2	8,0	7,8	10,2
Житомирська	8,7	10,7	9,8	10,0	9,7	9,3	10,9
Закарпатська	6,4	9,9	8,7	9,6	8,7	7,8	9,0
Запорізька	6,0	8,1	7,5	7,2	7,0	6,6	7,8
Івано-Франківська	7,9	9,0	8,2	8,7	7,9	7,2	7,8
Київська	5,8	8,1	7,3	6,7	6,3	6,1	7,6
Кіровоградська	8,0	9,9	8,9	8,6	8,4	7,9	10,5
Луганська	6,6	7,7	7,2	6,6	6,4	6,2	10,4
Львівська	7,6	8,5	7,8	7,7	7,5	7,1	8,4
Миколаївська	8,3	9,3	8,4	8,1	7,9	7,4	8,9
Одеська	4,5	6,8	6,1	6,0	5,8	5,3	6,5
Полтавська	6,5	10,2	9,7	9,2	8,6	8,2	10,5
Рівненська	8,8	12,7	11,4	10,4	9,8	9,4	10,4
Сумська	7,4	11,1	10,6	9,1	8,6	7,7	8,7
Тернопільська	8,8	11,3	10,5	10,4	9,8	9,4	10,4

1	2	3	4	5	6	7	8
Харківська	5,3	7,7	7,2	7,0	6,8	6,4	7,6
Херсонська	8,3	9,5	8,6	9,0	8,7	8,5	9,7
Хмельницька	8,0	9,5	8,6	8,8	8,6	8,0	9,0
Черкаська	8,2	10,8	9,9	9,2	9,0	8,9	10,0
Чернівецька	8,4	9,4	8,5	8,2	8,0	7,4	8,6
Чернігівська	7,6	11,1	10,5	10,4	9,8	9,3	10,9
м. Київ	3,1	6,5	5,8	5,6	5,5	5,2	6,5
м. Севастополь	3,7	6,7	6,0	6,2	5,9	5,7	...

* – без урахування тимчасово окупованих територій АР Крим, Донецької, Луганської областей та м. Севастополь

Життєвий рівень є важливим чинником трудової міграції населення. Диспропорції національного ринку праці знижують доступність до трудової діяльності, змушують шукати можливості працевлаштування та заробітків у інших країнах [135, с. 76]. Якщо порівняти тенденції зміни середньомісячної заробітної плати, прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати, можна стверджувати, що в Україні ці показники зростають, проте це свідчить не так про високий рівень оплати праці, як про невідповідність мінімальних стандартів та гарантій фактичної вартості життя у країні. Те ж саме стосується і пенсійних виплат, мінімальної заробітної плати та пенсії (табл. 14–15) [89].

Таблиця 14

Динаміка зростання середньомісячної заробітної плати та пенсії за 1996–2015 рр.

Рік	Середньомісячна заробітна плата, грн.	У відсотках до попереднього року	Середній розмір місячної пенсії, грн.	У відсотках до попереднього року
1996	126	100	38,7	100
1997	143	113,49	51,9	134,11
1998	153	106,99	52,2	100,58
1999	178	116,34	60,7	116,28
2000	230	129,21	68,9	113,51
2001	311	135,22	83,7	121,48
2002	376	120,90	122,5	146,36
2003	462	122,87	136,6	111,51
2004	590	127,71	182,2	133,38
2005	890	150,85	316,2	173,55
2006	1041	116,97	406,8	128,65
2007	1351	129,78	478,4	117,60
2008	1806	133,68	776,0	162,21
2009	1906	105,54	934,3	120,40
2010	2239	117,47	1032,6	110,52
2011	2633	117,60	1151,9	111,55
2012	3026	114,93	1253,3	108,80
2013	3265	107,90	1470,7	117,35
2014	3470	106,30	–	–
2015	4114	118,60	–	–

Розмір мінімальної заробітної плати та пенсії за 2000–2014 рр. [252, 355].

Рік	Розмір мінімальної заробітної плати, грн.	У відсотках до попереднього року	Розмір мінімальної пенсії, грн.	У відсотках до попереднього року
2000	104	100	30	100
2001	118	113,46	36,5	121,67
2002	156,5	129,24	45,15	123,70
2003	195	127,87	50	110,74
2004	221	113,33	137	274,00
2005	298,5	135,07	332	242,34
2006	375	125,63	358,33	107,93
2007	440	117,33	401,72	112,11
2008	547,5	124,43	498,3	124,04
2009	650,8	118,87	573	114,99
2010	894	137,37	713,4	124,50
2011	972,5	108,78	774,5	108,56
2012	1104,2	113,54	822	106,13
2013	1226,8	111,10	894	108,76
2014	1310,9	106,86	949	106,15
2015	1378	105,12	–	–

Відмінності в розмірі середньомісячної заробітної плати по регіонах спричинені рівнем їхнього економічного розвитку, профільними галузями, наявністю великих міст у регіоні тощо. Виходячи з цього, частка середньомісячної заробітної плати в окремих областях України була нижчою від середнього показника по країні (табл. 16). Як видно з табл. 17, у середньому приріст середньомісячної заробітної плати коливався від 5,54% (період 2008–2009 рр.) до 50,85% (період 2004–2005 рр.). Проте таке зростання середньомісячної заробітної плати нівелювалося високими цінами на комунальні послуги, продукти харчування та рівнем інфляції.

Як бачимо з табл. 15 і табл. 16, області України можна згрупувати за показником середньомісячної плати. Зайнятість населення у певній сфері визначає рівень заробітної плати, що призводить до диференціації областей України за рівнем середньомісячної заробітної плати (рис. 3):

– з вищим показником середньомісячної заробітної плати від середнього у країні: Дніпропетровська, Донецька, Київська, Луганська області та м. Київ. Рівень перевищення показника середньомісячної плати коливається від 2,2% (Дніпропетровська та Луганська обл.) до 53,4% (м. Київ) (станом на 2013 р.). Порівнявши з аналогічними показниками за 1997 р., з'ясовано, що ця група областей та м. Київ зберігають лідерські позиції впродовж 18 років;

– з показником середньомісячної заробітної плати приблизно рівним із середнім у країні: Запорізька, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Харківська області та м. Севастополь. Загалом в цій групі областей показник менший від середньоукраїнського в межах від 3,8% (Запорізька обл.) до 9,7% (Одеська обл.);

– з найнижчим показником середньомісячної заробітної плати стосовно середнього показника: АР Крим, Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області. Показник середньомісячної заробітної плати в цій групі нижчий від середнього від 12,7% (АР Крим) до 27,7% (Тернопільська обл.).

Таблиця 16

Динаміка середньомісячної плати по областях України у 1997–2015 рр.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹
Україна	143	153	178	230	311	376	462	590	806	1041	1351	1806	1906	2239	2633	3026	3265	3470	4207
АР Крим	134	143	168	225	301	358	433	543	730	952	1220	1609	1707	1991	2295	2654	2850	2801	-
Вінницька	112	115	129	159	215	265	334	435	597	793	1028	1404	1511	1782	2074	2432	2651	2821	3407
Волинська	103	105	118	150	201	253	319	412	591	773	1013	1380	1427	1692	1994	2339	2580	2729	3300
Дніпропетровська	179	189	209	273	370	438	526	667	913	1139	1455	1876	1963	2369	2790	3138	3336	3650	4390
Донецька	180	195	220	292	383	452	550	712	962	1202	1535	2015	2116	2549	3063	3496	3755	3760	5066
Житомирська	114	118	134	164	220	268	334	434	602	793	1033	1404	1493	1785	2071	2369	2561	2768	3268
Закарпатська	100	108	130	172	238	295	379	479	665	868	1091	1453	1562	1846	2069	2351	2553	2758	3390
Запорізька	163	183	215	289	379	445	541	671	860	1091	1394	1812	1843	2187	2607	2927	3142	3445	4201
Івано-Франківська	116	120	140	188	259	318	402	510	718	923	1180	1543	1627	1927	2213	2539	2679	2881	3418
Київська	145	151	179	241	317	378	470	592	811	1058	1362	1852	1987	2295	2761	3157	3351	3504	4178
Кіровоградська	127	119	153	170	231	282	353	455	624	819	1054	1428	1537	1815	2114	2428	2608	2795	3289
Луганська	151	163	184	232	320	393	474	596	805	1022	1323	1769	1873	2271	2742	3090	3337	3284	3488
Львівська	122	132	152	196	272	339	419	523	713	923	1183	1570	1667	1941	2244	2578	2789	2964	3657
Миколаївська	131	145	169	227	327	398	470	565	744	955	1202	1621	1806	2122	2448	2822	3094	3355	4004
Одеська	134	146	183	236	306	379	454	566	768	966	1226	1633	1787	2046	2387	2700	2947	3140	3910
Полтавська	142	150	173	220	292	354	437	560	758	961	1243	1661	1733	2102	2481	2850	2988	3184	3796
Рівненська	117	120	135	173	245	312	390	506	685	888	1133	1523	1614	1960	2211	2575	2844	3035	3595
Сумська	127	130	150	194	259	307	379	473	663	857	1098	1472	1593	1866	2177	2503	2702	2882	3454
Тернопільська	102	104	112	135	190	237	304	388	553	727	943	1313	1412	1659	1871	2185	2359	2534	3011
Харківська	149	159	184	230	310	370	455	569	759	974	1251	1679	1804	2060	2407	2753	2975	3151	3710
Херсонська	120	125	143	173	233	289	356	451	625	800	1017	1375	1482	1733	1970	2269	2464	2626	3144
Хмельницька	109	114	127	156	211	258	323	419	584	792	1045	1429	1521	1786	2075	2425	2641	2888	3380
Черкаська	122	127	146	175	229	276	350	465	642	846	1085	1459	1532	1835	2155	2508	2682	2837	3371
Чернівецька	108	106	123	157	218	271	344	441	621	819	1051	1402	1523	1772	1985	2329	2484	2592	3058
Чернігівська	116	122	141	177	235	277	342	438	602	790	1016	1370	1465	1711	1974	2308	2504	2699	3304
м. Київ	215	247	303	405	549	543	761	967	1314	1729	2300	3074	3161	3431	4012	4607	5007	5401	6707
м. Севастополь	153	159	187	251	325	391	486	594	803	1005	1302	1726	1882	2167	2476	2891	3114	3004	-

1 – без урахування тимчасово окупованих АР Крим, районів Донецької та Луганської областей та м. Севастополь.

Складено за [89].

Частка середньомісячної заробітної плати по областях України
щодо середньоукраїнського показника за 1997–2015 рр.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹
Україна	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
АР Крим	93,7	93,5	94,4	97,8	96,8	95,21	93,7	92	90,6	91,5	90,3	89,1	89,6	88,9	87,2	87,7	87,3	80,72	-
Вінницька	78,3	75,2	72,5	69,1	69,1	70,5	72,3	73,7	74,1	76,2	76,1	77,7	79,3	79,6	78,8	80,4	81,2	81,29	80,98
Волинська	72	68,6	66,3	65,2	64,6	67,3	69,1	69,8	73,3	74,3	75	76,4	74,9	75,6	75,7	77,3	79	78,65	78,44
Дніпропетровська	125,2	123,5	117,4	118,7	119	116,5	113,9	113,1	113,3	109,4	107,7	103,9	103	105,8	106	103,7	102,2	105,18	104,33
Донецька	125,9	127,5	123,6	127	123,2	120,2	119,1	120,7	119,4	115,5	113,6	111,6	111	113,9	116,3	115,5	115	108,34	120,40
Житомирська	79,7	77,1	75,3	71,3	70,7	71,3	72,3	73,6	74,7	76,2	76,5	77,7	78,3	79,7	78,7	78,3	78,4	79,78	77,66
Закарпатська	69,9	70,6	73	74,8	76,5	78,5	82	81,2	82,5	83,4	80,8	80,5	81,9	82,5	78,6	77,7	78,2	79,49	80,58
Запорізька	114	119,6	120,8	125,7	121,9	118,4	117,1	113,7	106,7	104,8	103,2	100,3	96,7	97,7	99	96,7	96,2	99,26	99,85
Івано-Франківська	81,1	78,4	78,7	81,7	83,3	84,6	87	86,4	89,1	88,7	87,3	85,4	85,4	86	84	83,9	82,1	83,03	81,25
Кілівська	101,4	98,7	100,6	104,8	101,9	100,5	101,7	100,3	100,6	101,6	100,8	102,6	104,3	102,5	104,9	104,3	102,6	100,99	99,31
Кіровоградська	88,9	77,8	86	73,9	74,3	75	76,4	77,1	77,42	78,7	78	79,1	80,6	81,1	80,3	80,2	80	80,56	78,16
Луганська	105,6	106,5	103,4	100,9	102,9	104,5	102,6	101	99,9	98,2	97,9	98	98,3	101,4	104,1	102,1	102,2	94,63	82,89
Львівська	85,3	86,3	85,4	85,2	87,5	90,2	90,7	88,64	88,5	88,7	87,6	86,9	87,5	86,7	85,2	85,2	85,4	85,43	86,92
Миколаївська	91,6	94,8	94,9	98,7	105,1	105,9	101,7	95,8	92,3	91,7	89	89,8	94,8	94,8	93	93,3	95	96,69	95,16
Одеська	93,7	95,4	102,8	102,6	98,4	100,8	98,3	95,9	95,3	92,8	90,8	90,4	93,8	91,4	90,7	89,2	90,3	90,49	92,94
Полтавська	99,3	98	97,2	95,7	93,9	94,2	94,6	94,9	94	92,32	92	92	90,9	93,9	94,2	84,2	91,5	91,76	90,21
Рівненська	81,8	78,4	75,8	75,2	78,8	83	84,4	85,8	85	85,3	83,9	84,3	84,7	87,5	84	85,1	87,1	87,45	85,45
Сумська	88,8	85	84,3	84,4	83,8	81,7	82	80,2	82,3	82,3	81,3	81,5	83,6	83,3	82,7	82,7	82,8	83,06	82,11
Тернопільська	71,3	68	62,9	58,7	61,1	63	65,8	65,8	68,6	69,8	69,8	72,7	74,1	74,1	71	72,2	72,3	73,01	71,57
Харківська	104,2	104	103,4	100	99,7	98,4	98,5	96,4	94,2	93,6	92,6	93	94,7	92	91,4	91	91,1	90,80	88,18
Херсонська	83,9	81,7	80,3	75,22	74,9	76,9	77,1	76,4	77,54	76,9	75,3	76,1	77,8	77,4	74,8	75	75,5	75,67	74,72
Хмельницька	76,2	74,5	71,4	67,8	67,9	68,7	69,9	71	72,5	76,1	77,4	79,1	79,8	79,8	78,8	80,1	80,9	83,21	80,33
Черкаська	85,3	83	82	76,1	73,63	73,4	75,8	78,8	79,7	81,3	80,3	80,8	80,4	81,9	81,9	82,9	82,1	81,76	80,12
Чернівецька	75,5	69,3	69,1	68,3	70,1	72,1	74,5	74,8	77	78,7	77,8	77,6	79,9	79,1	75,4	77	76,1	74,68	72,69
Чернігівська	81,1	79,7	79,2	77	75,56	73,7	74	74,2	74,7	76,9	75,2	75,9	76,9	76,4	75	76,3	76,7	77,78	78,53
м. Київ	150,4	161,4	170,2	176,1	176,5	114,4	164,7	163,9	163	166,1	170,2	170,2	165,8	153,2	152,4	152,3	153,4	155,65	159,41
м. Севастополь	107	104	105,1	109,1	104,5	104	105,2	100,7	99,6	96,5	96,4	95,6	98,7	96,8	94	95,5	95,4	86,58	-

1 – без урахування тимчасово окупованих АР Крим, районів Донецької та Луганської областей та м. Севастополь.

Складено за [89].

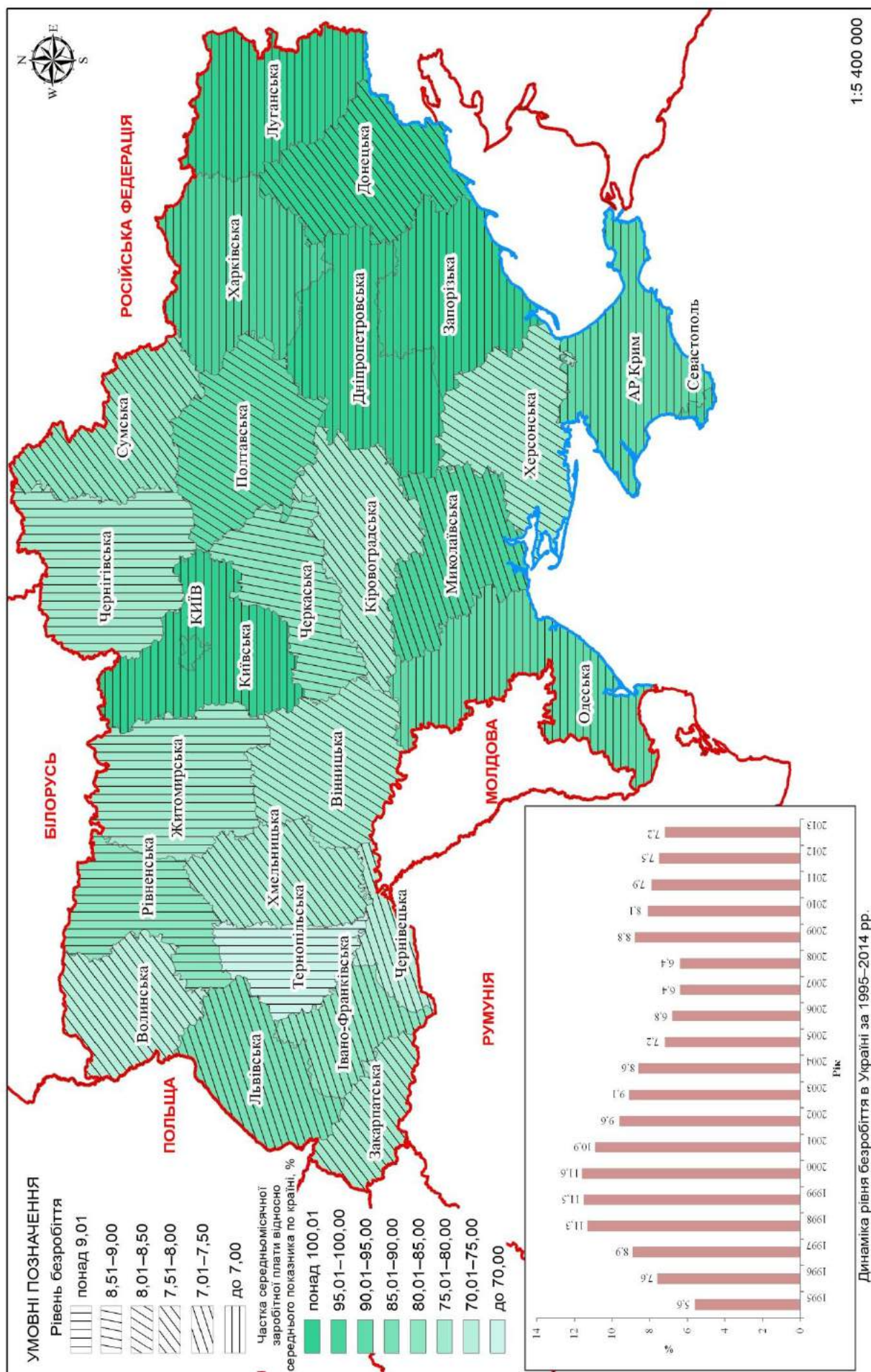

Рис. 3. Частина середньомісячної зарплатної плати щодо середнього показника у країні та рівень безробіття у розрізі областей України за 1995–2015 рр. [89].

Порівняємо показники мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії, середньомісячної пенсії, середньомісячної заробітної плати та прожиткового мінімуму в Україні (рис. 4).

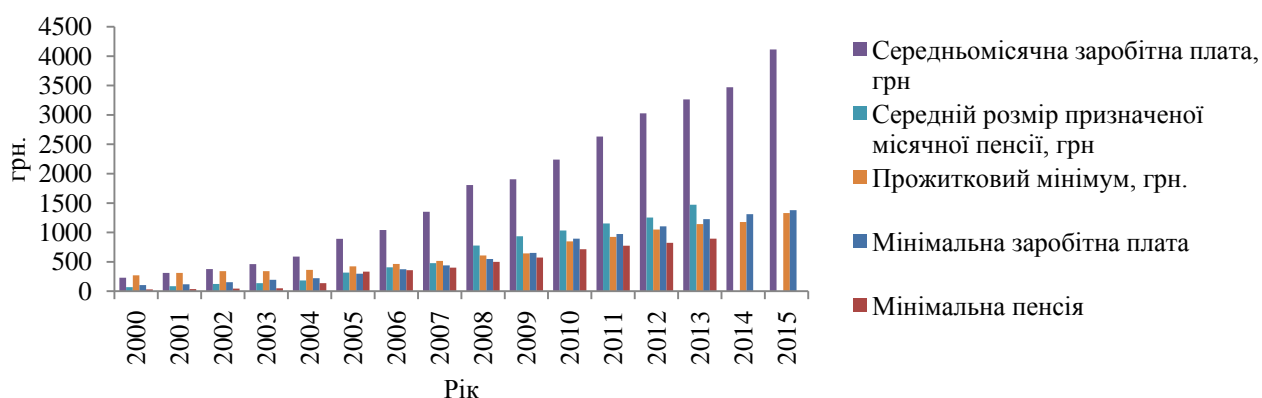

Рис. 4. Порівняння середньомісячних пенсії і заробітної плати, мінімальних пенсії і заробітної плати та прожиткового мінімуму в Україні за 2000–2015 рр. [355].

Як бачимо з рис. 4, у 2000 р. показник середньомісячної заробітної плати був нижчий, ніж прожитковий мінімум, проте з 2001 р. рівень середньомісячної заробітної плати підвищують до рівня прожиткового мінімуму. До 2008 р. показник середньомісячної пенсії був нижчий, ніж рівень прожиткового мінімуму. Аналогічна ситуація з мінімальною заробітною платою, яка з 2009 р. перевищує показник прожиткового мінімуму. Негативним залишається показник мінімальної пенсії, який досі є нижчим від прожиткового мінімуму. Це свідчить про недотримання соціальних стандартів, невідповідність рівня заробітної плати, недосконалий механізм нарахування пенсій. Актуальним завданням є перегляд принципів формування прожиткового мінімуму. Фактично, він не відповідає рівню цін в країні, зокрема для придбання деяких необхідних речей, згідно з наявним прожитковим мінімумом, потрібно економити кошти декілька років.

2.4. Міграційні потоки українців

За останні роки Україна традиційно входить у перелік країн, з яких виїжджає та прибуває найбільша кількість мігрантів. Одночасно з економічною ситуацією в Україні важливим чинником міграцій є географічне розташування держави на перетині головних транспортних коридорів, зокрема на шляху з Європи в Азію, Росії та країн Прибалтики – на Близький Схід та Африку. З десяти основних

“коридорів” міграції у світі два проходять через Україну – російсько-український та українсько-російський напрямки руху мігрантів.

Україна входить до топ-16 країн світу за прибуттям своїх трудових мігрантів до країн ЄС. У 2009 р. з України прибули 49 113 осіб, що становить 7,5% від всіх прибулих до країн ЄС, за чисельністю трудових мігрантів у країнах ЄС Україна посіла четверте місце після Марокко, Індії та Китаю. У 2010 р. прибули 45325 осіб (7,1% від прибулих), п'яте місце після Індії, Марокко, Китаю та Пакистану. Відповідно у 2011 р. було зафіксовано 30109 українців (5,15%). Притік українців поступово зменшується: за 2009–2010 рр. – на 7,7%, за період 2010–2011 рр. – на 33,6%. Україна входить до десятки країн, громадяни яких проживають та працюють в країнах ЄС. Станом на 2011 р. українські трудові мігранти посідали четверте місце після турків, марокканців та китайців.

У 2012 р. в країнах Європейського Союзу проживало 26068 мігрантів з України, а загалом чисельність українців, які легально проживали у ЄС, становила 635 тис. осіб, що складає 8,5% від всієї чисельності мігрантів. За чисельністю українські легальні мігранти є п'ятими після вихідців з Туреччини, Марокко, Китаю та Індії [10].

Згідно з даними Міжнародної організації з міграції за 2015 р., у країнах світу налічується близько 6 млн. українських мігрантів. Найбільше українських мігрантів проживало у Російській Федерації, Польщі, США, Казахстані, Ізраїлі, Німеччині, Молдові, Італії, Білорусі та Іспанії. Як бачимо з рис. 5, це передусім країни-сусіди України, високорозвинуті Німеччина та США, Іспанія та Італія, куди спрямовані туристичні потоки та трудова міграція, Казахстан та Ізраїль – головню через візити до родичів тощо [217].

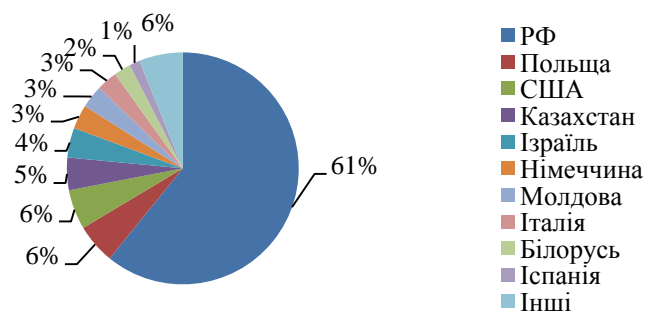

Рис. 5. Країни з найбільшою чисельністю українських мігрантів.

Оснoву міграційних потоків із України становить трудова міграція, яка стала для громадян дієвим засобом працевлаштування, доходу, професійної самореалізації, що загалом сприяє включенню країни до світового ринку праці. Офіційні показники еміграції й імміграції в Україні, зокрема за даними Державної Служби Статистики, є досить незначними (табл. 18) [89, 135].

Таблиця 18

Міграційні потоки в Україну й з України за 2002–2013 рр. за даними Державної служби статистики

Рік	Прибулі	Вибулі	Сальдо міграції
2002	42473	76264	-33791
2003	39489	63699	-24210
2004	38567	46182	-7615
2005	39580	34997	4583
2006	44227	29982	14245
2007	46507	29669	16838
2008	37323	22402	14921
2009	32917	19470	13447
2010	30810	14677	16133
2011	31684	14588	17096
2012	76361	14517	61844
2013	54100	22187	31913

Із цих офіційних показників бачимо, що за останні десять років територію України покинуло близько 471 тис. осіб, натомість прибуло – 312 тис. З 2005 р. зафіксовано позитивне сальдо міграції, особливо воно збільшилось у 2012 р. Очевидно, що ці показники є заниженими за рахунок нелегальних мігрантів, а також через трудових мігрантів, які не реєструються в офіційних міграційних органах України.

Офіційна статистика розподілу мігрантів за країнами дає можливість встановити головні міграційні коридори. Найбільше в Україну мігрує населення з Російської Федерації, Молдови, Узбекистану, Білорусі, Азербайджану. Російська Федерація, Молдова, Білорусь є країнами-сусідами України, вона з ними має спільний кордон, тому потужні міграційні потоки із цими країнами є зрозумілими. Молдова є державою, в якій рівень життя офіційно є нижчим, ніж в Україні. Варто зазначити, що в Україну мігрують особи із самопроголошеної Придністровської Молдавської Республіки. Наявність в переліку головних країн, з яких мігранти прибувають в Україну, – азіатських республік колишнього СРСР пояснюється тим, що ці країни відомі на пострадянському просторі як країни-постачальники трудових мігрантів у менш престижні сектори економіки. Серед країн, до яких

найбільше мігрують громадяни України, за офіційною статистикою, належать: Російська Федерація, Німеччина, США, Ізраїль, Білорусь (табл. 19) [89].

За офіційними даними МЗС України у 2006 р., чисельність українських трудових мігрантів у Греції становила до 3 тис. осіб, Італії – від 200 до 500 тис., Іспанії – до 100 тис., Польщі – близько 300 тис., Португалії – від 140 до 180 тис., Словаччині – до 5 тис., США – до 20 тис., Туреччині – близько 35 тис., Чехії – до 200 тис. У Російській Федерації офіційно зареєстровано близько 100 тис. українських трудових мігрантів, одночасно з тим наводять дані про понад 1 млн. українців [243, с. 308].

У 2008 р. Державна статистична служба України спільно з представництвом Світового Банку в Україні та низкою недержавних громадських фондів, проводили спеціальне статистичне дослідження зовнішньої трудової міграції з України, яке дало значно об'єктивніші результати. У період 2005–2008 рр. за межами України перебували 1 млн. 476 тис. українських трудових мігрантів. Розподіл за країнами був таким: Російська Федерація – 710,3 тис., Італія – 198,3 тис., Чехія – 175,1 тис., Польща – 118,1 тис., Угорщина – 47,0 тис., Іспанія – 40,0 тис., Португалія – 39,0 тис., інші країни – 148,3 тис. українців [136].

Таблиця 19

Розподіл вибулих з України за 2003–2012 рр. за країнами

Рік	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Всього	63699	46182	34997	29982	29669	22402	19470	14677	14588	14517
Країни Європи	50926	37125	27194	24188	23827	17407	14966	11314	10173	9766
Австрія	95	159	158	111	68	58	94	139	158	143
Білорусь	2285	1850	1810	1942	1732	1305	1024	772	680	548
Естонія	26	14	16	18	15	17	25	21	32	23
Іспанія	57	85	162	189	276	190	307	392	406	379
Італія	88	124	125	120	155	150	183	193	189	208
Латвія	25	45	62	32	35	26	20	29	21	40
Литва	45	29	47	36	48	74	56	40	42	53
Молдова	626	534	617	606	633	566	513	411	359	315
Німеччина	9175	7027	4007	1678	2065	1434	1653	1879	1846	1616
Польща	179	220	324	320	236	185	210	178	194	241
Росія	37045	25893	18969	18217	17501	12439	9845	5934	5144	4920
Угорщина	473	383	325	300	289	250	198	146	177	276
Чехія	326	348	252	372	504	444	475	699	434	431
Країни Америки	7202	4435	3869	2790	2800	1824	1446	1136	1228	890
Канада	493	310	249	243	148	158	93	1139	149	92
США	6403	3922	3538	2517	2531	1266	965	1645	1112	754
Країни Азії	3715	2854	2809	2856	2802	2178	3060	5311	4346	3568

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Азербайджан	53	49	43	39	37	35	33	40	60	113
Вірменія	61	48	33	22	36	18	25	15	33	19
Грузія	45	25	35	29	30	23	23	36	57	64
Ізраїль	3355	2440	2088	1442	1207	1391	1507	1646	1077	1326
Казахстан	336	252	299	235	184	244	237	234	279	232
Киргизстан	23	16	14	7	6	13	4	8	17	4
Таджикистан	8	6	4	4	7	9	3	4	3	5
Туреччина	47	42	167	47	57	113	91	352	60	328
Туркменістан	71	32	43	88	119	138	20	36	57	175
Узбекистан	94	68	59	52	41	41	34	28	33	95
Країни Африки	299	244	25	111	213	299	244	25	111	268
Країни Австралії та Океанії	37	54	53	19	20	16	12	24	16	25

Використання даних Державної прикордонної служби щодо перетинів державного кордону не є коректним в плані встановлення обсягів трудової міграції. Фіксують не осіб, а загальну кількість перетинів державного кордону. Іншою проблемою встановлення кількості трудових мігрантів є неможливість виділення їх із загальної кількості осіб, які перетинають кордон, приховування мети поїздки. Інформація консульських служб Міністерства закордонних справ України про громадян України, які перебувають чи яких взято на консульський облік, стосується лише осіб, які легально проживають за кордоном та мають громадянство України.

Перевагою українських трудових мігрантів є зайняття ними секторів економіки, які не користуються попитом, у громадян країн призначення. Вибір українськими трудовими мігрантами країн ЄС пояснюється, по-перше, відносно ліберальною міграційною політикою; по-друге, попитом на ринку праці країн ЄС на некваліфіковану та кваліфіковану робочу силу; по-третє, наявністю середовищ співгромадян, які сприяють прибуттю нових мігрантів [300, с. 241].

Основними країнами-реципієнтами української робочої сили на європейському векторі є Іспанія, Італія, Польща, Португалія, Угорщина та Чехія. Частково вибір цих країн можна пояснити їхньою туристичною популярністю. За наявності туристичної візи після перетину кордону застосовували практику нелегального перебування та працевлаштування [77, с. 121]. У ці країни легко потрапити, спостерігається більш лояльне ставлення до мігрантів. У той же час є суттєві перешкоди в'їзду до Великої Британії, Німеччини, країн Бенілюксу,

скандинавських країн, імміграційне законодавство яких не сприяє масовій трудовій міграції українців [241, с. 188].

Висновки до другого розділу

Українська діаспора сформувалася впродовж семи міграційних періодів, які відрізнялися складом мігрантів, обсягами та вектором міграції. В результаті міграції першого періоду почали формуватися українські діаспори в Аргентині, Бразилії, Канаді та США. Поразка у визвольних змаганнях 20-х рр. ХХ ст., бідність та малоземелля селян призвели до виникнення української діаспори у країнах Європи, Парагваї, Уругваї, збільшення її чисельності у країнах першого періоду. Із закінченням Другої світової війни українці мігрували до країн, де була сформована українська діаспора. Із проголошенням незалежності України розпочався новий період української трудової еміграції, який в дечому схожий на перший період. Проте, на відміну від ранніх періодів, де переважну більшість емігрантів становили селяни, в сучасній українській трудовій міграції беруть участь кваліфіковані працівники, науковці, підприємці тощо. Новітня хвиля української міграції спрямована передусім до економічно розвинених країн Європи та США.

Сучасні державні кордони України не відповідають етнічному розселенню українців. До 1945 р. від України відійшла низка етнічних територій головно до складу Російської Федерації та Польщі, меншою мірою до Словаччини, Румунії, Молдови та Білорусі. Варто зазначити, що під час визначення державних кордонів у ХХ ст. не завжди враховувався етнічний чинник, а тогочасні українські політичні сили не мали достатнього впливу на процеси державного розмежування.

Економічна ситуація в Україні є одним з чинників української трудової міграції. Диференціація областей за показником середньомісячної заробітної щодо середньоукраїнського показника корелюється з обсягами зовнішньої трудової міграції. У чотирьох областях та м. Київ зафіксовано вищий від середньоукраїнського показник середньомісячної заробітної плати, у п'яти областях та м. Севастополь – приблизно однаковий, у 16 областях – нижчий. Поступове зростання середньомісячної заробітної плати, пенсії та прожиткового

мінімуму не відповідають фактичному рівню життя та не зменшують кількості українських трудових мігрантів, адже заробітчанство стало “суспільною модою” серед українців.

Україна входить до десятки країн, трудові мігранти з яких живуть та працюють у країнах ЄС. Новітній період міграції розширив географію трудових поїздок українських громадян. У порівнянні з першим періодом української еміграції, коли головними країнами призначення українських селян в основному були країни Північної та Південної Америки, “новими” країнами української еміграції стали Іспанія, Італія та Португалія. У цих країнах українські трудові мігранти виграють конкуренцію у інших мігрантів через менші вимоги щодо умов праці та невибагливості до виконуваних робіт. Вибір Іспанії, Італії та Португалії пояснюється відкритістю їхніх кордонів, особливостями міграційної політики, можливістю легалізації, рівнем заробітної плати тощо.

РОЗДІЛ 3 УКРАЇНСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ В КРАЇНАХ СВІТУ

3.1. Географія розселення зарубіжного українства у світі

З кін. 80-х – поч. 90-х рр. XX ст. до раунду переписів 2010 р. географія української діаспори зазнала значних трансформацій, передусім внаслідок зменшення чисельності українців у так званій східній діаспорі. За результатами переписів населення та оцінними даними науковців, які працювали над монографією “Ukraine and Ukrainians throughout the World”, чисельність української діаспори становила 9 848 000 осіб, тоді як згідно з останніми результатами переписів та оцінними даними – 7 190 000. Останні переписи населення зафіксували зменшення чисельності українців у Європі – на 16,79%, Азії – на 6,25%, Південній Америці – на 4,2%. Натомість чисельність української діаспори, яка проживає в країнах Північної Америки та Австралії, підвищилась (рис. 6–7).

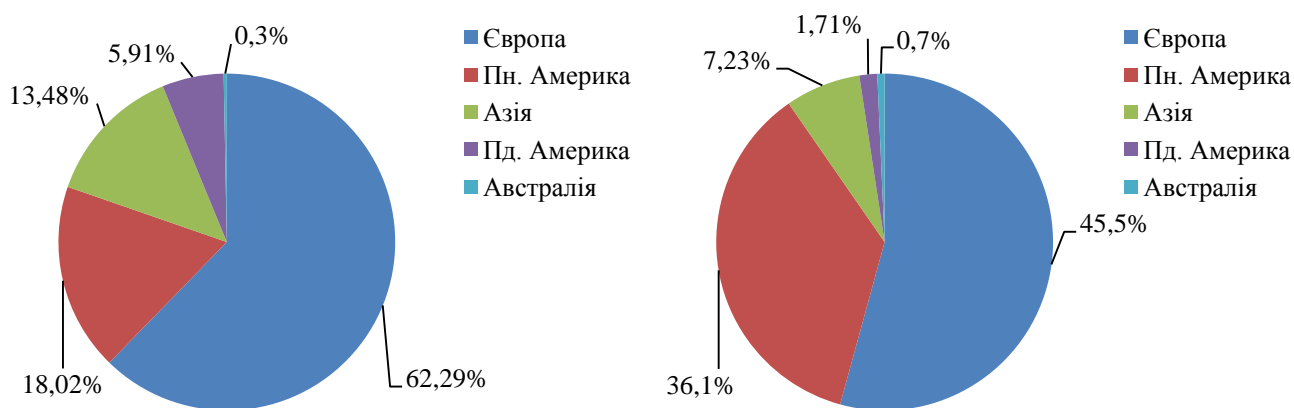

Рис. 6–7. Розселення українців у розрізі макрорегіонів кін. 80-их – поч. 90-их рр. XX ст. та за останніми переписами населення [19, 21, 346].

Як бачимо з рис. 6 та 7 в розрізі макрорегіонів, на початок 90-х рр. XX ст. найчисельніша українська діаспора проживала в Європі разом із азіатською частиною Російської Федерації – 59,91%. За останніми результатами перепису населення та оцінними даними розселення українців по країнах світу виглядає так: (табл. 20, рис. 8).

Чисельність українців у країнах світу за результатами переписів населення

Країна	Останній перепис населення	Чисельність українців	Показник, за яким встановлено чисельність українців
1	2	3	4
Австралія	2011	13990 (за народженням); 38791 (за походженням)	Країна народження; Країна походження
Австрія	2015	4300	Дані організації з міграції
Азербайджан	1999, 2009	21500	Національність
Аргентина	2011	305000–500000	Оцінні дані
Бельгія	2015	4000	Дані організації з міграції
Білорусь	1999, 2009	158723	Національність
Боснія і Герцеговина	2015	1800	Дані організації з міграції
Болгарія	2015	1700	Дані організації з міграції
Бразилія	2010	400000–500000	Оцінні дані
Велика Британія*	2011	11913	Національна ідентичність
Венесуела	2015	5000	Оцінні дані
Вірменія	2001, 2011	1176	Національність
Греція	2015	25000	Оцінні дані
Грузія	2002, 2014	7039	Національність
Данія	2015	2900	Дані організації з міграції
Естонія	2000, 2011	22573	Національність
Ізраїль	2015	249000	Оцінні дані
Ірландія	2015	3300	Оцінні дані
Іспанія	2011	84136	Національність
Італія	2011	200730	Національність та громадянство
Казахстан	1999, 2009	333031	Національність
Канада	2001, 2006, 2011	1209085	Етнічна належність
Киргизстан	1999, 2009	21924	Національність
Кіпр	2015	1800	Дані організації з міграції
Латвія	2000, 2011	45798	Національність
Литва	2001, 2011	16423	Національність
Молдова	2004	442475	Національність
Монголія	2015	8800	Дані організації з міграції
Нідерланди	2015	3800	Оцінні дані
Німеччина	2015	200000	Оцінні дані
Нова Зеландія	2011	1156 (місце народження); 672 (етнічність)	Етнічна належність
Норвегія	2015	1500	Дані організації з міграції
Парагвай	2015	5000	Дані організації з міграції
Польща	2002, 2011	38000 (перша національність); 13000 (друга)	Національність
Португалія	2011	49554	Національність
Російська Федерація	2002, 2010	1927988	Національність
Румунія	1992, 2002, 2011	50920	Належність до етнічної групи
Сербія	2011	10000	Оцінні дані
Словаччина	2001, 2011	7430 (українці); 33482 (русини)	Національність

1	2	3	4
Словенія	2015	2300	Дані організації з міграції
США	1990, 2000, 2010	961113	Належність до етнічної групи; Країна походження
Таджикистан	2010	1100	Національність
Туркменістан	2012	11000	Національність
Угорщина	2001, 2011	7396 (українці); 3882 (русини)	Належність до етнічної групи
Узбекистан	1989*	104720 (2000); 39000 (2013)	Оцінні дані
Уругвай	2015	2000	Оцінні дані
Фінляндія	2015	3000	Дані організації з міграції
Франція	2015	15000	Оцінні дані
Хорватія	2015	1800	Оцінні дані
Чехія	2011	116139 (громадянство); 53253 (національність)	Національність, громадянство
Швеція	2015	2900	Дані організації з міграції
Швейцарія	2015	2000	Дані організації з міграції
Японія	2015	1500	Оцінні дані організації з міграції

* – після 1989 р. переписи населення в Узбекистані не проводилися.

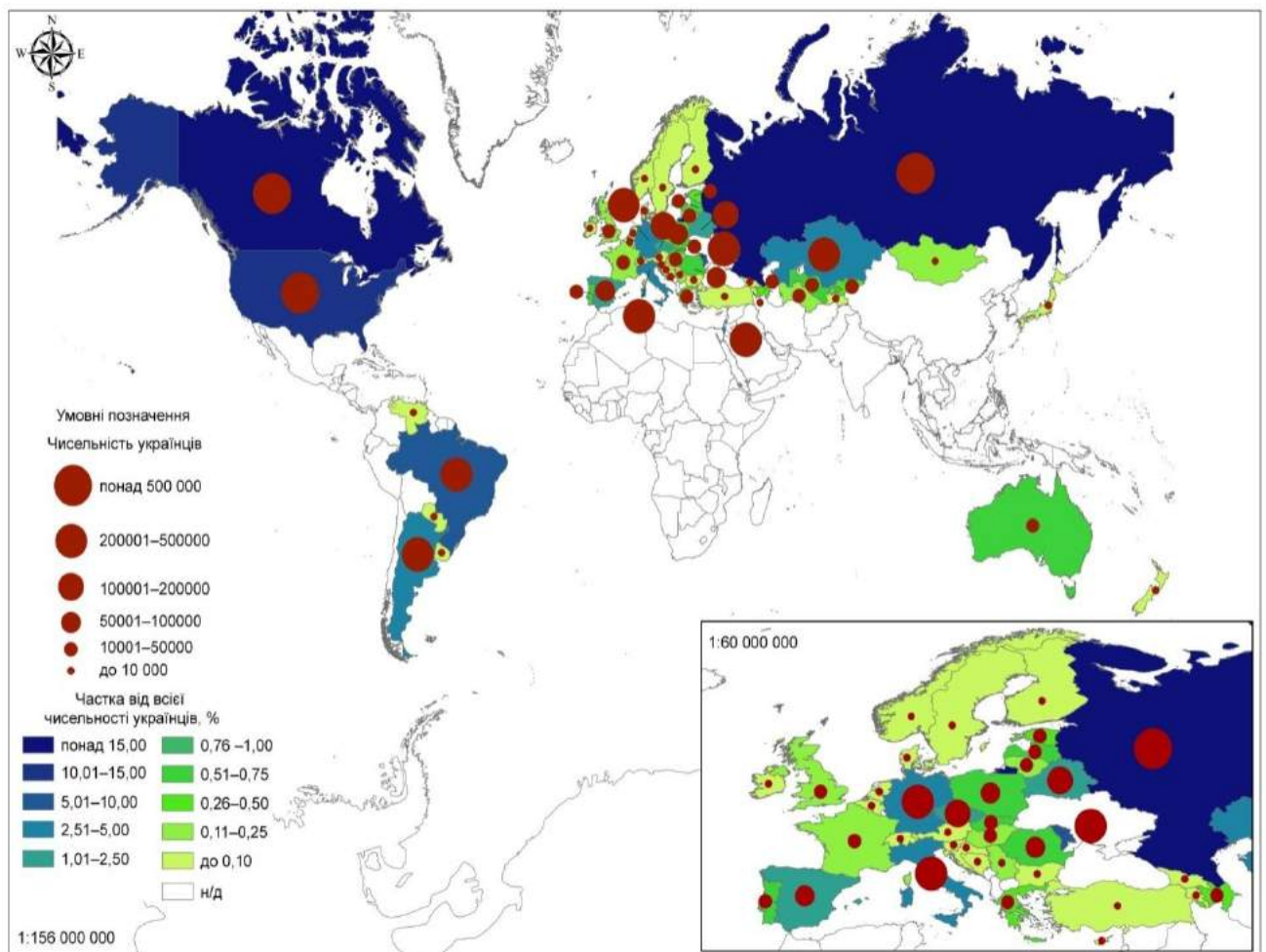

Рис. 8. Українська діаспора в країнах світу [2; 3; 4; 5; 8; 11–17; 20; 22–23; 27–30; 32; 83; 159; 227–228; 231–232; 354].

Австралія. За результатами перепису населення 2011 р., в країні нараховувалося 13 990 українців, що становить 0,06% від всього населення країни. Більшість українців проживає у штатах Вікторія 42% (5870 осіб) та Новий Південний Уельс 35,7% (4995 осіб), в інших штатах – від 0,1% українців (Північні території) до 7,7% (Південна Австралія). Із загальної чисельності тих, хто вказав Україну як місце народження, 41,3% (5773 особи) становлять чоловіки, відповідно 58,7% (8217 осіб) – жінки. Серед народжених в Україні більшість вказали українське – 52,1% (8011 осіб), російське – 24% (3684 особи) та єврейське походження – 14,9% (2290 осіб) відповідно. За результатами перепису 2011 р. 38791 респондент як країну походження вказав Україну, що становить 0,18% від усього населення країни [2].

Австрія. За даними Міжнародної організації з міграції за 2015 р. у країні проживало 4300 українців [217]. Упродовж Першої світової війни в Австрії опинилося майже 50 тис. військовополонених українців, які воювали у російській армії. Значна чисельність українців прибула до країни внаслідок поразки у національно-визвольних змаганнях 20-х рр. ХХ ст. Після закінчення Другої світової війни українці реемігрували до країн Європи та Північної Америки, незначна частина – до Радянського Союзу [131, с. 159–161]. Близько половини українців проживає у столиці країни – Відні – та містах Зальцбург, Інсбрук, Лінц, Брегенц, Куфштайн, Грац та Клагенфурт.

Азербайджан. Масове переселення українців до країни датують кін. ХІХ ст. – початком нафтового буму в країні. Збільшення чисельності українців відбувалося через процеси природного приросту, розподілу спеціалістів на роботу та евакуації українців у роки Другої світової війни (рис. 9) [3].

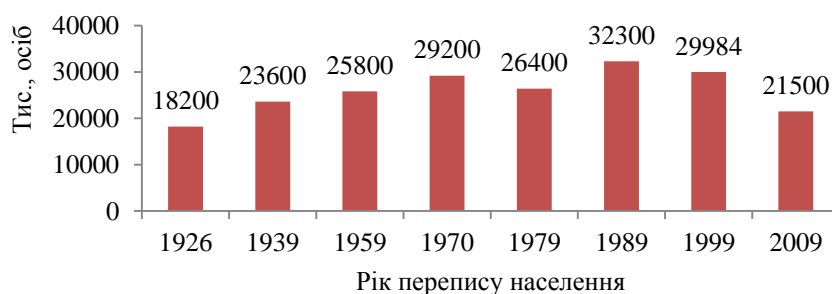

Рис. 9. Динаміка чисельності українців у Азербайджані за переписами населення ХХ – поч. ХХІ ст.

З 1989 р. у країні проведено два переписи населення – 1999 та 2009 рр., згідно з результатами яких у країні нараховували відповідно 28984 та 21500 українців. Українці головно проживають у містах – Баку (98%), Гянджі, Мінгечаур та Сумгаїт (дод. Б.1) [98–99]. За період 1999–2009 рр. чисельність українців зменшилась на 25,8%, тоді як за 1989–1999 рр. – на 10,3%, що свідчить про прискорення темпів зменшення чисельності українців [148, с. 113–118]. Азербайджан – економічно найрозвиненіша країна регіону, відмінність релігії та мови певною мірою сповільнює етнічну та мовну асиміляцію.

Аргентина. За чисельністю української діаспори країна є другою після Бразилії в Латинській Америці. За оцінками даними у країні проживає від 100 до 500 тис. осіб українського походження. Близько 50% українців та їхніх нащадків (100–125 тис.) мешкає в Буенос-Айресі та в містах однойменних провінцій – Беріссо, Енсенлада, Ла-Плата, Лухан, Магдалена; 20% (до 50 тис.) – у провінції Міньйонес; 13% (понад 30 тис.) – у містах провінції Чако [346, с. 97–104; 93, с. 173].

Білорусь. Після проголошення незалежності в країні проведено два переписи населення – 1999 р. та 2009 р. За міжпереписний період 1989–1999 рр. чисельність українців зменшилася на 18,6%, за 1999–2009 рр. цей показник становив 33% (табл. 21, рис. 10–11).

Таблиця 21

Абсолютні та відносні зміни в чисельності українців у розрізі областей та м. Мінськ за переписами населення 1999 та 2009 рр. [228].

Область	Рік перепису населення/ К-сть українців		Абсолютні зміни в пор. з 1999 р.	Відносні зміни в пор. з 1999 р	Частка українців від всього населення країни/області, % (2009 р.)
	1999	2009			
Білорусь	237014	158723	-78291	-33,03	1,7
Берестейська	57111	40046	-17065	-29,88	2,9
Вітебська	21926	14557	-7369	-33,61	1,2
Гомельська	50587	30920	-19667	-38,88	2,1
Гродненська	21166	14983	-6183	-29,21	1,4
м. Мінськ	39948	27362	-12586	-31,51	1,5
Мінська	25144	17745	-7399	-29,43	1,2
Могильовська	21132	13110	-8022	-37,96	1,2

Складено за [101, 228].

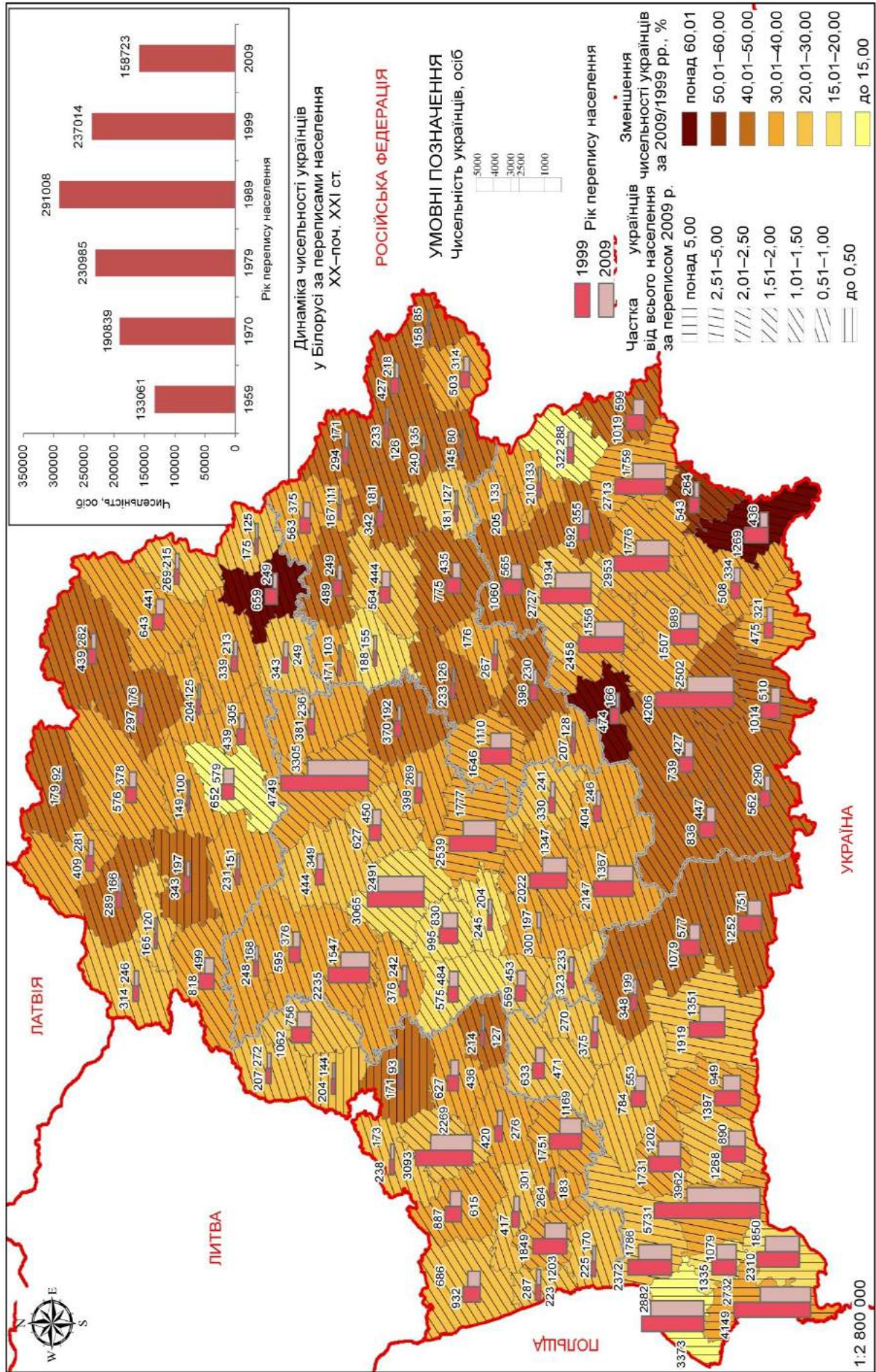

Рис. 10. Чисельність та відносні зміни в розселенні українців у розрізі районів Білорусі за переписами населення 1999 і 2009 р. [101, 228].

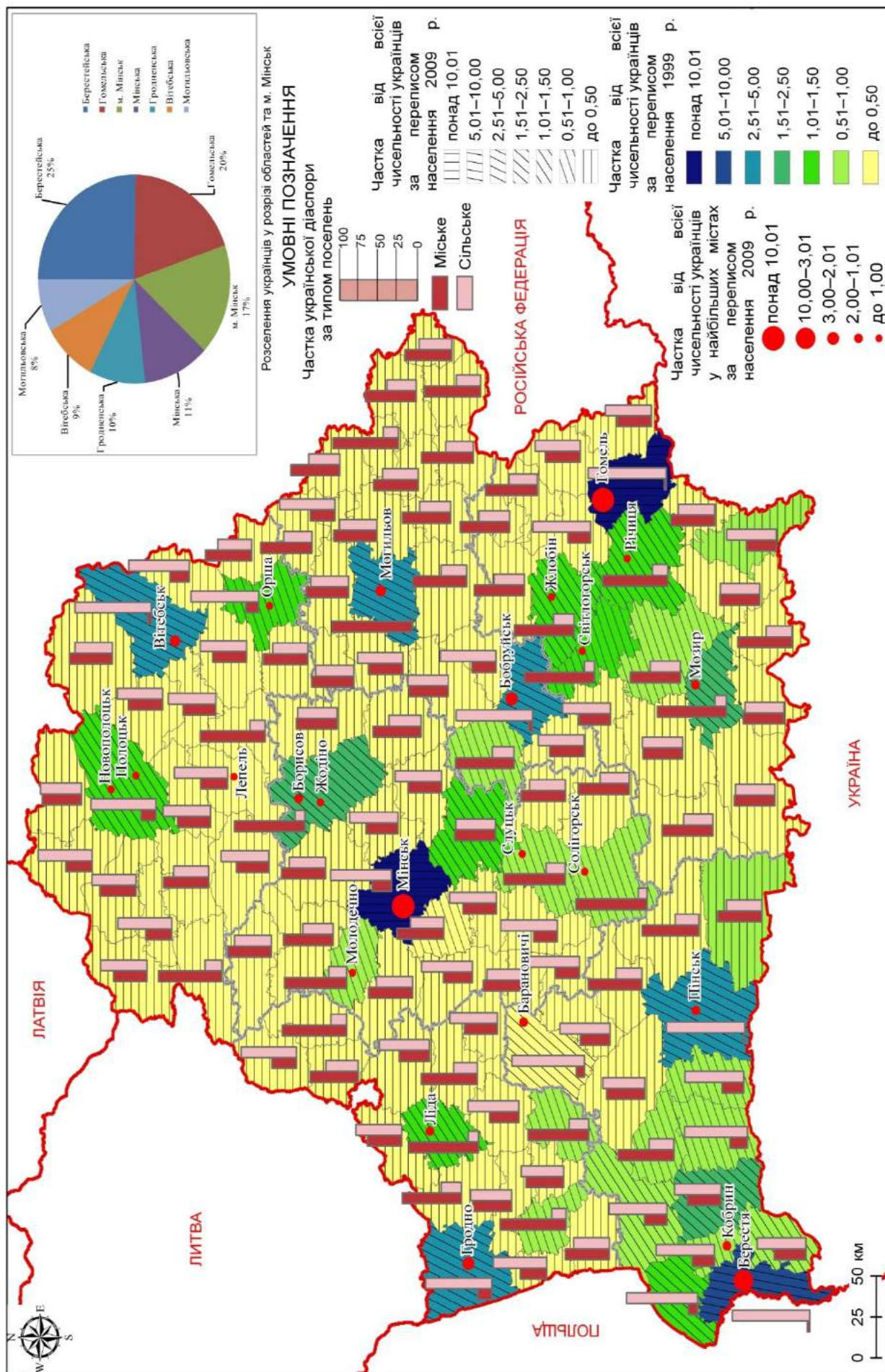

Рис. 11. Розселення українців у розрізі районів Білорусі за переписами населення 1999 р. та 2009 р. [101, 228].

За результатами перепису населення 2009 р. в Білорусі проживали 158 723 українці, що становить 1,67% від всього населення [100–101]. Українці є четвертою за чисельністю етнічною групою у країні після білорусів, росіян та поляків. Переважно українці проживають у Берестейській, Гомельській областях та м. Мінськ, що становить 62% від всієї чисельності українців (рис. 11, дод. Б.2).

Рівень урбанізації українців у країні – 77,2%. У 51 районі більшість українців проживають в селах, зокрема це 12 з 15 районів Берестейської області, 15 з 21 району Вітебської, 7 з 21 району Гомельської, 9 з 17 районів Гродненської, 7 з 22 районів Мінської та 8 з 21 району Могильовської областей, де проживає 64,3% від всієї чисельності українців, які проживають в селах.

Українці, які проживають у областях, що включають українські етнічні землі у складі Білорусі. Автохтонне українське населення проживає в Берестейській області. За 1999–2009 рр. чисельність українців зменшилась майже на третину. У більшості районів області цей показник був менший від середнього по країні. Частка українського сільського населення в Берестейській області майже вдвічі перевищує середній показник по країні – 40,22 та 22,79% відповідно (дод. Б.3–Б.4, Б.7).

Розселення українців на прикордонних із Україною територіях. Із Україною межують Лельчицький, Єльський, Наровлянський, Хойникський, Брагінський, Лоевський, Гомельський та Добрушський райони Гомельської області, де проживає 14,6% від усієї чисельності українців. Переважно українці проживають у селах, частка українського сільського населення втричі вища, ніж в середньому по області (дод. Б.5–Б.6) [100–101].

За результатами перепису населення 1999 р. на українських етнічних землях проживало 24,1% від усієї чисельності українців, в прикордонних з Україною районах (поза межами української етнічної території) – 3,42%, 25,3% – на українських етнічних територіях та 2,84% – на прикордонних з Україною районах (поза межами української етнічної території) у 2009 р. У порівнянні із українськими етнічними землями в прикордонних районах значно нижчий ступінь збереження української етнічної ідентичності. Це явище можна пояснити

близькістю білорусько-українського-російського кордону, що впливає на етнічну та мовну ідентифікацію, не лише українців, а й білорусів.

Бразилія. Найреалістичніші оцінки чисельності українців наводять цифру 100–120 тис. осіб. Понад 85% українців та осіб українського походження проживають в штаті Парана, зокрема у м. Курітіба та окрузі Прудентополіс, де вони становлять відносну більшість у населенні. Значні українські осередки є у штатах Сан-Пауло (10%) та Санта Катаріна (3%) [93, с. 173].

Велика Британія (Англія та Уельс). Українська діаспора переважно сформована в результаті перших трьох періодів української міграції. На новітньому етапі потоки української трудової міграції до країни менш інтенсивні порівняно з Іспанією, Італією та Португалією. За результатами перепису населення 2011 р., за критерієм національності ідентифіковано 16062 українці, за критерієм “країна народження” – 26452 особи [23].

Венесуела. Українська діаспора утворилася 1947 р., коли з Німеччини прибуло понад три тисячі переміщених осіб. Проте через декілька років українці почали мігрувати до інших країн через безробіття, несприятливі кліматичні умови, нестабільну політичну ситуацію тощо. Найбільше українців переселилося до США, Канади, Аргентини [131, с. 153]. За даними А. Ленчук-Павличко, на поч. 90-х рр. ХХ ст. у країні проживало 800–1300 українців та осіб українського походження [19, с. 9–10]. Переважно українці проживають у столиці країни – Каракасі та інших великих містах – Валенсія, Маракабо, Пуерто-Кабальо. Соціальний рівень українців є досить високим, але з огляду на незначний демографічний потенціал та обмеженість зв'язків з Україною чи іншими громадами в діаспорі, українська діаспора значно асимільована [93, с. 173–174].

Вірменія. Після розпаду Радянського Союзу у країні провели два переписи населення у 2001 та 2011 рр., за результатами яких встановлено, що в країні проживало 1633 та 1176 українців. Частка українців у населенні країни становила 0,04% (2011 р.). З 1989 р. чисельність українців у Вірменії зменшується, зокрема за 1989–2001 рр. на 80,42%, за 2001–2011 рр. – 27% (рис. 12) [231].

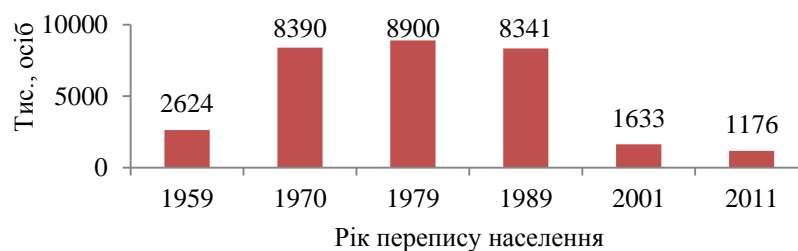

Рис. 12. Динаміка чисельності українців у Вірменії за переписами населення ХХ – поч. ХХІ ст.

Причинами зменшення чисельності українців стали геополітичні зміни в регіоні кін. 80-х – поч. 90-х рр. ХХ ст., зокрема конфлікт у Нагірному Карабасі. Вони супроводжувалися занепадом економіки та безробіттям. Причинами еміграції із країни були виїзд військових-українців, землетрус 1988 р., прийняття “Закону про мову”, згідно з яким усі сфери життя перевели на державну мову, що призвело до виїзду вчителів, службовців, науковців. Українці переважно проживають в містах – 81,4%, понад половина українців проживає у м. Єреван (53,6%) (дод. Б.8–Б.9) [148, с. 113–118]. У Вірменії українці займають певну культурну дистанцію щодо титульного етносу, утворюючи разом з росіянами окрему соціокультурну групу.

Греція. Групи емігрантів з України прибували до країни після завершення Першої світової війни, міграція продовжилася після завершення Другої світової війни. Поява українців у Греції після 1991 р. зумовлена процесами сучасної трудової міграції, де країна поряд з Іспанією, Італією та Португалією є реципієнтом українських трудових мігрантів. Українці є п’ятими за чисельністю після греків, турків, болгар та румунів. За різними даними чисельність українців коливається від 19785 до 24836 осіб, що становить приблизно 3–5% від всієї кількості мігрантів [217]. Переважно українці проживають у великих містах – Афіни, Пірей, Салоніки та Патра. Проте, у зв’язку із складною економічною ситуацією у країні, зменшилася чисельність українських трудових мігрантів.

Грузія. До початку Першої світової війни сюди переселялися українські селяни з метою знайти роботу на промислових підприємствах. Чисельність українців зростала через залучення робочої сили, примусове переселення та евакуацію українців під час Другої світової війни (рис. 13) [232].

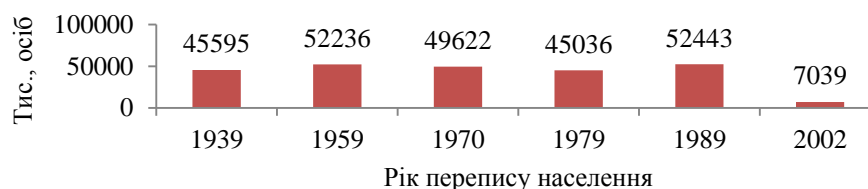

Рис. 13. Динаміка чисельності українців у Грузії за переписами населення XX – поч. XXI ст.

За результатами перепису населення 2002 р., у країні проживало 7039 українців, переважно в містах Тбілісі та Батумі та регіоні Аджарія, що становить 73,2% від всієї чисельності українців (дод. Б.10–Б.11) [103, 232] [148, с. 113–118]. Відсутність економічних реформ, нестабільна геополітична обстановка, військовий конфлікт в Осетії зумовило до зменшення чисельності українців.

Естонія. Українська діаспора сформувалася після закінчення Другої світової війни, незначна частина іммігрувала після 1991 р. За чисельністю українці посідають третє місце після естонців та росіян [104–105]. У 2000 р. в країні проживало 29021 українців, що становить 2,2% від усього населення. Українці переважно зосереджуються в містах – 79,3%. Найбільше українців у північній частині Естонії, що включає столицю, повіти (мааконди) Іда-Вірумаа (понад 16%) і Тартумаа (5%). Згідно з переписом населення 2011 р. у Естонії 22573 особи ідентифікувалися як українці, що становить 1,7% від усього населення країни (табл. 22, рис. 14–15) [104–105].

Таблиця 22

Абсолютні та відносні зміни в чисельності українців у розрізі повітів та міст [8, 108–109].

Повіт (мааконд)	Рік перепису/ К-сть українців		Абсолютні зміни в пор. з 2000 р.	Відносні зміни 2011/2000 рр.
	2000 р.	2011 р.		
Гар'юмаа	17779	13742	4037	-22,7
в т. ч. м. Таллін	14669	11074	3104	-24,5
Іда-Вірумаа	4810	3230	1580	-32,8
в т. ч. м. Нарва	1774	1168	606	-34,2
Тартумаа	1560	1078	442	-30,9
в т. ч. м. Тарту	1239	852	387	-31,3
Пярнумаа	1205	862	343	-28,5
Ляане-Вірумаа	940	687	253	-27
Ярвамаа	444	281	163	-36,7
Ляанемаа	406	240	166	-40,9
Інші	3122	2253	1140	-27,8
Разом	29021	21495	6448	-26

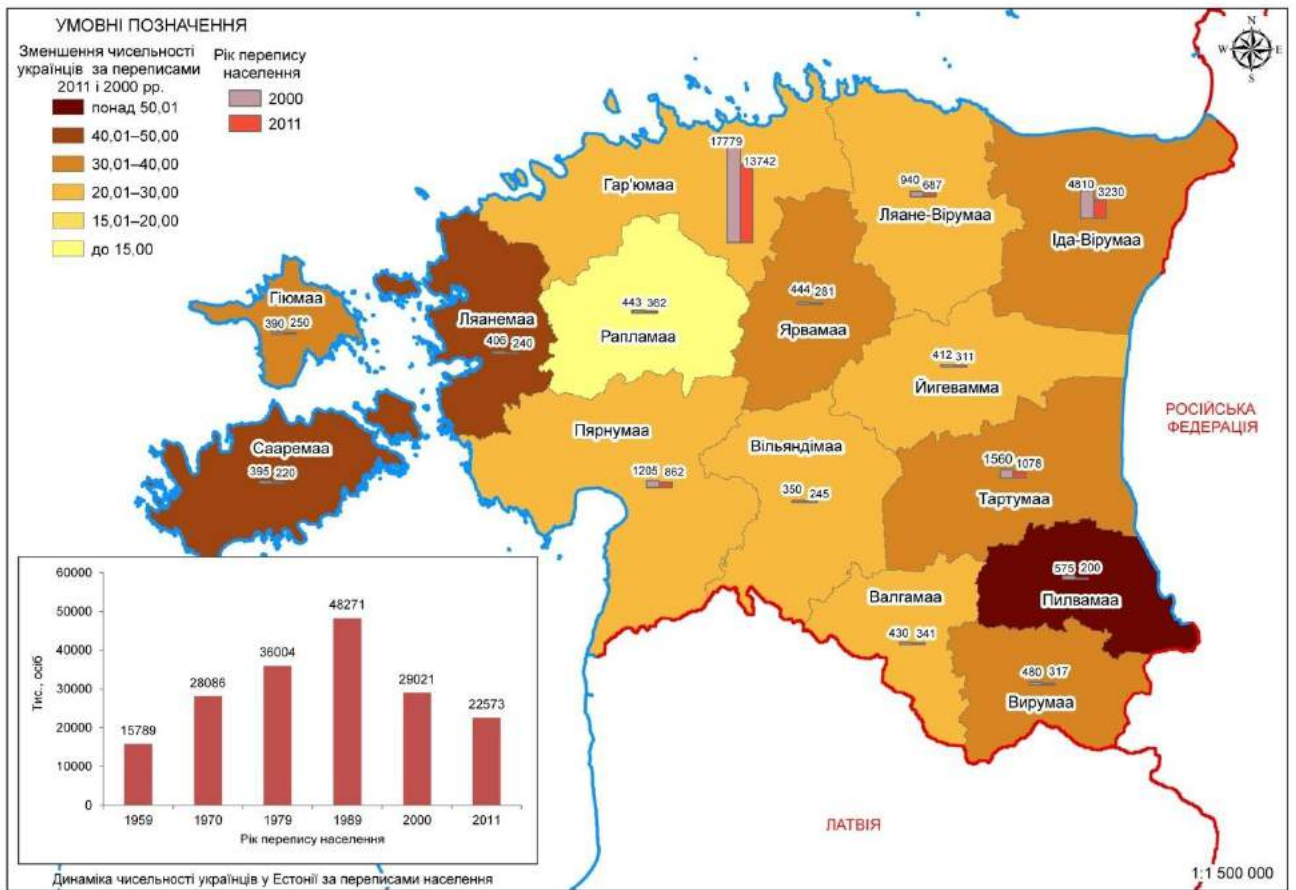

Рис. 14. Динаміка чисельності українців та зміни в розселенні за переписами населення в розрізів повітів (маакондів) Естонії.

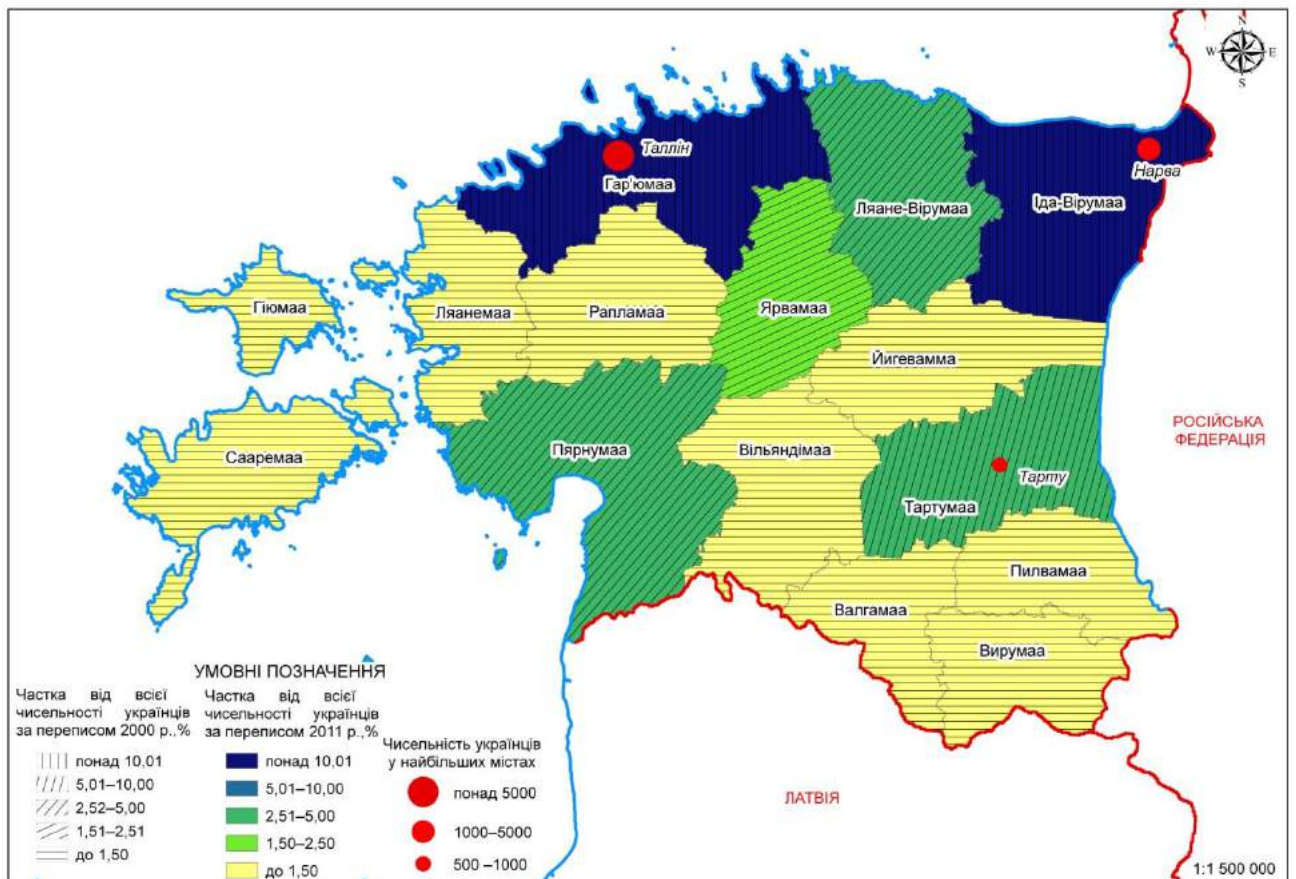

Рис. 15. Розселення українців у розрізі повітів за переписами населення 2000 і 2011 рр.

Як бачимо з рис. 14–15, впродовж 1989–2000 рр. чисельність українців зменшилась на 40%, за період 2000–2011 рр. – на 22,2%. Серед українців Естонії 56,5% – мігранти 1970–1989 рр., 4,5% – 1990–2000 рр., 6,25% – після 2000 р. (дод. В.7–В.8) [8].

Однією із причин зменшення чисельності українців є інтеграція в більш чисельну російську діаспору, відсутність громадянства, процедура отримання якого відбувається через натуралізацію, умовами якої є проживання в країні впродовж п'яти років, знання мови, законодавства, наявність легального постійного прибутку.

Іспанія. За результатами перепису 2011 р. в країні налічувалося 86 тис. українців [13]. Найбільше українців проживає у столиці, східній та південній частині країни, провінціях Мадрид (21,5%), Каталонія (20,4%), Валенсія (18,3%), Андалусія (14,4%) та Мурсія (7,5%). Якщо аналізувати абсолютні показники, то станом на 2011 р. то, найбільша кількість українців зосереджена в східній та південній частині держави, в автономних спільнотах Каталонія (16635 осіб, або 20,4% від загальної кількості вихідців з України в Іспанії), Валенсія (14874 осіб, 18,3%), Андалусія (11678 осіб, 14,4%), Мурсія (6063 осіб, 7,5%), а також в столиці держави (17442 тис. осіб, 21,5%) (рис. 16) [13].

Переважає більшість українських трудових мігрантів (70%) походить із західних областей України (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська, Хмельницька, Рівненська, Волинська). Решта 30% припадають на центральні та південно-східні області України (Київська, Черкаська, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Херсонська, Одеська, Сумська, Луганська, АР Крим).

Впродовж новітнього періоду міграції чисельність українців зростає через прибуття трудових мігрантів. Причинами, які сприяють трудовій міграції українців є: ліберальне законодавство, яке дозволяє отримати роботу без оформлення офіційних документів; потреба в робочій силі; вища, порівняно з Україною заробітна плата; можливість легалізації та отримання дозволу на працю та проживання; можливість приїзду родичів через запрошення [77, с. 41–42].

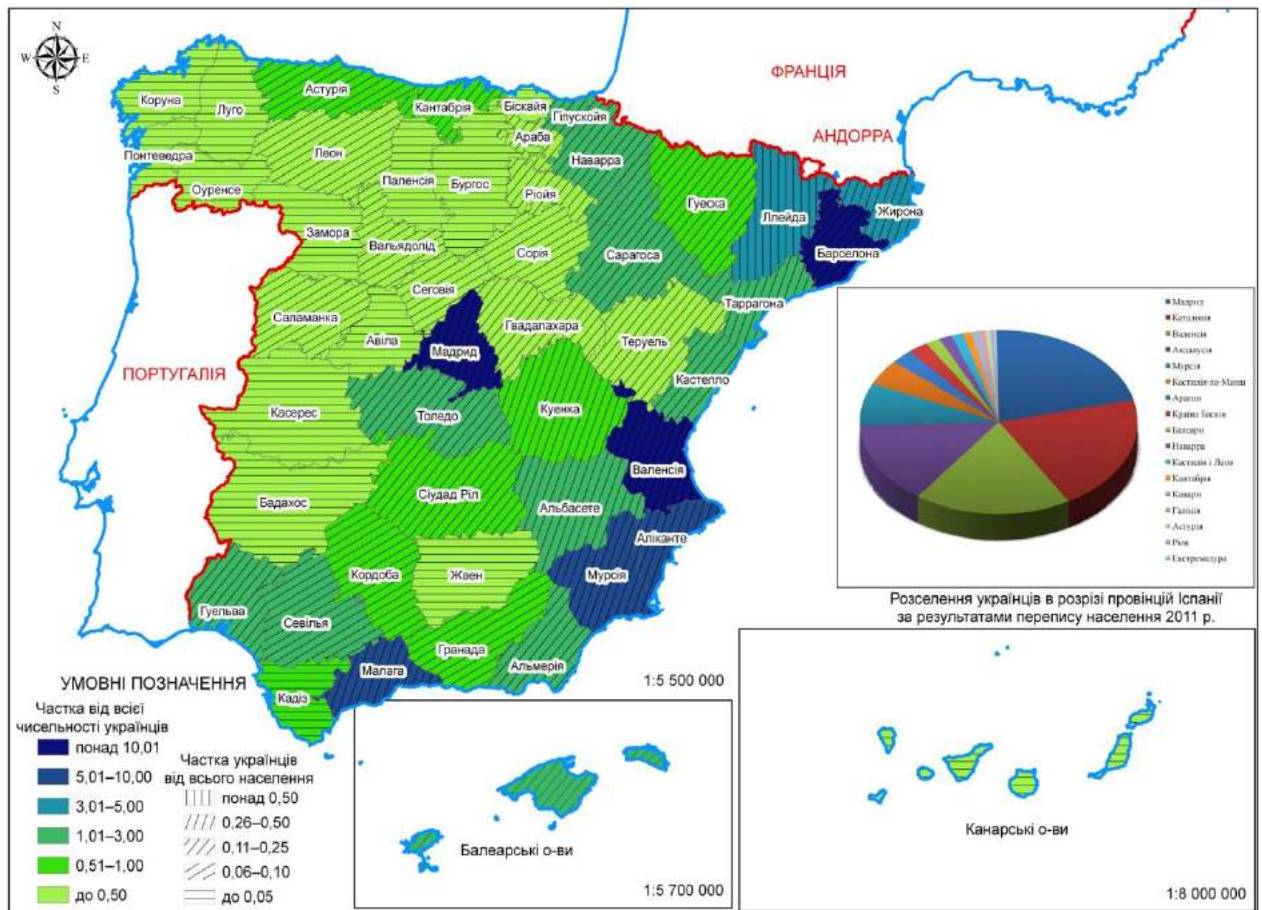

Рис. 16. Розселення українців у розрізі провінцій Іспанії за переписом населення 2011 р.

Італія. До 90-х рр. XX ст. в Італії не було постійної української діаспори, масові виїзди українців припадають на середину 90-х рр. XX ст. і досягли піку у 2001–2003 рр. [77, с. 17–18]. Станом на початок 2014 р. в країні легально проживало більш як 200 тис. українців, що становить 0,3% від всієї чисельності населення країни [16].

Через спрощення процедури легалізації мігрантів у 2002–2003 рр. чисельність українців зростає в три рази. Темпи збільшення чисельності українців становили від 0,4 (2012–2013 рр.) до 61,2% (2003–2004 рр.) [16]. На території Італії більшість українських трудових мігрантів проживає на півночі країни та у південній області (реджоне) Кампанія, де є можливості знайти високооплачувану роботу (рис. 17) [77, с. 24–27]. Вибір країни полягає у легкості виходу українських трудових мігрантів на ринок праці; наявності українських міграційних мереж, існуванні в Україні організаційних структур, які беруть участь в перевезенні нових мігрантів; підтримці церковних установ Італії, які допомагають з працевлаштуванням, житлом та духовною підтримкою [71, с. 86–87].

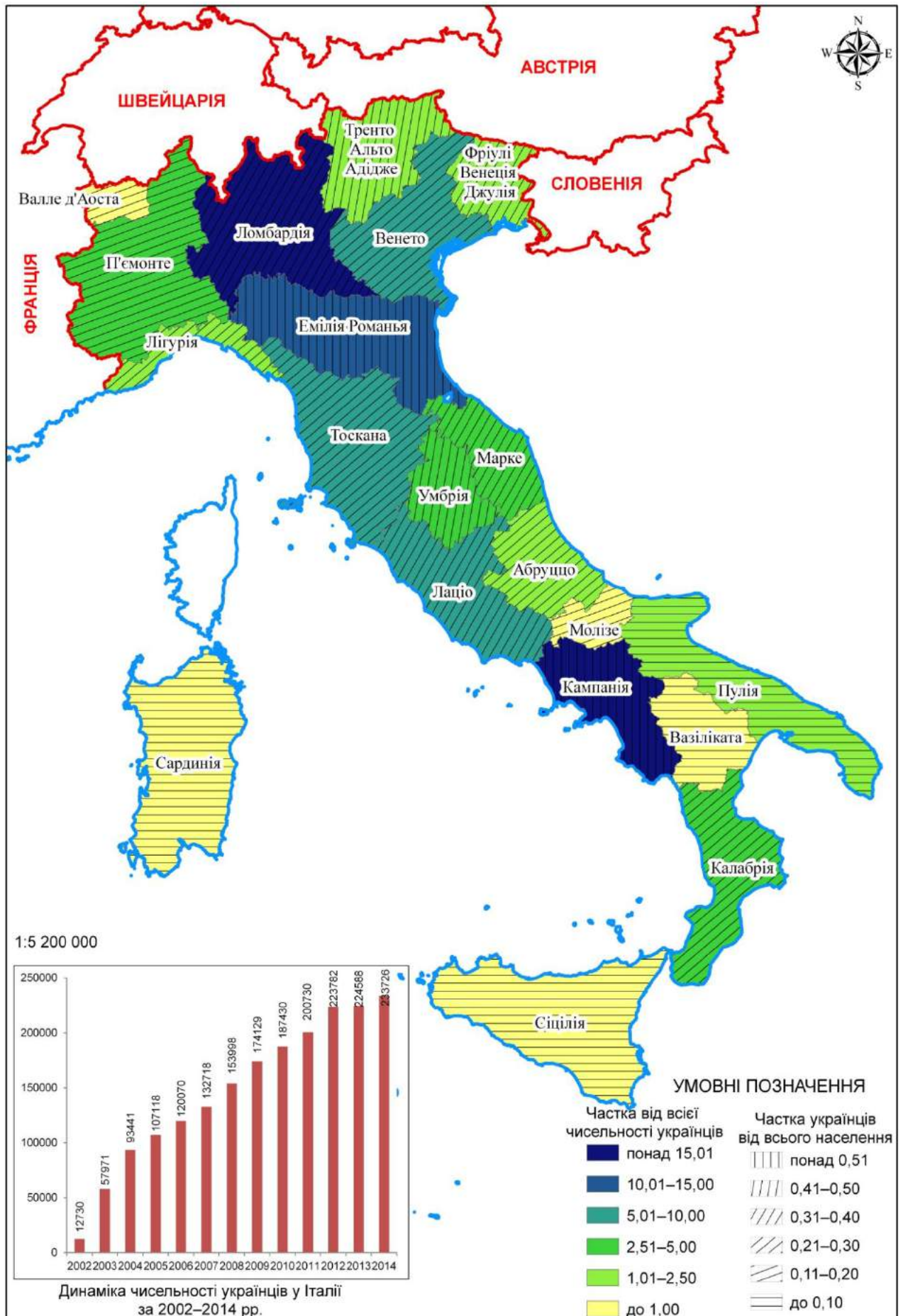

Рис. 17. Розселення та частка українців від усього населення у розрізі областей (реджоне) Італії.

Казахстан. Переселення українців до країни пов'язане з сільськогосподарським освоєнням Середньоазійського степового краю (САСК) – Акмолинська, Костанайська, Північноказахська, Павлоградська області, частина Актюбінської, Карагандинської та Східноказахської областей. До Казахстану українців переселяли примусово, інша частина прибула добровільно.

За результатами перепису населення у 1999 р., в країні проживало 547 065 українців, у 2009 р. – 333 031 осіб (рис. 18). За чисельністю українці в Казахстані є третьою (після казахів і росіян) етнічною групою, частка у населенні країни становить 2,1% [106–107, 151–152].

Більшість українців проживає у містах – 55,8%, в столиці проживає 3,84% від усієї чисельності українців. Українське сільське населення компактно проживає у Акмолинській, Алматинській, Костанайській та Північноказахській областях (дод. Б.14).

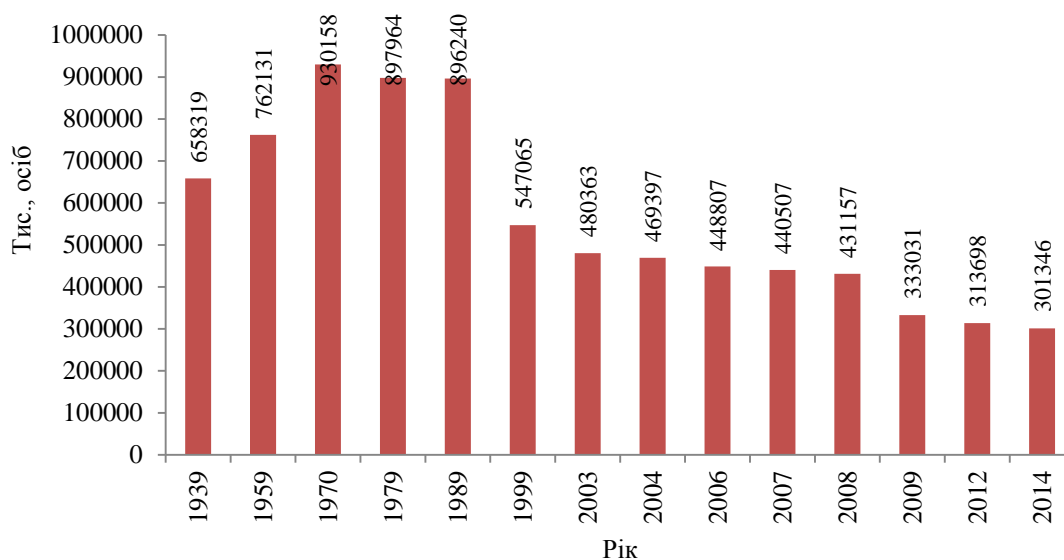

Рис. 18. Динаміка чисельності українців у Казахстані за переписами населення XX – поч. XXI ст. та демографічними дослідженнями населення [159].

У 2012 та 2014 рр. Агентство Республіки Казахстан зі статистики проводило демографічне дослідження населення (дод. Б.15). За його результатами, чисельність українців зменшилася на 5,8% в порівнянні з переписом населення 2009 р. На територіях початкового заселення українців темпи зменшення чисельності були нижчими від середнього показника по країні (Костанайська – 4,6%, Акмолинська – 5,6%, Павлодарська – 5,7%). У Федорівському районі

Костанайської області проживає найбільша частка українців від усього населення – 26,8%. У 16 районах частка українців від усього населення вища, ніж 10% (табл. 23, рис. 19, дод. Б.17–Б.19) [159].

Таблиця 23

Райони Казахстану з часткою українців у населенні більше, ніж 10%
за результатами демографічного дослідження населення 2012 р.

Район, місто	Область	К-сть населення	К-сть українців	Частка у населенні
Федоровський	Костанайська	27516	7376	26,8
Успенський	Павлодарська	12890	2827	21,9
Сарикольський	Костанайська	23671	4376	18,5
Денисовський	Костанайська	21035	3534	16,8
Камистинський	Костанайська	14831	2149	14,5
Жаксинський	Акмолинська	20532	2907	14,2
Тарановський	Костанайська	27923	3926	14,1
Мартукський	Актюбінська	29591	4145	14
Карабалікський	Костанайська	29846	4106	13,8
Есільський	Акмолинська	26641	3537	13,3
Алтинсаринський	Костанайська	15146	1984	13,1
Карасуський	Костанайська	28322	3549	12,5
м. Лисаковськ	Костанайська	40934	5125	12,5
Тайншинський	Північноказахська	48801	5789	11,9
Щербактинський	Павлодарська	21349	2507	11,7
Габіта Мусрепова	Північноказахська	44486	5044	11,3
Каргалімський	Актюбінська	16560	1838	11,1
Егіндікольський	Акмолинська	6444	693	10,8

Згідно з результатами демографічного дослідження населення у 2014 р. у країні проживали 301 346 українців, що на 9,5% менше в порівнянні з результатами перепису населення 2009 р. Супроти попереднього демографічного дослідження 2012 р. темпи зменшення чисельності українців становили 4%, за 2009–2012 рр. – 6%.

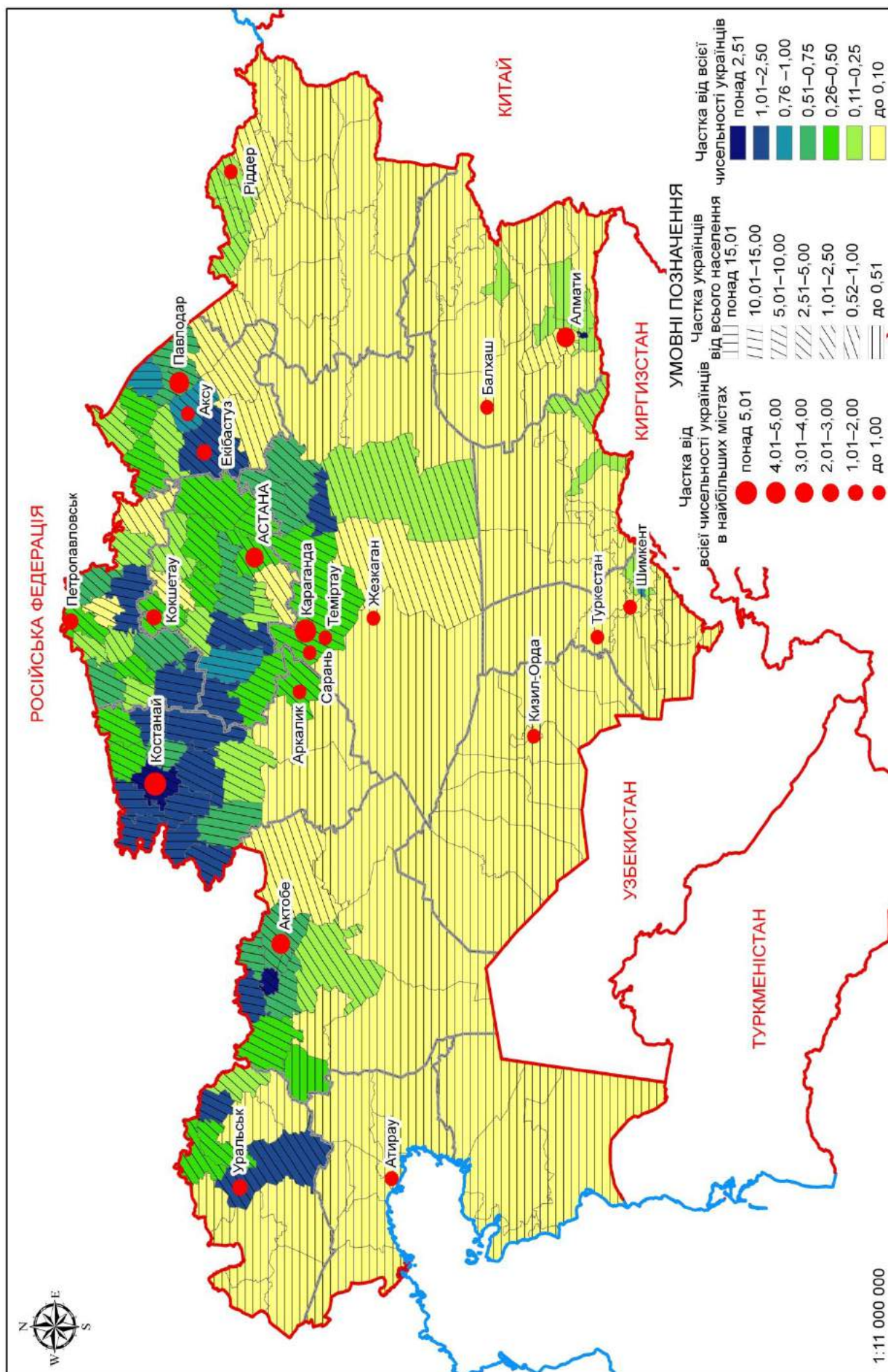

Рис. 19. Розселення українців у розрізі районів Казахстану за демографічним обстеженням населення 2014 р. [159].

Канада є однією з країн, де проживає найчисельніша українська діаспора та де зафіксовано зростання її кількості (рис. 20) [28]. Частка українців від усього населення країни в 2011 р. становила 3,74%. Зростання чисельності українців за 1981–1991 рр. на 39,6% пояснюється підвищенням рівня національної свідомості етнічних українців. З 1981 р. змінилося співвідношення тих, хто вказав українську національність як першу та другу. Зокрема у 1981 р. 70,1% українців вказали українську національність як першу, відповідно другу – 29,9%. У 2011 р. 22,1% вказали українську національність як першу, відповідно 77,9% – як другу. Як бачимо, з 1981 р. зменшується частка осіб, які вказують українську національність як першу, проте, будучи нащадками від змішаних шлюбів, українці під час перепису населення позначають українську як одну із своїх національностей.

За 1996–2001 рр. чисельність українців збільшилась на 4,3%, за 2001–2006 рр. – на 12,9%, у 2006–2011 рр. – на 3,5%. Українці передусім проживають у Британській Колумбії, Альберті, Саскачевані, Манітобі, Онтаріо, Квебеку (рис. 20, дод. Б.20), найменше на територіях – Нунавут, Юкон та Північний Захід [28].

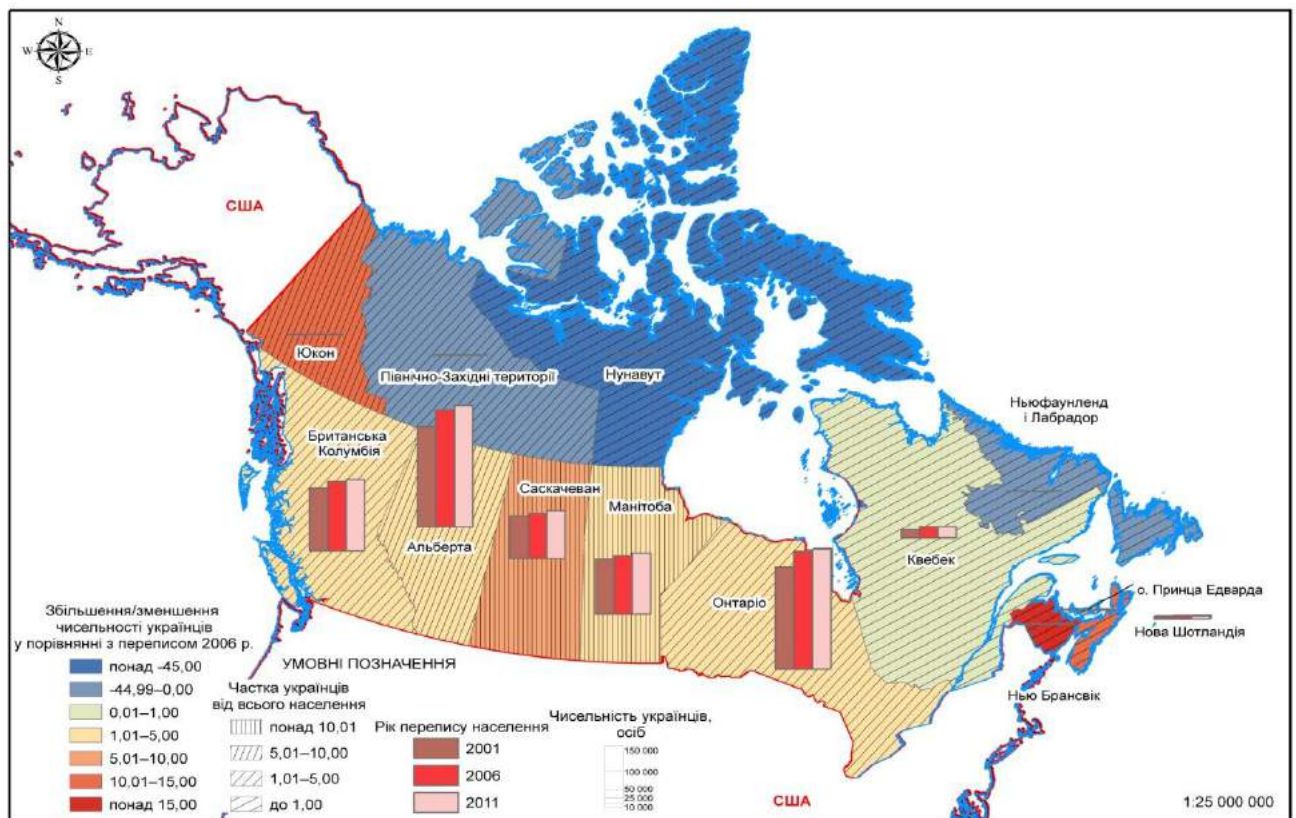

Рис. 20. Відносні зміни у чисельності українців за переписами населення 2006 і 2011 рр., частка українців від всього населення в розрізі провінцій [28].

Науковець В. Євтух умовно поділяє українську діаспору в Канаді на три групи: а) канадці, які усвідомлюють своє українське походження та зберігають українську ідентичність; б) особи українського походження, які періодично беруть участь у діяльності українських організацій; в) канадці українського походження, які не виявляють зацікавленості щодо українського походження [126, с. 18].

Значна частка українців проживає у великих містах країни – Вінніпег (7,96% від всієї чисельності українців), Торонто (5,1%), Саскатун (2,85%), Реджайна (1,94%), Ванкувер (1,45%) та Сюррей (1,33%). Понад половина українців (54,9%) проживає у провінціях Альберта та Онтаріо, значна частка проживає у Британській Колумбії (16,3%), Манітобі (14%), Саскачевані (10,9%) та Квебеку (2,6%), де українці переважно проживають на територіях свого початкового заселення (рис. 21, дод. Б.21) [28]. Незважаючи на чисельне збільшення української діаспори внаслідок новітньої міграції та природнього приросту, в середовищі діаспори відбуваються асиміляційні процеси внаслідок мішаних шлюбів.

Киргизстан. Українська діаспора є другою за чисельністю в країнах регіону після Казахстану. Наприкінці XIX ст. українці були одними з тих, кого переселяли до країни з метою сільськогосподарського освоєння земель. З 1989 р. чисельність українців у Киргизстані зменшується: за 1989–1999 рр. – на 53,3%, впродовж 1999–2009 рр. – на 56,5% (рис. 22) [227].

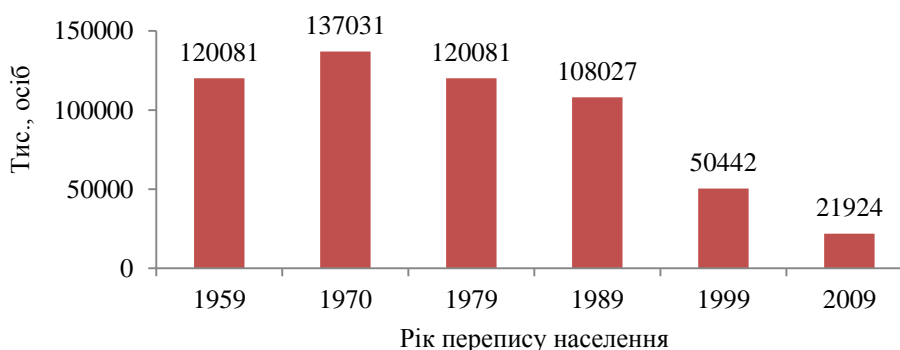

Рис. 22. Динаміка чисельності українців у Киргизстані за переписами населення II-ої пол. XX – поч. XXI ст.

За результатами перепису населення 2009 р., у країні проживало 21924 українців, що становить 0,4% від всього населення країни (дод. Б.22).

Переважно українці проживають у Чуйській області (49,5% від всієї чисельності українців) та м. Бішкек (36,4%).

Понад половина українців проживає у містах, найвищий рівень урбанізації українців у Баткенській області, високий рівень урбанізації українців у Джалал-Абадській, Іссик-Кульській та Наринській областях. Українське сільське населення переважає у Талаській, Ошській та Чуйській областях, де в селах проживає від 52 до 79,3% українців (дод. Б.23–Б.25) [227]. Низькі показники економічного розвитку країни, значні асиміляційні процеси в українській діаспорі призвели до різкого скорочення чисельності українців.

Латвія. До початку ХХ ст. в країні не було організованої української діаспори. Міграція українців розпочалася після Другої світової війни у зв'язку з проходженням військової служби, скеруванням на роботу спеціалістів [17].

За результатами переписів населення 2000 і 2011 рр., у Латвії проживали 63644 та 45798 українців, за чисельністю це четверта етнічна група після латишів, росіян та білорусів. Частка українців від всього населення, за результатами перепису населення 2011 р., становить 2,21%. За 1989–2000 рр. чисельність українців зменшилася на 30,9%, за період 2000–2011 рр. – на 28%. Близько половини українців проживає у Ризі – 49,7%, менше у м. Лієпая (7,9%), Даугавпілс (3,9%), Вентспілс (3,7%), Єлгава (3,11%) та Юрмала (2,6%) (рис. 23, дод. Б.26) [17].

За результатами перепису населення 2011 р., понад третина українців іммігрувала до 1969 р. – 32,4%, 56,5% українців – за 1970–1989 рр. З 1991 р. до 2011 р. до країни виїхало 2055 українців, що становить 10,8% від тих, хто вказав час еміграції до країни.

Незважаючи на збільшення чисельності українців через прибуття трудових мігрантів та тих, хто переїхав до Латвії на постійне місце проживання, чисельність українців зменшується. Причинами цих процесів є русифікація українців, слабка інтеграція в латвійське суспільство, проблема набуття латвійського громадянства, зміна етнічної належності.

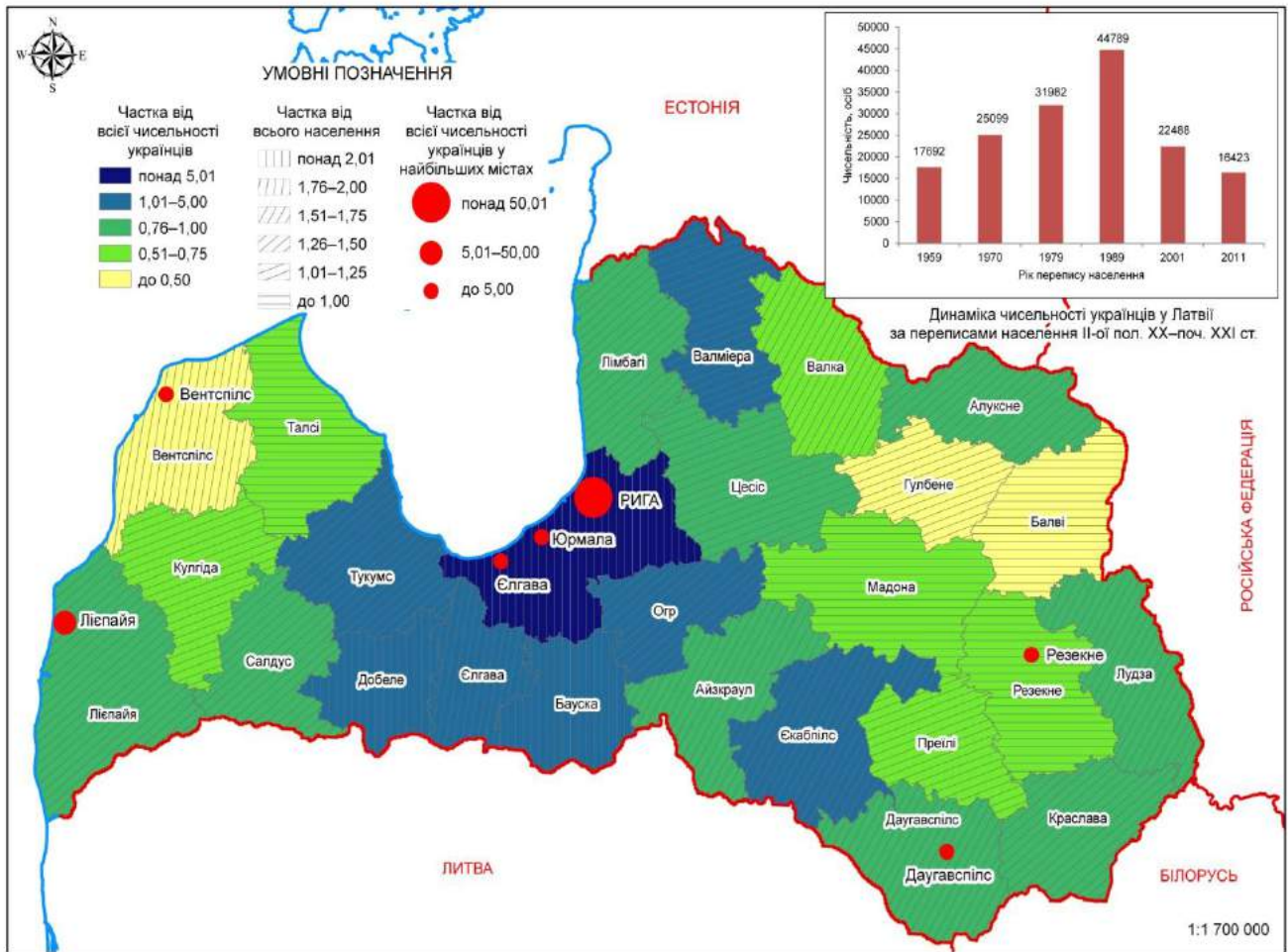

Рис. 23. Розселення українців у розрізі районів (гајони) Латвії за переписом 2011 р.

Литва. Міграція українців до країни розпочалася після закінчення Другої світової війни і їх чисельність зростала до 1989 р. У 2001 р. в країні проживало 22488 українців, за результатами перепису 2011 р. – 16423. За міжпереписний період 1989–2001 рр. чисельність українців зменшилася на 22301 особу (49,8%), за 2001–2011 рр. – на 6065 осіб (27%) (рис. 24). Частка українців у населенні країни становить 0,6% (2011), за чисельністю це п'ята етнічна група (після литовців, білорусів, поляків та росіян). Українці головно проживають у Вільнюському, Каунаському та Клайпедському повітах (апскритісах) та м. Вільнюс, разом – 57,8% від всієї чисельності українців (дод. Б.27–31). У містах проживає 85,9% від всієї чисельності українців переважно у Вільнюсі, Каунасі, Клайпеді, Шауляї та Паневежисі, де українці становлять 1,0, 0,4, 1,9, 0,5 та 0,3% від усього населення (рис. 25).

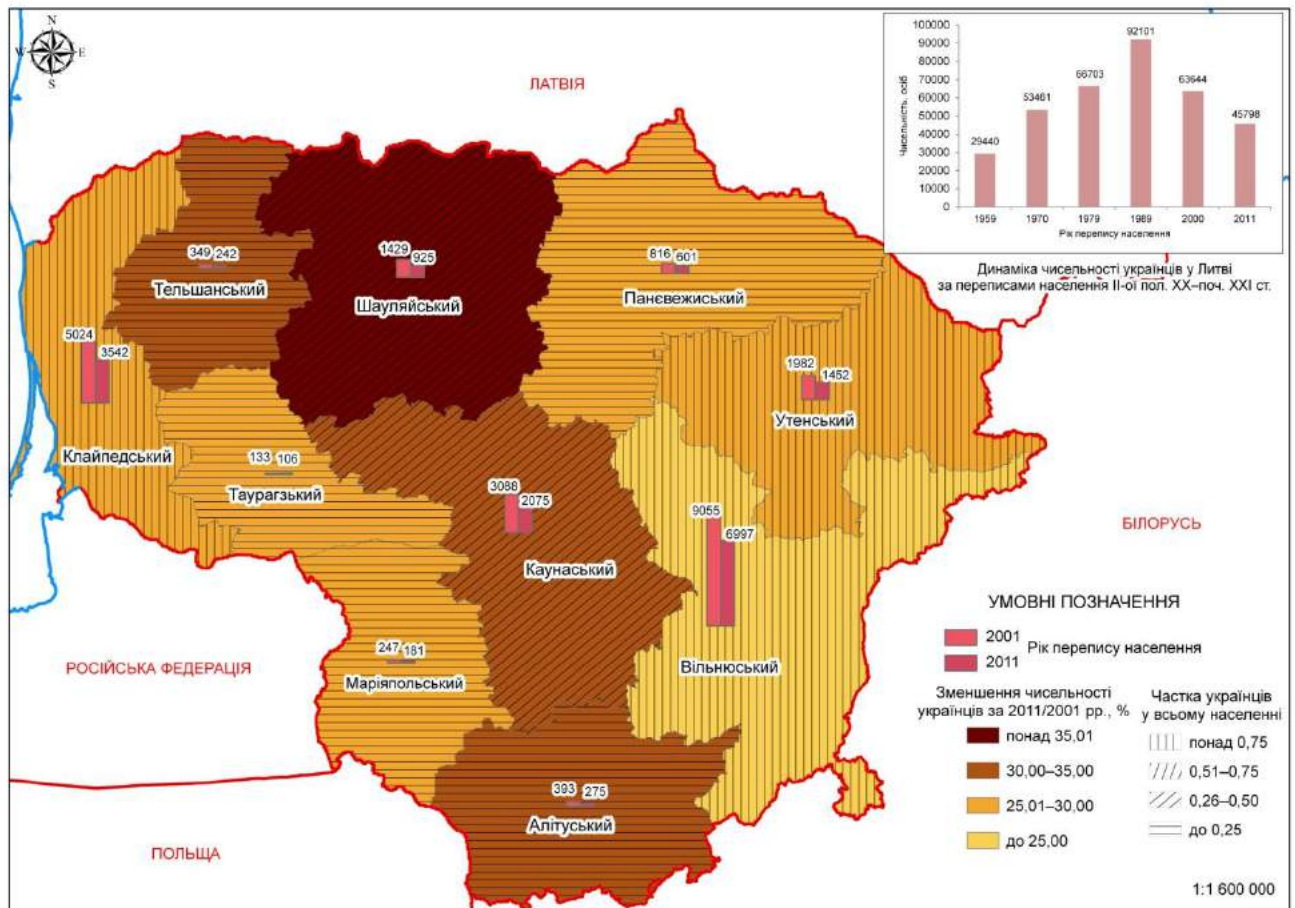

Рис. 24. Відносні зміни чисельності та частка від усього населення за переписами 2000 і 2011 рр.

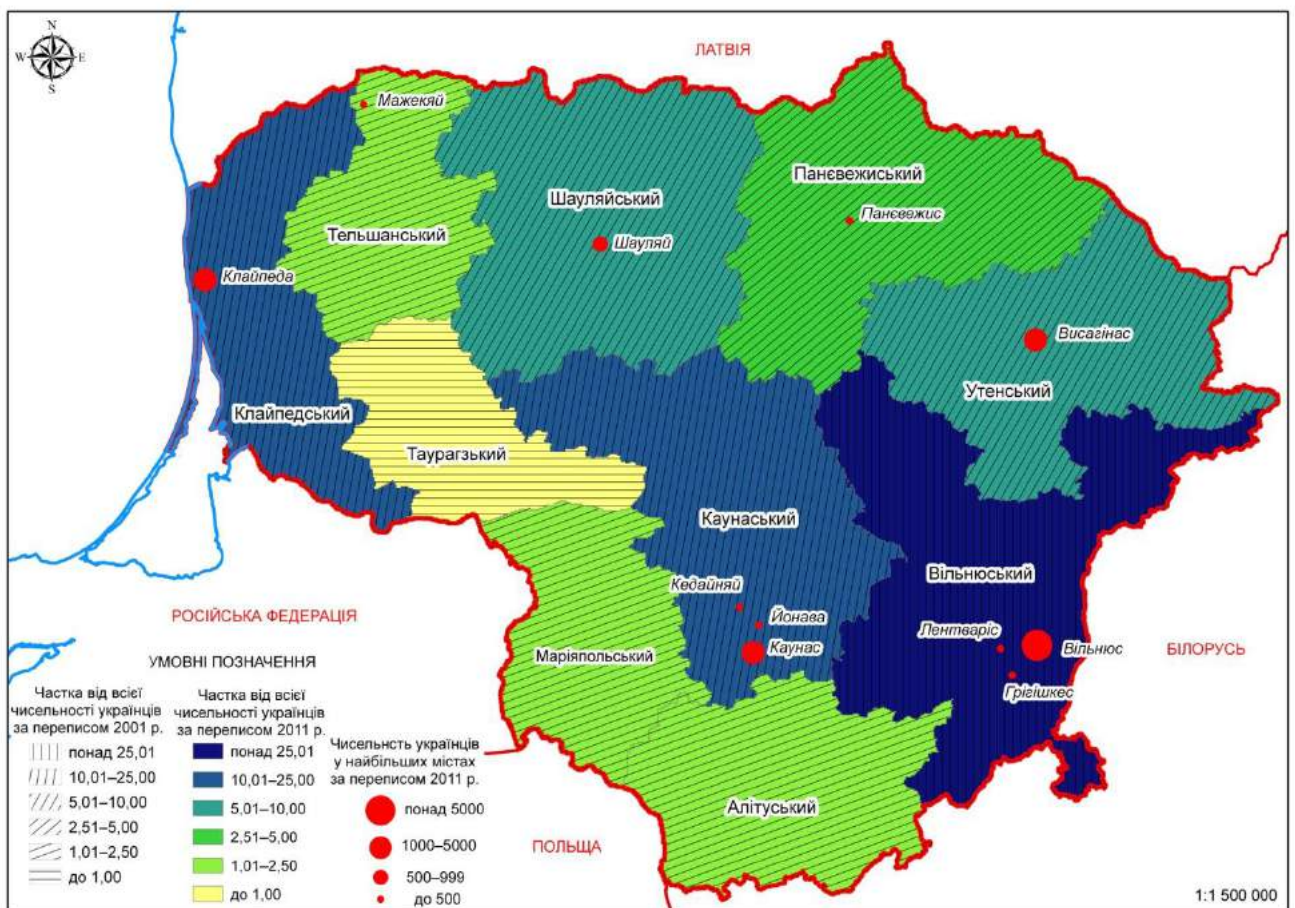

Рис. 25. Розселення українців у розрізі повітів (апскрітісів) Литви за переписами 2001 і 2011 рр. [20].

Причинами зменшення чисельності українців у країні є зміна поколінь, інтеграція в більш чисельну російську діаспору та відсутність масової української міграції у новітній період.

Молдова. За даними перепису населення 2004 р., українці є другим за чисельністю етносом після молдаван. В країні проживало 282406 українців, що становить 8,4% від усього населення (дод. Б.32), разом із тими українцями, які проживають у самопроголошеній Придністровській Молдавській Республіці (ПМР) – 442400 осіб.

З 1991 р. функціонує самопроголошена Придністровська Молдавська Республіка, в якій перепис населення 2004 р. проводився окремо. За даними перепису населення в Придністров'ї проживали 160069 українців, що становить 28,8% від усього населення. Найбільша частка українців у населенні міст Рибниця (45%), Тирасполь (32%) і Дубоссари (30%) (дод. Б.34, Б.39) [37]. Більшість українців проживає у містах – 70,6%. За результатами статистичного дослідження національного складу Придністров'я після перепису населення 2004 р., чисельність українців зменшується через природне скорочення та міграцію до України (рис. 26) [265, с. 30].

Українці становлять значну частку в населенні Окницького (30%), Бріченьського (25,6%), Ришканьського (22,5%), Єдінецького (19,8%), Глоденьського (19,5%), Дондушеньського (12,7%), Дрокійського (11,3%) та Фалештьського (11,9%) районів. У Синжерейському, Гинчештьському, Чимішлійському, Бессарабському, Кагульському, Тараклійському, Аненій-Нойському районах та м. Кишинів частка українців від усього населення становила від 5 до 10%. У центральних і південних від Кишинева районах частка українців є найменшою – до 5%. У містах проживає 52% українців, найвищий рівень урбанізації українців зафіксований у м. Кишинів (97%), Бельці (97%) та Бессарабському (90%) районі [4, 237]. Частка українців у загальній чисельності міських жителів країни становила 11,2% (145890 осіб), сільських – 6,6% (135516 осіб) (дод. Б.35–37).

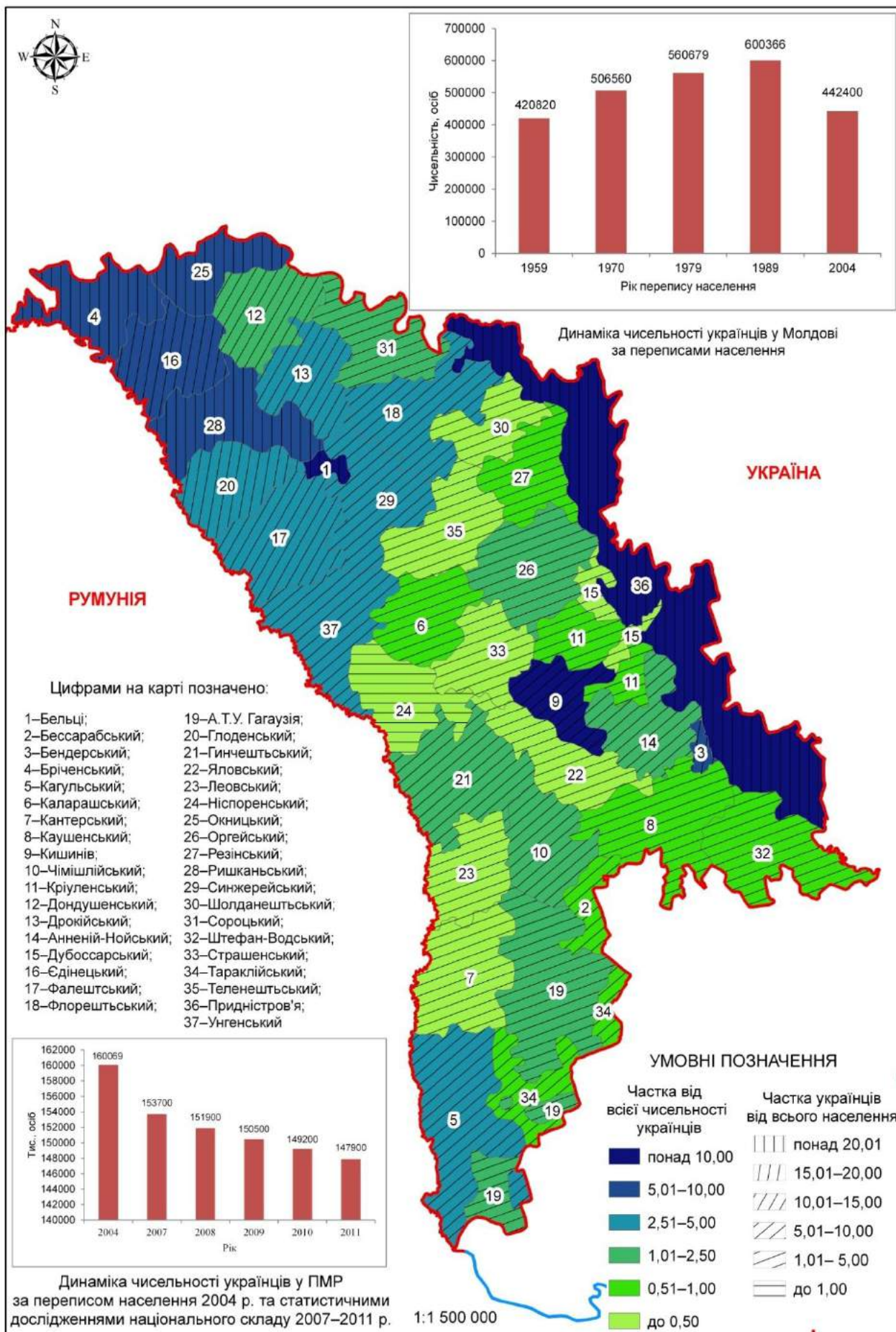

Рис. 26. Динаміка, розселення та частка українців у розрізі районів Молдови за переписом 2004 р. [4].

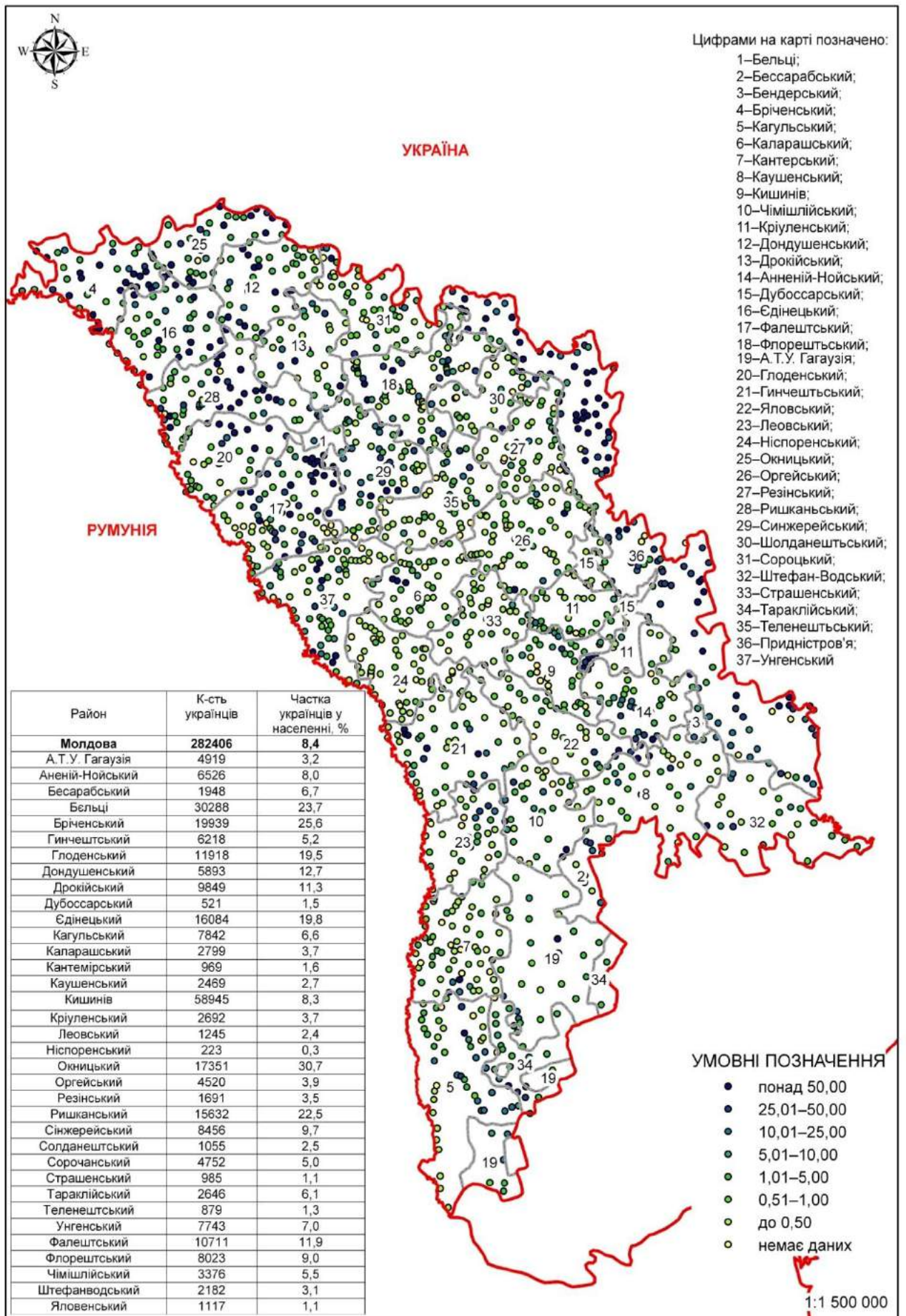

Рис. 27. Розселення та частка українців у розрізі населених пунктів Молдови за переписом 2004 р. [4].

Розселення українців на прикордонних із Україною територіях. Можливість встановлення україно-молдовської етнічної межі з'явилася після перепису населення 1897 р., а також за матеріалами етнографічних експедицій того періоду. Незважаючи на наявність давніх істотних анклавів по обидва боки кордону, можна досить точно визначити її протяжність, яка становить близько 900 км. Враховуючи Придністровську Молдовську Республіку, на прикордонних з Україною територіях проживає 108409 українців, що становить 24,5% від усієї чисельності українців (дод. Б.38).

Під час наступного перепису населення у Молдові чисельність українців, які проживають у ПМР, може значно зменшитись через етнічну асиміляцію та рееміграцію до України. У розрізі адміністративних районів Молдови чисельність українців зменшиться у південних районах. За типом поселень більшими будуть втрати серед українців, які проживають у містах, проте, через пошук роботи у місті та українців, які здобувають освіту, частка українського міського населення у Молдові може збільшитись.

Німеччина. До початку Першої світової війни міграція українців до країни мала спорадичний характер. Перше масове переселення українців пов'язане із Першою світовою війною, коли в таборах для військовополонених у Німеччині та Австрії опинилося 200 тис. вихідців із України. Значними були обсяги української еміграції після поразки у національно-визвольних змаганнях 20-х рр. ХХ ст. Основу сучасної української діаспори в Німеччині становлять переміщені особи – насильно вивезені фашистами остарбайтери, колишні військовополонені. Після 1945 р. українську діаспору поповнили вояки УПА, політичні емігранти. У перші післявоєнні роки значна кількість українців переїхала з Німеччини до країн Північної та Південної Америки, Великої Британії, Франції, Бельгії та Австралії [131, с. 190–191].

За даними Міжнародної організації з міграції за 2015 р., у Німеччині проживає понад 200 тис. українців [217]. Після проголошення незалежності України чисельність української діаспори зростала через прибуття українських трудових мігрантів. Основним осередком розселення українців у країні є південні

землі – Баварія й Баден-Вюртемберг. Дещо менше українців проживає у Гамбурзі, Рейн-Вестфалії, Нижній Саксонії. Найбільшим центром української громади є Мюнхен, де мешкає майже третина української діаспори [93, с. 175].

Нова Зеландія. Міграція українців до цієї країни розпочалася після закінчення Другої світової війни. Емігранти (близько 250 осіб) прибули сюди з таборів для переміщених осіб у Німеччині та Австрії. Уклавши дворічний контракт з міністерством праці і отримавши громадянство, українці оселялися у найбільших містах країни – Веллінгтоні, Окленді, Крайстчерчі [131, с. 229]. За результатами перепису населення 2011 р., у країні проживає понад 1 тис. українців. Зокрема, за критерієм “місце народження” Україну вказали 1176 осіб, 672 – вказали українську етнічність. З огляду на віддаленість від України, зміну поколінь, мовну асиміляцію чисельність українців може значно скоротитися.

Парагвай. Перші мігранти з України прибули до країни на початку 20-х рр. ХХ ст., масові прибуття припадають на 1930–1932 рр., коли українці переселялися до Парагваю із сусідньої Аргентини. У 1946–1950 рр. українська діаспора поповнилася українцями, які прибули з таборів для переміщених осіб. Після закінчення Другої світової війни незначна частка українців реемігрувала до України, Канади та США [131, с. 155]. Більшість українців проживають у місті Енкарнасьйон. На початку 90-х рр. ХХ ст. у країні проживало 5–8 тис. українців та осіб українського походження [19, с. 456–457].

Польща. Українці на території країни становлять автохтонну етнічну групу, оскільки їхні предки проживали в Бойківщині, Лемківщині, Підляшші, Холмщині та Надсянні. Після Другої світової війни у нових кордонах Польщі залишилися значна частина етнічних територій, на яких проживали українці. У 1947 р. уряд країни прийняв рішення про примусове переселення українців з південно-східних територій углиб території Польщі [131, с. 174].

Чисельність українців тут оцінюють у 150–500 тис. осіб. На території країни перебуває до 150 тис. українських трудових мігрантів. Значно меншу чисельність українців подають переписи населення. За результатами перепису населення 2002 р., як українці ідентифікувалося 30957 осіб, що становить 0,08% від усього

населення країни. Українці переважно проживають у Вармінсько-Мазурському (38,79%), Західнопоморському (12,74), Підкарпатському (10,57) та Поморському (9,65) воєводствах. В інших воєводствах проживає від 0,46 до 4,65% від усієї чисельності українців (рис. 28) [114].

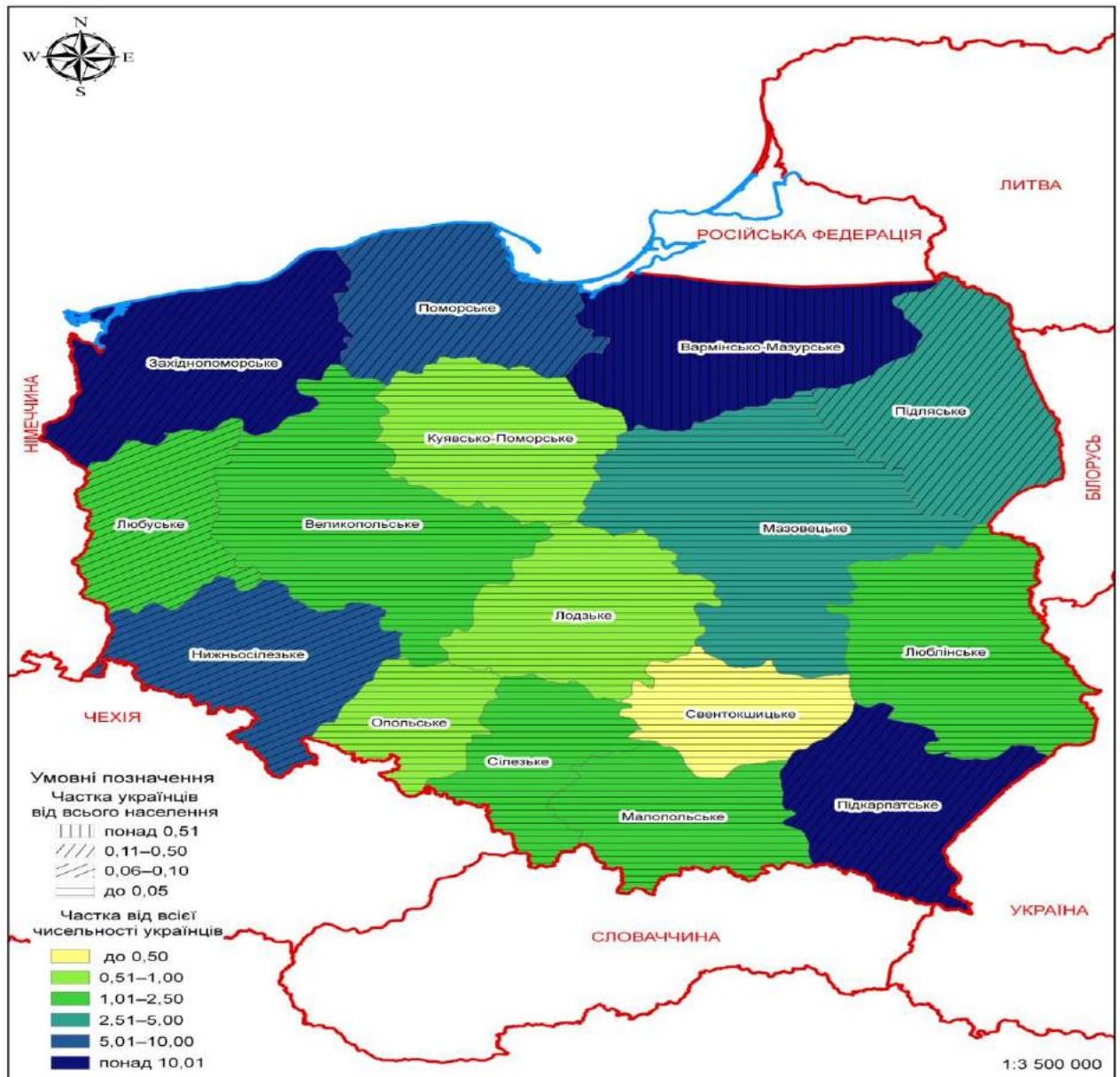

Рис. 28. Розселення українців у розрізі воєводств Польщі за переписом населення 2002 р. [114].

Згідно з результатами перепису населення 2011 р., у країні 48 тис. осіб ідентифікували себе як українці: 36 тис. осіб вказали українську національність як першу, у тому числі 26 тис. – як єдину, 12 тис. – як другу. Частка українців становить 0,12% від усього населення Польщі [11]. Наслідки операції “Вісла”, створення негативного образу українця, асиміляція стали причинами того, що автохтонні українці в Польщі асимілювалися.

Португалія. Чисельний в'їзд українців до країни припадає на 1999–2003 рр., у зв'язку з підготовкою до Чемпіонату Європи з футболу 2004 р., що й зумовило попит на робочу силу [14].

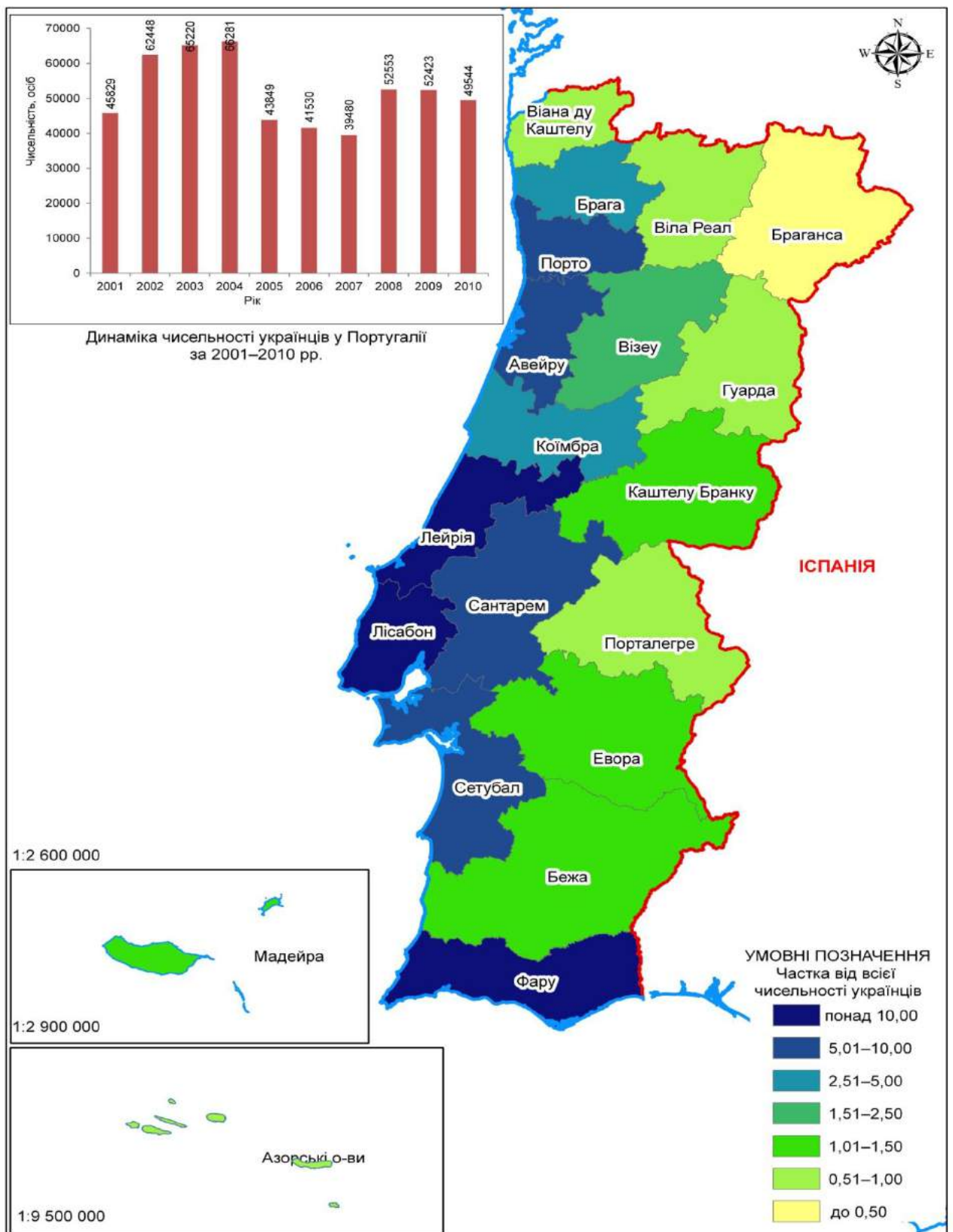

Рис. 29. Динаміка чисельності та розселення українців в розрізі округів (distritos) Португалії за переписом населення 2011 р. [14].

Більшість робітників з України працюють на будівництві, менше – у сфері домашнього обслуговування, транспортній галузі, готельній та ресторанному сфері, промисловості та сільському господарстві, торгівлі. Українці переважно проживають в округах (distritos) Фару (22,35% від усієї чисельності українців), Лісабон (17,4), Лейрія (10,9), Порту (9,4), Авейру (8,1), Сантарена (5,9), Сетубалу (4,7), Брага (3,4) та Коїмбра (3,2) (рис. 29). У 2010 р. українці становили 11,1% від усієї чисельності мігрантів у Португалії, та були другими за чисельністю після бразильців. Португалія поряд з Італією та Іспанією належить до тих країн, куди українці прибувають на довгий термін [77, с. 66–68].

Російська Федерація. За чисельністю це найбільша українська діаспора в світі. Українці масово мігрували до східних територій Російської імперії ще в період столипінської аграрної реформи. Передусім міграція здійснювалась до прилеглих з тогочасною Україною губерній, Північного Кавказу, азіатської частини Російської імперії та Далекого Сходу. З початку 30-х рр. ХХ ст. почалося “організоване” переселення українців, які опиралися колективізації, до Європейської Півночі, Сибіру, Далекого Сходу [140, с. 199–209].

Виділяють два види територій, куди переселялися українці: а) регіони, які впродовж 30–80-х рр. ХХ ст. були місцями заслання і спецпоселення; б) північні і північно-східні регіони країни, де українці працюють на нафто- і газопромислах, видобутку золота, кольорових металів тощо [132, с. 42]. Однією з форм міграції були “оргнабори” – вербування робочої сили для освоєння територій нового господарського розвитку, експлуатації родовищ корисних копалин, промислових новобудов. З 1989 р. чисельність українців у Російській Федерації зменшується (рис. 30–31, Б.42) [354].

Зменшення чисельності українців зумовлене природним скороченням, міграцією та зміною національної належності [168, с. 94–95]. Характерною рисою розселення українців є концентрація у великих містах, передусім у Москві та Санкт-Петербурзі. Зокрема у Москві за результатами перепису населення 2002 р., проживало 254 тис. українців (2,4% від усього населення міста), у Санкт-Петербурзі – понад 87 тис. українців (1,9% відповідно) [93, с. 177].

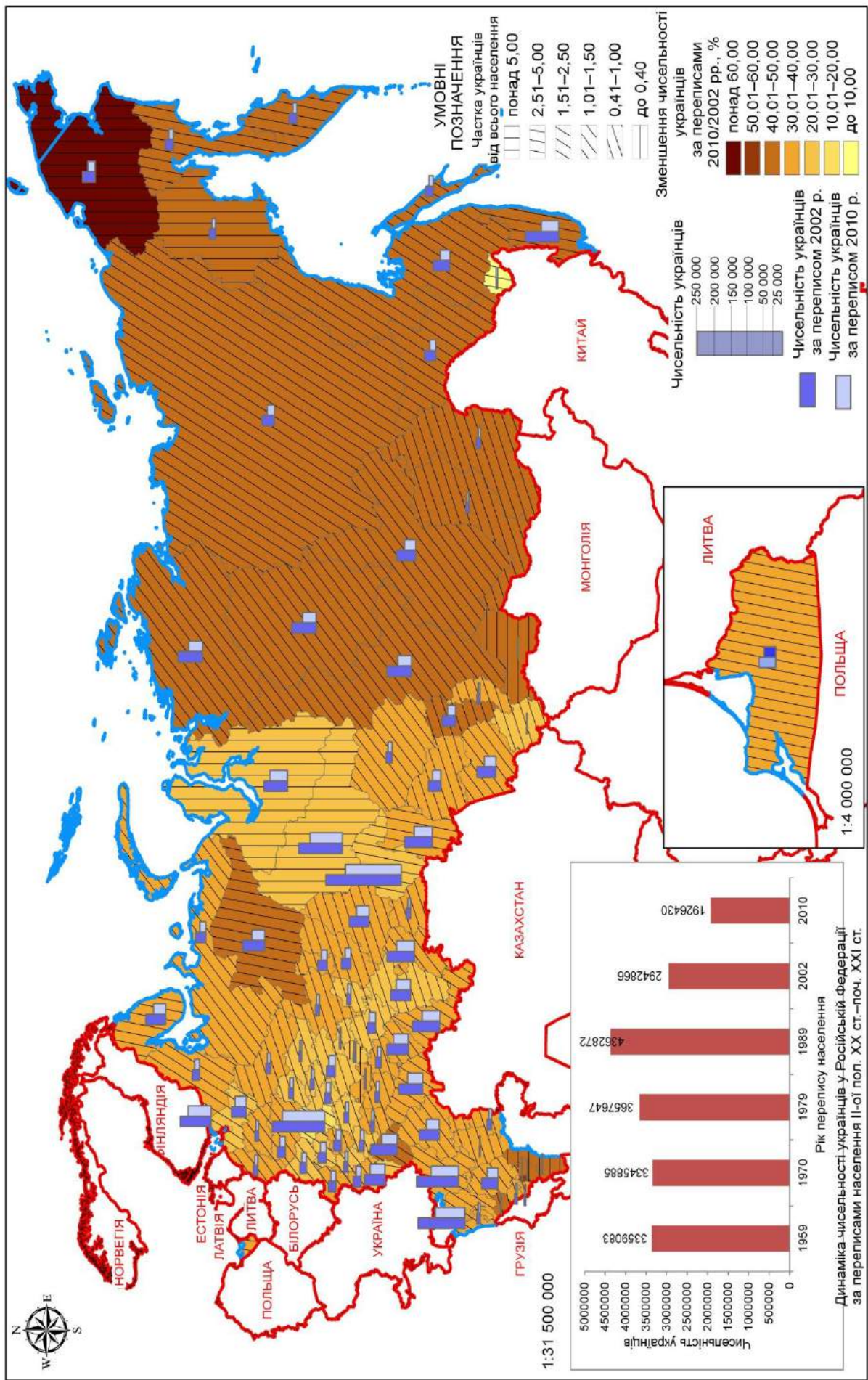

Рис. 30. Зміни в чисельності, частка українців від усього населення в розрізі адміністративних одиниць за переписами населення 2002 р. і 2010 р. [354].

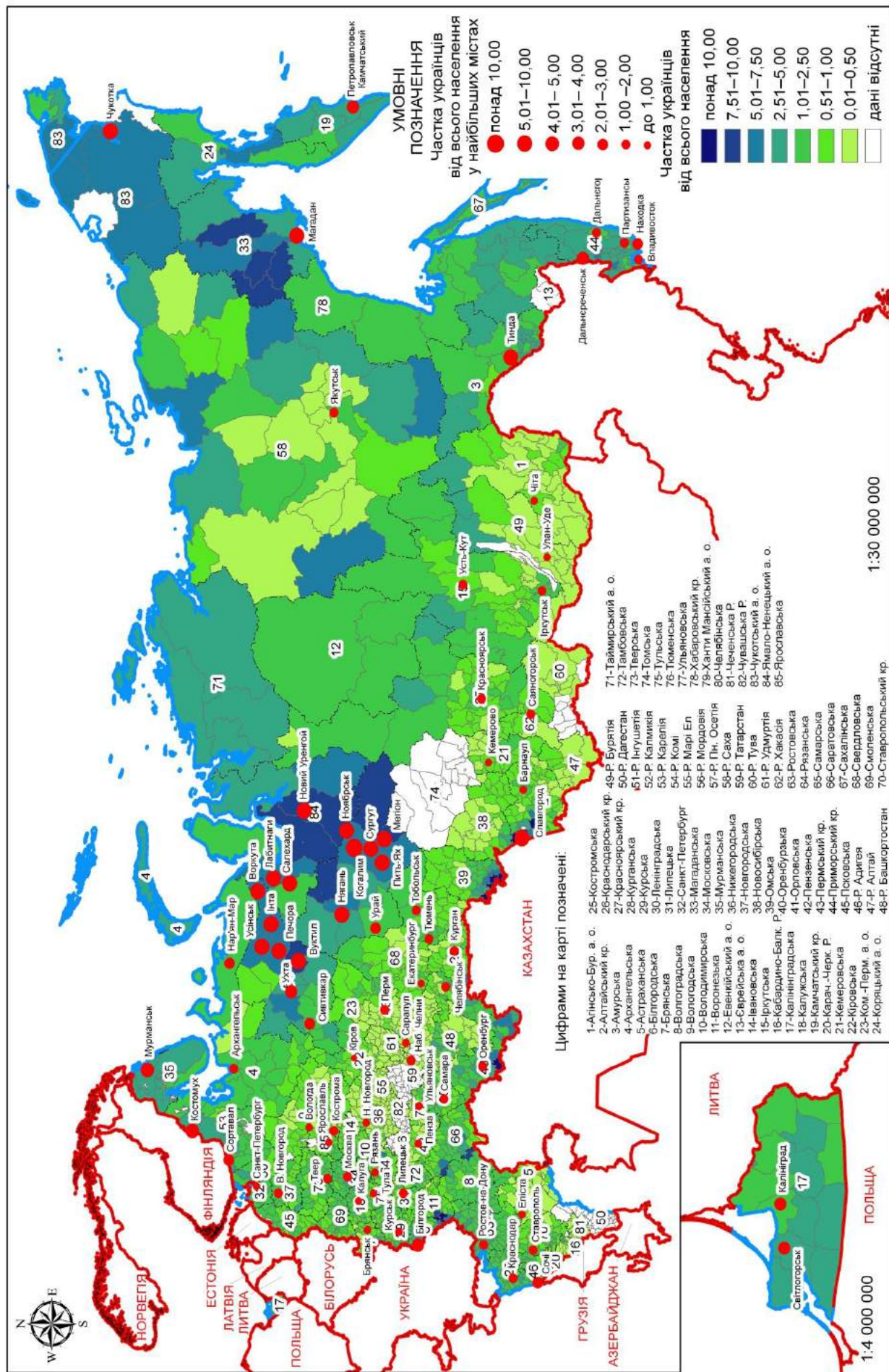

Рис. 31. Частка українців від всього населення в розрізі районів Російської Федерації за переписом населення 2010 р. [354].

Чисельність українців за даними перепису населення 2002 р. – 2 942 961 осіб (1,94% від населення країни). Українці за чисельністю займають третє місце після росіян (79,8%) та татар (3,8%) [354]. За переписом населення 2010 р., частка українців у населенні країни становила 1,36%. Згідно з результатами перепису 2010 р. українцями ідентифікувалися 1 927 988 осіб, що на 34,5% менше в порівнянні з переписом 2002 р. Таке зменшення є результатом міграції в Україну, природного скорочення та асиміляційних процесів. Якщо перший чинник є зовсім незначним за силою впливу на чисельність українців, то останній становить істотну проблему.

За міжпереписний період 2002–2010 рр. відбулися незначні зміни в розселенні українців у розрізі федеральних округів. Якщо в Південному, Північно-Західному, Північнокавказькому та Приволзькому федеральних округах частка не змінилась, то у Центральному та Уральському федеральних округах вона збільшилась передусім через українську трудову міграцію. Зменшення у Сибірському та Далекосхідному федеральних округах є наслідком асиміляції (рис. 32–33, дод. Б.42) [354].

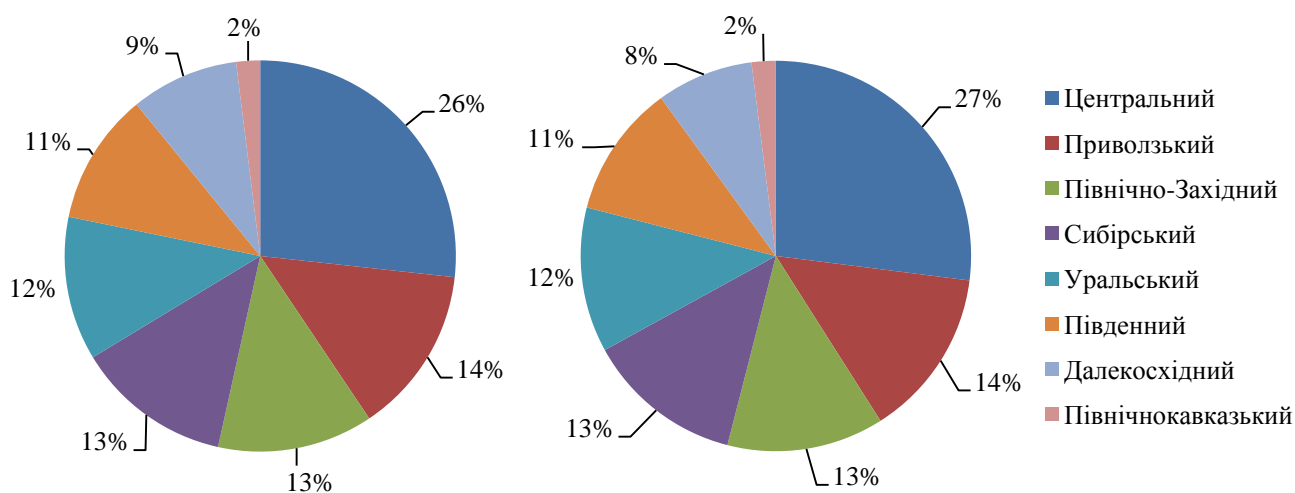

Рис. 32–33. Розселення українців у розрізі федеральних округів за переписом населення 2002 р.

Більшість українців проживає в містах – 76,5 та 76,6% за результатами переписів населення 2002 і 2010 рр. (дод. Б.41). Найбільше українців проживає в Тюменській області та м. Москва – 8,16 та 7,99% від всієї чисельності українців. Значні осередки є у Московській області (6,20), Краснодарському краї (4,34), Ростовській області (4,04), м. Санкт-Петербург (3,34), Омській (2,69) та

Челябінській областях (2,60), Приморському краї (2,59), Оренбурзькій (2,57), Воронежській (2,23), Самарській (2,19), Саратовській (2,18) і Білгородській областях (2,17%) та Республіці Башкортостан (2,07) (дод. Б.44). За переписом населення 2010 р. адміністративні одиниці можна згрупувати за чисельністю українців для просторової характеристики населення (табл. 24, дод. Б.40).

Таблиця 24

Розподіл адміністративних одиниць Російської Федерації за чисельністю української діаспори у розрізі федеральних округів за переписом населення 2010 р.

	до 10 тис.	10–20 тис.	20–40 тис.	40–50 тис.	50 тис. і більше
Центральний	7	7	–	2	2
Північно-Західний	3	2	4	–	1
Приволзький	5	4	1	3	–
Південний	3	–	1	–	2
Північнокавказький	6	–	1	–	–
Сибірський	3	1	5	1	1
Уральський	2	-	1	1	3
Далекосхідний	5	3	2	–	–
Усього	34	17	15	7	9

Середня чисельність українців у адміністративній одиниці за переписом населення 2002 р. становила 38197 осіб, у 2010 р. – 25233 осіб. За результатами перепису населення 2002 р. у 22 адміністративних одиницях чисельність українців становила більш як 50 тис. осіб, у 2010 р. таких адміністративних одиниць було вісім – Краснодарський край, Санкт-Петербург, Москва, Ростовська, Омська, Тюменська, Челябінська та Московська області.

Найменше скоротилася частка українців у Єврейській автономній області, Республіці Татарстан, Ленінградській, Московській, Вологодській, Тюменській, Липецькій областях, Ямало-Ненецькому та Ханті-Мансійському автономних округах та м. Санкт-Петербург. Причому такої відносно меншої зміни є:

– сприятливіша вікова структура, пов'язана із постійною трудовою міграцією українців, що передбачає збереження зв'язку із співгромадянами (Тюменська область, Ямало-Ненецький та Ханті-Мансійський автономні округи, Ленінградська область та Санкт-Петербург);

– відмінність у культурі та релігії представників національних утворень, що ускладнює процеси етнічної асиміляції (Республіка Татарстан);

– вищий рівень етнічної свідомості, діяльність українських інституцій та організацій у великих адміністративних центрах (Москва та Санкт-Петербург).

За 2002–2010 рр. найсуттєвіше чисельність українців зменшилась у Чукотському автономному окрузі, республіках Дагестан, Інгушетія, Чечня, Камчатському, Красноярському та Приморському краях, Амурській, Магаданській та Сахалінській областях. Відносні зміни становили від 66,2% (Чукотський автономний округ) до 44,4% (Сахалінська обл.) порівняно з переписом населення 2002 р. Загалом причини такого зменшення полягають у суворих природно-кліматичних умовах, що призводить до внутрішньої міграції українців, нестабільній геополітичній ситуації та збройних конфліктах (республіки Дагестан, Чечня та Інгушетія), зміні поколінь (Північнокавказький федеральний округ, Красноярський, Хабаровський та Забайкальський краї, Магаданську та Іркутську області та Республіку Комі (див. рис. 30).

Наступний перепис населення в Російській Федерації може показати значне зменшення чисельності українців. Це пов'язано із загостренням політичних стосунків між Росією та Україною. Українці, які проживають у країні, через політичну ситуацію під час перепису населення не вказуватимуть українську національну ідентичність. Може стати жорсткішою етнічна політика стосовно українців, яка реалізуватиметься в ускладненні умов праці для українських трудових мігрантів, обмеженні діяльності українських товариств та організацій.

Українці, які проживають в областях, що включають українські етнічні землі в складі Російської Федерації. Автохтонне українське населення проживає в Білгородській, Брянській, Воронежській, Курській та Ростовських областях, Краснодарському та Ставропольському краях. За 2002–2010 рр. чисельність українців на цих територіях зменшилась (табл. 25).

Таблиця 25

Абсолютні та відносні зміни в чисельності українців на українських етнічних землях в Росії

Адміністративна одиниця	Рік перепису		Зміна частки у населенні, %	Зміни у абсолютній чисельності українців	Зміни у відносній чисельності, %
	2002	2010			
1	2	3	4	5	6
Брянська обл.	20214	13769	-0,4	-6445	-31,9

1	2	3	4	5	6
Курська обл.	20920	13643	-0,5	-7277	-34,8
Ставропольський край	45872	30373	-0,6	-15499	-33,8
Білгородська обл.	57846	41914	-1,1	-15932	-27,5
Воронезька обл.	73716	43054	-1,3	-30662	-41,6
Ростовська обл.	118486	77802	-0,9	-40684	-34,3
Краснодарський край	131774	83746	-1,0	-48028	-36,5

У цих адміністративних одиницях проживало 15,9% (2002 р.) та 15,8% (2010 р.) від всього загалу українців. Українці переважно проживають в містах, за винятком Воронезької області, де понад половину населення проживає у селах. Частка українців, які проживають у містах, є нижчою від середнього показника по країні – 76,6% (2010 р.) (дод. Б.45). Якщо за міжпереписний період 2002–2010 рр. чисельність українців у Російській Федерації зменшилась на 34,54%, то у Краснодарському краї, Воронезькій та Курській областях вона була більшою від середнього показника по країні – 36,5, 41,6 та 34,8% відповідно. Загалом частка українців від усього населення в розрізі районів відповідає загальним тенденціям по країні, частка українців не перевищує 3%. Вища частка українців зафіксована у прикордонних з Україною районах (рис. 34).

У Білгородській області найвища частка українців зафіксована у Ровенському (6,9%), Білгородському (4,8%), Грайворонському (4,4%), Шебекінському (3,6%), Червонояржському (3,1%), Борисовському (3,1%) районах та м. Шебекіно (3,5%) та Білгород (3,4%). У розрізі районів Воронезької області встановлено, що українці компактно проживають у Ольховатському, Россошанському, Підгоренському та Кантемирівському районах, де українці становлять 32,13, 12,90, 9,25 та 5,59% від усього населення. Незначна частка українців проживає в Курській області, у розрізі районів вища частка українців зафіксована в Глушківському (3,05%), Коренівському (2,25%) та Суджанському (1,66%) районах. Частка українців у розрізі районів Краснодарського та Ставропольського країв не перевищує 3% від усього населення, що свідчить про значні асиміляційні процеси (дод. Б.46–Б50). Загалом на українських етнічних територіях відбувається зменшення чисельності українців, темпи якого відповідають загальноросійським тенденціям.

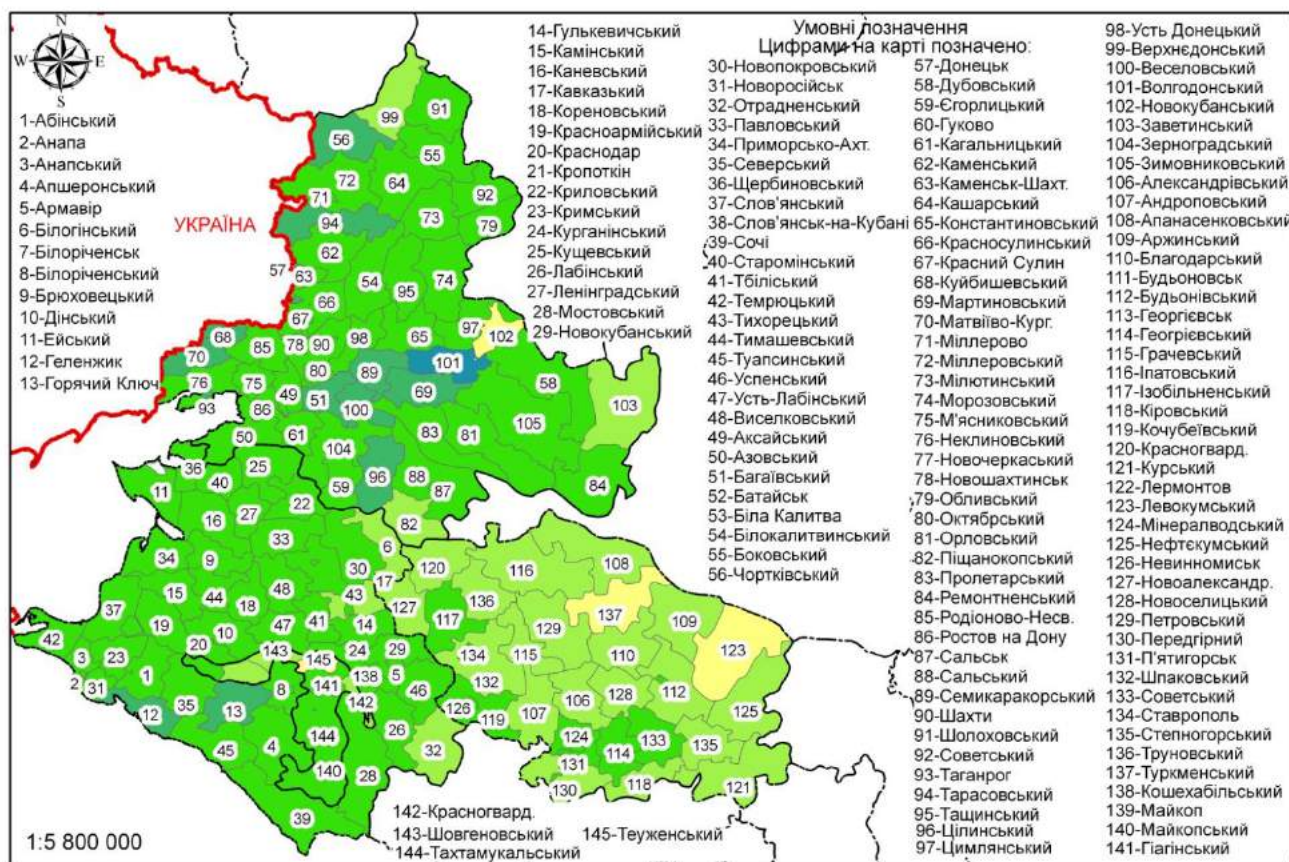
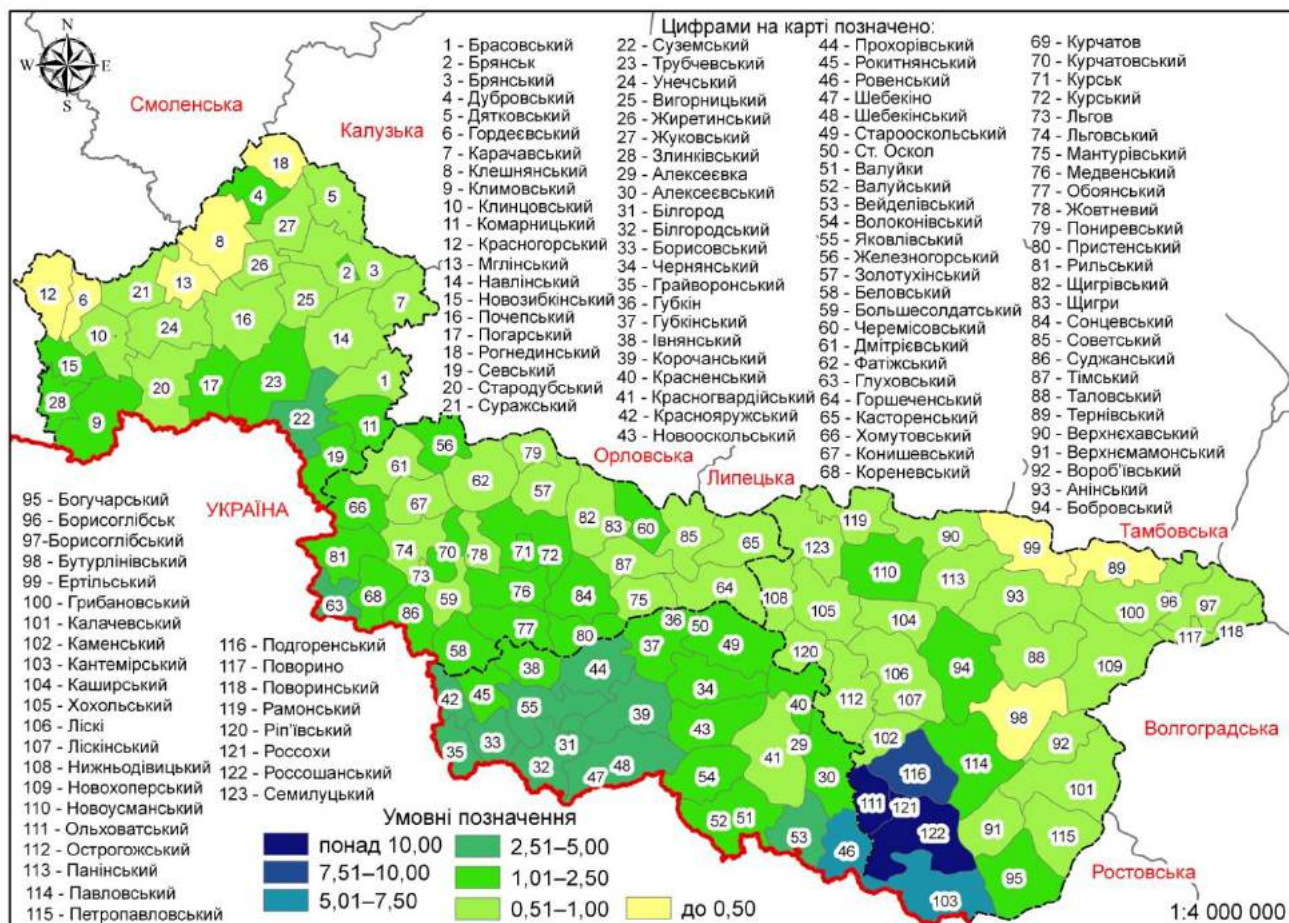

Рис. 34. Розселення українців на українських етнічних землях у складі Російської Федерації за переписом населення 2010 р. [272–273, 277, 289, 292, 324, 331].

Румунія. Українців, які проживають у цій країні, можна умовно поділити на три групи: перша – українці, які проживають на українських етнічних землях, друга – нащадки козаків, які переселилися до Банату, третя – вихідці із Закарпатської області, які мігрували сюди в другій половині XVIII ст. [346, с. 191–193]. За результатами перепису 2011 р., частка українців у населенні країни становила 0,25%. За результатами переписів населення, які відбувалися в Румунії з 1992 р. чисельність українців зменшується (рис. 35) [15].

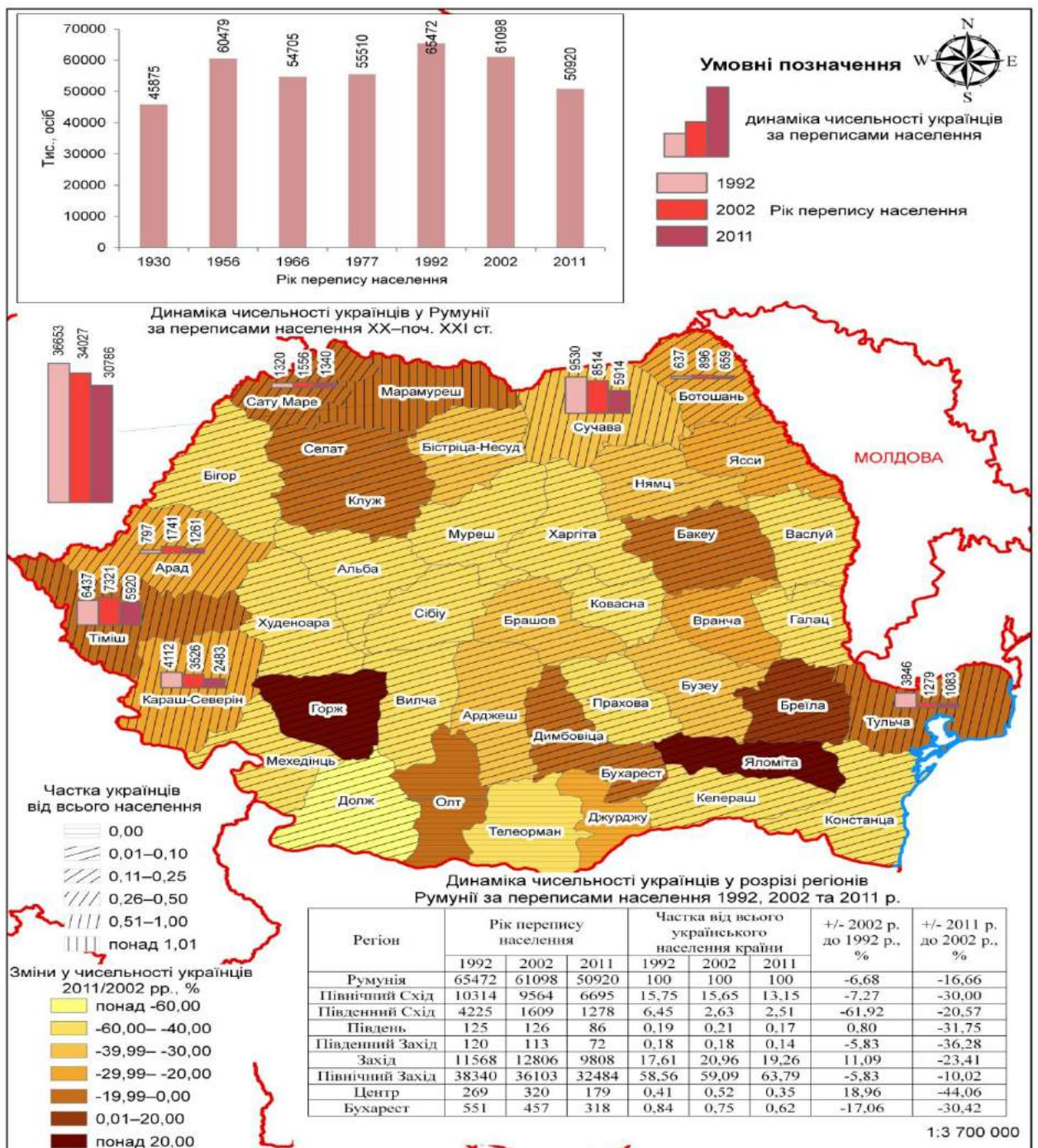

Рис. 35. Динаміка чисельності та відносні зміни в чисельності українців у розрізі жудеців за переписами населення 2002 і 2011 рр. [15].

Чисельність українців за результатами перепису населення 2002 р. у порівнянні з переписом населення 1992 р. зменшилася на 6,7%, за 2002–2011 рр. – на 16,7%. У розрізі регіонів зменшення частки українців становило від 10,02 (північно-західні) до 44% (центральні жудеці) (рис. 35, дод. Б.51) [15].

Українці в Румунії здебільшого проживають в селах – 88,8%, для румунів цей показник становить 45,7%. Серед досліджуваних країн це найвища частка українського сільського населення, зокрема у жудецях Марамуреш (96,6%) та Сату-Маре (84,5%). Міське населення переважає лише у столичному муніципалітеті. Менші відмінності в розселенні українців зафіксовані в південно-східних та південних жудецях. Частка українців, які проживають в селах, зростає в напрямку південь-північ (рис. 36, дод. Б.53–54) [15].

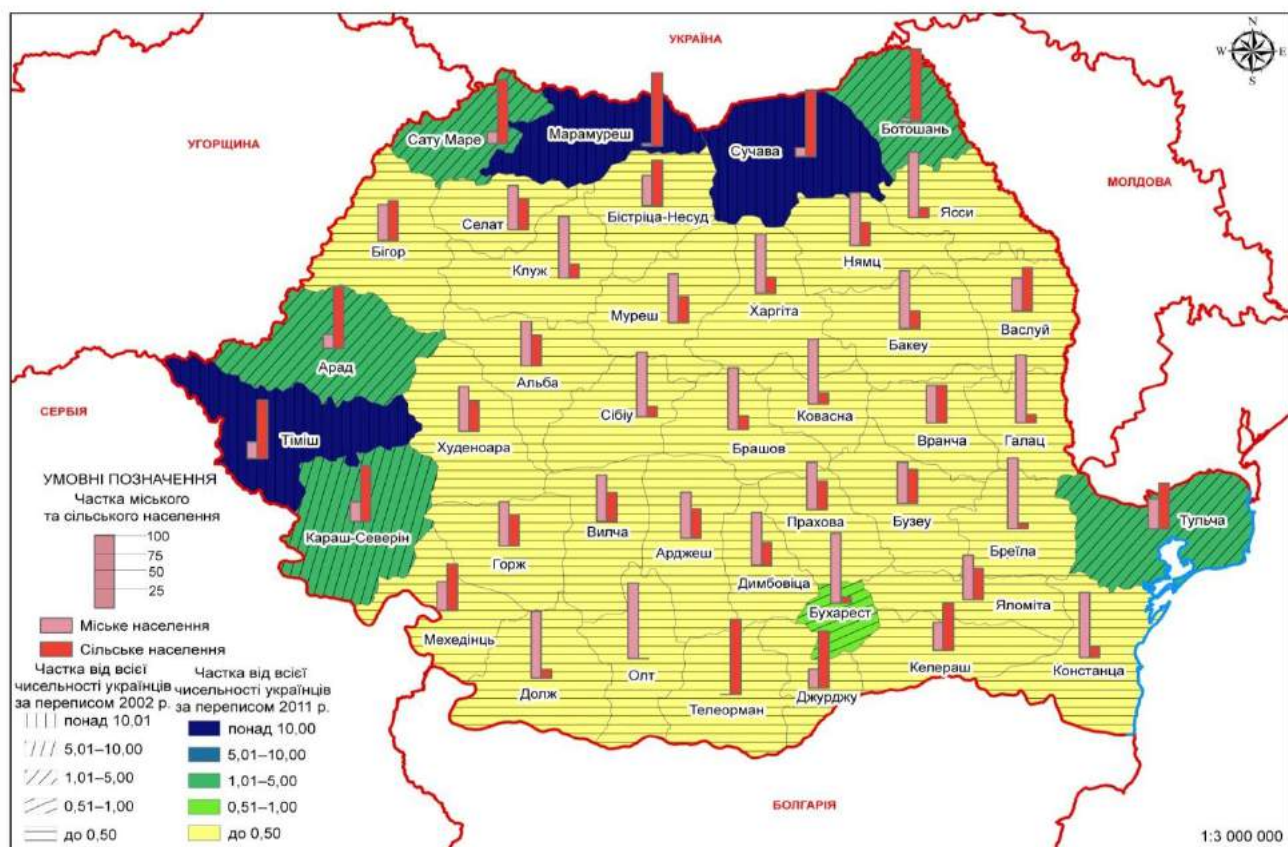

Рис. 36. Частка від усієї чисельності українців та розселення за типами поселень у розрізі жудеців Румунії за переписами населення 2002 і 2011 р. [15].

У Румунії сформувалися три території компактного проживання українців – на півночі – жудеці Сату-Маре, Марамуреш, Сучава, Ботошань, на південному сході – прикордонний з Україною жудець Тульча, на заході – жудеці Арад, Тіміш та Караш-Северин (див. рис. 36, рис. 37).

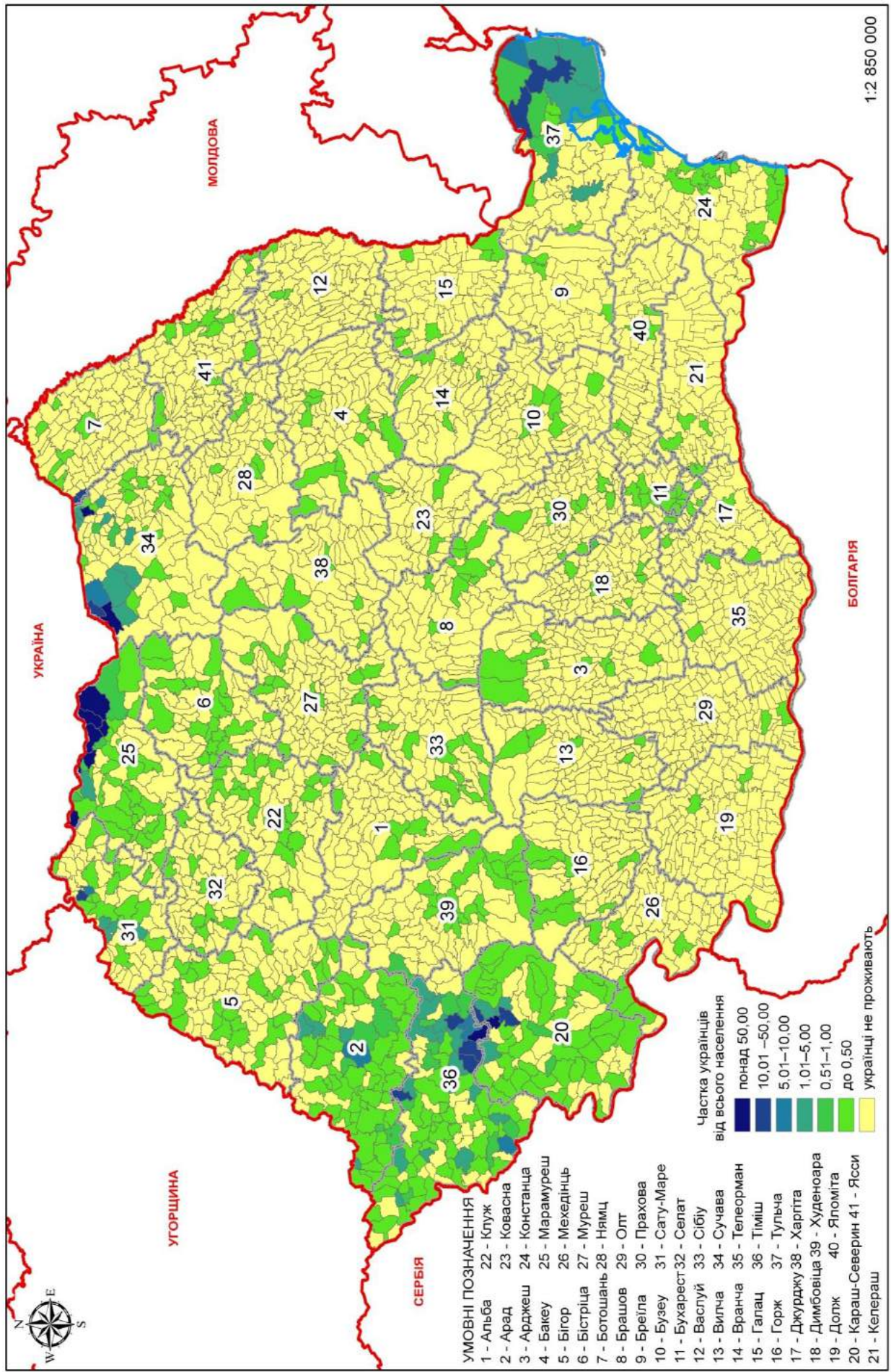

Рис. 37. Частка українців від усього населення у розрізі населених пунктів за переписом населення 2011 р. [15].

Жудеці Караш-Северин та Тіміш входять до історичної області Румунії – Банат. Частка українців у етнічній структурі населення жудеця Караш-Северин становить лише 0,84%, 90,7% від усієї чисельності українців жудеця проживає у муніципалітетах Ресіта (9,3%), Карансебеш (13,9%), комунах Копацел (26,6%), Палтініс (33,6%) та Секу (7,3%).

Частка українців у населенні жудеця Тіміш становить 0,87%, рівень урбанізації українців становить 22,2%, що перевищує середній показник по країні. Найбільше українців є в муніципалітетах Тімішоара, Лугой та Фажет. Комуни, у яких найбільше українців: Банлоч (4,1% від усієї чисельності українців у жудеці), Барна (7,5%), Бетхаусен (2,5%), Крічіова (2,5%), Дарова (5,5%), Гаводжя (4,1%), Маслоч (4,2%), Раковіця (1,8%), Стюца (19,1%), Варіас (2,97%) та Віктор-Влад-Деламаріна (9,5%). У п'яти з них частка українців у населенні становить понад 10% – Барна (27,32%), Дарова (10,79%), Маслоч (10,9%), Стюца (62,32%) та Віктор-Влад-Деламаріна (21,8%) (див. рис. 37, дод. Б.55).

Українці, які проживають у жудецях, що включають українські етнічні землі в складі Румунії, на прикордонних із Україною територіях. Українці компактно проживають у сільській місцевості гірського жудеця Марамуреш та в окремих населених пунктах жудеця Сату Маре. Динаміка чисельності на українських етнічних землях та прикордонних з Україною територіях значно відрізнялася від показників по країні. Наприклад, у жудецях Ботошань чисельність українців за 2002–2011 рр. зменшилась на 26,5%, Сучаві – на 30,5%, Тульча – на 15,3%, що можна пояснити міграцією в економічно розвиненіші жудеці та природним зменшенням чисельності українців. Менш сильні процеси зменшення чисельності українців виявлено у жудецях Сату Маре та Марамуреш. У жудеці Сату Маре чисельність українців за 2002–2011 рр. зменшилась на 13,9%, у Марамуреш на 9,5%, що пов'язано з менш інтенсивними процесами етнічної асиміляції та міграційною активністю українців, які переважно проживають у селах.

У населенні жудеця Марамуреш українці становлять 6,4% та компактно проживають у комунах Репедя (94,8% від усього населення), Посніле де суб

Мунте (91,8%), Рускова (90,4%), Бістра (84,9%), Рона де Сус (83,4%), Ремеці (70,92%) та Бочікою Маре (51,7%).

Ще один ареал компактного проживання українців є в жудеці Сату Маре, де мешкає 1340 українців, що становить 0,4% від усього населення. Українці компактно проживають у комунах Агріс, Ветіс, Крайдоролта, Мікула та Мофтін. Частка українців у населенні комун становить від 2,14% (Мофтін) до 15,9% (Мікула).

У жудеці Сучава українці компактно проживають у муніципалітетах Сучава, Радауть та Сірет, у яких зосереджується 82,1% українських міських жителів жудецю. У населенні комун Балкауть, Ізвоарель Сучевей та Ульма українці становлять 69,7, 55,1 та 40,4% від усього населення. Дещо менша частка українців у населенні комун Бродіна (7,5%), Ватра Молдовітей (4,5%), Мусеніта (4,5%), Каціца (4,4%), Карлібаба (4,1%), Молдова-Суліта (3,7%), Сербауть (3%) [15].

У прикордонному з Україною жудеці Ботошань українці складають 0,16% від усього населення, більшість українців проживає в комунах Кандешть та Михайлені, що становить 16,1 та 13,8% від усього населення відповідно. В іншому прикордонному з Україною жудеці Тульча проживає 1083 українці, що становить 0,5% від усього населення. Переважно українці мешкають у муніципалітеті Тульча (34,7% від усієї чисельності українців у жудеці). В розрізі комун українці компактно проживають у Крісані (20,1% від усього населення), Пардіні (10,4%), Росетті (7,8%), Сфанту Джорджу (3,8%) та Мурігьол (2,8%).

Словаччина. Україну із Словаччиною об'єднують спільні кордони, історія та культура. Залежно від часу проживання в країні українців поділяють на три групи: 1) русини-українці; 2) русини, які є автохтонною національно-етнічною групою північно-східної Словаччини; 3) українці, які іммігрували після закінчення Другої світової війни [346, с. 198].

На чисельність українців впливають асиміляційні процеси та робота русинських течій, які пропагують ідеї відмінності від українського етносу. Таку діяльність підтримує уряд країни, який вважає русинів окремою національною

меншиною. Варто зазначити, що проблематика русинства у Словаччині є темою для окремого дослідження.

За результатами переписів населення кін. ХХ – поч. ХХІ ст. встановлено, що чисельність українців зменшилася за період 1991–2001 рр. на 18,6%, за 2001–2011 рр. – на 30,5%. Чисельність русинів за період 1991–2001 рр. зросла на 40,7%, за період 2001–2011 рр. – на 38,2%. За результатами перепису населення 1991 р., частка русинів та українців від усього населення країни складала по 0,3%. Наступні переписи населення Словаччини зафіксували, що частка русинів та українців від усього населення країни становить 0,4 та 0,2% у 2001 р. і 0,6 та 0,1% у 2011 р. відповідно. Сукупна частка українців та русинів у населенні країни становила 0,6% у 1991 р., 0,6% та 0,7% у 2001 та 2011 рр. [27, 120–122].

На думку етнографа М. Сополіги, дані переписів населення не об'єктивно відображають чисельність українців у країні. За результатами перепису населення Словаччини 2001 р., в країні проживала 219831 особа, які вказали приналежність до греко-католицької конфесії та 50363 – до православної. Оскільки частка словаків та представників інших національних меншин (угорців, поляків, циган, німців та чехів), які належать до греко-католицької чи православної конфесії, є незначною, то понад як 250 тис. осіб є українцями, які асимілювалися. З урахуванням чисельності українців, які могли вказати приналежність до римо-католицької, протестантської конфесії чи є атеїстами, загальна чисельність української діаспори в Словаччині є значно більшою [263, с. 1–3].

Українці та русини переважно проживають на території Пряшівського та Кошицького країв. В інших краях частка русинів від усієї їх чисельності становить від 0,31% (Трнавський та Нітрянський) до 6,96% (без урахування прикордонних із Україною окресів Кошицького краю). Аналогічна ситуація із розселенням українців – від 2,99% у Тренчанському краю до 13,8% у Кошицькому (без урахування прикордонних із Україною окресів) (рис. 38), (дод. Б.56–Б.58) [27, 120–122].

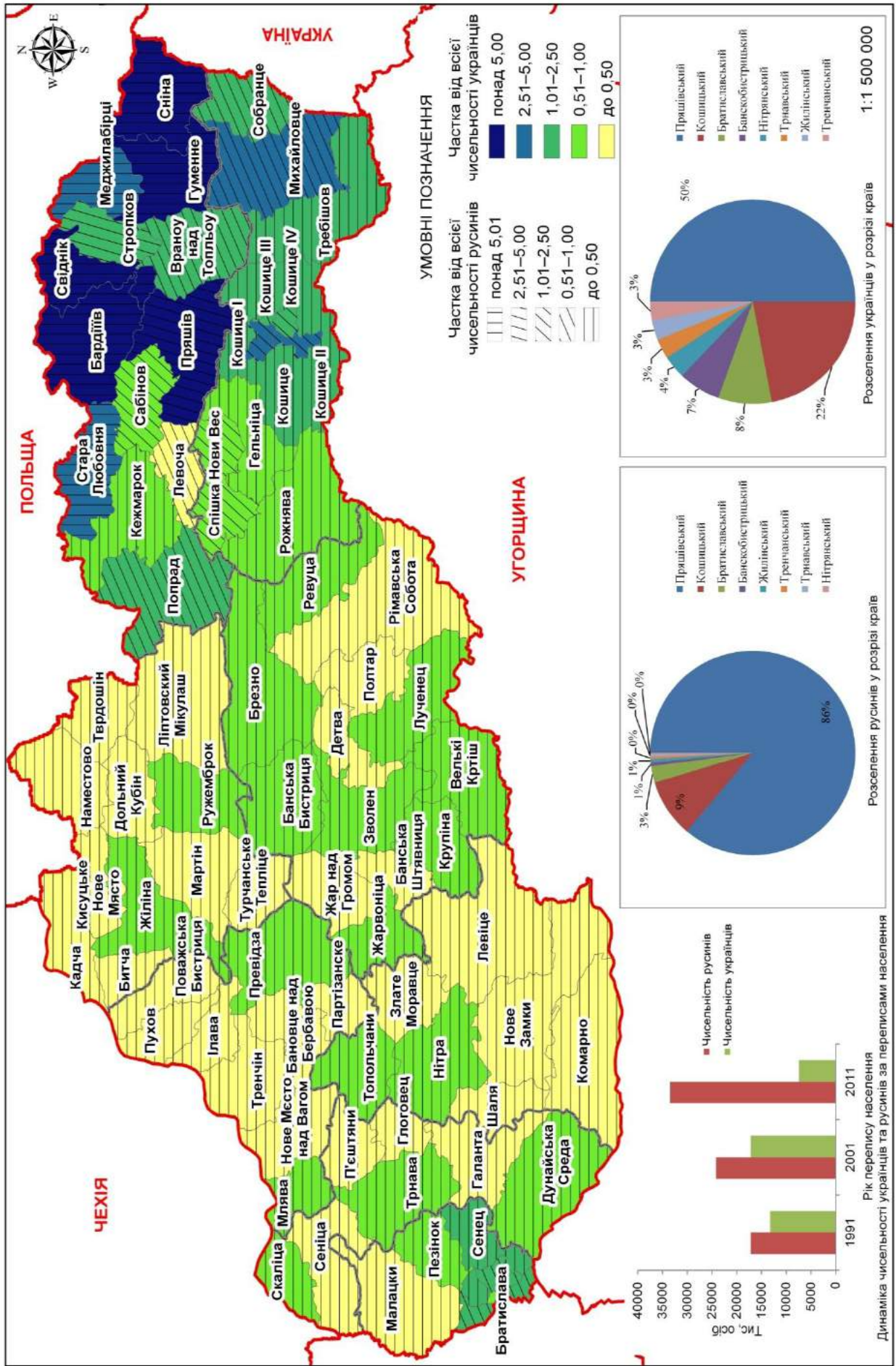

Рис. 38. Розселення українців та русинів у розрізі окресів Словаччини за переписом населення 2011 р.

Українці, які проживають у окресах, що включають українські етнічні землі в складі Словаччини. За результатами перепису населення 2011 р., проаналізовано розселення українців та русинів у Пряшівському краю, додатково включені прикордонні з Україною території (дод. В.34). Русини переважно проживають у Меджилабірському, Свидницькому та Снінському окресах. Більшість українців розселені переважно в Пряшівському, Снінському та Гуменському окресах, де проживало від 12,16% до 17,36% від усієї чисельності українців (рис. 38, дод. Б.58–59) [27, 120–122].

Українці є автохтонним населенням цих територій. Однак те, що ці території не були у складі України, політика Словаччини щодо етнічних меншин посилює асиміляційні процеси серед українського автохтонного населення Словаччини [263, с. 20–21].

США. Масове переселення українців до країни розпочалося в 90-х рр. XIX ст. На відміну від Канади, у США українські іммігранти оселялися здебільшого не в сільській місцевості, а в містах на різних промислових підприємствах, будівництвах та як домашня прислуга. Чисельність осіб, які виїхали з України до США після 1991 р., майже вдвічі перевищує число українців, які прибули після Другої світової війни. За період 1992–2011 рр. до США з України іммігрувало 298474 осіб (дод. Б.60) [30, 357].

За період 1992–2011 рр. до США в середньому за рік емігрувало майже 15 тис. українців. За цей період встановлено такі шляхи еміграції: 1,25% – здійснили еміграцію до США за кошти родичів, 4,8% – на основі укладених з працедавцями договорів, 4,45% – шлюбна міграція, 3,4% – переїзд до дітей, 1% – переїзд до батьків, 48,3% – емігрували через скрутне становище, 17,3% – емігрували на основі виграшу лотерей “Green Card”, 19,5% – інші причини [357].

За результатами переписів населення 1990, 2000 та 2010 рр., у США проживало 720 815, 882 589 та 931 297 українців відповідно. За чисельністю українців поза межами України США є третьою країною після Російської Федерації та Канади. Згідно з останніми переписами населення чисельність українців у США збільшується не лише завдяки новітній еміграції, але і внаслідок

природнього приросту. За період 1990–2000 рр. чисельність українців збільшилась на 161 774 осіб (22,4%), за 2000–2010 рр. – на 48 708 осіб (5,52%). Понад половину від усієї чисельності українців проживає в шести штатах – Нью-Йорку (13,92%), Пенсільванія (12), Каліфорнія (9,98), Нью-Джерсі (7,16), Вашингтон (5,74) та Іллінойс (5,20) (рис. 39, дод. Б.61–62) [357].

Останній перепис населення 2010 р. зафіксував найбільшу чисельність українців у штатах Нью-Йорк, Пенсільванія, Каліфорнія та Нью-Джерсі. В порівнянні з результатами перепису населення 2000 р. збільшилась чисельність українців у штаті Вашингтон (п'яте місце, тоді як у 2000 р. – дев'яте), Флориді (сьомий за чисельністю українців штат, у 2000 р. – восьмий) та Массачусетсі (десяте місце, у 2000 р. – одинадцятье). За результатами перепису населення 1990 р. рівень урбанізації українців становив 83,12%, за 1990–2000 рр. він зріс до 89,21%, переважно за рахунок новоприбулих українських мігрантів. У 2000 р. у 16 містах країни проживало 59,78% українського міського населення (рис. 40) [357].

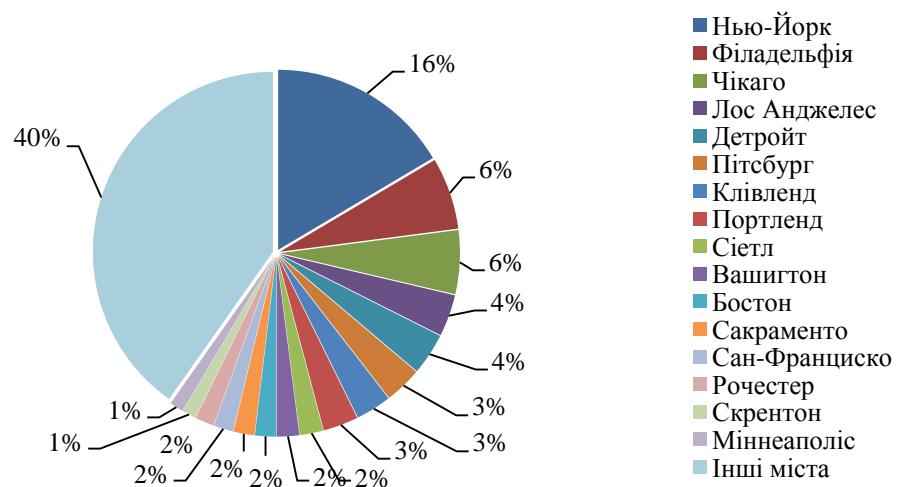

Рис. 40. Розселення українців у найбільших містах США за переписом населення 2000 р.

Зміни в розселенні викликані новітнім періодом української еміграції, де новоприбулі українські іммігранти, на відміну від своїх попередників, не поселяються у таких традиційних для українців штатах як Нью-Йорк, Пенсільванія, а обирають штати Вашингтон, Орегон, Каліфорнія і міста в них з перспективами пошуку роботи.

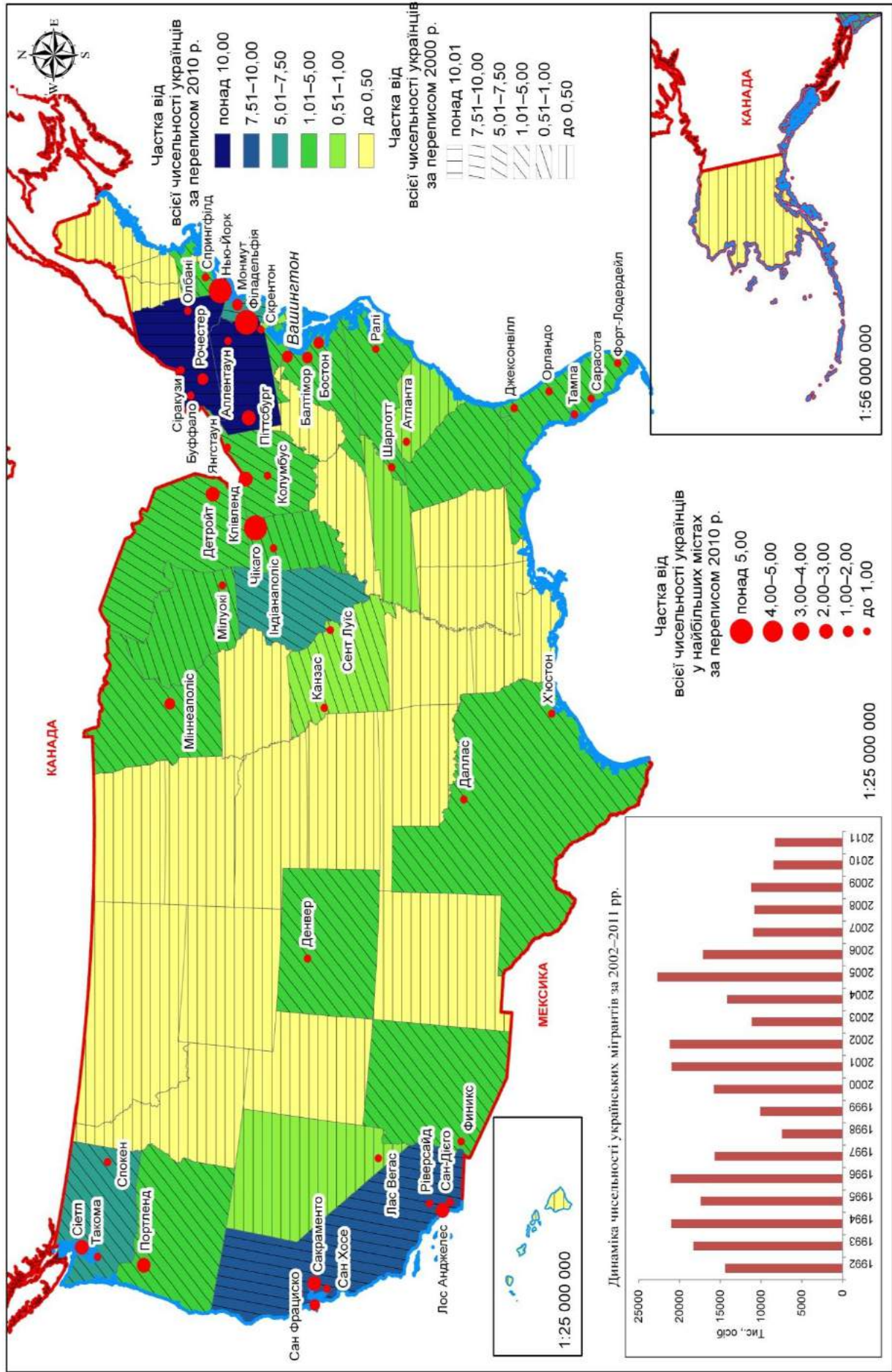

Рис. 39. Розселення українців у розрізі штатів США за переписами населення початку XXI ст. [357].

Таджикистан. Формування української діаспори відбувалося передусім після закінчення Другої світової війни. Приплив мігрантів до країни викликаний прискореною індустріалізацією країни. Чисельність українців у країні зростала до 1989 р., після чого зменшилась у 38 разів (рис. 41) [32–33].

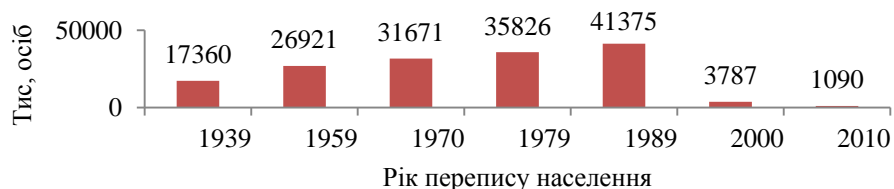

Рис. 41. Динаміка чисельності українців за переписами населення II-ої пол. XX – поч. XXI ст.

Переписи населення, які відбулися після 1989 р. зафіксували 3787 та 1090 українців у 2000 та 2010 рр. відповідно. За міжпереписний період 1989–2000 рр. чисельність українців зменшилась на 37588 осіб (90,9%), 2000–2011 рр. – на 2697 осіб (71,2%). Передусім причини зменшення чисельності українців можна пояснити рееміграцією до України, природним скороченням та зміною національної належності [33, с. 7]. Зважаючи на малочисельність української діаспори, територіальну відірваність від історичної батьківщини наступний перепис може зафіксувати незначну чисельність українців.

Туркменістан. За переписом населення 1989 р., в країні проживало 35578 українців. Згідно з результатами перепису населення 1995 р. в Туркменістані проживали 23064 українці, що становить 0,52% від населення країни. За оцінками веб-ресурсу “Joshua Project”, станом на 2013 р. у Туркменістані проживало 11 тис. українців, їх чисельність у країні зменшилась за період 1989–2013 рр. на 24 тис. осіб (69,1%). Причинами зміни кількості українців є особливості ведення етнічної політики в Туркменістані, русифікація українців.

Угорщина. За переписом населення 2011 р., в країні проживало 7396 українців та 3882 русини, які сумарно становили 0,1% від усього населення країни. Українці передусім проживають у містах – 78,9% [358]. Українці проживають у м. Будапешт, медьє Пешт та Саболч-Сатмар-Берег, що сумарно складає 59,9% від усієї чисельності українців (дод. Б.63).

Більшість українців мають громадянство Угорщини – 62,7%, України – 36,1%, іншої країни – 0,9%. Серед тих, хто має громадянство України, більшість становлять жінки – 66%. В Угорщині, у прикордонному з Україною медьє Саболч-Сатмар-Берег, проживає 1461 українців та 374 русини. Загалом у цьому медьє проживає 19,8% українців та 9,6% русинів країни. Дещо вища частка русинів – 37,53% від усієї чисельності русинів проживає у прикордонному з Словаччиною медьє Боршад-Абауй-Зелтмен (дод. Б.65).

Узбекистан. Українська діаспора в країні сформувалася головню в ХХ ст., переважно в період після Другої світової війни [346, с. 274]. За даними перепису населення 1989 р., в Узбекистані проживало 153,2 тис. українців. Понад половина українців проживала в м. Ташкент (60,0 тис.) та столичній області (26,6 тис.), в Самаркандській – 14,2 тис., Бухарській – 12,9 тис., Ферганській – 11,1 тис. українців. Після 1989 р. переписи населення в країні не проводилися.

За оцінками фахівців, які працювали над створенням “Етнічного атласу Узбекистану”, станом на 2000 р. чисельність українців становила 104720 осіб [364, с. 225]. За оцінками веб-ресурсу “Joshya Project” станом на 2013 р. в Узбекистані налічувалось 39 тис. українців. Чисельність українців за період 1989–2000 рр. зменшилась на 31,64%, за наступний період 2000–2013 рр. – на 62,8%. Серед причин зменшення чисельності українців можна назвати міграцію до Російської Федерації, Казахстану та України, низький економічний розвиток країни, асиміляцію та зміну поколінь.

Уругвай. Перші мігранти з України прибули до країни у 1924 р., за іншими даними – у 1920 р. Згодом українська діаспора поповнилась передусім через міграцію українських фермерів з Аргентини та Бразилії. Після Другої світової війни до Уругваю прибували українці з таборів для переміщених осіб. До 70-х рр. ХХ ст. українці мігрували до України, США, Канади, Австралії та Аргентини [131, с. 156]. За даними монографії “Ukraine and Ukrainians throughout the World”, в Уругваї проживає 4500–5000 українців та осіб українського походження [19, с. 458–459].

Франція. Історія появи українців на теренах країни датується XI ст., коли дружиною французького короля Генриха I стала дочка Ярослава Мудрого. Перша “хвиля” українських мігрантів у країні складалася з солдатів та чиновників УНР, яких інтернували з таборів у Польщі. У половині 20-х рр. XX ст. до країни на сезонні роботи приїздили селяни з Галичини. На думку голови об’єднання українців у Франції В. Косика, перед початком Другої світової війни в країні перебувало 40 тис. українців, переважно вихідців з Галичини. З початком військових дій частину з них насильно переселили до Німеччини. Після закінчення Другої світової війни до Франції прибули українці з таборів для переміщених осіб [58, с. 96–99; 131, с. 195–200].

За неофіційною статистикою, у Франції проживають від 25 до 30 тис. українців та осіб українського походження. Більшість з них становлять представники молодших поколінь, значна частка українців – діти від змішаних шлюбів українців з представниками інших національностей. Основні осередки українців у Парижі, Меці, Страсбурзі, Нансі, Орлеані, Ліоні, Тулузі, Марселі, Бордо, Греноблі, Сошо, Шалетт, Монтаржі, Ліллі та Сент-Етьєні. За дослідженнями І. Винниченка, у Парижі і навколишніх містах проживають понад 6 тис. українців, на північному заході країни (Бретань та Нормандія) – приблизно 1,5 тис., на півночі – орієнтовно 3,8 тис., на сході – близько 3,6 тис. осіб, на південному сході країни – 5,8 тис., на південному заході країни – орієнтовно 2,2 тис., південна та західна частини країни (райони біля Середземного моря і Атлантичного океану) – близько 1 тис. українців [58]. Дещо меншу чисельність українців подає Міжнародна організація з міграції за 2015 р. – 15152 особи [217].

Загалом українську діаспору у Франції можна поділити на дві групи. Перша – це нащадки українських емігрантів 20-30 рр. XX ст., розселені в Парижі та інших великих містах і вже значною мірою асимільовані. Другу групу становить післявоєнна політична еміграція, яка більше зберігає українську ідентичність. Однак, незважаючи на деякі негативні етнодемографічні тенденції, українська діаспора у Франції зосереджує значний науково-освітній потенціал. Зокрема, у Сарселі знаходиться європейське відділення Наукового товариства

ім. Т. Г. Шевченка, головна редакція багатомної “Енциклопедії українознавства”, в Парижі – бібліотека ім. С. Петлюри, наукові осередки в Сорбонському університеті [93, с. 175].

Чехія. Після Першої світової війни на території новоствореної Чехословаччини перебували українські військовополонені та українські політичні емігранти [279, с. 210–211]. З початком новітнього періоду до Чехії почали прибувати українські трудові мігранти. За результатами перепису населення 2011 р., в Чехії за критерієм громадянства ідентифіковано 116139 українців, за критерієм національності – 53253. За критерієм громадянства українці є другою за чисельністю групою в країні після чехів. Українців більше, ніж словаків (82251 особа), німців (14907 осіб), поляків (16800 осіб), росіян (31545 осіб) та в’єтнамців (52612 осіб).

За критерієм національності українці в Чехії є четвертою за чисельністю групою – після чехів, моравців та словаків. У населенні Чехії українці становлять 0,5%, 40% українців проживає у м. Прага, де складають 1,7% від усього населення міста. Крім столиці, українці переважно проживають у Центральночеському (14,11%), Південноморавському (9,37%), Пльзеньському (6,50%), та Устецькому (5,41%) краях (рис. 42) [5].

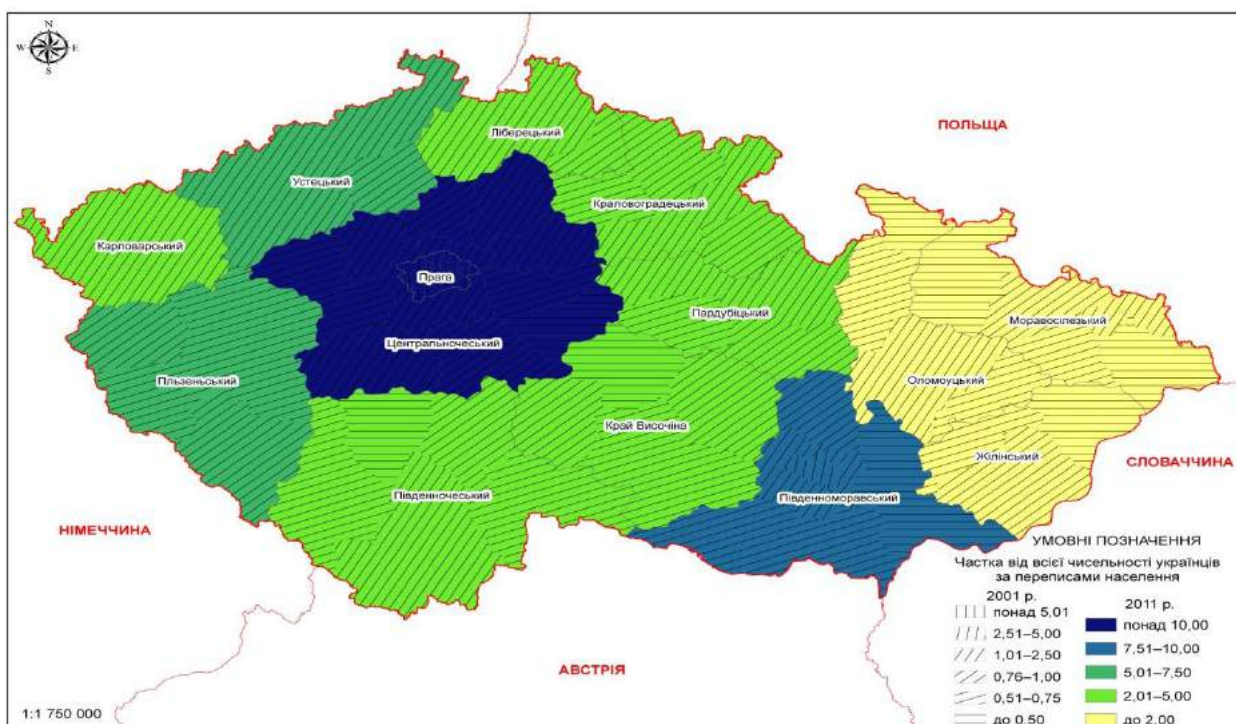

Рис. 42. Розселення українців у розрізі країв Чехії за переписами населення 2001 р. і 2011 р. [123].

Трудова міграція українців спрямована передусім до столиці країни та промислово розвинених країв, де є потреба в робочій силі. З огляду на політичну та економічну ситуацію в Україні, чисельність українців у Чехії зростатиме передусім завдяки українським трудовим мігрантам.

Швеція. Українська діаспора в країні виникла після поразки шведсько-козацького війська в Полтавській битві. У міжвоєнний період транзитом через Фінляндію прибували українські втікачі із Карелії та Соловків. Після Другої світової війни з ініціативи Шведського Червоного Хреста до Швеції було переселено українців з німецьких таборів для переміщених осіб, які переважно були вихідцями із західноукраїнських областей [131, с. 211–212]. За даними Міжнародної організації з міграції, у 2015 р. у Швеції проживали 3392 українці [217]. З проголошенням незалежності України та складною економічною ситуацією до Швеції відбувається трудова міграція, яка варто зазначити, має сезонний характер та переважно є нелегальною.

3.2. Етномовні процеси в українській діаспорі

Мова є одним із індикаторів, за якими можна ідентифікувати українців у країнах їхнього проживання. Тривале перебування поза межами України, відсутність мовного контакту зі співгромадянами, міграція з різних частин України, де поширені різні діалекти створюють особливі форми української мови. Згідно з останніми результатами переписів населення в країнах світу незначна частина українців вказували українську як рідну мову чи мову домашнього спілкування (табл. 26, дод. В.1).

Таблиця 26

Підсумовуючі дані про поширення української мови у світі

Країна	Останній перепис населення	Етномовний критерій перепису	Частка від всієї чисельності українців у країні
1	2	3	4
Австралія	2011	Мова домашнього спілкування	9271 (23,9%)
Азербайджан	2009	Рідна мова; Володіння українською як іншою мовою	20984 (97,6%); 21005 (97,7%)
Білорусь	2009	Рідна мова; Мова домашнього спілкування; Володіння українською як іншою мовою	46506 (29,3%); 5556 (3,5%); 22808 (14,37%)

1	2	3	4
Вірменія	2011	Рідна мова; Володіння українською як іншою мовою	606 (51,53%); 72 (6,12%)
Естонія	2011	Рідна мова; Володіння українською як іншою мовою	8013 (35,5%) 9255 (41%)
Італія	2011	Рідна мова	119883 (59,7%)
Казахстан	2009	Рідна мова	52619 (15,8%)
Канада	2011	Мова домашнього спілкування	111540 (8,9%)
Киргизстан	2009	Рідна мова	5373 (24,51%)
Латвія	2011	Рідна мова; Мова домашнього спілкування	17311 (27,2%); 1649 (3,6%)
Литва	2011	Рідна мова; Володіння українською як іншою мовою	5403 (32,9%); 1904 (13,7%)
Молдова	2004	Рідна мова; Мова спілкування	181022 (64,1%); 118610 (42%)
Росія	2010	Рідна мова	458283 (23,77%)
Румунія	2011	Рідна мова	47357 (93%)
Словаччина	2011	Рідна мова; Мова використовується на роботі; Мова домашнього спілкування	5689 (76,6%); 1100 (14,8%); 2775 (37,3%)
США	2010	Мова домашнього спілкування	147435 (15,34%)
Таджикистан	2010	Рідна мова; Володіння українською як іншою мовою	455 (41,4%); 32 (2,9%)
Угорщина	2011	Рідна мова; Мова спілкування	3384 (45,75%); 3245 (43,9%)

Складено за[2; 3; 4; 5; 8; 11–17; 20; 22–23; 27–30; 32; 83; 159; 227–228; 231–232; 354].

Австралія. У 2011 р. серед мов, які українці вказували як мови домашнього спілкування, були російська (57,5%), українська (23,9%), англійська (13,6%), польська (1,3%) та інші (3,7%). Більшість українців добре володіють англійською мовою (76,4%), тих, що володіють на базовому рівні та не володіють – 22,3% [2].

Азербайджан. За результатами перепису населення 2009 р., 20984 українці вказали українську рідною мовою, що становить 97,6% від усієї їх чисельності. Серед опублікованих результатів немає даних про інші мови, які українці вказали як рідну. Іншим етномовним питанням перепису було вільне володіння респондентом мовами. Українці вільно володіють українською – 97,7%, азербайджанською – 5,6%, російською – 3,7% та англійською – 0,1% мовами [3]. З урахуванням етнокультурних особливостей країни, українці, попри зменшення чисельності, зберігають свою мову.

Білорусь. Під час перепису населення 2009 р. фіксували два етномовні показники: рідна мова та мова, якою спілкуються вдома. Українську як рідну мову вказали 29,3% від усієї чисельності українців. Найвищим цей показник є в

Берестейській області (39,27%), у решті областей – від 23,4% (Гродненська) до 28,7% (Мінська).

Російську рідною мовою вказали 61,2% українців, найвищим цей показник є у м. Мінськ – 67,9%, найменшим – у Берестейській області (51,9%). Білоруську рідною вказало 7,9% українців. Найвищим цей показник є в Гродненській області – 11,2%. У сільській місцевості ступінь збереженості української мови вищий ніж у містах (рис. 43, дод. В.2) [228].

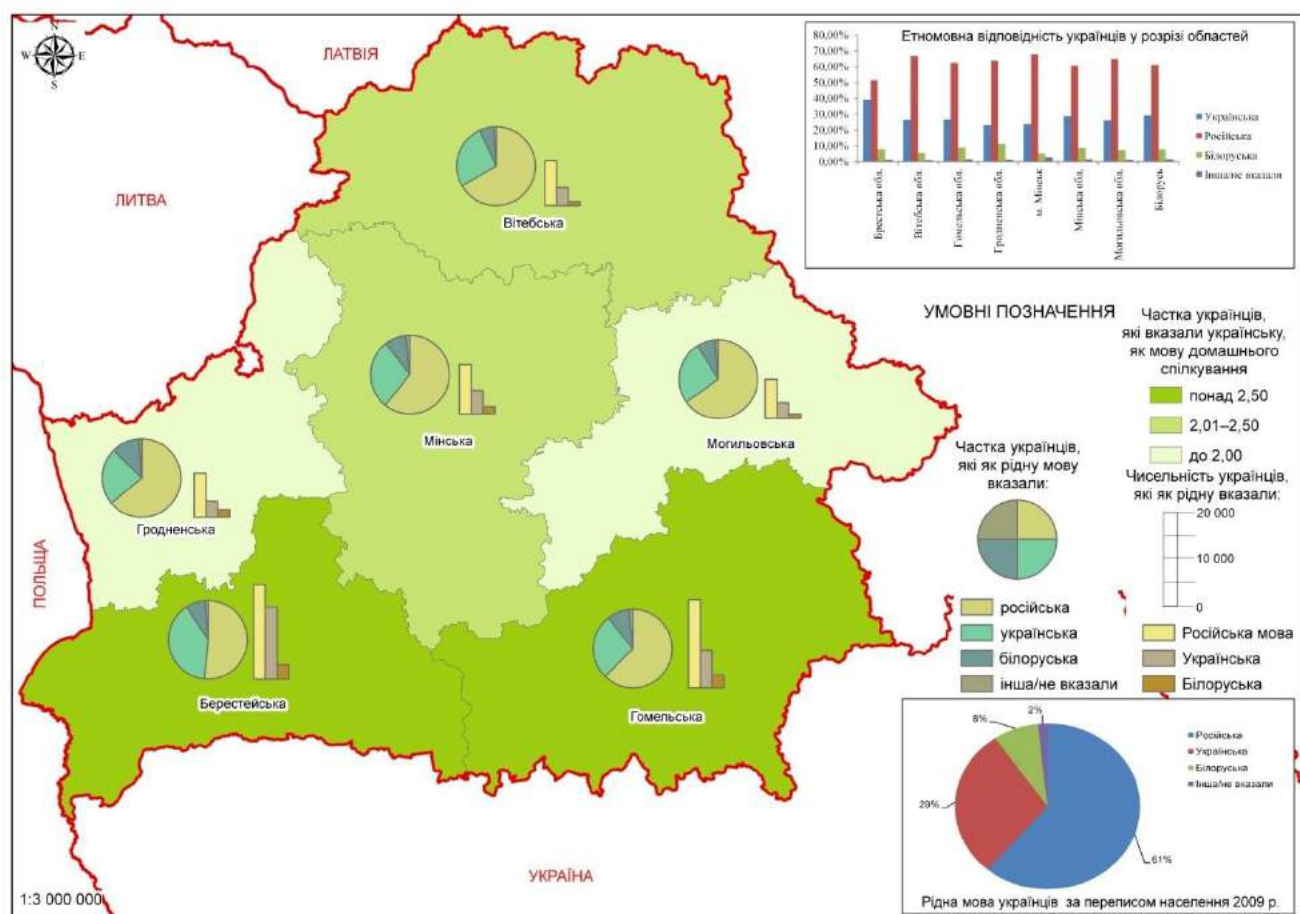

Рис. 43. Рідна мова та мова домашнього спілкування в розрізі областей Білорусі за переписом населення 2009 р. [228].

Жінки частіше вказували українську як рідну мову – 30,2%, чоловіки – 28%. Частка чоловіків з рідною російською мовою становить від 47,48 серед українського сільського населення до 66,94% серед міського населення, тоді як для жінок цей показник становив 44,22 та 64,82% відповідно. Схожі позиції займає білоруська мова: її в містах, як рідну мову вказали 6,73% українців. Понад 3% українців вказали українську мовою домашнього спілкування. Найвищим цей показник був у Берестейській області – 7,67%, найнижчим – 1,64% у

м. Мінськ (дод. В.3). Значна частина українців не володіють іншими мовами – 48,37%. Серед мов вільного володіння українці найчастіше вказували українську (14,37%) та білоруську мови (17,98%). Російську мовою вільного спілкування вказали 5,62% українців (дод. В.3–4).

Етномовні процеси на територіях, що включають українські етнічні землі у складі Білорусі. Якщо по всій території Білорусі 29,24% українців вказали українську рідною мовою, у Берестейській області – 39,37%, що становить 33,89% від всієї чисельності українців у країні, які вказали українську, як рідну мову. Про інтегрованість представників інших національностей в україномовне середовище свідчить те, що тут проживає 35,07% осіб інших національностей, які вказали українську як рідну мову. Російську рідною мовою вказало 51,5% українців, що на 9,7% менше, ніж в середньому по країні.

Мовою домашнього спілкування українську вказали 7,7% українців, що вдвічі перевищує середній показник по країні (3,5%). У Берестейській області проживає понад половина українців, для яких українська є мовою домашнього спілкування (55%) [228].

Вірменія. Серед результатів переписів населення є дані про рідну мову та другу мову, якою особа вільно володіє. За результатами переписів населення 2001 р. та 2011 р., українці найчастіше вказували рідними українську, вірменську та російську мови (рис. 44, дод. В.5–6) [231].

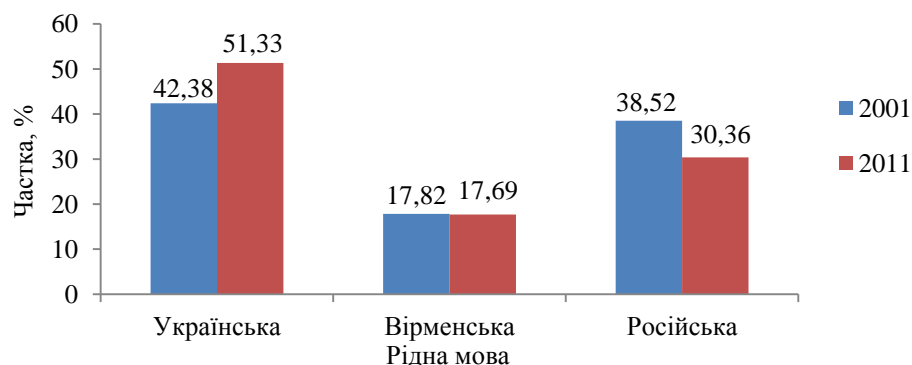

Рис. 44. Рідна мова українців у Вірменії за переписами населення поч. XXI ст.

Вірменія є однією з країн колишнього Радянського Союзу, де українці частіше як рідну вказували українську, а не російську мову. Із загальної чисельності осіб,

для яких українська є рідною, українці становлять 84,6%, вірмени – 10,8%, росіяни – 2,6% [231].

Перепис населення 2011 р. зафіксував у структурі українців збільшення частки осіб, які вказали українську рідною мовою. Порівняно з 2001 р. цей показник зріс на 9,15% (8,07% – для міських жителів та 10,55% – для сільських). Суттєво зменшилася частка осіб, які вказали рідною російську – на 8,16% (7,59% та 7,45% для українського міського та сільського населення відповідно). Серед українців, які вказали рідною російську мову, 81,5% становлять жінки [231].

Вільно володіють українською, але не вважають її рідною 6,12% українців. Українці в міських поселеннях іншою мовою, якою вільно володіють, частіше вказували російську мову, тоді як серед українського сільського населення поширеною є вірменська. Більше 10% українців не володіють жодною іншою мовою, крім рідної (дод. В.7).

Естонія. За результатами перепису населення 2000 р., українську мову рідною вказали 12308 осіб (42,4% від загальної чисельності українців), російську – 16486 осіб (56,8%). Мову титульного етносу рідною вказали лише 1,7% українців. Крім рідної мови майже всі українці володіють російською мовою, далі йдуть українська (41%), естонська (38%) та англійська (14,6%) мови [8]. У 2011 р. українську рідною мовою вказали 35,5% українців, порівняно з 2000 р. цей показник зменшився на 6,9% (рис. 45).

Цікаво, що в Естонії чим менше є українське середовище за кількістю осіб, тим вищою є частка українців, для яких українська є рідною мовою (дод. В.8–10). У м. Таллінн близько 50% українців вказали українську рідною мовою, у розрізі повітів (маакондів) частка осіб з українською як рідною мовою становить від 30,8% (Іда-Вірумаа) до 69,4% (Пилвамаа).

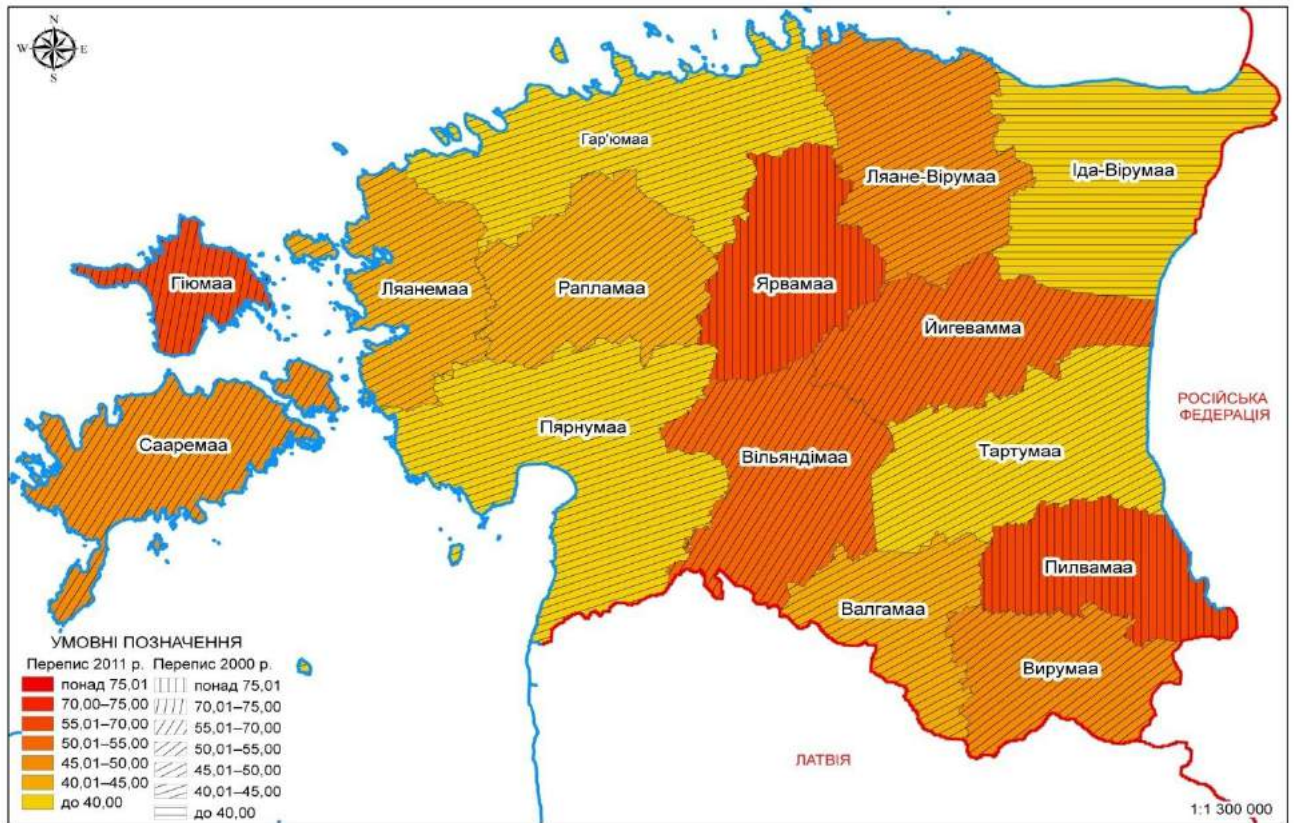

Рис. 45. Етномовна відповідність українців у розрізі повітів (маакондів) за переписами населення поч. XXI ст. [8].

Італія. За результатами перепису населення 2011 р., українська була рідною мовою для 119883 осіб. Переважна більшість українців не володіє італійською мовою на розмовному рівні – 73,9%, на базовому рівні володіє 24,4%, володіє – 1,7%. Нижчі, ніж в українців, показники володіння італійською мовою зафіксовані лише серед вихідців з країн Африки та Азії (дод. В.11–14).

Мовою домашнього спілкування українці вказали італійську – 59,6%, інші мови – 40,4%. Частка українців, які використовують італійську у спілкуванні з друзями – 56,5% та використовують на роботі – 98% [16].

Казахстан. У країні зменшується чисельність українців, які вказали українську рідною мовою. Під час перепису 1999 р. українську рідною мовою вказали 36,6% українців. Вільно володіють українською 60% українців, 16% – з труднощами, 15% – можуть порозумітися, 8% – не володіють [204, с. 72].

За результатами перепису 2009 р., українську рідною мовою вказали 15,8% українців, іншу мову – 84,2%. Серед тих, хто вказав українську рідною мовою більшість становили жінки (56,7%), за територією проживання –

українське міське населення (61,75%). Порівняно з іншими країнами регіону, де частіше українську як рідну вказували сільські жителі, в Казахстані українці проживали переважно в містах (дод. В.15–16).

Іншим етномовним критерієм перепису є знання казахської, російської та англійської мов. Казахську розуміють 21,5% від загальної чисельності українців (64298 осіб), вільно читають – 7,2%, пишуть – 5,3%. Російську мову розуміють майже всі українці – 98,7%.

Найвищою етномовна відповідність українців є у Південноказахській (38,2% українців вказали мову своєї національності рідною), Жамбильській (36,7%) та Атирауській (31,9%) областях. На збереженість української мови впливає компактність проживання. Наприклад, в Атирауській області загалом українців небагато, але вони зосереджені в містах Атирау (93,5% від загальної чисельності українців в області), Тараз (51,65%) та Шимкент (64%) Жамбильської та Південноказахської областей відповідно. Протилежна ситуація в Костанайській області, де проживає 25,38% від усієї чисельності українців, українську рідною мовою вказали 8,16% українців (рис. 46, дод. В.18–19) [151–152, 159].

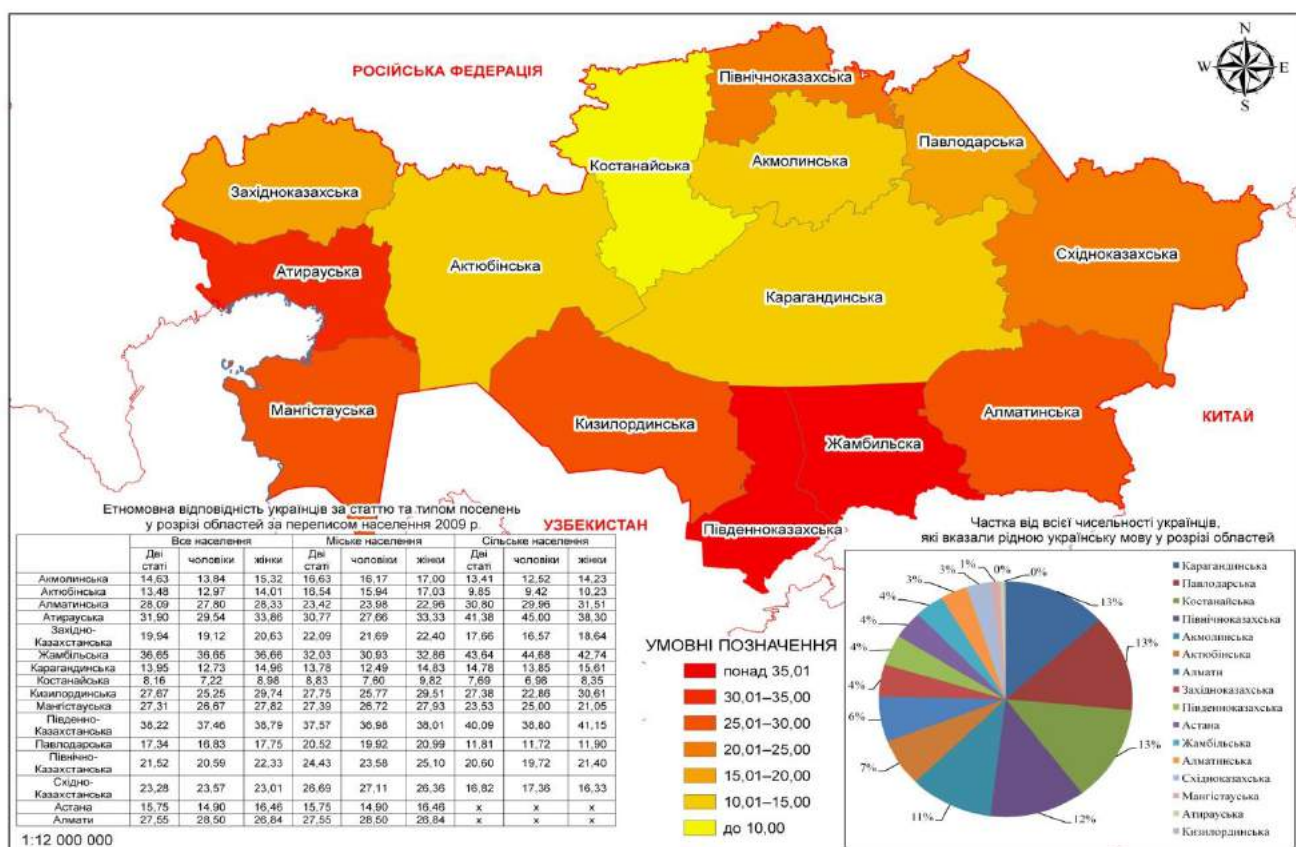

Рис. 46. Етномовна відповідність українців у розрізі областей за переписом населення 2009 р.

Це саме стосується навиків вільно читати та писати. Якщо казахська мова поширена серед українців, що проживають в містах, то частка українців за рівнем володіння російською вища серед сільського населення. Цікаво, що казахській мові українці частіше надають перевагу у містах, російській – у сільській місцевості (дод. В.17) [151–152, 159].

Канада. Стан та поширення певної етнічної мови значною мірою залежать від того, скільки часу вона перебуває в конкретній мовній ситуації. У Канаді з початку української міграції минуло понад 100 років. За результатами перепису населення 2001 р., українську рідною мовою вказали 157 385 осіб, що становить 14,7% від загальної чисельності українців у країні. У розрізі провінцій країни найвищою етномовна відповідність українців є в Квебеку (21,3%), дещо менше провінціях Манітоба (16,8%), Онтаріо (16,7%), Саскачеван (16,1%), Альберта (11,9%) та Британська Колумбія (7,6%) [28].

Наступний перепис населення 2006 р. зафіксував 141 805 українців, що вказали українську рідною мовою, що становить 11,7% від загалу українців. Порівняно з переписом населення 2001 р. показник зменшився на 3%, що можна пояснити процесами мовної асиміляції, особливостями проведення переписів населення. Найвищою етномовна відповідність українців була в Квебеку (рис. 47) [28]. Останній перепис населення 2011 р. зафіксував 111 540 українців, які вказали українську рідною мовою, що становить 8,9% від всього загалу українців.

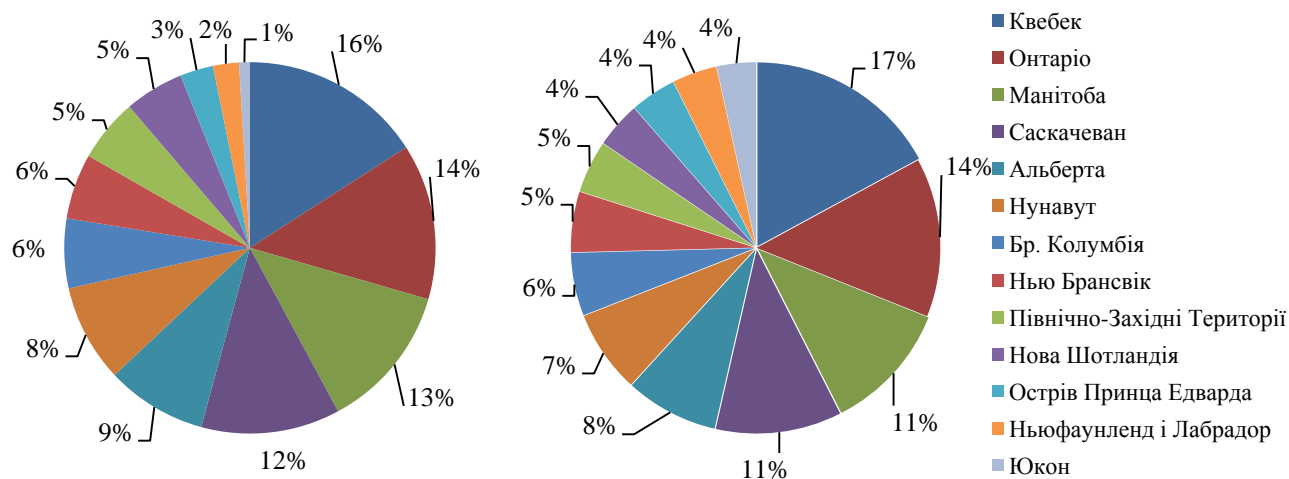

Рис. 47. Етномовна відповідність українців у розрізі провінцій за переписами населення 2006 . і 2011 р. [23].

Незважаючи на збереження своєї етнічної ідентичності впродовж свого перебування в країні, незначна частка українців вказала українську як рідну мову. Як бачимо, що чим більше нових поколінь з'явилося від часу первинної імміграції, тим більше асимілює українців домінантна більшість населення країни.

Киргизстан. У 2009 р. із 21924 українців, які проживають у країні, українську мову рідною вказали 5373 особи, що становить 24,51% від усієї чисельності, 75,1% українців як рідну вказали російську мову, киргизьку – 0,29% (рис. 48, дод. В.20) [227].

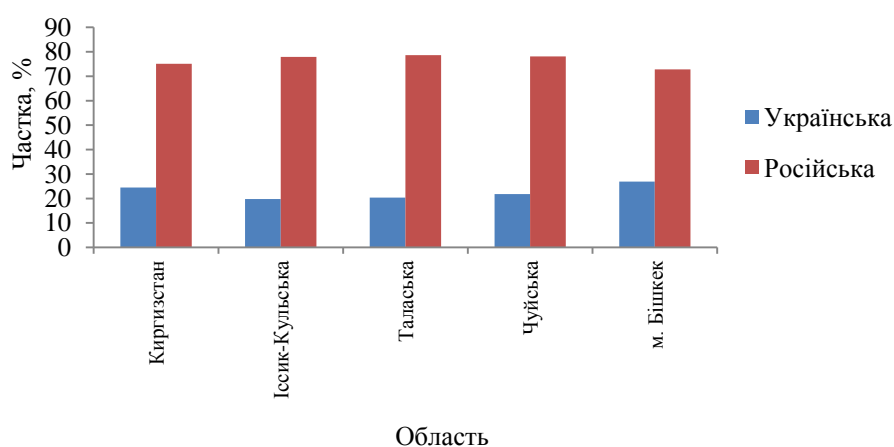

Рис. 48. Рідна мова українців у розрізі областей Киргизстану за переписом населення 2009 р. [227].

Другим етномовним критерієм перепису було володіння іншою мовою. Серед інших мов, якими володіють, українці найчастіше вказували російську (72,2%), киргизьку (9,8%), англійську (5,8%), німецьку (1,3%), узбецьку (1%) та турецьку (0,2%) мови (дод. В.21) [236, с. 120–122].

Латвія. За результатами перепису населення 2000 р., 27,2% українців вказали українську, як рідну 67,8% – російську та 3,6% – латиську мови. Як і в Естонії та Литві, українці дуже рідко вказують мову титульного етносу рідною, лише 3,6% українців використовують українську мову в домашньому спілкуванні. Найвищим цей показник є у регіоні Ліфляндія (9,6%) (дод. В.22). Близьке історичне минуле, вплив чисельної російської спільноти зумовив русифікацію українців.

Литва. За результатами перепису населення 2011 р., українська мова була рідною для 32,9% українців. Порівняно з представниками інших національностей,

що проживають в Литві, українці більш асимільовані. Як рідну мову українці також вказували литовську – 1068 осіб (6,5%), російську – 8018 осіб (48,8%) та польську – 121 особа (0,7%). Українську як другу рідну мову найчастіше вказували литовці – 20,1% від тих, хто вказав українську як другу материнську мову, та росіяни – 74,5%. Незважаючи на значну кількість осіб, які рідною мовою вказали російську, ступінь русифікації українців є меншим, порівняно з азіатськими республіками колишнього Радянського Союзу [20, с. 164–165].

Найбільш поширеними мовами, якими володіють українці, є литовська – 10183 (73,3%), російська – 6466 (46,5%), англійська – 3478 (25%), польська – 2368 (17%) та українська – 1904 (13,7%).

Молдова. Разом з інформацією про рідну мову при переписі населення 2004 р. збирали дані про мову, якою зазвичай розмовляють. Українську рідною мовою вказали 64,1% українців, російську – 31,8%. Як і в інших країнах, українську як рідну мову частіше вказували сільські жителі – 85,94%, тоді як у містах цей показник був нижчий – 43,6%. Молдовську як рідну мову вказали 2,8% українського міського населення та 3% сільського відповідно [4, 237, с. 301–305].

За територією проживання українську як рідну мову частіше вказували українці, які проживали у селах, передусім північних, прикордонних з Україною та Румунією, районах, частка українців, які вказують українську як рідну мову зменшується в напрямку північ-південь (рис. 49), (дод. В.24–25) [4]. За результатами перепису населення 2004 р., 42% українців спілкуються українською мовою, 50% – російською, 6,2% – молдовською та 1,5% – румунською (дод. В.26). Поширення української як мови спілкування має чітко виражений характер: частка українців, які використовують українську як мову спілкування, зменшується в напрямку північ–південь (рис.50) [4].

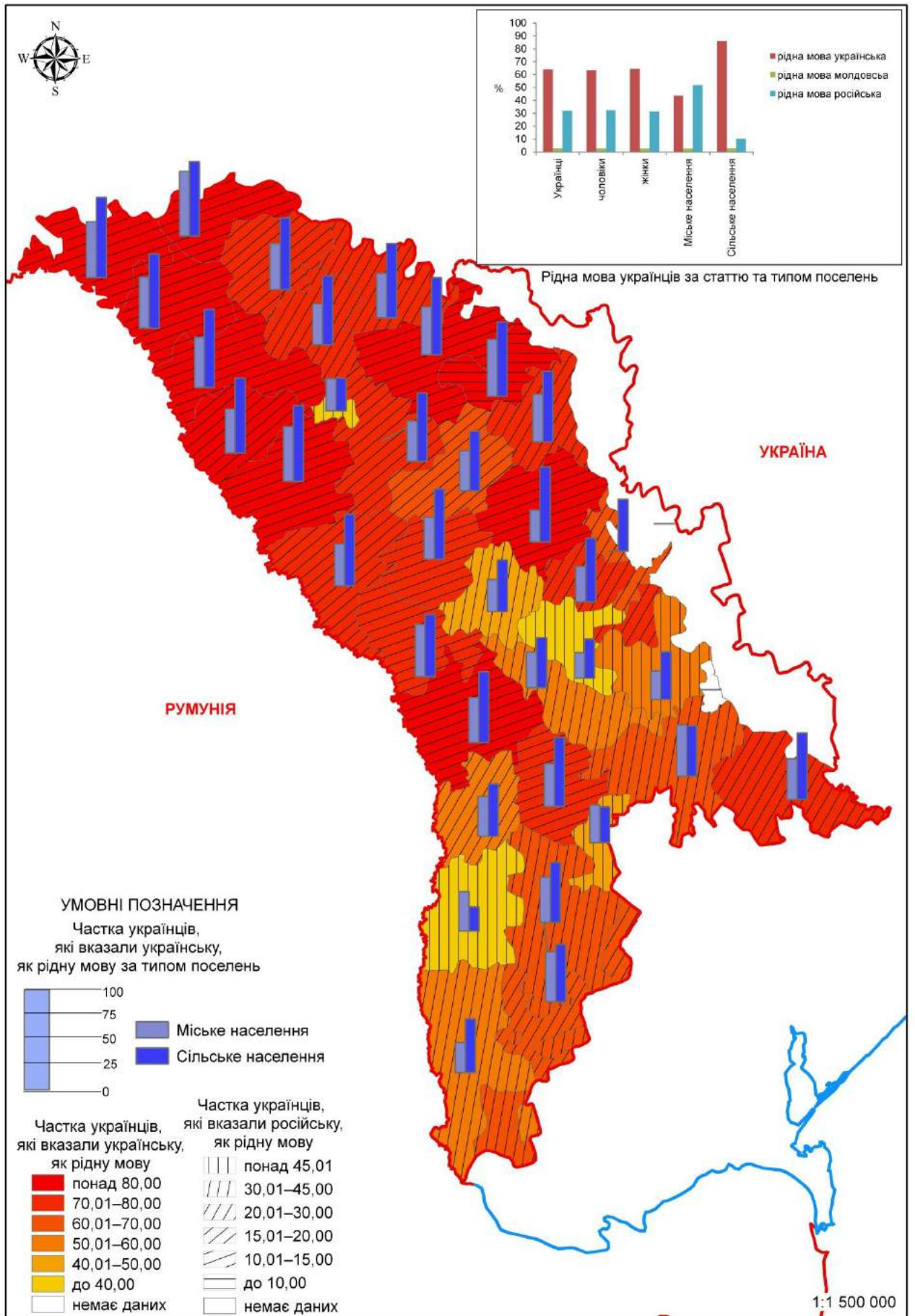

Рис. 49. Етномовна відповідність українців за критерієм рідної мови в розрізі районів Молдови за переписом населення 2004 р.

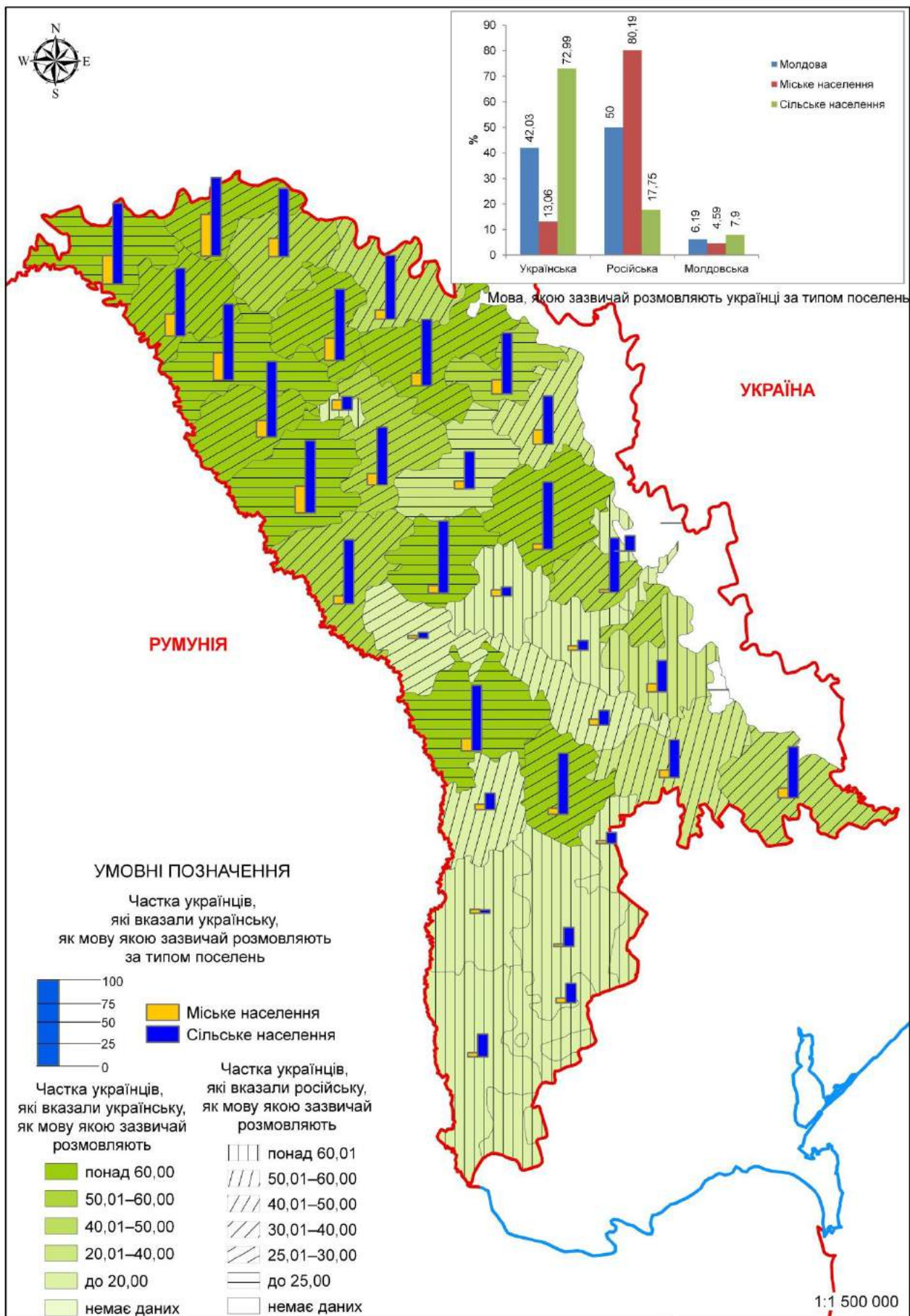

Рис. 50. Етномовна відповідність українців за критерієм мови, якою зазвичай розмовляють у розрізі районів за переписом населення 2004 р.

Російська Федерація. Перепис населення 2002 р. реєстрував володіння респондентом російської та інших мов. За результатами перепису населення 2002 р. українською мовою володіли 1 815 610 українців, що становить 61,7% від всього загалу українців. Українська є рідною мовою для 23,8% українців, російську, як рідну вказали 75% українців. У Північнокавказькому (31,34%), Уральському (28,83%) та Центральному (27%) федеральних округах частка українців з рідною українською мовою вища від середнього показника по країні (дод. В.27) [354].

У розрізі федеральних округів частка українців з рідною українською мовою коливалася від 15,1% (Сахалінська обл.) до 25% (Республіка Саха (Якутія) у Далекосхідному; для Північно-Західного федерального округу – від 17% (Республіка Комі) до 29,5% (Вологодська обл.); для Південного – 20,9% (Краснодарський край) до 46,8% (Республіка Калмикія); у Північнокавказькому – від 28% (Ставропольський край) до 48,4% (Карачаєво-Черкеська Республіка); Приволзькому – від 23% (Республіка Башкортостан) до 40,5% (Республіка Мордовія); Сибірському – від 10,2% (Омська обл.) до 27,8% (Забайкальський край); Уральському – від 14,4% (Челябінська обл.) до 37,9% (Ямало-Ненецький автономний округ); у Центральному – від 10,9% (Воронезька обл.) до 37,7% (м. Москва) (рис. 51, дод. В.28) [354].

У більшості адміністративних одиниць Російської Федерації частка українців з рідною українською мовою становить 20–30%. До 20% українців, які вказали українську як рідну, проживає у 18 адміністративних одиницях, 30–50% українців – у 15. Понад третина українців, які вказали українську рідною мовою, мешкає в Центральному федеральному окрузі, дещо менше в Уральському та Північно-Західному федеральних округах – 16 та 13% відповідно (дод. В.29).

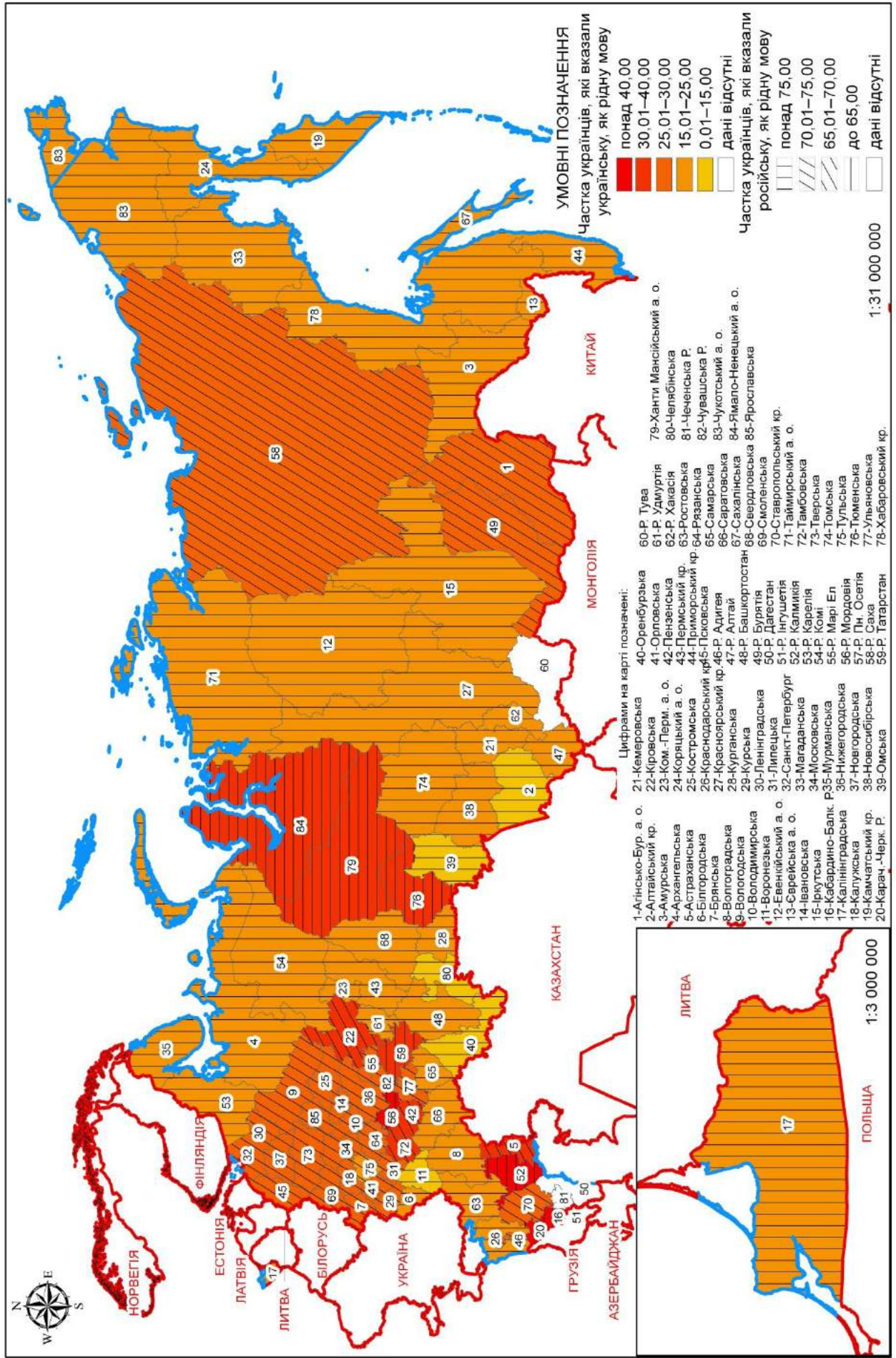

Рис. 55. Етномовна відповідність українців у розрізі адміністративних одиниць Російської Федерації за переписом населення 2010 р. [354].

Етномовні процеси на територіях, що включають українські етнічні землі в складі Російської Федерації. Порівняно з середнім показником по країні в чотирьох адміністративних одиницях частка українців з рідною українською мовою є нижчою – Білгородська (23,55%) та Воронежська (21%), Ростовська області (10,88%) та Краснодарський край (20,89%), тоді як в середньому по країні – 23,8%. У Брянській (25,47%), Курській (28,45%) областях та Ставропольському краї (28%) частка українців з рідною українською мовою перевищує середній показник по країні. Загалом етномовна ситуація на українських етнічних землях відповідає загальноросійським тенденціям.

Румунія. За результатами перепису 2002 р., 91,9% українців вказали українську як рідну мову (рис. 52), серед них чоловіки становили 49,87%, відповідно жінки – 50,13%. За територією проживання – 10,7% українського міського населення, відповідно 89,3% – сільського. Іншими мовами, які українці вказували рідними, були румунська (7,4%), російська (0,4%) та угорська мови (0,2%) [15].

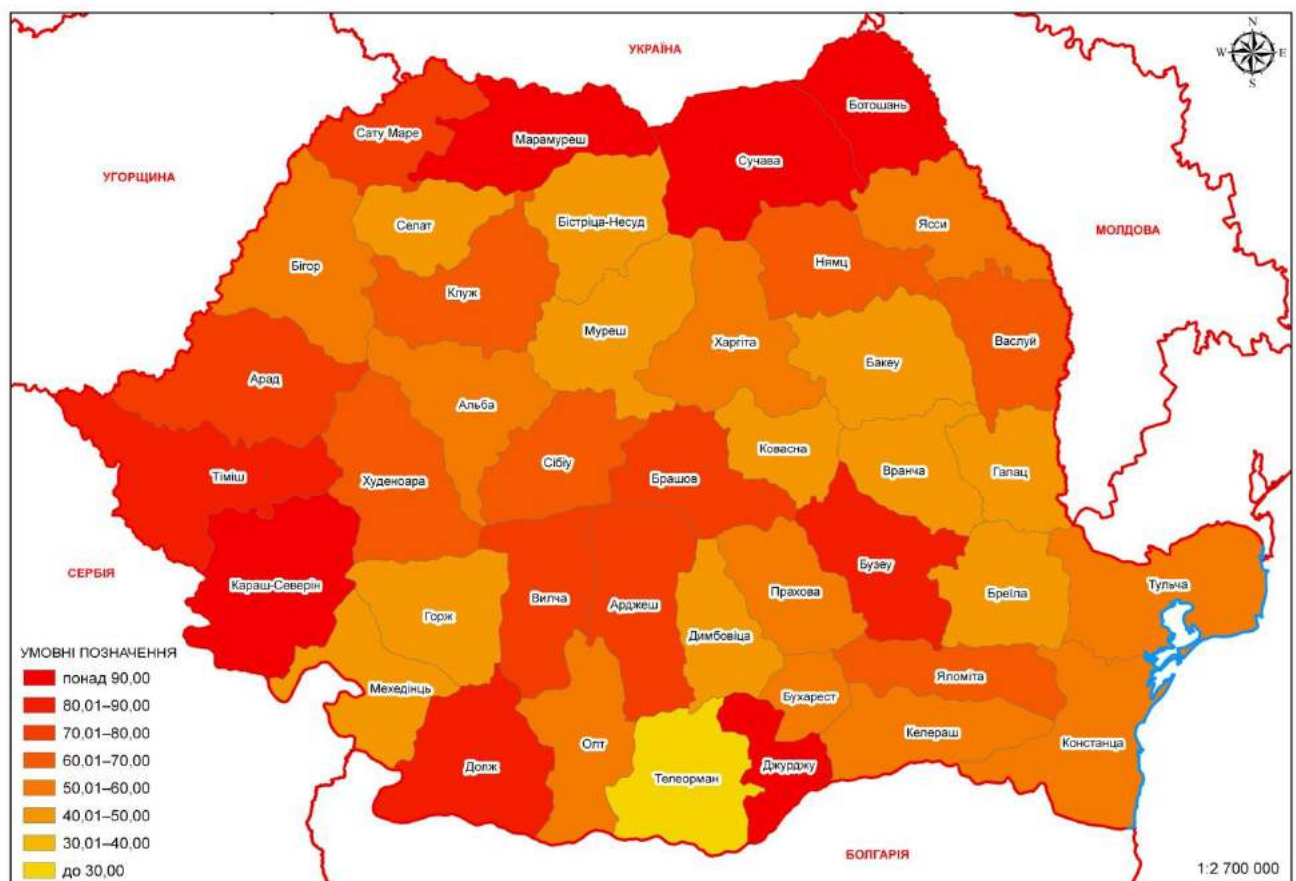

Рис. 52. Етномовна відповідність українців у розрізі жудеців Румунії за переписом населення 2002 р.

У 2011 р. українську рідною мовою вказали 47357 українців, що становить 93% від усього загалу українців. Серед інших мов, які вказували рідними, були румунська (6,5%) та російська (0,4%) [15]. За 2002–2011 рр. відбулося зменшення чисельності українців та їхньої частки, які вказали українську як рідну мову.

Словацчина. У матеріалах переписів населення є дані про українську та русинську мови. За результатами перепису населення 2011 р., русинську вказали рідною 55469 осіб; як мову, використовувану на роботі, – 24524 осіб; як мову домашнього спілкування – 49860 осіб. Українську – 5689, 1100 та 2775 осіб відповідно [27] (дод. В.32–33).

Про інтегрованість русинів у словацьке середовище свідчить те, що, за результатами перепису населення у 2011 р., русинську ідентичність засвідчили 33482 особи, а для 55469 осіб русинська мова є рідною, тобто русинську мову як рідну вказували представники інших національностей, переважно словаки та українці. Русинську мову на роботі використовує половина осіб, для яких вона є рідною; як мову домашнього спілкування – 89,9%. Українську як рідну мову вказали 76,6% українців, як мову, використовувану на роботі, – 14,8%; мову домашнього спілкування – 37,3% (дод. В.32, 34) [27].

Головним ареалом поширення русинської мови є Пряшівський край, де проживає 86,7% від усієї чисельності осіб, для яких вона є рідною. В інших адміністративних одиницях частка осіб, для яких русинська є рідною мовою, менша – 2%. У Пряшівському та Кошицькому краях проживає 42 та 25,3% населення, для якого українська мова є рідною. На українських етнічних землях досить сильні позиції русинської мови. Чисельність осіб, для яких русинська мова є рідною, майже вдвічі перевищує кількість осіб, які вказали свою русинську ідентичність. Українську як рідну мову вказали 79,4% українців. У розрізі повітів Пряшівського краю частка українців з рідною українською мовою коливається від 81,2% до 99,2% (рис. 53, дод. В.35) [27].

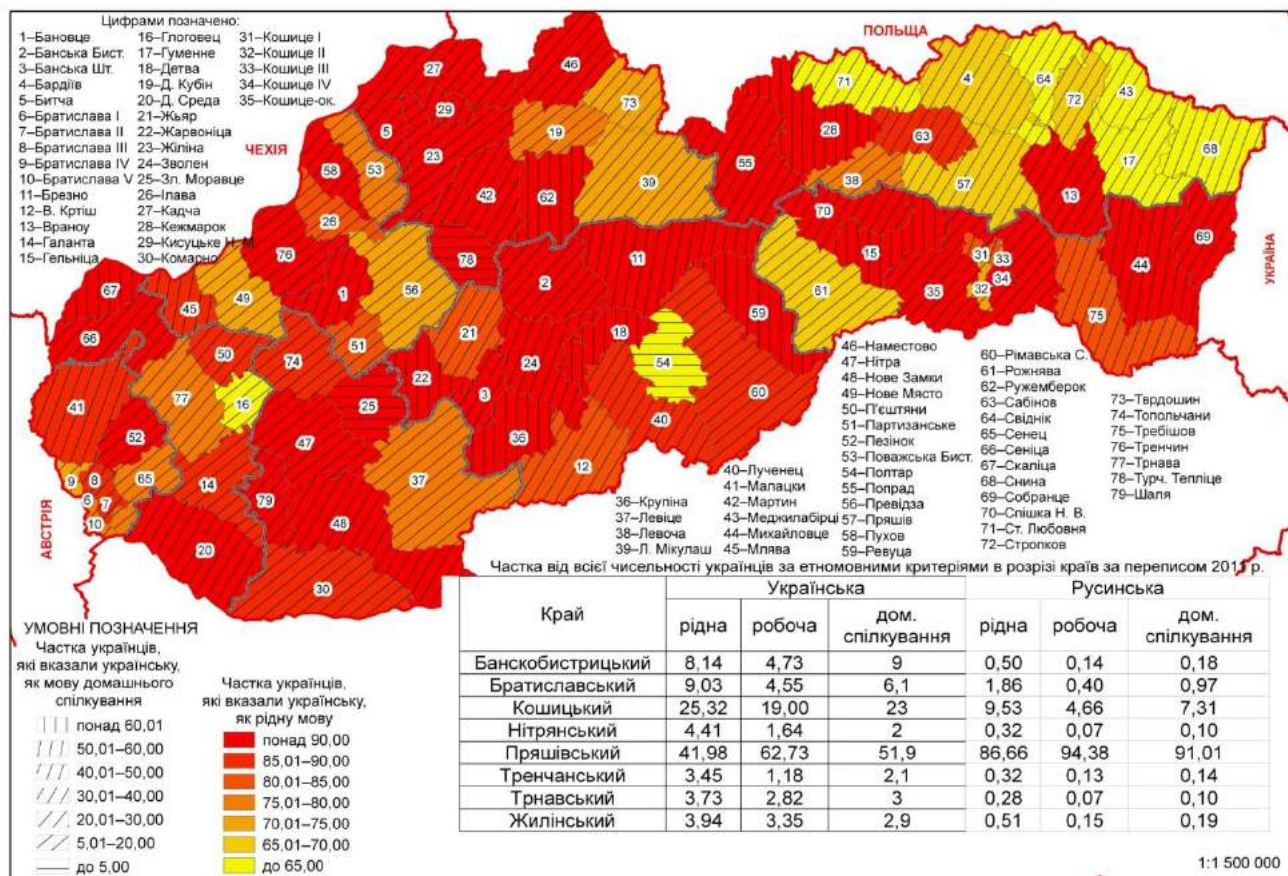

Рис. 53. Етномовна відповідність українців у розрізі окресів за переписом населення 2011 р.

У Пряшівському краю українську як мову, використовувану на роботі, вказали 21,3% українців. Найбільша частка осіб, які послуговуються українською на роботі, проживає у Сабіновському та Стропківському окресах, де українську мову використовують 28,2 та 25,2% українців. Понад третина українців використовують українську як мову домашнього спілкування. Найбільша частка українців, які використовують українську, вдома, є у Кежмарському та Михайлівському окресах, де проживає 68,7 та 50,7% від усієї чисельності українців, для яких вона є рідною (дод. В.35).

США. За переписами населення 2000 та 2010 рр. та демографічним дослідженням 2008 р., українську як мову домашнього спілкування вказали 14,64, 14,54 та 15,34% українців відповідно. За період 2008–2010 рр. частка українців, які спілкуються українською мовою вдома, зменшилась завдяки новоприбулим українським мігрантам, які часто є російськомовними. За територіальним розподілом частки українців, які спілкуються українською мовою вдома, зафіксована схожа закономірність, як у випадку з етномовною відповідністю

українців у Казахстані: чим менше кількісне середовище, тим вища етномовна відповідність українців [357].

Причинами такого співвідношення є компактність проживання українців. Переважно в тих штатах, де їх чисельність не є значною, українці проживають в адміністративному центрі штату чи найбільших містах. Більшість українців, які вказали українську як мову домашнього спілкування, проживають у восьми штатах, тоді як в решті штатів – 28,33%. Російська як мова домашнього спілкування поширена в тих самих штатах, що і українська, за винятком Огайо (рис. 54, дод. В.36) [357].

Зважаючи на поліетнічне середовище, в якому проживають українці, порівняно незначна частка українців послуговується українською вдома. З появою іммігрантів “четвертої хвилі” зростає частка осіб, які використовують російську мову. Загалом українську та російську як мови домашнього спілкування під час перепису населення 2010 р. вказало 29,7% українців.

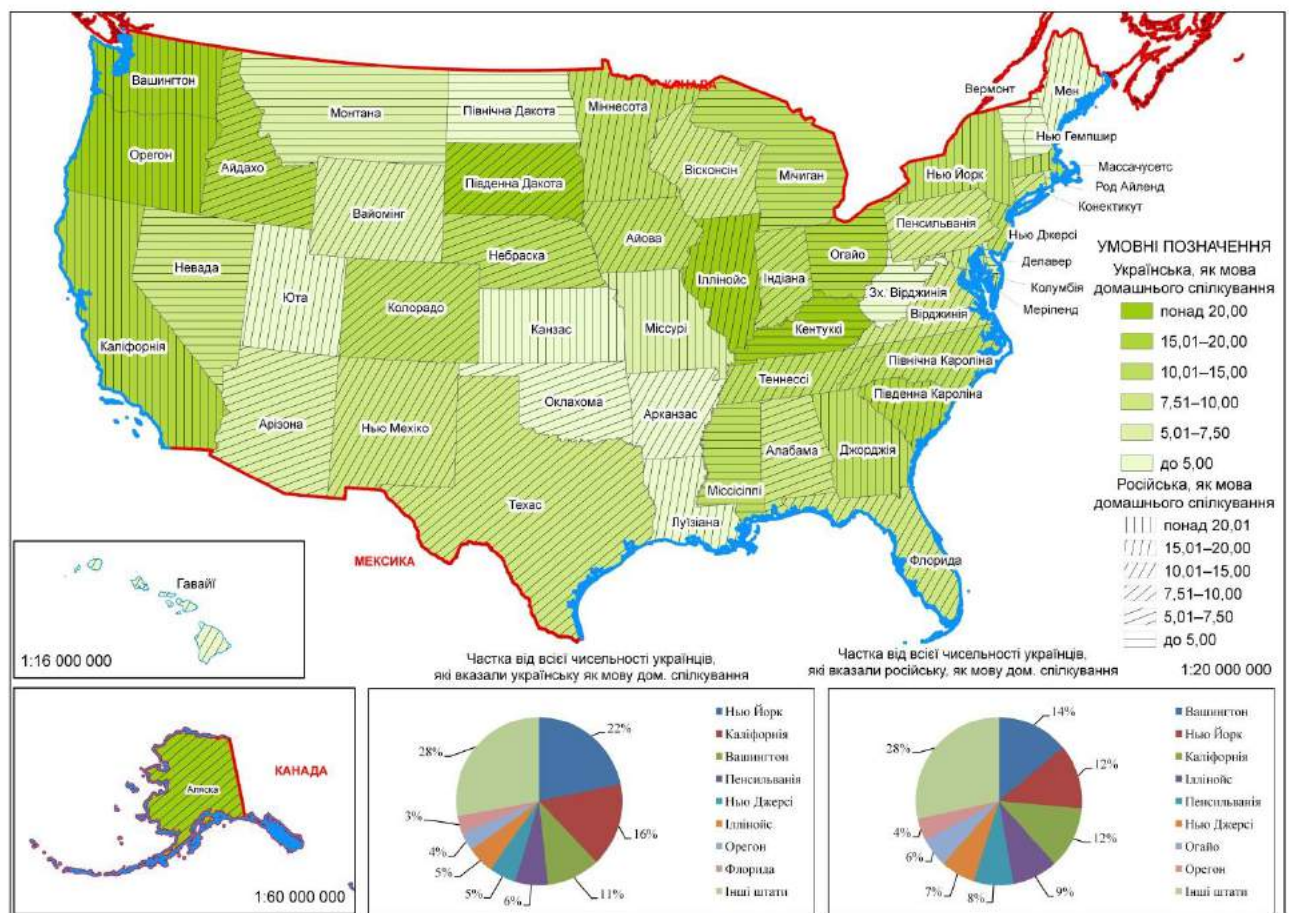

Рис.54. Етномовна відповідність українців у розрізі штатів за переписом населення 2010 р. [357].

Таджикистан. Переважно українці як рідну мову вказували українську (41,4%) та російську (53,9%). Таджикиську зазначило рідною 3,8% від усієї чисельності українців. Процеси русифікації можна пояснити регіоном походження українців, поширеністю російської мови тощо. Загалом зберігається тенденція, що українське сільське населення частіше вказує українську як рідну мову, тоді як серед українського міського населення більш поширеною є російська мова (рис. 55, дод. В.37) [32; 33, с. 12–53].

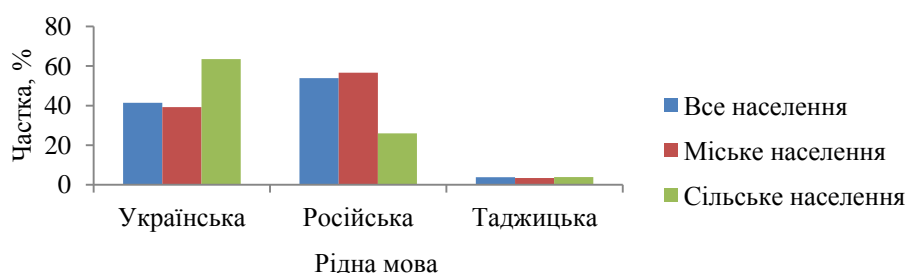

Рис. 55. Рідна мова українців за типом поселень

Інший етномовний критерій, який використовували в переписі населення – вільне володіння іншими мовами. Понад третина українців не володіє другою мовою (37,5%), 29,45% українців володіють російською, 23,9% – таджицькою та 2,9% – українською мовами (дод. В.38).

Угорщина. За критеріями національності, рідної мови та використання української та русинської мов як мов домашнього спілкування за переписом населення 2011 р. було ідентифіковано 7396 українців та 3882 русинів. Найбільша етномовна відповідність українців зафіксована у двох регіонах Угорщини – Центральній Угорщині (40,5%) та Північній Великій Рівнині (26%). Для русинів це регіони Центральної (34,3%) та Північної Угорщини (32,4%) (дод. В.39) [358].

Українську як мову спілкування вказали 43,9% українців, русинську – 29,1% русинів. Територіально українська та русинська як мови спілкування поширені в тих самих регіонах, що і рідна мова. Серед українців та русинів Угорщини досить висока частка тих, хто вказав українську та русинську мови як рідні та мови спілкування. Порівняно з результатами перепису населення 2001 р. частка осіб з українською як рідною та мовою спілкування у 2011 р. знизилась у півтора та два рази відповідно.

3.3. Демогеографічні та демоекономічні показники української діаспори

Демогеографічні характеристики статі, віку та стану в шлюбі використовують для поглибленого аналізу населення країни. До демоекономічних критеріїв перепису належать види діяльності респондента, статус у зайнятості, дохід, соціально-економічні групи населення [250, с. 69–75].

У країнах проживання українців співвідношення частки жінок та чоловіків загалом відповідає світовим тенденціям. У більшості досліджуваних країн частка жінок є вищою, за винятком Румунії та Чехії. Переважання чисельності чоловіків у Румунії можна пояснити тим, що українці є автохтонним населенням повіту Марамуреш. За роки Першої та Другої світових воєн українці в цій країні зазнали менших демографічних втрат. Іншими причинами є менша частка змішаних шлюбів, переважання серед дітей хлопчиків. Вища частка чоловіків у Чехії, окремих адміністративних одиницях Іспанії та Російської Федерації зумовлена характером трудової міграції до країни, зокрема зайнятість у секторах економіки, де затребуванішою є чоловіча праця.

Значне переважання чисельності жінок у Вірменії і Таджикистані зумовлено змішаними шлюбами. Будучи в шлюбі з представниками титульного етносу після розпаду СРСР, жінки залишилися жити в цих країнах. Жінки стійкіші до зміни етнічної належності, отже під час перепису населення вони вказали українську національність. Якщо в Іспанії, Італії та Російській Федерації співвідношення частки жінок та чоловіків відповідає розвитку статевої структури, то в окремих адміністративних одиницях зафіксовано значне переважання чисельності жінок. Причинами такого явища є зайнятість та змішані шлюби (дод. Г.1).

У віковій структурі українців у більшості країн світу переважають особи середнього та старшого віку. Найменша частка дітей (до 10 р.) зафіксована в Російській Федерації (1,63%), найвища частка цієї вікової групи зафіксована в Румунії (13,03%), Іспанії (8,54%) та Молдові (7,51%). У Румунії та Молдові значна частина українців проживає у селах, компактний характер розселення впливає на збереження етнічної ідентичності. Високу частку дітей в Іспанії можна пояснити двома причинами: переїздом всієї сім'ї та створенням сім'ї з іспанцями.

У розрізі інших вікових груп найнижча частка українців вікових груп 10–19, 20–29 та 30–39 років зафіксована в Російській Федерації – 2,4%, 4,08% та 9,15% відповідно. Трудовий характер міграції до Іспанії зумовив те, що частка українців віком 30–39 та 40–49 років є найвищою серед аналізованих країн. Понад третина осіб віком 60 років та старших проживає у Вірменії, Естонії, Киргизстані, Латвії, Литві та Російській Федерації (табл. 27) [4–5, 8, 13, 15, 17, 20, 28, 32, 159, 227–228, 231, 354, 358].

Таблиця 27

Вікова структура українців у країнах проживання

Країна	Перепис населення	до 10	10–19	20–29	30–39	40–49	50–59	60–69	70+
Білорусь	2009	1,93	3,75	8,27	13,27	21,65	21,06	14,80	15,50
Вірменія	2011	5,53	4,68	8,59	11,14	14,20	16,92	38,95	
Естонія	2011	3,05	3,65	8,53	10,78	15,95	22,55	17,04	17,68
Іспанія	2011	8,54	10,05	14,4	25,74	22,27	15,22	3,21	0,58
Казахстан	2009	6,4	9,0	12,2	12,8	16,2	15,4	12,9	15,1
Киргизстан	2009	3,86	5,78	9,92	10,21	13,2	18,77	15,43	22,86
Латвія	2011	2,95	4,47	10,6	11,46	17,81	21,37	15,3	16,02
Литва	2011	1,94	4,07	6,64	10,31	17,11	22,45	17,09	20,38
Молдова	2004	7,51	12,62	13,28	12,78	16,09	13,88	12,49	11,06
Росія	2010	1,63	2,4	4,08	9,15	16,05	22,25	20,12	24,3
Румунія	2011	13,03	16,97	15,95	13,21	12,66	10,57	9,68	7,93
США	2010	10,66	11	12,75	12,39	13,61	15,61	11,99	11,03
Угорщина	2011	6,31	10,44	18,34	17,84	17,77	12,93	8,46	7,9

Для аналізу демогеографічних показників ми обрали Білорусь, Вірменію, Латвію, Казахстан, Канаду, Російську Федерацію та США.

Білорусь. За результатами перепису населення, у структурі українського населення незначними є частки вікових груп до десяти років – 2%, 10–19 – 4% та 20–29 рр. – 8% відповідно. Під час наступного перепису населення Білорусі вони будуть складати ядро українського населення Білорусі. Близько половини – українців віком 40–49 та 50–59 років (рис. 56, дод. Г.2–3).

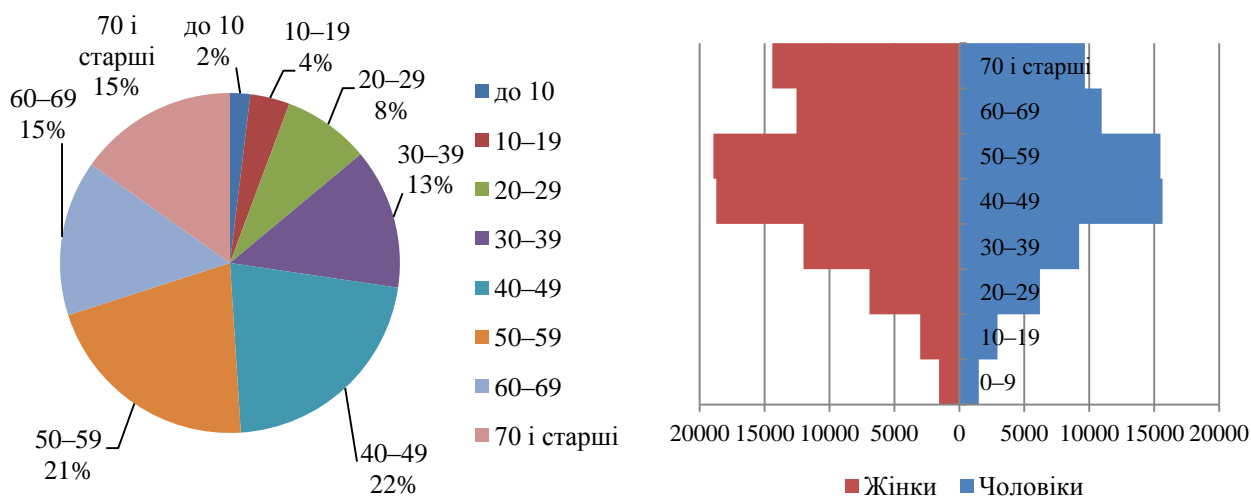

Рис. 56. Статевікова структура українців у Білорусі [228].

Дещо відмінна статевовікова структура українців на українських етнічних землях у Білорусі. Наприклад, вікова група до десяти років: якщо все українське населення Білорусі у віці до десяти років становить 3059 осіб, то в Берестейській області проживає 38,3% від усієї чисельності українців цього віку. Аналогічна ситуація з віковими групами 10–19, 20–29, 30–39 та 40–49 рр., де українське населення Берестейської області становить 36,48, 32,39, 31,84 та 29,23% від усього українського населення цих вікових груп (табл. 28). Можна спрогнозувати, що під час наступного перепису населення Білорусі частка українців в Берестейській області може зрости.

Таблиця 28

Порівняння частки українців за віковими групами в Білорусі та Берестейській області за переписом населення 2009 р. [228].

Вікова група	К-сть українців		Частка вікової групи у структурі населення	
	Білорусь	Берестейська	Білорусь	Берестейська
до 10	3059	1172	1,93	2,93
10-19	5957	2173	3,75	5,43
20-29	13129	4253	8,27	10,62
30-39	21225	6759	13,37	16,88
40-49	34365	10048	21,65	25,09
50-59	33425	7756	21,06	19,37
60-69	23497	4036	14,80	10,08
70 і старші	24603	3749	15,50	9,36

Вірменія. Серед українців більше жінок – 82,4%. Відмінне співвідношення частки жінок та чоловіків за територією проживання – 80,98 та 19,02% і 88,58 та 11,42% для міського та сільського населення відповідно. Понад третину від загальної кількості становлять особи у віці 60 років і старші. Частка осіб цієї вікової групи серед сільського населення є дещо меншою і становить 27,94%. Порівняно з іншими країнами частка вікової групи 0–9 років є меншою в сільській місцевості (рис. 57, дод. Г.4) [231].

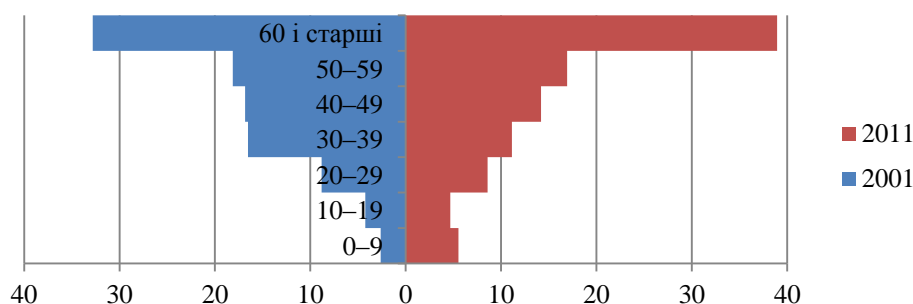

Рис. 57. Порівняння частки вікових груп у структурі українського населення за переписами населення 2001 та 2011 рр.

Враховуючи вікову структуру, середню тривалість життя, асиміляційні процеси наступний перепис населення може зафіксувати незначну чисельність українців.

Латвія. Згідно з результатами перепису населення 2000 р. у країні проживали 63644 українці, з яких 31798 – чоловіки та 31846 – жінки, що становить 49,96 та 50,04% відповідно. За міжпереписний період 2000–2011 рр. через вищу смертність серед чоловіків частка жінок збільшилася до 52,3%. За переписом населення 2011 р. найбільшу частку в населенні становили особи 70 років і старші – 16%. Понад десяту частину населення становлять особи віком 45–49, 50–54 та 55–59 рр. – 10,12, 11,13 та 10,24% відповідно (рис. 58, дод. Г.5–6) [17].

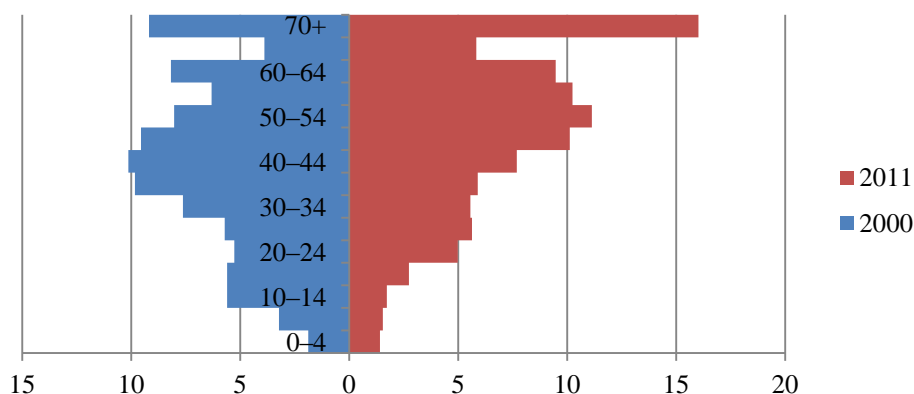

Рис. 58. Вікова структура українців за переписами населення 2000 і 2011 р.

За міжпереписний період зменшилась частка вікових груп до 44 р. Найбільші зміни відбувалися у вікових групах 10–14, 15–19, 35–39 та 40–44 рр. Про негативні процеси свідчить зростання частки населення у віці 70 р. і старших на 6,8%. За період 2000–2011 рр. найменше змінилась частка вікових груп 20–24 та 25–29 років. За перебуванням в шлюбі, згідно з результатами перепису населення 2011 р., більшість українців – 52,55% – в шлюбі, 22,6% – неодружені, 14,9% – розлучені та 9,9% – вдови/вдівці. За статусом у зайнятості майже всі українці є найманими робітниками (табл. 29) [17].

Таблиця 29

Українці за статтю та зайнятістю за переписом населення Латвії 2011 р.

	Дві статі		Чоловіки	Жінки	Частка		
	20334	10179			10155	100	100
1	2	3	4	5	6	7	
Робітники	18799	9300	9499	92,45	91,36	93,54	

1	2	3	4	5	6	7
Працедавці	891	584	307	4,38	5,74	3,02
Частково зайняті	532	240	292	2,62	2,36	2,88
Сімейний бізнес	19	11	8	0,09	0,11	0,08
Не вказано	93	44	49	0,46	0,43	0,48

За міжпереписний період 2000–2011 р. відбулося зростання частки осіб середнього та старшого віку. Частка українців віком до 19 років становить менше 10% від усієї чисельності українців. Зважаючи на стан економіки країни, членство у ЄС, відбувається передусім природне зменшення чисельності українців.

Казахстан. За період 1999–2009 рр. частка чоловіків зменшилась на 0,8% (на 1,3% – для українського міського населення та 0,5% – для сільського населення), що відображає вищу смертність чоловіків у містах. У результатах перепису населення 2009 р. зафіксовано співвідношення чоловіків та жінок на рівні 45,8 та 54,2% відповідно. Під час аналізу демогеографічних показників українського населення встановлено, що відбуваються процеси депопуляції (рис. 59) [151–152, 159].

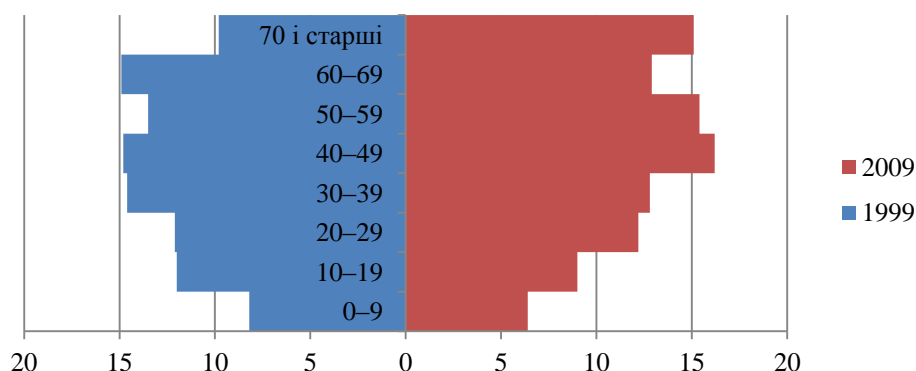

Рис. 59. Вікова структура українців у Казахстані за переписами населення 1999 та 2009 рр.

Порівняно з результатами перепису населення 1999 р. в структурі українців зменшилися частки вікових груп: 0–9 років на 1,8%, 10–19 років на 3,0%, 30–39 років – на 1,8%. Якщо за результатами перепису населення представники цих вікових груп сумарно склали 34,8% від усього населення у 1999 р., то за результатами перепису населення 2009 р. – лише 28,2%. Незважаючи на абсолютне зменшення кількості українців віком 20–29 років в статевовіковій структурі, їх частка збільшилась на 0,1% (дод. Г7–8) [151–152, 159].

У верхній частині вікової піраміди відбувалося збільшення частки всіх вікових груп, за винятком групи 60–69 років, де частка зменшилась на 2,0% порівняно з 1999 р. Загалом частка осіб у віці 40–49 років збільшилась на 1,4%, 50–59 років – на 1,9% та частка осіб у віці ≥ 70 років – на 5,3%. У віковій структурі українців незначною є частка дітей та підлітків, за період 1999–2009 рр. зросла частка осіб старшого віку. Вагомою причиною зменшення чисельності українців у країні є природне скорочення.

Канада. За результатами перепису населення 2011 р., співвідношення частки чоловіків та жінок серед українців та осіб українського походження – 48,77 і 51,23% відповідно та 48,84 і 51,16% відповідно. Вікова структура значно відрізняється за тими, хто вказав українську національність як перше та змішане походження (рис. 60) [28].

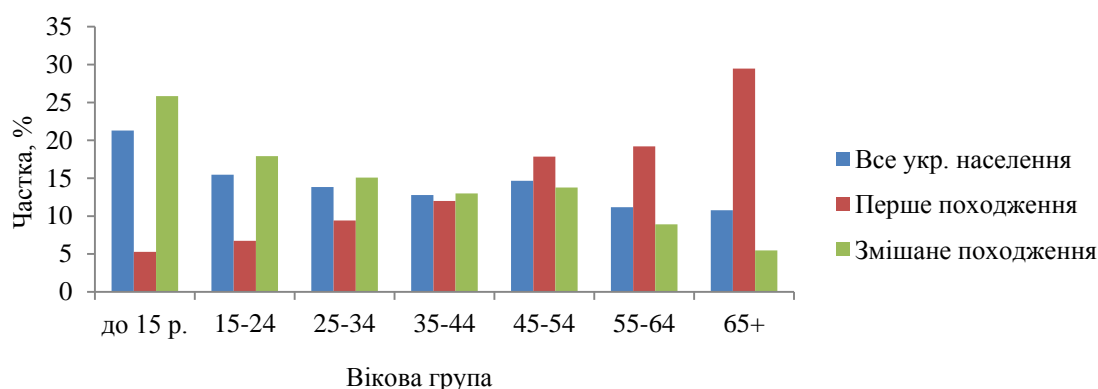

Рис. 60. Вікова структура українців та осіб українського походження за переписом населення 2011 р.

У країні внаслідок тривалості проживання та змішаних шлюбів серед українців, які вказали українську національність як першу, незначною є частка осіб віком до 15 років, 15–24 рр. Через змішані шлюби дедалі менша частка українців у наступних поколіннях усвідомлюють своє українське походження. Серед осіб, які вказали українську національність як єдину, значна частка осіб старшого віку, що свідчить про збереження національної ідентичності старшим поколінням, тоді як нове покоління асимілюється.

Молдова. Українці мають значний демографічний ресурс, оскільки частка дітей та підлітків у структурі української діаспори є вищою, ніж в інших країнах проживання. Для прикладу, частка осіб віком до 19 років становить 20,13% від

усього загалу українців, для міської місцевості – 20,11% та 22,64% – у сільській місцевості. Традиційно в сільській місцевості вищою є частка дітей, у містах – представники вікових груп від 15 до 24 років. Загалом у місті вищою є частка осіб у віці від 25 до 59 років.

У віковій структурі українців немає значних розривів у частці окремих вікових груп, що створює певний демографічний “запас” для наступного перепису населення. У структурі українського населення переважають вікові групи 45–49 та 50–54 років, причому їхня частка вища у містах, що підтверджує тяжіння до міста як до ринку праці (рис. 61, Г.9).

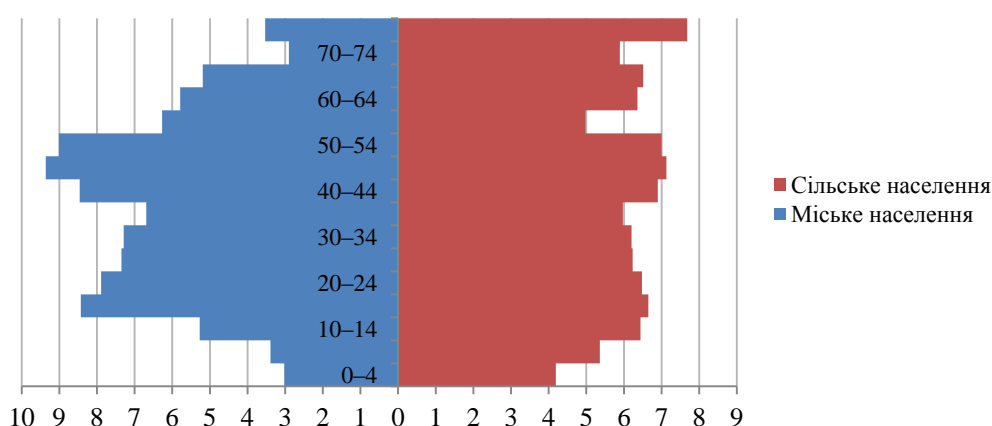

Рис. 61. Статевовікова структура українців у Молдові за типом поселень.

Більшість українців перебуває в шлюбі – 59,36%, частка чоловіків, які перебувають в шлюбі є вищою – 65,76%, серед жінок цей показник становив 54,13%. Не перебувають в шлюбі – 23,87% чоловіків, тоді як серед жінок цей показник нижчий – 15,34%. Більшою є частка вдів – 21,12%, що пояснюється тривалістю життя чоловіків.

Російська Федерація. У більшості адміністративних одиниць частка жінок є вищою, за винятком Архангельської, Вологодської, Ленінградської, Кіровської, Тюменської областей, Республік Алтай, Бурятія, Тува, Чечня та Якутія, Забайкальського краю та Чукотського автономного округу. Переважання чисельності чоловіків у цих адміністративних одиницях можна пояснити суворими природними умовами, особливостями зайнятості, характером трудової міграції. Натомість значне переважання частки жінок у Республіках Дагестан,

Інгушетія, Кабардино-Балкарія, Карачаєво-Черкесія та Північна Осетія-Аланія викликане змішаними шлюбами (дод. Г.11).

Статевікова структура українців значно змінилась за період між переписами населення 2002 і 2010 рр. Мова іде насамперед про збільшення частки осіб середнього та старшого віку в загальній структурі українського населення (рис. 62, табл. 30) [354].

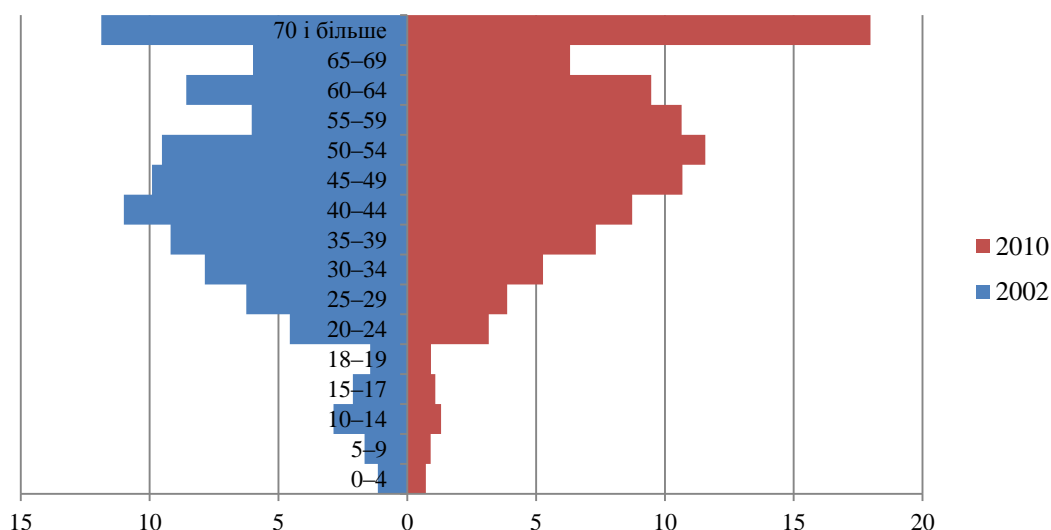

Рис. 62. Вікова структура українців у Російській Федерації за переписами населення 2002 та 2010 рр.

Таблиця 30

Зміни у віковій структурі українців у Російській Федерації за типом поселень за переписами населення 2002 і 2010 рр. [354].

Вікова група	Все населення			Міське населення			Сільське населення		
	Частка вікової групи у населенні			Частка вікової групи у населенні			Частка вікової групи у населенні		
	2002	2010	Зміна пор. з 2002 р.	2002	2010	Зміна пор. з 2002 р.	2002	2010	Зміна пор. з 2002 р.
0-4	1,14	0,72	-0,42	1,07	0,64	-0,43	1,35	0,78	-0,57
5-9	1,66	0,91	-0,75	1,55	0,82	-0,73	2,02	0,97	-1,05
10-14	2,86	1,31	-1,55	2,66	1,17	-1,49	3,48	1,47	-2,01
15-17	2,11	1,09	-1,02	2,04	1,00	-1,04	2,34	1,11	-1,23
18-19	1,44	0,92	-0,52	1,50	0,85	-0,65	1,26	0,77	-0,49
20-24	4,56	3,16	-1,4	4,74	2,84	-1,9	3,97	2,87	-1,1
25-29	6,25	3,88	-2,37	6,50	3,51	-2,99	5,45	3,41	-2,04
30-34	7,86	5,27	-2,59	8,17	4,95	-3,22	6,85	4,71	-2,14
35-39	9,19	7,32	-1,87	9,37	6,95	-2,42	8,59	6,68	-1,91
40-44	11,00	8,73	-2,27	11,11	8,30	-2,81	10,63	8,29	-2,34
45-49	9,91	10,68	+0,77	10,01	10,02	+0,01	9,59	10,48	+0,89
50-54	9,52	11,57	+2,05	9,64	11,08	+1,44	9,14	11,90	+2,76
55-59	6,04	10,65	+4,61	6,11	10,47	+4,36	5,82	11,00	+5,18
60-64	8,58	9,47	+0,89	8,38	9,62	+1,24	9,24	9,55	+0,31
65-69	5,99	6,32	+0,33	5,71	6,65	+0,94	6,91	6,61	-0,3
70 і більше	11,88	17,98	+6,1	11,43	21,13	+9,7	13,36	19,40	+6,04
Вік не вказаний	0,02	0,00	-0,02	0,02	0,00	-0,02	0,01	0,00	-0,01

За період між переписами населення найбільше змінилась частка вікових груп 25–29, 30–34 та 40–44 рр., порівняно з переписом населення 2002 р. зменшилась на 2,37%, 2,59% та 2,27% відповідно. Найменші відносні зміни (до 1% порівняно з 2002 р.) відбулися у вікових групах 0–4, 5–9 та 18–19 рр. За період 2002–2010 рр. зафіксовано зростання частки осіб віком 50–54, 55–59 та 70 і більше років на 2,05, 4,61% та 6,1% відповідно [354]. Серед українського міського населення зафіксовано вищі темпи зменшення частки осіб віком від 18 до 44 від 0,65% (18–19 р.) до 3,22% (30–34 р.). Для українського сільського населення відбулося зростання частки осіб віком 45–49, 50–54 та 55–59 р. на 0,89, 2,76 та 5,18% відповідно. Частка осіб віком 60–64 та 70 і більше років (1,24% та 9,7% відповідно) зростала серед українського міського населення [354].

Як бачимо з табл. 30, у 2010 р. відбувається зростання частки осіб середнього та похилого віку. Загалом це можна пояснити особливостями міграції українців до Російської Федерації. Особи віком 70 років і старші, народжені до 1940 р. (на момент перепису населення у 2010 р.), є дітьми як автохтонного українського населення, так і нащадками сімей примусових переселенців. Зростання частки осіб віком 60–64 та 65–69 років (1941–1945 та 1946–1950 рр. народження) пов'язане з евакуацією населення під час Другої світової війни та, як наслідок, репресіями населення після її закінчення. Відповідно осіб народжених у 1961–1965 рр. можна розглядати як нащадків евакуйованих та репресованих українців (дод. Г.10, 12).

За перебуванням у шлюбі чоловіки розділилися так: 77,8% – перебувають в шлюбі, 9,5% – ніколи не були в шлюбі, 5,94% – розлучені офіційно, 1,2% – розійшлися, 5,6% – вдовці. Відповідно для жінок: 56,3% – в шлюбі, 7,1% – ніколи не були в шлюбі, 10,9% – розлучені офіційно, 1,5% – розійшлися, 24,2% – вдови.

За результатами перепису населення 2010 р., 1 927 988 українців вказали 2478306 джерел існування. Переважна більшість українців – 57,13% вказали одне джерело існування, два – 19,16%. Передусім українці живуть завдяки трудовій діяльності, включаючи роботу за сумісництвом – 40,4% (табл. 31) [354].

Засоби існування українців в Росії за переписом населення 2010 р.

Джерело доходу	Джерела існування	Українці	Росіяни	Татари
Трудова діяльність, в т. ч. робота за сумісництвом	1001139	40,40	39,15	37,52
Особисте підсобне господарство	219604	8,86	7,54	13,10
Стипендія	12329	0,50	1,52	1,42
Пенсія (в т. ч. пенсія по інвалідності)	852255	37,73	22,9	20,81
Допомога (в т. ч. допомога по безробіттю)	50364	2,53	5,91	5,86
Інший вид державного забезпечення	16921	0,68	1,01	0,73
Збереження; дивіденти; відсотки	12521	0,51	0,35	0,36
Здача в оренду майна; дохід від патентів, авторських прав	7856	0,32	0,21	0,15
Утримання; допомога інших осіб; аліменти	208461	8,41	21,34	20,20
Із загальної чисельності населення вказали кількість джерел до існування:				
одне	1415749	57,13	60,78	54,41
два	474915	19,16	17,74	20,39
три	35596	1,44	1,19	1,15
чотири і більше	1468	0,06	0,04	0,07

Значними джерелами доходів українців у країні є пенсія (в т. ч. пенсія по інвалідності) – 37,73%, особисте підсобне господарство – 8,86% та утримання, допомога інших осіб та аліменти – 8,41% [354]. Як бачимо з табл. 31, за етнічним критерієм частка зайнятих українців вища, ніж частка татар та росіян. Частка українців зайнятих в особистому підсобному господарстві вища від росіян, проте нижча від татар. Порівняно з росіянами серед українців втричі менша частка тих, хто отримує стипендії, і в півтора рази вища тих, хто отримує пенсії.

Серед українців вища частка осіб, які живуть за рахунок збережень, дивідентів, відсотків, здачі в оренду майна, дохід від патентів та авторських прав. Частка українців, яка перебуває на утриманні, завдяки допомозі інших осіб та отримують аліменти, в 2,5 рази менша від аналогічного показника серед росіян та татар. Українці та татари є активнішими у пошуку джерел доходів, серед них вища частка тих, хто вказав три та чотири і більше джерел прибутків порівняно з росіянами.

Крім асиміляції, значним чинником зменшення чисельності українців у Російській Федерації є природне скорочення чисельності. Порівняно з іншими країнами частка українців від 0 до 39 років є найнижчою, тоді як частка осіб віком 60 років і старших вища – 40%. Українську ідентичність зберігають особи середнього та старшого віку, враховуючи вікову структуру та ситуацію, яка

склалася у відносинах України та Російської Федерації, під час наступного перепису населення чисельність українців може значно зменшитися.

США. За результатами перепису населення 2010 р., у статевій структурі української діаспори переважають жінки – 51,5%. Серед українців, які народилися у США, частка чоловіків дещо вища – 50,12%, тоді як серед українців, народжених поза межами країни, переважають жінки – 54,95. За часом імміграції понад 80% українців, які народжені поза межами США, іммігрували до країни за період 1988–2010 рр., 13,2% – за 1953–1987, 6,3% – за 1946–1952 рр., решта 0,4% іммігрували до 1946 р. Середній вік українців – 41 р.: для чоловіків цей показник становить 40,4 р., для жінок відповідно 41,6 р. Це підтверджує вікова структура українців, де, за результатами перепису 2010 р., встановлено, що найвищу частку в населенні складають особи віком 50–59 та 40–49 років – 15,61 та 13,61%, відповідно (рис. 63, дод. Г.17) [357].

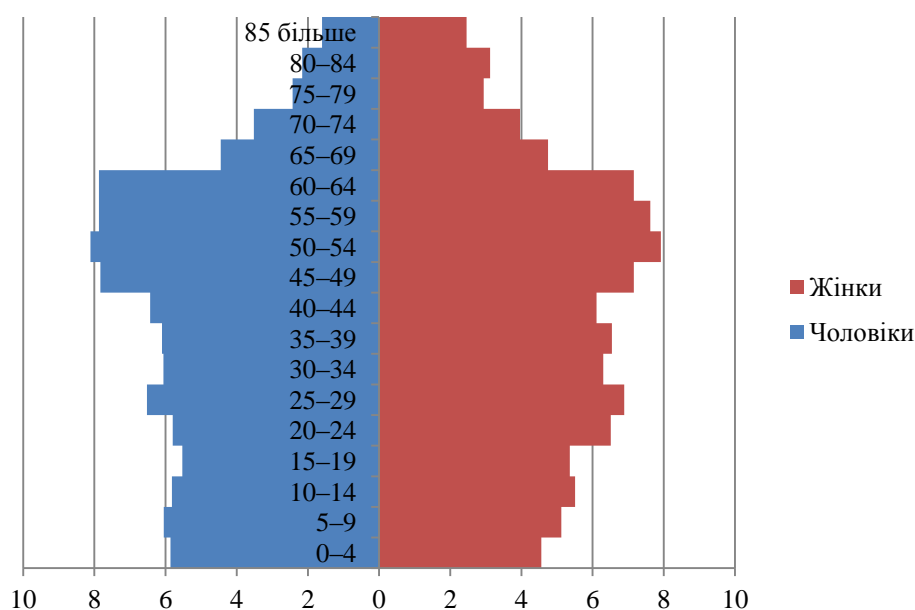

Рис. 63. Статевовікова структура українців за результатами перепису населення 2010 р.

Порівняно з іншими країнами частка осіб старшого віку є значно нижчою. Наприклад частка осіб віком 70–79 та 80 років і старших складає 6,38 та 4,65%, відповідно. Високою є частка дітей та підлітків – 10,66 та 11%, відповідно. Чисельність українців збільшилась на 48 708 осіб порівняно з результатами перепису 2000 р. Причинами такого збільшення стали природній приріст та імміграція українців до США. Із загальної чисельності українців, які прибули до

США у період 1988–2010 рр., значну частку становили особи віком 25–44 та 45–64 років – 36,4 та 25,6%, відповідно.

Поширеною інформацією про українців у США є володіння житлом. За результатами перепису населення 2010 р., серед 404 947 українських домовласників 69,5% мали власне житло, 30,5% – орендоване. Більшість домовласників (68,1%) – українці, народжені у США. Серед українців, народжених у країні, 75,9% мали власне житло, тоді як серед українців, які народилися поза межами США, цей показник нижчий – 55,8%. Представники так званої “четвертої хвилі” української еміграції переважно орендують житло, хоча значна частка має вже власне житло, – 54 та 46% відповідно (дод. Г.13–16) [357].

Отже, сприятливі економічні та демографічні чинники зумовлюють збільшення чисельності українців у країні. Вагомим джерелом є новітня українська міграція до країни, яка оновила вікову структуру українців. Більшість українців володіє власне житлом, проте є відмінності у частці тих, хто народився у США, та українців, народжених поза межами цієї країни.

3.4. Освітній рівень українців у різних країнах проживання

Здобуття освіти впливає на соціальний статус, сферу зайнятості, доходи тощо. Особливе значення освіта має для українців, які проживають поза межами України. Для дітей та підлітків здобуття освіти мовою титульного етносу є засобом їхньої інтеграції у приймаюче суспільство і є однією з причин асиміляції. Відсутність у країні проживання шкіл чи класів з викладанням українською мовою є ще одним з чинників мовної асиміляції.

КЄС рекомендує збирати дані про рівень освіти населення у віці десять років і старших. Для забезпечення можливості міжнародних класифікацій пропонують публікувати таблиці освітнього рівня без детального поділу на окремі роки, проте рекомендують мінімальний поділ населення на такі вікові групи: молодші 15 років та 15 років і старші. Дані про освіту включають найвищий завершений освітній рівень респондента [250, с. 113–114].

У пострадянських країнах освітній рівень населення класифікується так: загальна початкова освіта, загальна основна (неповна початкова), середня (повна)

загальна, початкова професійна освіта (професійно-технічна), середня професійна освіта (середня спеціальна), неповна вища професійна освіта (незакінчена вища), вища професійна освіта.

Дослідження освітнього рівня українців у різних країнах проживання показує, що освітній рівень українців загалом є вищим, ніж представників титульного етносу (табл. 32). Висока частка українців з першими трьома освітніми рівнями зумовлена особливостями розподілу на роботу випускників навчальних закладів у Радянському Союзі. Про це свідчить висока частка українців із середньою спеціальною освітою у Вірменії, Киргизстані, Литві та Молдові (див. табл. 32). Для Киргизстану та Молдови частка українців з вищими освітніми рівнями є дещо нижчою. У цих країнах частка українського сільського населення є вищою порівняно з іншими країнами, рівень соціально-економічного розвитку цих країн є нижчим, що впливає на освітній рівень населення.

Мала частка дітей у структурі української діаспори особливо помітна під час аналізу осіб із загальною початковою освітою. Вища частка осіб із загальною початковою освітою у Казахстані пояснюється тим, що сюди входять українці старшого віку, які проживають у селах. Частка українців із загальною початковою освітою дещо вища, ніж від аналогічний показник серед молдаван та росіян.

Таблиця 32

Порівняння за рівнем освіти білорусів, казахів, киргизів, росіян, литовців, росіян, молдаван та українців (у % від загальної чисельності)

Освітній рівень/національність	Вища	Неповна вища	Середня спеціальна	Професійно-технічна	Загальна середня	Загальна базова	Загальна початкова	Не мають загальної початкової освіти	Неграмотні
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Білоруси	16,83	х	25,94	11,00	23,18	9,75	11,88	х	х
Українці	25,95	х	29,37	10,14	22,06	6,74	4,91	х	х
Казахи	21,7	3,64	21,78	2,51	33,04	12,98	4,03	х	х
Українці	14,2	1,60	31,80	3,00	23,10	16,30	9,70	х	х
Киргизи	11,72	3,37	5,75	4,08	47,21	8,69	15,85	3,92	0,67
Українці	17,21	2,26	14,48	10,55	31,56	12,85	8,20	2,88	0,52
Росіяни	23,72	4,60	32,22	5,48	17,08	10,63	5,15	0,47	х
Українці	25,19	2,64	34,61	4,78	16,50	9,18	5,97	0,49	х
Вірмени	19,65	15,3	2,85	39,64	9,10	х	7,55	5,43	х
Українці	28,58	21,6	3,78	34,29	5,54	х	3,17	2,29	х

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Литовці	21,61	х	16,81	х	29,51	14,72	16,50	х	X
Українці	28,30	х	26,10	х	29,60	11,10	4,62	х	х
Молдавани	9,40	х	9,50	х	32,97	34,40	10,60	0,95	х
Українці	13,60	х	14,7	х	23,20	23,80	10,80	1,40	х

х – дані відсутні

Складено за [4, 20, 156, 227–228, 231, 354].

Як бачимо з табл. 32, частка українців з вищою, неповною вищою та середньою спеціальною освітою вища від аналогічного показника серед представників титульного етносу країни проживання, за винятком Казахстану. У Казахстані, попри офіційний статус російської мови, викладання в навчальних закладах відбувається в основному казахською мовою. Вища частка українців із загальною початковою та загальною базовою освітою зумовлена високою часткою українського сільського населення.

Для детальнішого аналізу ми обрали Вірменію, Казахстан та Російську Федерацію, де найкраща статистика щодо освітнього рівня населення.

Вірменія. Освітній рівень українців можна оцінити як високий – частка осіб з вищою та неповною вищою освітою становить 48,13% від усього загалу українців. Порівняно з іншими країнами значно вища частка осіб з професійно-технічною освітою, причому частка осіб, що навчаються у професійно-технічних навчальних закладах, вища серед міських жителів, тоді як в інших країнах – серед сільських. Представники титульного етносу мають вищу частку серед осіб з професійно-технічною, загальною середньою та загальною початковою освітою (рис. 64) [231].

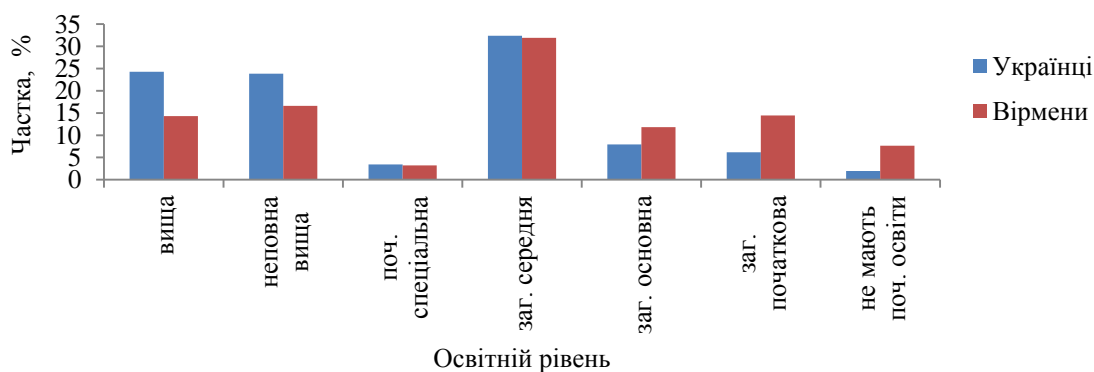

Рис. 64. Порівняння освітнього рівня українців та вірмен у Вірменії за переписом населення 2001 р.

Перепис населення Вірменії 2011 р. зафіксував помітні зміни за часткою осіб з певним освітнім рівнем (дод. Д.1). Незважаючи на перехід на вірменську мову в освітній сфері, серед українців зросла частка осіб з вищою освітою порівняно з переписом населення 2001 р. Дещо зменшилась частка осіб з неповною вищою освітою, проте, з огляду на збільшення частки осіб з вищою освітою, можна зробити висновок, що це особи, які завершили навчання у вищих навчальних закладах. У професійно-технічній освіті відбулась переорієнтація: частка українського сільського населення перевищила частку міських жителів, які здобувають цей освітній рівень. Зменшення частки осіб з загальною початковою освітою пояснюється переходом учнів у старші класи чи продовженням їхнього навчання в закладах професійно-технічної освіти (рис. 65) [231].

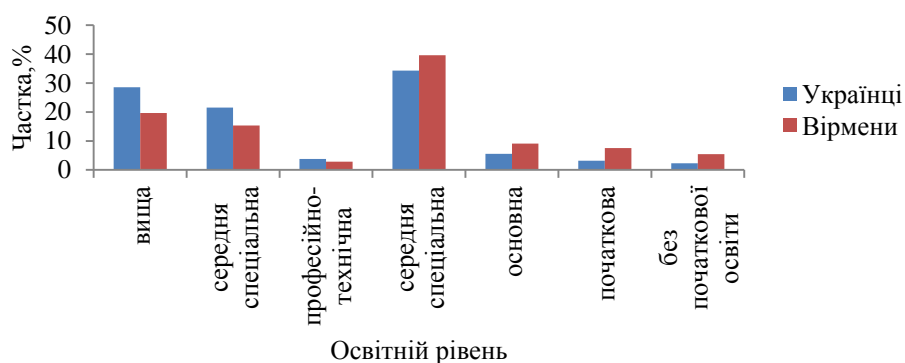

Рис. 65. Порівняння освітнього рівня українців та вірмен за переписом населення 2011 р.

Казахстан. Одним із обмежувальних чинників у доступі українців до освіти в країні є незнання казахської мови. За результатами перепису населення 2009 р. встановлено, що 21,5% українців розуміють казахську мову, з яких лише 7,2% вміють читати цією мовою та 5,6% – писати.

За період 1999–2009 рр. змінився освітній рівень українців. Зокрема, найбільша зміна відбулася серед осіб із середньою спеціальною освітою, частка яких зросла на 6,1% порівняно з переписом населення 1999 р., зросла чисельність українців з вищою освітою, що свідчить про процеси асиміляції українців. Зміна частки українців за іншими освітніми рівнями пов'язана з непрестижністю професійно-технічної освіти серед українців, процесами міграції, природного скорочення та переходом на наступний освітній рівень (табл. 33) [159].

Зміни в освітньому рівні українців у Казахстані за переписами населення 1999 і 2009 рр.

Освітній рівень	Рік перепису		Зміни порівняно з 1999 р.
	1999	2009	
Вища	10,4	14,2	+3,8
Незакінчена вища	1,1	1,6	+0,5
Середня спеціальна	25,7	31,8	+6,1
Професійно-технічна	5,3	3,0	-2,3
Загальна середня	26,3	23,1	-3,2
Основна середня	20,7	16,3	-4,4
Початкова	14,1	9,7	-4,4

Суттєвіші відмінності за освітнім рівнем зафіксовані між українським міським та сільським населенням. Серед міських жителів частка осіб з вищою освітою більше ніж у два рази перевищує цей показник серед сільського населення. Вдвічі менше студентів серед сільських жителів, тоді як у професійно-технічних навчальних закладах більше сільських жителів. Більша частка дітей у сільській місцевості стала результатом того, що вища частка осіб з основною середньою освітою проживає в сільській місцевості, те саме стосується осіб з початковою освітою. Причинами цього полягають у значній частці сільського населення, яке здобуло загальну середню освіту, та незнанням чи недостатнім знанням мови титульного етносу (дод. Д.2–Д.11).

Російська Федерація. За результатами перепису населення 2002 р., розподіл українців за освітнім рівнем аналогічний, як у інших країнах колишнього Радянського Союзу. За статтю та освітнім рівнем українці відрізняються від українських діаспор в інших країнах. Наприклад, у Російській Федерації частка осіб із післявузівською, вищою та неповною вищою освітою вища серед чоловіків, тоді як в інших країнах – серед жінок. Також серед чоловіків вища частка осіб з професійно-технічною та середньою освітою, що пояснюється особливістю зайнятості чоловіків (Д.12–Д.13). Цілком логічними виглядають відмінності за освітнім рівнем за територією проживання. Частка українців з вищою, незакінченою вищою освітою вища серед українського міського населення, тоді як з середньою спеціальною та професійно-технічною освітою – вища серед сільського населення (табл. 34).

Українці в Російській Федерації за освітнім рівнем, статтю та місцем проживання, за переписами населення 2002 та 2010 рр. [354].

Рік перепису	Тип поселень/стать	Післявузівська	Вища	Неповна вища	Сер. спеціальна	Проф.—техн.	Середня	Основна	Початкова	Не мають поч. освіти	Неграмотні	Не вказали
2002	Все населення	0,43	19,58	2,44	30,81	12,46	15,17	10,51	7,55	0,84	0,38	0,21
	Чоловіки	0,53	21,25	2,45	28,88	14,96	15,51	9,63	5,69	0,32	0,14	0,23
	Жінки	0,29	17,60	2,41	32,58	10,18	14,86	11,32	9,26	1,32	0,59	0,19
	Міське	0,51	22,71	2,81	32,56	11,14	15,01	8,92	5,53	0,56	0,23	0,26
	Чоловіки	0,69	24,99	2,82	30,38	13,02	15,27	8,21	4,11	0,22	0,03	0,23
	Жінки	0,35	20,59	2,80	34,58	9,39	14,77	9,57	6,85	0,88	0,36	0,24
	Сільське	0,15	9,22	1,20	25,04	16,82	15,68	15,78	14,26	1,78	0,87	0,06
	Чоловіки	0,21	10,56	1,22	23,68	21,65	16,31	14,51	11,12	0,67	0,36	0,06
Жінки	0,09	8,07	1,19	26,21	12,68	15,15	16,87	16,95	2,74	1,31	0,05	
2010	Все населення	0,62	25,19	2,64	34,61	4,78	16,50	9,18	5,97	0,49	36,07	0,03
	Чоловіки	0,74	27,03	2,67	33,02	5,76	17,46	8,84	4,23	0,22	46,64	0,03
	Жінки	0,52	23,63	2,67	35,97	3,94	15,69	9,47	7,45	0,72	33,34	0,02
	Міське	0,73	29,08	2,98	36,06	4,02	15,16	7,24	4,37	0,33	32,53	0,03
	Чоловіки	0,87	31,06	3,02	34,29	4,77	15,87	6,87	3,07	0,14	41,10	0,03
	Жінки	0,60	27,40	2,95	37,57	3,38	14,55	7,55	5,48	0,48	30,35	0,03
	Сільське	0,27	12,48	1,50	29,85	7,26	20,89	15,54	11,22	1,02	39,79	0,01
	Чоловіки	0,30	13,55	1,50	28,75	9,10	22,77	15,43	8,12	0,47	52,32	0,01
Жінки	0,24	11,51	1,50	30,75	5,76	19,34	15,61	13,71	1,47	36,50	0,01	

Складено за [354].

Порівняно з титульним етносом частка українців, яка здобула професійну освіту (вища, неповна вища, середня спеціальна) становить – 65,72% і 61,15% відповідно. Більша частка росіян обмежилась загальною освітою (професійно-технічна, середня) – 38,18%, відповідно українці – 33,24%. Серед українців та росіян приблизно однакові частка осіб без початкової освіти та неграмотних – 1,22% та 1,28%, відповідно (рис. 66) [354].

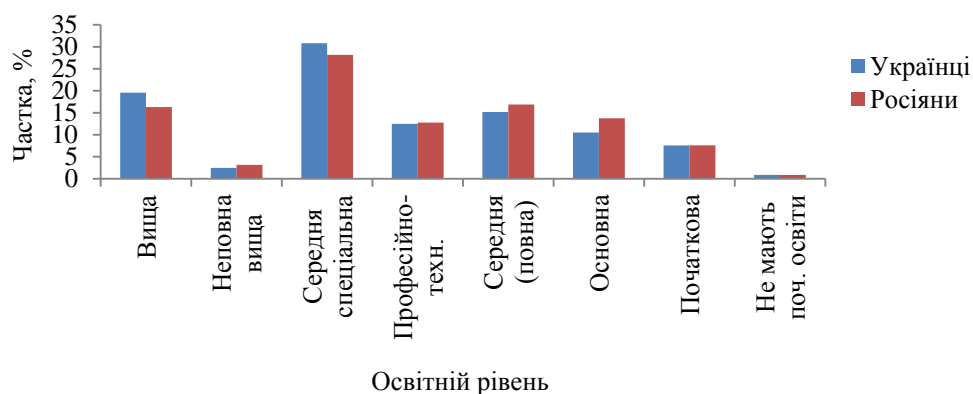

Рис. 66. Порівняння українців та росіян за освітнім рівнем за переписом населення 2002 р.

За результатами перепису населення 2010 р., порівняно з 2002 р. серед українців збільшилась частка осіб з професійними рівнями освіти 67,83 та 65,72%, відповідно, дещо зменшилась частка осіб з загальними рівнями освіти – 31,65 та 33,24%. Враховуючи зміни за період 2002–2010 рр., відбулося певне вирівнювання частки росіян та українців за окремими освітніми рівнями (рис. 67) [354].

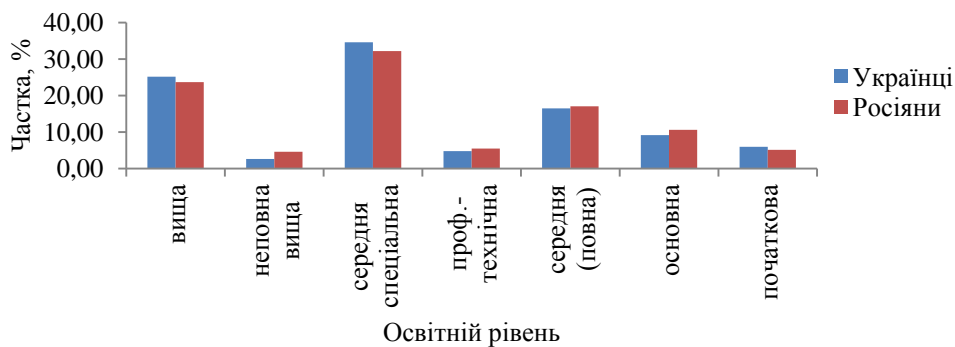

Рис. 67. Порівняння українців та росіян за освітнім рівнем за переписом населення 2010 р.

Якщо взяти до уваги зв'язок рівня етнічного самоусвідомлення українців з їх соціальним статусом та професійною затребуваністю, то, за умови їх економічного збагачення, буде зростати і національне самоусвідомлення українців, тим більше, що завдяки вищому рівню освіти та кваліфікації вони підвищуватимуть свій соціальний статус.

3.5. Загальна типізація країн з українською діаспорою

Українська діаспора зосереджена в різних країнах, які представляють різні регіони, відрізняються рівнем економічного розвитку, можливостями для розвитку, які вони забезпечують етнічним меншинам чи трудовим мігрантам, межують з Україною чи значно віддалені від неї. Розробка та обґрунтування типізації країн, де проживає значна українська діаспора, є актуальним завданням для географів загалом та етногеографів зокрема.

Період міграції та наявність міграції в новітньому періоді впливає на наявність та функціонування різних організацій, які створює українська діаспора. У США та Канаді українці розгорнули мережу організацій, метою яких є збереження української ідентичності, натомість у Іспанії, Італії та Португалії такі організації недавно створені або починають створюватися.

В українській науці найпоширенішим є поділ української діаспори на східну та західну. Східна українська діаспора складається з країн, що виникли на пострадянському просторі, – Російської Федерації, Казахстану, Молдови, Білорусі, країн середньої Азії, Закавказзя, країн Балтії; західна – Північна Америка (США, Канада), Південна Америка (Аргентина, Бразилія, інші країни), Австралія, Західна Європа (Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія), Центральна і Східна Європа (Австрія, Чехія, Словаччина, Угорщина, Польща, Румунія), Азія (без країн колишнього Радянського Союзу), країни Африки.

Таку типізацію країн, де проживають українці, запропонував російський науковець українського походження В. Кабузан. Зокрема, за близькістю країни проживання до України науковець виділив ближнє та дальнє зарубіжжя. До ближнього зарубіжжя входять: а) країни колишнього СРСР (в тому числі і СНД); б) суміжні з Україною держави Центральної Європи. До дальнього зарубіжжя належать: а) країни Центральної та Західної Європи; б) країни Нового Світу (США, Канада, Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, Австралія [158, с. 3].

Типізація найрізноманітніших географічних об'єктів і явищ за найістотнішими ознаками є одним із широко використовуваних методів суспільної географії. Така типізація дає змогу розв'язати такі завдання: а) вказати фактори, що зумовили особливості розселення української діаспори; б) врахувати етнічні, мовні та культурні особливості країн проживання, які впливають на етногеографічні процеси в середовищі української діаспори; в) стати основою для поліпшення державної діаспоральної політики.

Розроблена нами типізація включає критерії належності країни проживання до макрорегіону, період міграції українців, розселення українців, структуру української діаспори та динаміку чисельності українців. Критерій макрорегіону поєднував у собі етнічні, мовні, релігійні та культурні особливості. Період міграції українців впливає на зв'язок з історичною батьківщиною та частку змішаних шлюбів, що в подальшому ускладнює етнічну ідентифікацію дітей.

Залежно від країни проживання можна виділити чотири групи зарубіжного українства: а) власне українська діаспора (Австралія, Азербайджан, Аргентина,

Бразилія, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан, Канада, Киргизстан, Латвія, Литва, Нова Зеландія, Парагвай, США, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан); б) українці, які переважно проживають на українських етнічних землях у складі інших країн (Румунія, Словаччина); в) середовища українських трудових мігрантів (Іспанія, Італія, Португалія, Чехія); г) країни, де поєднуються кілька критеріїв (Білорусь, Молдова, Польща, Російська Федерація).

Розселення українців впливає на збереження етнічної ідентичності, використання української мови, рівень освіти, доступ до джерел існування, наявності українських організацій тощо. За характером розселення української діаспори можна виділити три його типи: а) проживання українців на етнічних землях у складі інших країн; б) зосередження українців у певному регіоні, яке визначається природніми, економічними чи політичними особливостями заселення; в) дисперсне розселення.

Вищезазначені критерії безпосередньо впливають на динаміку чисельності української діаспори. У країнах, де українці проживають на етнічних територіях, вищий рівень економічного розвитку та менша етнічна, культурна та релігійна дистанція діаспора краще зберігає етнічну ідентичність. На основі опрацювання останніх переписів населення, які проводилися у країнах проживання української діаспори, встановлено, що в окремих країнах чисельність українців зменшується швидкими темпами (рис. 68) [2; 3; 4; 5; 8; 11–17; 20; 22–23; 27–30; 32; 83; 159; 227–228; 231–232; 354].

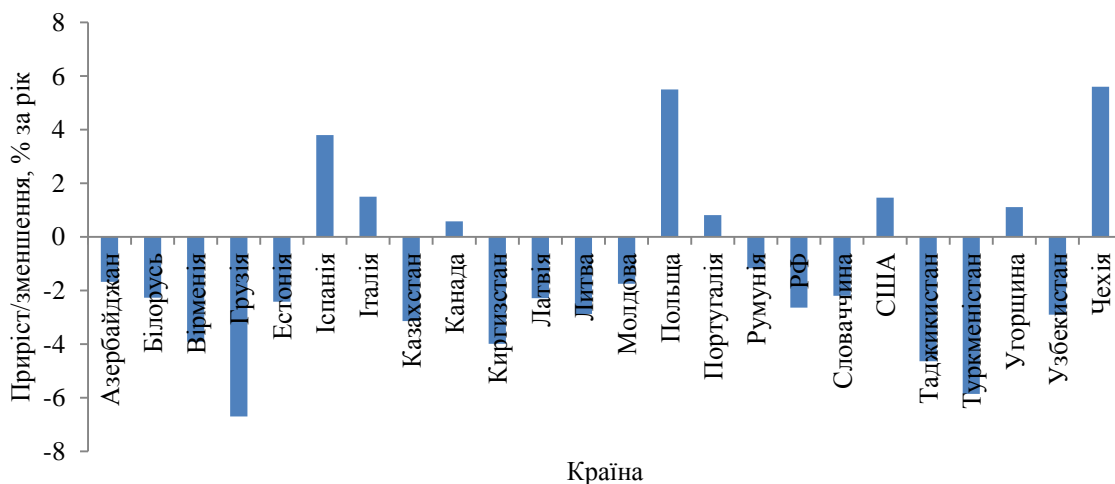

Рис. 68. Динаміка зменшення/збільшення чисельності української діаспори в країнах світу.

Виділено десять чинників зменшення чисельності української діаспори: асиміляція, процеси етнічної сепарації, військові конфлікти та нестабільна політична ситуація, культурна, мовна та релігійна дистанція з титульним етносом, інтеграція в середовище росіян, низький економічний розвиток, особливості ведення країною проживання етнічної та імміграційної політики, зміна поколінь, проблеми, пов'язані з отриманням громадянства, міграція в інші країни та рееміграція до України. Ці чинники та типізацію країн за динамікою чисельності української діаспори подано в узагальнювальних таблицях (табл. 35–36).

Таблиця 35

Типізація країн за динамікою чисельності українців		
Тип країн	Підтип країн	Країни
I.	1.1. (дуже високі темпи зменшення чисельності українців, понад 3% в рік)	Вірменія, Таджикистан, Туркменістан
		Казахстан
		Грузія
		Киргизстан, Узбекистан
	1.2. (високі темпи зменшення чисельності українців 2–3% в рік)	Білорусь
		Естонія, Латвія, Литва
		Російська Федерація
		Словаччина
		Молдова
1.3. (середні темпи зменшення чисельності українців 1–2% в рік)	Румунія	
	Азербайджан	
	Канада	
II.	2.1. (малі темпи збільшення чисельності українців, до 1% в рік)	Португалія
		Іспанія, Італія
	2.2. (середні темпи збільшення чисельності українців, 1-5% в рік)	США
		Угорщина
	2.3. (високі темпи приросту чисельності українців, більше 5% в рік)	Польща, Чехія

Таблиця 36

Чинники зменшення чисельності українців у країнах проживання										
Країна	Асиміляція	Процеси етнічної сепарації в середовищі української діаспори	Військові конфлікти та нестабільна політична ситуація	Культурна, мовна та релігійна дистанція з титульним етносом	Інтеграція в середовище росіян	Низький економічний розвиток країни	Особливості ведення країною проживання етнічної та імміграційної політики	Зміна поколінь	Проблеми, пов'язані з отриманням громадянства	Міграція в інші країни
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Австралія	++	-	-	-	-	-	-	++	-	-
Азербайджан	+	-	-	++	+	-	-	-	-	-
Аргентина	+++	-	-	-	-	-	-	++	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Білорусь	++	-	-	-	+	-	++	+	-	+
Бразилія	+++	-	-	-	-	-	-	++	-	-
Вірменія	++	-	++	++	++	+	-	++	-	+
Грузія	+	-	+++	++	++	++	-	+	-	++
Естонія	++	-	-	++	+++	-	++	+	++	++
Канада	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-
Казахстан	++	-	-	++	++	+	+	++	-	+
Киргизстан	++	-	-	++	++	++	-	++	-	+
Латвія	++	-	-	++	++	-	++	++	++	-
Литва	++	-	-	++	+	-	+	+	+	-
Молдова	+	-	+	-	+	+	-	-	-	++
Польща	++	+	-	-	-	-	+	-	-	-
Росія	++	+	+	-	-	-	++	++	-	+
Румунія	++	+	-	-	-	-	+	+	-	-
Словаччина	++	++	-	-	-	-	+	-	-	-
США	++	+	-	-	+	-	+	-	-	-
Таджикистан	+++	-	+	++	+	++	-	+	-	+
Туркменістан	+++	-	+	++	+	++	+	+	-	+
Угорщина	++	++	-	-	-	-	+	-	-	-
Узбекистан	+++	-	+	++	++	++	+	++	-	+

+++ – велике значення; ++ – середнє значення; + – мало впливає; – – вплив дуже незначний або взагалі не проявляється.

За цими критеріями ми здійснили типізацію країн, де проживає чисельна українська діаспора. Виділено вісім типів країн, у межах яких виділено 19 підтипів (табл. 37).

Таблиця 37

Типізація української діаспори за подібністю формування

Тип країн	Територіальна належність	Підтип країн	Країна / група країн
1	2	3	4
I	країни колишнього Радянського Союзу	1.1.	Російська Федерація
		1.2.	Казахстан, Киргизстан
		1.3.	Білорусь, Молдова
		1.4.	Латвія, Литва, Естонія
		1.5.	Азербайджан, Вірменія, Грузія
		1.6.	країни середньої Азії
II	країни Центрально-Східної Європи	2.1.	Польща, Румунія, Угорщина, Словаччина
		2.2.	Чехія
III	країни “нової” міграції	3.1.	Італія, Іспанія
		3.2.	Португалія, Греція
			Ізраїль
IV	країни Європи з високим рівнем економічного розвитку	4.1.	Франція, Німеччина, Велика Британія
		4.2.	Австрія

1	2	3	4
V	країни кол. Югославії	5.1.	Сербія, Словенія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Хорватія, Македонія
VI	країни Північної Америки	6.1.	США
		6.2.	Канада
VII	країни Південної Америки	7.1.	Бразилія, Аргентина
		7.2.	Парагвай, Уругвай
VIII	Австралія і Океанія	8.1.	Австралія, Нова Зеландія

До першого типу країн ми зарахували країни колишнього Радянського Союзу, які поділені на шість підтипів. В Російській Федерації українці проживають на українських етнічних територіях, значною за чисельністю є українська трудова діаспора. Переселення українців до Казахстану та Киргизстану відбувалося одночасно із сільськогосподарським освоєнням земель, згодом – через їхню індустріалізацію. Білорусь та Молдова є країнами-сусідами України, українці є автохтонним населенням, рівень їхнього економічного розвитку приблизно однаковий. Як країни із значно відмінними культурою, мовою, ментальністю окремо виділили країни Балтики та Закавказзя. Відповідно колишні азіатські республіки Радянського Союзу (крім Казахстану та Киргизстану) складають шостий підтип.

2. Країни Центрально-Східної Європи, куди належать країни-сусіди України: Польща, Угорщина, Словаччина та Румунія. Це країни-члени ЄС, рівень життя є вищим порівняно з Україною, українці переважно проживають на етнічних територіях, до цих країн спрямована українська трудова міграція. Чехія, яка представляє другий підтип, приймала українську політичну еміграцію між двома світовими війнами, після проголошення незалежності України сюди спрямована сучасна українська трудова міграція.

3. Країни “нової” міграції. Від поч. ХХ ст. і до проголошення незалежності України українська міграція до цих країн мала спорадичний характер. Міграція до цих країн має заробітчанський характер, пік прибуття українців до цих країн припадає на поч. ХХІ ст. і пов’язаний із процесами легалізації трудових мігрантів. Об’єктивно встановити чисельність українців немає змоги через те, що значна

частина українців перебуває тут нелегально. Окремим підтипом виділений Ізраїль, куди українці мігрували як члени змішаних сімей.

4. Країни Європи з високим рівнем економічного розвитку. Українська діаспора цих країн переважно сформувалася після закінчення Другої світової війни. Сучасна українська трудова міграція ускладнена міграційними особливостями цих країн.

5. Країни колишньої Югославії. Українська міграція до регіону відбувалася наприкінці XIX ст. Українці компактно проживають в окремих регіонах Боснії та Герцеговини, Сербії та Хорватії. Зважаючи на територіальну віддаленість регіону від України, військові дії, в цих країнах проживає незначна чисельність українців.

6. Країни Північної Америки, де окремими підтипами виділені США та Канаду. Ці країни мають більш як столітній досвід прийому українських мігрантів, фактично з кін. XIX ст. безперервно відбувається українська міграція. За чисельністю української діаспори це друга (Канада) та третя (США) країни.

7. Країни Південної Америки. Аргентина та Бразилія, як США та Канада, були одними з перших країн, які приймали українських мігрантів. Особливості проведення переписів населення в цих країнах не дає змоги об'єктивно встановити чисельність українців. Українська міграція до цих країн припинилася у 60-70 рр. XX ст., міграція українців на сучасному етапі є одиничною. Парагвай та Уругвай, як і Аргентина та Бразилія, прийняли останніх українських мігрантів у 60-70 рр. XX ст., які згодом переселилися до Канади та США.

8. Австралія і Океанія. Зважаючи на територіальну відірваність, наявність сучасної міграції у цьому регіоні проживає незначна частка української діаспори.

Висновки до третього розділу

Одним із найбільш суттєвих чинників зменшення чисельності українців є асиміляція. Після 1991 р. на території колишнього Радянського Союзу відбулися військові конфлікти у Вірменії, Грузії, Молдові, Російській Федерації. Одночасно з тим у Грузії та азійських республіках відбувалися революції, які призводили до зміни влади у країні. Культурна, мовна та релігійна дистанція є особливо відчутною в азійських республіках колишнього Радянського Союзу,

Азербайджані, Вірменії, меншою мірою у Грузії. Інтеграція в середовище російської/російськомовних діаспор є результатом відмінностей у мові, культурі та релігії з титульним етносом. Етнічна та імміграційна політика країн прямо впливає на етнічну ідентифікацію людини та потоки новітньої міграції до країни. Проблема отримання громадянства є актуальною для українців, які проживають у Естонії та Латвії, меншою мірою у Литві.

Українська діаспора в різних країнах значно відрізняється за етномовними показниками. Варто виділити тенденції, які виявлені в процесі опрацювання етномовних критеріїв у переписах населення: українську мову як рідну частіше вказували жінки; чоловіки частіше здійснювали перехід на інші мови; російську як рідну мову частіше вказувало українське міське населення; українське сільське населення як рідну мову частіше вказувало українську та мову титульного етносу; чим менша українська діаспора за чисельністю, тим вища частка українців вказує українську як рідну мову.

За віковою структурою в більшості країн українці переважно середнього та старшого віку. По окремо взятих країнах вікова структура українців помітно відрізняється. Головними факторами є час міграції до країни, наявність сучасної міграції, економічний розвиток країни проживання, етнічна політика країни.

Додатковим джерелом даних про українців у країнах їхнього проживання є дані про освіту. У більшості країн свого проживання за вищими освітніми рівнями частка українців є вищою від представників титульного етносу, за винятком Казахстану. Високу частку осіб з вищою освітою серед українців можна пояснити здобуттям освіти в період Радянського Союзу, тоді як частка українців з неповною вищою та середньою освітою є меншою від аналогічного показника серед титульних етносів.

Типізація української діаспори за географічним принципом є досить поширеною в українській науці. Здійснена типізація країн, де проживає чисельна українська діаспора, враховує низку критеріїв, що дало змогу виділити вісім типів країн. Із таким підходом можна об'єктивніше здійснювати порівняльний аналіз українських діаспор, які функціонують у країнах однієї групи.

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

4.1. Діаспоральна політика країн проживання української діаспори

Взаємовідносини країни зі своїми співгромадянами в країнах світу є важливою складовою зовнішньої політики. Діаспоральна політика країн реалізується через використання трьох основних моделей співпраці: репатріаційної, патерналістської (захист прав співгромадян та їх матеріальна підтримка) та прагматичної (використання політичного, економічного, лобістського потенціалів діаспори) [134, с. 121–124].

Для порівняння обрано Вірменію, Казахстан та Російську Федерацію. Вибір зумовлений їх географічним положенням, роллю, яку відігравали ці країни в колишньому Радянському Союзі, та сучасним станом їх економічного розвитку.

Вірменія має одну із найстаріших діаспор у світі, історія розселення вірмен починається з XII–XIII ст. За цей час вірменська діаспора, а також її окремі представники мають значний вплив на політичне, економічне та культурне життя в США, Франції, Російській Федерації та Україні [91].

Зв'язок країни зі своєю діаспорою законодавчо закріплений: іноземці вірменського походження мають право на проживання, яке видається їм за умови здійснення ними просвітницької та культурної діяльності. Такий дозвіл видають на десять років з можливістю продовження, його власники мають право на роботу та підприємницьку діяльність у країні. Вірменія заохочує працювати в країні фахівців та надає квоти для здобуття освіти абітурієнтам вірменського походження [219]. Вірменія орієнтована на присутність своєї діаспори у світі та використовує її потенціал. Водночас вірменська діаспора у своїй діяльності орієнтується на незалежну Вірменію.

Казахстан. Після проголошення незалежності Казахстан почав активно проводити діаспоральну політику в різних країнах. У 43 країнах, за даними Всесвітньої асоціації казахів, проживає більш як п'ять мільйонів етнічних казахів. У зв'язку з негативною демографічною ситуацією та реєміграцією з країни

представників інших національностей питання репатріації етнічних казахів є важливим завданням для уряду країни.

За перші десять років незалежності, враховуючи репатріантів, частка казахів у населенні Казахстану зросла на п'ять відсотків. За даними Міністерства праці та соціального захисту Республіки Казахстан, до початку 2008 р. до країни повернулося більш як 600 тис. казахів. Проте, за неофіційними даними, за цей період прибуло близько 1,5 млн. казахів [226].

Проблемами процесу репатріації казахів є: а) переїзд казахів на історичну батьківщину; б) облаштування, адаптація, надання житла, роботи та доступу до освіти; в) надання чи відновлення громадянства. Процес репатріації казахів відбувається повільно через нестабільне економічне становище країни та відсутності законодавчої бази, яка захищає права репатріантів [159].

Досвід переселення казахів продемонстрував значні перешкоди з адаптацією репатріантів, передусім мовною адаптацією. Казахи, які переселилися з Монголії та Китаю, не володіють російською мовою, яка досить поширена в країні. Суттєвими перешкодами для переселенців є незнання казахської мови, яка використовує кириличний алфавіт, зокрема казахи у Ірані та Китаї використовують арабську в'язь, у Туреччині – латиницю [91].

Основою діаспоральної політики Казахстану є консолідація всіх етнічних казахів з метою подальшої репатріації на історичну батьківщину. Казахська діаспора розглядається не як фактор казахської присутності у світі, а як демографічний ресурс, який варто повернути на батьківщину.

Російська Федерація. Діаспоральною політикою керують імперські інтереси урядовців, російську діаспору розглядають як засіб реалізації національних інтересів країни походження. Ця політика полягає в підтримці російськомовного простору, підвищенні статусу російської мови, підтримці шкіл з російською мовою викладання, організації професійної перепідготовки вчителів, забезпеченні підручниками, поширенні інформації в друкованих та електронних російських мас-медіа, захисті політичних, культурних, мовних, освітніх прав своїх

співгромадян, сприяння підприємницької та комерційної діяльності співгромадян [134, с. 114–115].

Варто зазначити, що в кожній країні сформувалися специфічні чинники, які впливають на перебіг у середовищі певної діаспори етногеографічних процесів (див. п. 1.2.). Не менш важливим є їхній вплив на організацію країною походження діаспоральної політики. Стосовно української діаспори в країнах її проживання варто застосовувати різні моделі співпраці з метою налагодження оптимальних умов співпраці та досягнення максимального результату.

Цілком логічним є використання у всіх країнах патерналістської моделі взаємодії з діаспорою. Ця проблема є менш актуальною для країн трудової міграції через постійну підтримку зв'язку з Батьківщиною та Канади і США, де збільшується чисельність української діаспори. Важливим завданням є всебічна підтримка української діаспори в країнах Латинської Америки, азійських республіках колишнього Радянського Союзу тощо.

На тлі анексії Криму, військового конфлікту на сході України і важкої економічної ситуації важливим є використання економічного, політичного, лобістського ресурсу української діаспори. Передусім це стосується української діаспори, яка проживає в країнах Великої сімки та країнах ЄС. Не менш важливою є активізація лобістської діяльності української діаспори в країнах-сусідах України, які є членами ЄС. Натомість низький економічний розвиток країни, нестабільна політична та військова ситуація зумовлюють використання репатріаційної моделі.

На основі специфіки тієї чи іншої моделі діаспоральної політики, економічної, політичної ситуації, особливості ведення міграційної та етнічної політики, етнічні, культурні, мовні та релігійні особливості в країні проживання української діаспори спонукають застосовувати для кожної країни певних видів діаспоральної політики (табл. 38).

Використання моделей діаспоральної політики у країнах проживання української діаспори

Країна	Модель діаспоральної політики		
	Патерналістська	Прагматична	Репатріаційна
Австралія	+	++	–
Азербайджан	++	+	–
Аргентина	+++	+	–
Білорусь	++	–	–
Бразилія	+++	+	–
Велика Британія	+	++	–
Вірменія	++	–	++
Греція	+	+	–
Грузія	++	–	++
Естонія	++	+	–
Ізраїль	+	++	–
Іспанія	+	++	–
Італія	+	++	–
Казахстан	++	–	+
Канада	+	+++	–
Киргизстан	++	–	++
Латвія	++	+	–
Литва	++	++	–
Молдова	++	–	–
Німеччина	++	+++	–
Нова Зеландія	++	+	–
Польща	+	++	–
Португалія	+	+	–
Російська Федерація	+++	++	+
Румунія	++	+	–
Сербія	++	–	–
Словаччина	++	+	–
США	++	+++	–
Таджикистан	++	–	+++
Туркменістан	++	–	+++
Угорщина	++	++	–
Узбекистан	++	–	+++
Франція	++	+++	–
Хорватія	+	–	–
Чехія	+	++	–

+++ – значний вплив від використання такої моделі; ++ – середній вплив; + – малий вплив; – – вплив дуже незначний або взагалі не проявиться.

Складено автором.

Як бачимо з табл. 38, для українських діаспор у всіх країн варто застосовувати патерналістську політику, яка повинна вирішувати проблеми збереження етнічної належності, вирішувати мовні, освітні, культурні проблеми українців. З огляду на події Революції Гідності, анексії Криму та частини Донецької та Луганської областей актуальним завданням для української дипломатії є використання лобістського потенціалу діаспори. Останнє залежить

від чисельності української діаспори, ролі окремих представників української діаспори у середовищі титульного етносу, політична система країни проживання тощо. Таким чином, особливим завданням для України виступає активізація українських діаспор у Австралії, Великій Британії, Канаді, Німеччині, США та Франції. Ці країни є важливими геополітичними гравцями, представники яких впливають на світову та регіональну політику. Використання прагматичної політики в інших країнах пов'язане із вирішенням проблеми легалізації українських трудових мігрантів, лобювання цими країнами інтересів України на міжнародній політичній арені тощо.

Зважаючи на економічний розвиток країн колишнього Союзу (країни середньої Азії, Вірменія, Грузія), військові конфлікти, інтеграцію українців у чисельніше середовище росіян, для цих країн доцільніше застосовувати репатріаційну модель діаспоральної політики. Українські діаспори в цих країнах перебувають у складних обставинах, інтеграція українців у середовища титульних етносів ускладнена значною мовною, етнічною, культурною та релігійною дистанцією. Зважаючи на середньорічні темпи зменшення чисельності українців у цих країнах, доцільнішою є організація репатріації українців. Загалом українські діаспори в цих країнах є важливим фактором збереження дружніх міждержавних зв'язків між Україною та цими країнами.

4.2. Діаспоральна політика України

З часу проголошення незалежності України українська діаспора демонструє матеріальну, культурну та політичну підтримку молодій державі. Реакція української діаспори на події Помаранчевої революції, революції Гідності, анексії Криму та російської агресії є більш як очевидною. Зусиллями українських активістів проводяться акції на підтримку України, ведеться роз'яснювальна робота щодо подій в Україні, здійснюється волонтерська робота щодо забезпечення української армії та вимушених переселенців необхідними речами.

Зasadничими принципами діаспоральної політики України є всебічна підтримка української діаспори, захист культурних, мовних та освітніх прав зарубіжного українства. Юридичну основу співпраці з українською діаспорою

становить Закон України “Про зарубіжних українців” та Державна програма співпраці із закордонними українцями до 2010 та 2015 рр. Згідно з Законом України “Про зарубіжних українців”, зарубіжний українець – це особа, яка є громадянином іншої держави або особою без громадянства, а також має українське етнічне походження або походить з України [88, 129].

Формою співпраці із українською діаспорою є розробка та прийняття державних програм, завданням яких є вирішення проблеми втрати етнічної ідентичності, підтримка діяльності українських організацій, сприяння поширенню української мови у світі. Зокрема, з-поміж пріоритетних напрямів Державної програми співпраці із закордонними українцями до 2015 р.: вдосконалення законодавства з питань співробітництва із закордонними українцями та посилення захисту їхніх інтересів у країнах проживання; активізація інформаційно-роз’яснювальної роботи в місцях компактного проживання української діаспори, проведення науково-освітніх і культурно-мистецьких заходів за участю закордонних українців тощо.

Робота із українською діаспорою розподілена між департаментами кількох міністерств. Із українською діаспорою співпрацюють Департамент зв’язків із закордонним українством та культурно-гуманітарного співробітництва Міністерства закордонних справ, відділ національних меншин України та української діаспори Міністерства культури, департамент освіти закордонних українців Міністерства освіти, Міністерство соціальної політики займається питаннями трудової міграції [203, с. 5; 230].

З огляду на чисельність української діаспори, важливим завданням є створення окремого міністерства чи передача всіх повноважень щодо роботи із українською діаспорою одному із чинних міністерств. Під час розробки діаспоральної політики важливо враховувати особливості появи українців у тій чи іншій країні. Зокрема, з урахуванням складових частин української діаспори важливою є розробка співпраці у трьох напрямках: а) підтримка українців, які проживають на українських етнічних землях у складі інших держав; б) підтримка власне української діаспори; в) підтримка українських трудових мігрантів.

У контексті європейської інтеграції актуальною є співпраця у форматі єврорегіонів із українським автохтонним населенням у складі інших країн. Транскордонна співпраця України та країн-сусідів реалізується у двох векторах: а) співпраця, що відбувається на кордоні України із ЄС; б) співпраця, що відбувається вздовж кордонів колишніх радянських республік. Європейська практика функціонування таких територіальних утворень показує, що вони вирішують культурні потреби поліетнічного населення прикордоння та суттєво знижують загрози конфліктів між державами [45, с. 31]. Загалом 15 областей України залучені до роботи дев'яти єврорегіонів (табл. 39, рис. 69).

На територіях, які входять до складу єврорегіонів у складі яких функціонують українські області, у Білорусі проживає 42,8% від усієї чисельності українців, 48,3% українців Молдови, 10,9% – Польщі, 9,9% – Російської Федерації, 91,2% – Румунії, 91,1% – Словаччини та 42,3% – Угорщини. Серед конкретних заходів перспективною є організація етнофестивалів, бізнес-проектів для українців та представників етнічних меншин по обидва боки кордону.

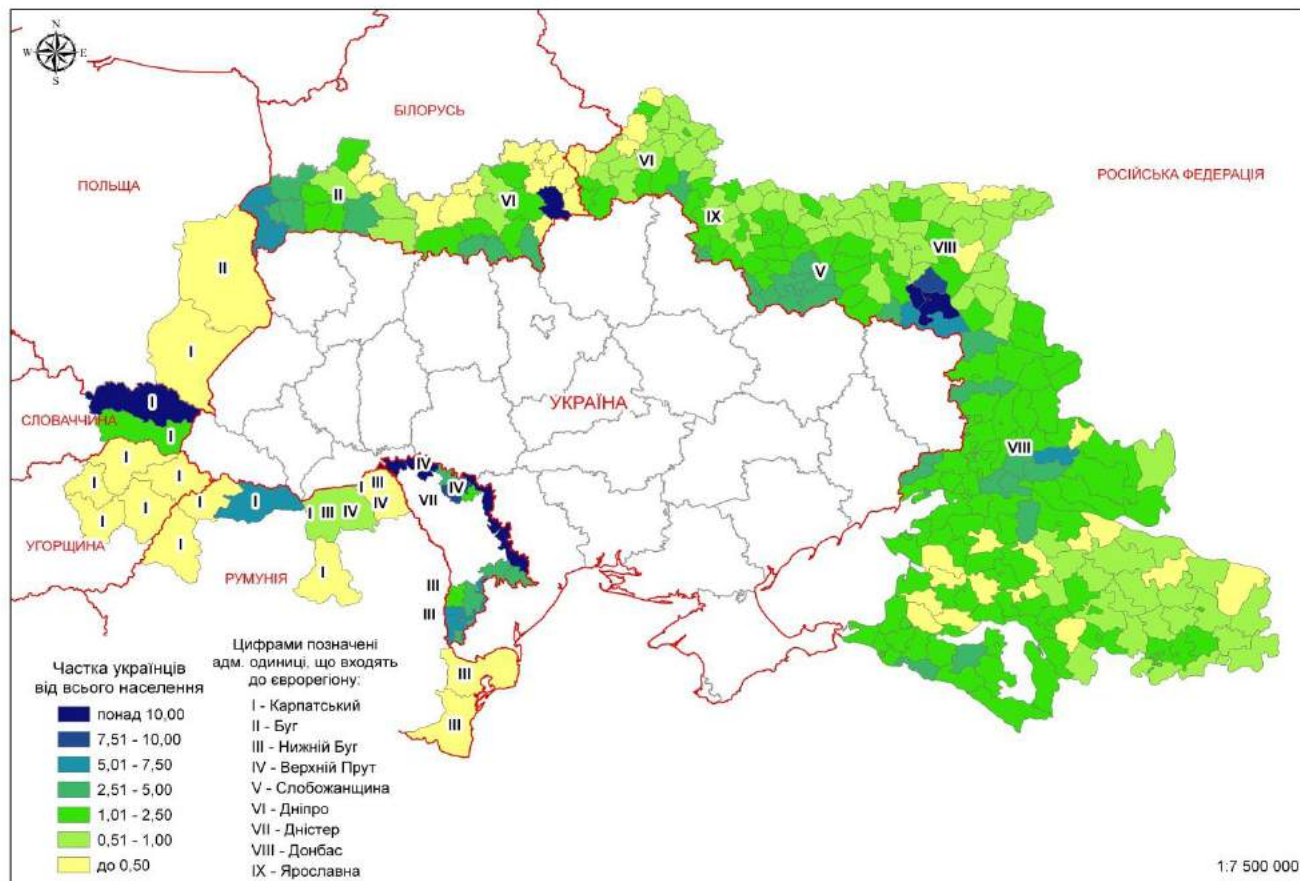

Рис. 69. Частка українців від усього населення на етнічних та прикордонних територіях, які входять до складу єврорегіонів

Таблиця 39

С্বরореґіони до яких входять прикордонні із Україною території та українські етнічні землі

С্বরореґіон	Рік заснування	Країни-учасники	Адміністративні одиниці	К-сть українців	Частка від всієї чисельності українців	Пріоритети функціонування
1	2	3	4	5	6	7
Карпатський	1993	Угорщина	Боршад-Абауй-Землен	1893	42,34	Розвиток транспортного зв'язку, вирішення проблем розвитку інфраструктури та туризму, вирішення проблем в сфері охорони навколишнього середовища
			Гайдун-Бігар	533		
			Гевеш	291		
			Яс-Надькун-Солнок	223		
			Саболч-Сатмар-Берег	1835		
		Словаччина	Пряшівський	32549	91,1	
			Кошицький	4713	10,57	
		Польща	Підкарпатське	3271		
			Сагу-Маре	1340		
			Марамуреш	38403		
Румунія	Бігор	101	91,2			
	Ботошань	659				
	Сучава	5916				
	Харгіта	14				
Буг	1995	Польща	Люблінське	694	2,24	Розвиток транспортного зв'язку, вирішення проблем розвитку інфраструктури та туризму, вирішення проблем в сфері охорони навколишнього середовища
			Білорусь	Берестейська	36994	23,3
Нижній Дунай	1998	Молдова	Кагульський	7842	3,2	Досягнення збалансованого розвитку економічної діяльності в регіоні, вирішення проблем в сфері охорони навколишнього середовища
			Кантемирський	969		
		Румунія	Бреїла	30	2,3	
			Галац	48		
Тульча	1083					

1	2	3	4	5	6	7
Верхній Прут	2000	Румунія	Ботошань	659	12,9	Розвиток транспортно-комунікаційної інфраструктури, розвиток транскордонної торгівлі на місцевому рівні та збільшення транзитної торгівельної діяльності, розбудова системи освіти, наукового та культурного співробітництва
			Сучава	5916		
		Молдова	Бельці	30288	45,1	
			Глоденський	11918		
			Бріченський	19939		
			Єднецький	16084		
			Окницький	17351		
Ришканський	15362					
Флорештський	8023					
Слобожанщина	2003	Росія	Білгородська	41914	2,20	Реалізація соціально-економічних функцій прикордоння, залучення інвестицій для стабілізації та росту економіки
Дніпро	2003	Росія	Брянська	13769	0,7	Сприяння соціально-економічному розвитку, науковому, культурному співробітництву
		Білорусь	Гомельська	30920	19,5	
Дністер		Молдова	Сороцький	4752	13,9	Організація та координація спільної діяльності, сприяння економічному, науковому, екологічному, освітньому співробітництву
			Окницький	17351		
			Дондушенський	5893		
			Флорештський	8023		
			Резінський	1691		
			Шолданештський	1055		
			Дубоссарський	521		
Донбас	2010	Росія	Воронезька	43054	6,3	Економічний розвиток територій, покращення екології та якості життя населення
			Ростовська	77802		
Ярославна	2007	Росія	Курська	13643	0,70	

Не менш важливими є проблеми українських трудових мігрантів. На нашу думку, політика України повинна полягати у вирішенні проблеми легалізації українських трудових мігрантів, торгівлі людьми, соціального сирітства дітей, надання повноцінного медичного обслуговування, зарахування трудового стажу та подальше нарахування пенсії, розробка програм соціального захисту для трудових мігрантів.

Східна українська діаспора докладає більших зусиль для збереження української ідентичності. Західна діаспора, особливо українці, які проживають у Канаді та США, впродовж більш як 100-літнього функціонування розбудували свої організації і виявляють зацікавленість у подіях, які відбуваються на історичній батьківщині. Для представників західної діаспори варто організувати тури для ознайомлення з Україною, оскільки більшість з них чули про неї з розповідей родичів. Важливим напрямом повинна стати фінансова співпраця, використання їхнього інтелектуального потенціалу в державній сфері.

Натомість східна діаспора, яка сформувалася в колишніх республіках Радянського Союзу, зіткнулася з проблемами русифікації, військовими конфліктами, відсутністю економічних реформ у нових країнах, громадянства країни проживання тощо. Зважаючи на вікову структуру українців у окремих країнах, політичну ситуацію, наступні переписи населення можуть зафіксувати значне зменшення чисельності східної української діаспори. Не менш важливою проблемою є відсутність інформації про українців, які проживають в Таджикистані, Туркменістані, Узбекистані. Першочерговим завданням є передбачити можливість репатрації з цих країн та забезпечити їм податкові, митні пільги, надати кошти для облаштування життя на історичній батьківщині, забезпечити робочими місцями та соціальним захистом тощо.

Отже, на нашу думку, головними пріоритетами налагодження співпраці із українською діаспорою повинні стати: 1) створення єдиного координаційного органу, який вирішуватиме нагальні проблеми української діаспори; 2) розробка стратегії співпраці із закордонними українцями в країнах проживання, виходячи із специфіки країн, особливостей їхнього розселення, вікових особливостей, мовних

та освітніх проблем; 3) налагодження співпраці з українцями, які проживають на українських етнічних землях у складі інших країн у форматі єврорегіонів; 4) організація діаспорних турів для представників західної діаспори з метою ознайомлення з Україною; 5) надання преференцій підприємствам зі спільною формою власності, використання досвіду представників західної діаспори в науковій, управлінській сферах; 6) розробка програм репатріації українців; 7) активізація співпраці між Україною й іншими країнами у сфері працевлаштування та соціального захисту українських трудових мігрантів.

4.3. Сучасні проблеми суспільно-географічного дослідження української діаспори

Дослідження розселення українців за кордоном, особливостей адаптації до умов відмінного етнокультурного простору з метою надання українській діаспорі дієвої допомоги є важливими завданням сучасної науки. Українці зазнають асиміляції, зміни культурно-історичних орієнтирів і часто опиняються за межею економічної і соціальної активності [361, с. 192].

Феномен діаспор, транснаціональних мігрантів дедалі частіше опиняється у фокусі досліджень сучасної етногеографії, етносоціології та етнополітології. Такому інтересу сприяло багато факторів. По-перше, на межі третього тисячоліття Європа двічі підлягала докорінному, великомасштабному розмежуванню територій за національною ознакою. На початку століття ці події були спричинені розпадом Оттоманської, Габсбурзької та Російської імперій. Друге велике розмежування відбулося порівняно недавно, коли після краху східноєвропейських комуністичних режимів перестали існувати СРСР, Югославія та Чехословаччина. Третій суттєвий фактор, який за останні десятиліття надає феномену української діаспори нової якості, є інтенсивні міграційні потоки, передусім явище трудової міграції.

Як історико-географічне явище українська діаспора не була об'єктом спеціального комплексного дослідження, вивчали лише деякі аспекти цієї теми не завжди на належному науковому рівні. Аналогічні вади, зумовлені іншими спонукальними мотивами, притаманні більшості робіт авторів українського

походження із західної української діаспори. Водночас чимало досліджень зарубіжного українства, здійснених представниками академічного світу, у яких висвітлюються окремі питання “східнодіаспорного” українства, мають безперечний науковий інтерес. Певних результатів в опрацюванні деяких важливих тем, що прямо чи опосередковано стосуються теми дослідження, досягли вчені України за останні роки, коли в географічній науці дедалі виразніше почав утверджуватись плюралізм думок і підходів [58, с. 14]. Дослідження української діаспори має вузькоспеціалізований характер. Поширеними є дослідження в галузі філології, культурології, політології, історії, інституційних засад функціонування української діаспори. Натомість після спалаху в першій половині 90-их рр. ХХ ст. суспільно-географічних досліджень української діаспори станом на сьогодні в цій сфері є певний застій [82, с. 50–58].

Тематика української діаспори недостатньо представлена в навчальних дисциплінах, що читають студентам на географічних факультетах вищих навчальних закладів. Доцільним є впровадження в навчальні програми окремої навчальної дисципліни, предметом якої була б українська діаспора. Очевидно, що на такі дослідження в першу чергу мають орієнтуватися кафедри географії України (у Києві, Львові, Тернополі, Одесі). Це має відобразитися в написанні студентами курсових робіт, магістерських робіт, дисертаційних досліджень. Теоретичні та прикладні суспільно-географічні дослідження у вищих навчальних закладах повинні стати фундаментом практичних рішень і заходів з боку влади в питаннях діаспори [144, с. 45–46].

Головними проблемами, що зумовлюють недостатнє розкриття тематики української діаспори в суспільно-географічних дослідженнях, вважаємо такі:

1. Використання застарілих даних про українську діаспору. Чимало сучасних навчальних посібників та Інтернет-ресурсів, даючи кількісну характеристику української діаспори, все ще вказують цифри, котрі вже втратили свою актуальність. Зокрема, під час досліджень східної діаспори наводять дані перепису населення СРСР 1989 р. Натомість у більшості пострадянських країн уже проведено один-два переписи населення, які проілюстрували значне

зменшення чисельності українців, що можна пояснити зміною поколінь та асиміляцією.

2. Недостатня чисельність суспільно-географічних досліджень найсучасніших етногеографічних процесів в українській діаспорі. Поза увагою географів опинився новітній період української трудової міграції. Варто зосередити увагу на дослідженні особливостей трудової міграції з метою виділення основних районів міграції, галузей, в яких зайняті українські заробітчани, й т. п. [144, с. 46].

3. Відсутність детальної географічної інформації про розселення українців у багатьох країнах. Зокрема немає належних картографічних матеріалів, які відображають розселення українців у Аргентині, Бразилії, Парагваї.

4. Недостатньо вивченою є географія української культури та української мови за кордоном.

5. Відсутні дослідження української діаспори через призму сучасних світових наукових підходів до вивчення діаспори. Модерним напрямком такого дослідження вважаємо вивчення української діаспори в контексті проблематики формування “діаспорних мереж”, “циркуляційної міграції” та ін. [234, с. 16–23].

6. Невирішені теоретичні проблеми в дослідженні діаспор. Науковець Г. Шеффер виділяє три групи таких проблем: а) встановлення факторів, які перешкоджають виникненню нових діаспор та їх спротиву асиміляції; б) відсутність знань про те, як діаспори впливають на світову економіку в загальному та зокрема; в) дослідження умов, що сприяють збереженню ідентичності та солідарності діаспоральних спільнот [361, с. 168].

Тематика української діаспори повинна об'єднати науковців з метою глибокого та всебічного дослідження цього феномену, напрацювання практичних рішень щодо підтримки української діаспори.

Висновки до четвертого розділу

Кожна країна будує свою діаспоральну політику, виходячи зі своїх національних інтересів, ментальності та економічних можливостей. У Вірменії створено окреме Міністерство діаспори, а вірменська діаспора у світі є активним лобістом інтересів країни. Казахстан враховуючи особливості етнічного складу

населення, як пріоритет свого подальшого розвитку реалізує політику репатріації етнічних казахів на історичну Батьківщину. Діаспоральна політика Російської Федерації ускладнена етнічним складом населення, значно успішнішими є співпраця з татарами, башкирами, які проживають поза межами Російської Федерації.

Під час здійснення діаспоральної політики слід розробити окремі моделі дій для кожної із країн проживання української діаспори. З огляду на події останніх років варто поглиблювати співпрацю із українцями, які проживають у США, Канаді, Австралії, Німеччині тощо. Натомість для українців, які проживають у країнах Середньої Азії, варто передбачити можливість репатріації.

Співпраця України зі своїми співгромадянами, які проживають за кордоном, втілилась у прийнятті Закону “Про закордонних українців” та дії двох Державних програм співпраці із закордонними українцями до 2010 та 2015 рр. Значною проблемою налагодження співпраці із закордонними українцями є відсутність єдиного органу, метою якого стала б консолідація ресурсів, спрямованих для налагодження співпраці.

Не менш важливим є врахування складових, які формують українську діаспору у світі. Якщо західна діаспора має значний досвід у розбудові організацій, метою яких є збереження та підтримка української ідентичності, то досвід українських трудових мігрантів у цій сфері заледве налічує 20 років. Представники західної діаспори проживаючи у високорозвинутих країнах не відчують потреби в поверненні на історичну батьківщину, тому актуальнішою є організація діаспорних турів чи використання їхнього досвіду в науковій, економічній чи управлінській сферах. На тлі загострення стосунків з Російською Федерацією та економічним розвитком азійських республік колишнього Радянського Союзу репатріація українців є актуальним завданням.

З українцями, які проживають на українських етнічних землях, варто налагоджувати співпрацю у форматі єврорегіонів. Близько половини від усього загалу українців проживає на територіях, які входять до єврорегіонів у Білорусі,

Молдові та Угорщині. У Румунії та Словаччині українці переважно проживають на українських етнічних землях, що входять до єврорегіонів за участю України.

Актуальним завданням сучасної української географії є активізація суспільно-географічних досліджень української діаспори. Якщо серед істориків, політологів дослідження української діаспори є досить поширеними, то серед географів ця тематика не користується популярністю. Дослідження української діаспори, зокрема вивчення демогеографічних, демоекономічних, етнографічних, розселенських процесів дасть змогу краще планувати діаспоральну політику щодо українців у різних країнах.

ВИСНОВКИ

1. В Україні наукове дослідження діаспори здійснюють передусім історики, політологи, демографи, етнологи, соціологи. Немає єдиного визначення терміна “діаспора”, наявні підходи недостатньо враховують сучасні зарубіжні напрацювання у вивченні діаспор (концепції діаспоральних мереж, діаспор катаклізму). Для всебічного дослідження української діаспори необхідними є методи та концепти суспільної географії, передусім її складової – етногеографії. Географічний підхід дає можливість уточнити територіальний розподіл української діаспори, особливості розселення, просторові аспекти суспільних процесів, пояснити дію різноманітних чинників, що впливають на процес формування й розвитку української діаспори.

2. Численна джерельна основа дослідження української діаспори здебільшого ґрунтується на історичних і документальних матеріалах, спогадах і мемуарах, а особливо – на матеріалах переписів населення різних країн. Значними перешкодами у використанні результатів переписів є неоднакові час проведення, критерії програм переписів та територіальний рівень, у розрізі якого публікуються дані. Відсутність у багатьох країнах статистичної інформації про чисельність українців у розрізі населених пунктів не дає можливості дослідити детальніше ареали розселення та найбільші громади українців за кордоном. Значною дослідницькою проблемою є відсутність достовірної етнічної статистики в деяких країнах з численною українською діаспорою (Аргентина, Бразилія), внаслідок чого науковці десятиріччями використовують застарілі оцінні дані. Тому є потреба у використанні альтернативних джерел (наприклад, даних релігійних громад), а також здійсненні соціологічних опитувань.

3. Головним чинником сучасної української еміграції є складна економічна ситуація. Аналіз економічних показників засвідчив значні проблеми в українській економіці, зокрема, це проблема безробіття, невідповідність рівня заробітних плат та пенсій прожитковому мінімуму та наявному рівні цін у країні тощо. Еміграції українців сприяє те, що завдяки своєму географічному розташуванню Україна знаходиться на перетині міграційних коридорів. Офіційні обсяги української

міграції, згідно з даними української статистики, є незначними. Поза обліком українських прикордонних та консульських установ є значна кількість українських трудових мігрантів, які, залишаючи територію України, приховують справжню мету виїзду. Більшість українських мігрантів перебуває у розвиненіших країнах-сусідах: Російській Федерації та Польщі, значна частина українців проживає та працює в Німеччині, Італії, Чехії, Іспанії та Португалії. Загалом за чисельністю легальних трудових мігрантів українці є п'ятими в країнах ЄС. Згідно з даними останнього дослідження української трудової міграції поза межами України перебуває більш як 1,5 млн. українських трудових мігрантів.

4. Аналіз переписів населення та інших джерел у 53 країнах світу засвідчує, що кількість українців поза межами України, поступово зменшується. Головна причина – швидка асиміляція українців на просторі колишнього СРСР, особливо в Російській Федерації, Казахстані, країнах Середньої Азії. Проте внаслідок новітньої міграції зростає кількість українців в Іспанії, Італії, Канаді, Польщі, США, Угорщині та Чехії.

За останні два десятиріччя суттєво змінився територіальний розподіл українців у світі, зростає частка українців у країнах Європейського Союзу та зменшується у країнах, що утворилися після розпаду СРСР. Зростає рівень урбанізації зарубіжних українців, у багатьох країнах вони зосереджуються лише в найбільших містах чи виключно в столиці. Зростання частки українців, які живуть у країнах ЄС загалом є сприятливим, оскільки відображає європейський вектор інтеграції України. Крім цього, відносно близьке розміщення країн ЄС стосовно України (порівняно, наприклад, з країнами Америки, Казахстаном, країнами Середньої Азії чи східними регіонами Російської Федерації) в поєднанні з сучасним розвитком транспорту сприяє збереженню стійких зв'язків зарубіжних українців з Україною.

У структурі української діаспори знижується кількість та зменшується частка осіб, які живуть на етнічних землях у країнах-сусідах: Російській Федерації, Білорусі, Румунії, Молдові та Словаччині. Зумовлене це дією таких головних

чинників: асиміляції (внаслідок відсутності повноцінних українських етнічних середовищ у прикордонних з Україною країнах); етнічної політики країн сусідів, які не зацікавлені в підтримці українців на своїй території чи навіть здійснюють агресивну недружню політику; відсутності підтримки з боку України та належної діаспоральної політики внаслідок політичної й економічної слабкості; зменшення природного руху населення, оскільки здебільшого українці в прикордонних з Україною регіонах країн-сусідів живуть в економічно слаборозвиненій сільській місцевості, відбувається міграція у великі міста, а українські поселення на етнічних територіях занепадають.

5. Мовні ознаки української діаспори зумовлені насамперед історичними особливостями її формування в різних країнах світу, тривалістю проживання українців, специфікою мовних середовищ, у які вони потрапили. Опрацювання етномовних критеріїв перепису дало змогу встановити особливості поширення української мови серед діаспори. Зокрема, українську мову як рідну частіше вказували жінки; чоловіки швидше здійснювали перехід на інші мови; російську як рідну мову частіше вказувало українське міське населення; українське сільське населення діаспори як рідну мову частіше вказувало українську та мову титульного етносу. Виявилося також, що, чим меншою була чисельність української діаспори, тим вищою була етномовна відповідність українців. Зумовлено це зростанням частки недавніх мігрантів із зменшенням чисельності діаспор.

За результатами аналізу демогеографічних показників встановлено, що в статевій структурі української діаспори в більшості країн світу переважають жінки, що відповідає загальносвітовим тенденціям. Це зумовлено особливостями трудової та шлюбної міграції, перевагою жінок у структурі української етнічної спільноти, вищою середньою тривалістю життя порівняно з чоловіками. У віковій структурі української діаспори переважають особи середнього та старшого віку.

Освітній рівень української діаспори суттєво відрізняється, залежно від типу країни. У країнах давнішої міграції, таких як США та Канада, історично він був досить низьким, оскільки мігрували здебільшого селяни. Однак у процесі

адаптації й урбанізації українців освітній рівень почав зростати. У багатьох пострадянських країнах рівень освіти українців є вищим, порівняно з представниками титульного етносу. Це стосується, зокрема, країн Середньої Азії, Молдови та Російської Федерації, де українські кваліфіковані спеціалісти свого часу відіграли важливу роль під час розбудови промислового комплексу. Однак після розпаду СРСР незнання мови титульного етносу стало для українців суттєвою перешкодою для отримання професійної освіти, що веде до зниження їх освітнього рівня, що особливо проявляється у Вірменії, Казахстані та Литві.

б. Сучасні реалії розвитку незалежної України продемонстрували значні проблеми в налагодженні співпраці з українською діаспорою. Проблеми економічного розвитку, відсутність реформ в економіці ускладнюють економічну співпрацю із українцями, які проживають у західній діаспорі. Внутрішні економічні проблеми стали перешкодою для повноцінного фінансування культурних, освітніх програм для діаспорних українців. Значною проблемою для українців, які проживають у країнах колишнього Радянського Союзу, є проблема русифікації.

У виробленні державними органами України діаспоральної політики потрібно враховувати, що особливістю сучасної української міграції та нової діаспори є те, що вона є соціально не однорідніша, порівняно з іншими періодами міграції. У попередніх хвилях доволі чітко простежувалося переважання певних соціальних груп: селян, політичних мігрантів, кваліфікованих працівників тощо. Сучасна структура українських мігрантів складніша, вона визначається потребами країн, у які мігрують українці. У ній представлені майже всі соціальні групи українців. Попри те, що найактивнішою є міграція із Західної України, численною є також міграція російськомовних українців зі сходу та півдня, а також із Києва й інших великих русифікованих міст. Тому мовна, релігійна структура, а також політичні погляди та соціокультурні орієнтири сучасної української міграції також є досить неоднорідними. Це об'єктивно ускладнює консолідацію українців, які мігрували після незалежності, вимагає нових підходів у діаспоральній політиці України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Armstong, J. A. Mobilized and proletarian diasporas [Text] / J. A. Armstrong // American political sciences review. – 1976. – Vol. 70, №2. – P. 393–408.
2. Australian Bureau of Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.abs.gov.au>.
3. Azbaycan Respublikasinin Dóvlt Statistika Komitsi [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.azstat.org>.
4. Biraul National de Statistică al Republici Moldova [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.statistica.md>.
5. Český Statistický ÚŘAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.czso.cz/sldb2011/eng/redakce.nsf/i/census_information.
6. Clifford, J. Diasporas [Text] / J. Clifford // Cultural Anthropology. – Washington. – 1994. – Vol. 9. – №3. – P. 302–338.
7. Dahan, M. Ethnic groups and distant shrinking communication technologies [Text] / M. Dahan, G. Sheffer // Nationalism and ethnic politics. – 2001. – Vol. 7. – №1. – P. 25–40.
8. Eesti Statistika [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.ee>.
9. Esman, M. J. Diasporas an international relations [Text] / M. J. Esman // Modern diasporas in international politics – New York. – 1986. – P. 333–349.
10. EU Immigration Portal – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/immigration>.
11. Główny Urząd Statystyczny [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.gov.pl>.
12. Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibge.gov.br>.
13. Instituto Nacional de Estadística de España [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ine.es>.
14. Instituto Nacional de Estatística [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ine.pt>.

15. Institutul National de Statistica [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.insse.ro>.
16. Istat [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.istat.it>.
17. Latvijas Statistika [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.csb.gov.lv>.
18. Lee, E. A theory of Migration [Text] / E. Lee // Demography. – 1966. – Vol. 3. – № 1. – P. 47–57.
19. Lencyk-Pawliczko, A. Ukraine and Ukrainians throughout the World: a Demographic and Sociological Guide to the Homeland and Its Diaspora [Text] / A. Lencyk-Pawliczko // University of Toronto Press, 1994. – 509 p.
20. Lietuvos Statistikos Departamentas [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stat.gov.lt>.
21. Markus, V. Ukrainians in the United States / V. Markus // Ukraine a Consise Encyclopedia. – Toronto, 1971. – Vol. 2. – 1300 p.
22. O`zbekiston Respublikesi Davlatstatisticaqo`mitasi [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stat.uz>.
23. Office for National Statistics [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ons.gov.uk/ons/index.html>.
24. Ravenstein, E. G. The Laws of Migration [Text] / E. G. Ravenstein // Journal of the Royal Statistical Society. – 1899 – Vol. 52. – №2. – P. 241–305.
25. Safran, W. Diaporas in modern Societics: myths of Homeland and return [Text] / W. Safran // Diaspora. – 1991. – Vol. 1. – №1. – P. 83–95.
26. Sheffer, G. A new field of study: modern diasporas in international politics [Text] / G. Sheffer // Modern diasporas in international politics. – London. – 1986. – P. 1–15.
27. Štatistický úrad Slovenskej Republiky [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://portal.statistics.sk>.
28. Statistics Canada [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ssc.ca>.
29. Statistics New Zealand [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stats.govt.nz>.

30. United States Census Bureau [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.census.gov>.

31. Wolowyna, O. Some consequences of the new wave immigration from Ukraine for the Ukrainian diaspora in the United States [Text] / O. Wolowyna // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проєкція у майбутнє (Третя міжнародна науково-практична конференція, 23–25 червня 2010 р., м. Львів). – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2010. – 591 с. – С. 56–66.

32. Агентии Омори Назди Президенти Чумхурии Тоҷикистон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.tj/ru/population-census>.

33. Агентство по статистике при Президенте Республики Таджикистан. – Национальный состав, владение языками и гражданство населения Республики Таджикистан. – Т. 3. – 2012. – 537 с.

34. Аза, Л. О. Українці Румунії: сучасний стан та перспективи етнокультурного розвитку [Текст] / Л. О. Аза, А. А. Попок, О. В. Швачка. – К.: Соціс, 1999. – 88 с.

35. Алієва, М. Діаспора: історія, історіографія та спроба уточнення поняття [Текст] / М. Алієва // Вісник Київського нац. університету ім. Т. Г. Шевченка. Історія. – 2006. – Вип. 86. – С. 63–68.

36. Алієва, М. Різні тлумачення терміну “діаспора” [Текст] / М. Алієва // Етнічна історія народів Європи. – Київ: УНІСЕРВ. – 2008. – Вип. 24. – С. 63–68.

37. Аналитическая записка “Об итогах переписи населения Приднестровской Молдавской Республики 2004 года”. – Государственная служба статистики министерства экономики ПМР. – Тирасполь. – 2006. – 200 с.

38. Антонюк, О. В. Основи етнополітики [Текст] / О. В. Антонюк // Київ: МАУП, 2005. – 437 с.

39. Арутюнов, С. А. Диаспора – это процесс [Текст] / С. А. Арутюнов // Этнографическое обозрение. – Москва, 2000. – №2. – С. 74–78.

40. Аствацатурова, М. А. Современные диаспоры: сложности теоретического осмысления [Текст] / М. А. Аствацатурова // Этнические проблемы современности. – Ставрополь. – 2001. – Вып. – 7. – С. 41–46.

41. Бабута, М. Н. Украинские этнолокальные группы в Восточной Европе (конец XIX–XX вв.) [Текст] / М. Н. Бабута // Известия Томского политехнического университета. – 2012. – №6. – С. 214–217.

42. Бабута, М. Н. Формирование украинской диаспоры в Западной Европе (конец XIX–XX вв.) [Текст] / М. Н. Бабута. – Вестник ТГПУ. – Вып. 3 (118). – 2012. – С. 76–80.

43. Бачинський, Ю. Українська імміграція в Сполучених Штатах Америки [Текст] / Ю. Бачинський, В. Маркус // Київ, 1995. – 342 с.

44. Беліцер, Н. Міжнародна та європейська системи захисту прав меншин [Текст] / Н. Беліцер // Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду. – Київ: Український незалежний центр політичних досліджень, 2004. – С. 205–207.

45. Білецький, В. Українська діаспора сьогодні: перспективи і реалії співпраці з Україною [Текст] / В. Білецький. – Культурні зв'язки Донеччини з українським зарубіжжям (матеріали науково-практичної конференції, м. Донецьк, 17 грудня 2004 р.). – Донецьк. – 110 с. – С. 29–34.

46. Боечко, В. Кордони України: історична перспектива та сучасний стан [Текст] / В. Боечко, О. Ганжа, Б. Захарчук. – К., 1994. – 173 с.

47. Божук, Л. Становлення українознавчої освіти за межами України: історичний аспект [Текст] / Л. Божук // Вісник Київського університету ім. Т. Шевченка. – Серія Українознавство. – Вып. 15. – 2011. – С. 52–54.

48. Брубейкер, Р. Диаспоры катаклизма в Центральной и Восточной Европе и их отношение с родинами [Текст] / Р. Брубейкер // Диаспоры. – 2005. – №3. – С. 44–71.

49. Брук, С. И. Численность и расселение украинского этноса в XVIII – начале XX столетия [Текст] / С. И. Брук, В. М. Кабузан // Советская этнография. – 1981. – №5. – С. 16–31.

50. Бурдяк, В. Українці в Білорусі, Польщі та Литві: правові та соціальні механізми взаємодії в процесі євроінтеграції [Текст] / В. Бурдяк // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція у майбутнє (Третя міжнародна науково-практична конференція, 23–

25 червня 2010 р., м. Львів). – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2010. – 591 с. – С. 166–171.

51. В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули, у 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 роках // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.org.

52. Вапрович, С. Аргентина – українська імміграція в ній [Текст] / С. Вапрович // Львів. – 1935. – 33 с.

53. Василик, М. Українські поселення в Аргентині [Текст] / М. Василик // Мюнхен: Український Вільний Університет, 1982. – 147 с.

54. Васильєва, Л. Д. Українська діаспора у Польщі [Текст] / Л. Д. Васильєва // Український історичний журнал – 1992. – №10. – С. 54–62.

55. Вдовенко, С. М. Закордонне українство в національно державотворчому процесі ідентифікації і взаємовідносин [Текст] / С. М. Вдовенко. – Чернігів, ЧДПУ 2004. – 209 с.

56. Винницький, М. Україна і діаспора – можливості формування світового українства [Текст] / М. Винницький. – Культурні зв'язки Донеччини з українським зарубіжжям (матеріали науково-практичної конференції, м. Донецьк, 17 грудня 2004 р.). – Донецьк. – 110 с. – С. 17–22.

57. Винниченко, І. І. Українці в державах колишнього СРСР: історико-географічний нарис [Текст] / І. І. Винниченко. – Житомир: Льонок, 1992. – 112 с.

58. Винниченко, І. І. Закордонне українство [Текст] / І. І. Винниченко // Культурні зв'язки Донеччини з українським зарубіжжям (матеріали наук.-практ. конф., м. Донецьк, 17 грудня 2004 р.). – Донецьк. – 110 с. – С. 8–14.

59. Вишне夫斯基, А. Г. Распад СССР: этнические миграции и проблема диаспор [Текст] / А. Г. Вишне夫斯基 // Общественные науки и современность. – 2000. – №3. – С. 115–130.

60. Відякіна, М. М. Трудова міграція з України до ЄС: макроекономічний вимір [Текст] / М. М. Відякіна, Р. Д. Стаканов. – Київ: ТОВ “ДКС”, 2011. – 198 с.

61. Вітман, К. М. Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми [Текст] / К. М. Вітман. – К.: Логос, 2007. – 336 с.

62. Власюк, О. Питання українських етнічних територій у працях В. Кубійовича [Текст] / О. Власюк // Народна творчість та етнографія. – 2005. – №1. – С. 76–84.
63. Влах, М. Географія населення [Текст] / М. Влах. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 241 с.
64. Воловик, В. М. Етнокультурні ландшафти: регіональні структури і природокористування [Текст] : автореф. дис. ... д-ра геогр. наук: 11.00.02 / В. М. Воловик; Л., 2014. – 20 с.
65. Воловина, О. Аналіз даних перепису українців у Сполучених Штатах, 1980–1990 рр. [Текст] / О. Воловина // Українська діаспора. – 1993. – №4. – С. 20–30.
66. Воловина, О. Наукове Товариство ім. Шевченка в Нью-Йорку проголошує створення дослідницького центру для вивчення української діаспори в США [Текст] / О. Воловина, В. Лопух // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція у майбутнє (Третя міжнародна науково-практична конференція, 23–25 червня 2010 р., м. Львів). – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2010. – 591 с. – С. 175–180.
67. Воловина, О. Нові можливості для дослідження української діаспори в США [Текст] / О. Воловина, В. Лопух // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція у майбутнє (Третя міжнародна науково-практична конференція, 23–25 червня 2010 р., м. Львів). – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2010. – 591 с. – С. 171–174.
68. Володко, В. Моделі соціокультурної адаптації іммігрантів [Текст] / В. Володко, О. Ровенчук // Вісник Львів. ун-ту. – Сер. соціолог. – 2008. – Вип. 2. – С. 182–210.
69. Вольвач, П. Проблеми закордонного українства [Текст] / П. Вольвач // Політика і культура. – 2003. – №9 (188). – С. 27–28.
70. Вуйцик, О. І. Розвиток ностальгійного туризму в Україні [Текст] / О. І. Вуйцик // Географія. Економіка. Екологія. Туризм: регіональні студії. Збірник наук. праць / за ред. І. В. Смалія. – Ніжин: МІЛАНІК, 2009. – Вип. 3. – С. 40–48.
71. Гаврилишин, П. М. Українська трудова міграція в Італії (1991–2011 рр.) [Текст] / П. М. Гаврилишин. – Івано-Франківськ: Вогонь з неба, 2012. – 246 с.

72. Газізова, О. Українська мова як фактор збереження національної ідентичності підростаючого покоління зарубіжних українців [Текст] / О. Газізова // Українознавчий альманах. – Вип. 7. – С. 45–48.

73. Гайдуцький А. П. Характерні риси української трудової міграції за кордон / А. П. Гайдуцький // Економіка та держава. – 2010. – №9. – С. 88–92.

74. Ганцкая, О. А. Проблемы меньшинств в государственной политике Польши (1945–1991 гг.) [Текст] / О. А. Ганцкая // Этнографическое обозрение. – 2000. – №1. – С. 88–100.

75. Герасименко, О. Сучасна еміграція до Італії та зародження нової української діаспори [Текст] / О. Герасименко // Українознавство. – 2010. – №1. – С. 199–205.

76. Гнибіденко, І. Українські трудові мігранти [Текст] / І. Гнибіденко // Наше слово. – 2002. – № 19. – С. 11–16.

77. Годованська, О. М. Новітня українська діаспора: трудові мігранти в Італії, Іспанії, та Португії [Текст] / О. М. Годованська // Національна академія України, Ін-т народознавства НАН України. – Львів. – 2011. – 191 с.

78. Гольцов, А. Г. Внутрішня етнічна геополітика в сучасній Російській Федерації [Текст] / А. Г. Гольцов // Наук. пр. МАУП. – К.: “Вид. дім “Персонал”. – 2012. – Вип. 3 (34). – С. 33–38.

79. Гольцов, А. Г. Етнічна геополітика як напрям державної політики [Текст] / А. Г. Гольцов // Наук. пр. МАУП. – К.: “Вид. дім “Персонал”. – 2009. – Вип. 1 (20). – С. 96–102.

80. Горват, Л.-І. Етнічна та мовна ідентичність українців повітів Марамуреш та Сату Маре [Текст] / Л.-І. Горват, Я.-О. Колотило // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція у майбутнє (Третя міжнародна науково-практична конференція, 23–25 червня 2010 р., м. Львів). – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2010. – 591 с. – С. 87–98.

81. Горелов, Д. М. Вплив організації української діаспори на розвиток громадянського суспільства в Україні [Текст] / Д. М. Горелов // Стратегічні пріоритети. – 2011. – №3 (20). – С. 32–38.

82. Горелов, Д. М. Інституційна інтеграція української діаспори в громадянське суспільство у державах поселення [Текст] / Д. М. Горелов // Стратегічні пріоритети. – 2009. – №3 (12). – С. 50–58.

83. Государственный комитет Туркменистана по статистике [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.gov.tm>.

84. Грушевський, О. Українці в Росії (за результатами соціологічного дослідження фонду “Громадська думка” та акціонерного товариства БКМ [Текст] // О. Грушевський, Т. Кутковець. – Культурні зв’язки Донеччини з українським зарубіжжям (матеріали науково-практичної конференції, м. Донецьк, 17 грудня 2004 р.). – Донецьк. – 110 с.

85. Гуменюк, Ю. П. Міжнародна трудова міграція: методологічний та організаційний аспекти [Текст] / Ю. П. Гуменюк // Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 619 с.

86. Данилишин, М. Українці в Аргентині [Текст] / М. Данилишин // Буенос-Айрес, 1979. – 392 с.

87. Демографический энциклопедический словарь [Текст] / под. ред. Валентей Д. И. и др. – М.: Сов. Энциклопедия. – 1985. – 608 с.

88. Державна Програма співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/6511.htm>.

89. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

90. Джаман, В. О. Особливості географії міграції населення України [Текст] / В. О. Джаман // Український географічний журнал. – 2002. – №1. – С. 28–36.

91. Диаспоральные стратеги стран СНГ: Армения, Украина, Казахстан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://antropotok.arhipelag.ru>.

92. Дністрянський, С. Національна статистика [Текст] / С. Дністрянський // Львів, 1909. – 48 с.

93. Дністрянський, М. С. Етногеографія України [Текст] / М. С. Дністрянський. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.

94. Дністрянський, М. С. Політична географія та геополітика України [Текст] / М. С. Дністрянський. – Тернопіль: Богдан, 2010. – 344 с.
95. Дністрянський, М. С. Порівняльний аналіз етнодемографічних процесів у різних групах зарубіжного українства [Текст] / М. С. Дністрянський, Б. Жулканич // Вісник Львівського ун-ту. Сер. геогр. – Вип. 36. – 2009. – С. 127–138.
96. Дякова, О. Концептуальні засади збереження ідентичності української діаспори в демократичних країнах [Текст] / О. Дякова // Українознавство. – 2008. – №4. – С. 276–281.
97. Дятлов, В. Диаспора: попытка определиться в понятиях [Текст] / В. Дятлов // Диаспоры. – 1999. – №1. – С. 8–24.
98. Етнічний склад населення Азербайджану за переписом населення 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/azerbaijan-ethnic1999.htm>.
99. Етнічний склад населення Азербайджану за переписом населення 2009 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/azerbaijan-ethnic2009.htm>.
100. Етнічний склад населення Білорусі за переписом населення 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/belarus-ethnic1999.htm>.
101. Етнічний склад населення Білорусі за переписом населення 2009 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/belarus-ethnic2009.htm>.
102. Етнічний склад населення Вірменії за переписом населення 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/armenia-ethnic2001.htm>.
103. Етнічний склад населення Грузії за переписом населення 2002 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/georgia-ethnic2002.htm>.

104. Етнічний склад населення Естонії за переписом населення 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/estonia-ethnic2000.htm>.

105. Етнічний склад населення Естонії за переписом населення 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/estonia-ethnic2011.htm>.

106. Етнічний склад населення Казахстану за переписом населення 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/kazakhstan-ethnic1999reg-census.htm>.

107. Етнічний склад населення Казахстану за переписом населення 2009 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/kazakhstan-ethnic2009reg-census.htm>.

108. Етнічний склад населення Казахстану за статистичним дослідженням населення 2014 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/kazakhstan-ethnic2014.htm>.

109. Етнічний склад населення Киргизстану за переписом населення 2009 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/kyrgyzstan-ethnic2009v1.htm>.

110. Етнічний склад населення Латвії за переписом населення 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/latvia-ethnic2000.htm>.

111. Етнічний склад населення Латвії за переписом населення 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/latvia-ethnic2011.htm>.

112. Етнічний склад населення Литви за переписом населення 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/lithuania-ethnic2001.htm>.

113. Етнічний склад населення Молдови за переписом населення 2004 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/moldova-ethnic-loc2004.htm>.

114. Етнічний склад населення Польщі за переписом населення 2002 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/poland-ethnic2002.htm>.

115. Етнічний склад населення Придністровської Молдовської Республіки за переписом населення 2004 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/pmr-ethnic-loc2004.htm>.

116. Етнічний склад населення Російської Федерації за переписом населення 2002 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/russia-ethnic2002.htm>.

117. Етнічний склад населення Румунії за переписом населення 1992 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/romania-ethnic1992.htm>.

118. Етнічний склад населення Румунії за переписом населення 2002 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/romania-ethnic2002.htm>.

119. Етнічний склад населення Румунії за переписом населення 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/romania-ethnic2011.htm>.

120. Етнічний склад населення Словаччини за переписом населення 1991 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/slovakia-ethnic1991.htm>.

121. Етнічний склад населення Словаччини за переписом населення 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/slovakia-ethnic2001.htm>.

122. Етнічний склад населення Словаччини за переписом населення 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/slovakia-ethnic2011.htm>.

123. Етнічний склад населення Чехії за переписом населення 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pop-stat.mashke.org/czechia-ethnic2001.htm>.

124. Євтух, В. Б. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії [Текст] / В. Б. Євтух, В. П. Трощинський, О. В. Швачка. – К.: Фенікс, 2003. – 228 с.

125. Євтух, В. Б. Українські канадці: проблеми соціально-демографічної інтеграції [Текст] / В. Б. Євтух, О. О. Ковальчук // Український історичний журнал – 1991. – №8. – С. 64–74.

126. Євтух, В. Б. Українці в Канаді [Текст] / В. Б. Євтух, О. О. Ковальчук // Київ “Будівельник”, 1993. – 143 с.

127. Євтух, В. Феномен діаспори в дзеркалі науки [Текст] / В. Євтух, В. Маркусь, В. Трощинський // Віче. – 1993. – №11. – С. 109–119.

128. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247689514.

129. Закон України “Про правовий статус закордонних українців” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1582-15.

130. Западнюк, С. О. Міграції населення України: передумови, динаміка та наслідки розвитку [Текст] / С. О. Западнюк. – К., 2011. – 240 с.

131. Зарубіжні українці [Текст] / за ред. С. Ю. Лазебника, Л. О. Лещенка, Ю. І. Макара та ін. – К.: “Україна”, 1991. – 352 с.

132. Заставний, Ф. Д. Східна українська діаспора [Текст] / Ф. Д. Заставний. – Львів: Світ, 1992. – 176 с.

133. Заставний, Ф. Д. Українська зарубіжна діаспора [Текст] / Ф. Д. Заставний // Дзвін. – 1991. – №8. – С. 83–88.

134. Затулин, К. Ф. Российская диаспора как фактор укрепления национальных интересов России на постсоветском пространстве [Текст] / К. Ф. Затулин, А. В. Грозин, А. В. Докучаева, В. Г. Егоров, М. А. Лобанов, В. П. Михайлов,

О. В. Полникова, Е. И. Шибяева, С. О. Болтовский. – М.: Институт диаспоры и интеграции, 2011. – 148 с.

135. Зовнішні трудові міграції населення України [Текст] / за ред. Е. М. Лібанової, О. В. Позняка. – К.: РВПС НАН України, 2002. – 206с.

136. Зовнішня трудова міграція населення України [Текст] / ред. В. Г. Чебанов. – К.: “Інформаційно-аналітичне агенство”, 2009. – 114 с.

137. Зубик, А. І. Використання історико-культурних ресурсів Сколівського району для потреб ностальгійного туризму [Текст] / А. І. Зубик // Стратегія розвитку туризму у ХХІ столітті у контексті вирішення глобальних проблем сучасності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 27 березня 2014 р.). – Львів. – 2014. – С. 239–245.

138. Зубик, А. І. Джерела суспільно-географічного дослідження української діаспори [Текст] / А. І. Зубик // Географія та туризм: наук. зб. / ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альфа-Пік, 2015. – Вип. 34. – С. 265–286.

139. Зубик, А. І. Діаспорний туризм як інноваційний вид туризму [Текст] / А. І. Зубик // Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: матеріали VII міжнар. конф. (м. Львів-Тернопіль, 4–6 жовтня 2013 р.). – Львів. – 2013. – С. 195–199.

140. Зубик, А. І. Етногеографічні процеси в середовищі українців Росії [Текст] / А. І. Зубик // Географія та туризм: наук. зб. / Ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альфа-Пік, 2014. – Вип. 27. – 334 с., С. 199–209.

141. Зубик, А. І. Етнокультурні показники у програмах переписів населення (для потреб етногеографічних досліджень) [Текст] / А. І. Зубик // Географічна наука і практика: виклики епохи: матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 130-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 16–18 травня 2013 р.) / У 3-ох томах. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – Том 1. – С. 166–169.

142. Зубик, А. І. Історико-географічні особливості формування середовищ зарубіжних українців [Текст] / А. І. Зубик // Часопис соціально-економічної

географії: міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – Вип. 18 (1). – С. 178–183.

143. Зубик, А. І. Міграція як чинник формування діаспор та етногеографічних процесів / А. І. Зубик [Текст] // Актуальні проблеми країнознавчої науки: матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Луцьк, 15–16 грудня 2015р.). – Луцьк. – 2015. – С. 121–124.

144. Зубик, А. І. Наукові проблеми дослідження української діаспори в контексті розвитку географічної освіти в державі [Текст] / А. І. Зубик // Фундаментальні та прикладні дослідження в географічній, екологічній та хімічній освіті: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Умань, 14–15 листопада 2013 р.). – Умань: ВПЦ “Візаві”, 2013. – 132 с.

145. Зубик, А. І. Проблеми та перспективи розвитку діаспорного туризму в Україні [Текст] / А. І. Зубик // Вісник Львів. ун-ту. Сер. геогр. – 2013. – Вип. 42. – С. 128–134.

146. Зубик, А. І. Статистична основа суспільно-географічного дослідження української діаспори [Текст] / А. І. Зубик // Вісник Львів. ун-ту. Сер. геогр. – 2014. – Вип. 47. – С. 136–145.

147. Зубик, А. І. Сучасна трудова міграція населення з України в Польщу [Текст] / А. І. Зубик // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: географія. – Тернопіль: СМП “Тайп”. – №1 (36). – 2014. – 261 с., С. 107–113.

148. Зубик, А. І. Українська діаспора у країнах Закавказзя: динаміка чисельності, особливості розселення [Текст] / А. І. Зубик // Вісник Харків. ун-ту. Сер. Геологія. Географія. Екологія. – 2015. – Вип. 43. – С. 113–118.

149. Ионцев, В. А. Международная миграция [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.demostudy.ru/books/volume%2012_rus.pdf.

150. Исторический словарь. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mirslovarei.com/content_his/Diaspora-1402.

151. Итоги Национальной переписи населения Республики Казахстан 2009 года [Текст]. – Том 1. – Статистический сборник / под ред. Смайлова А. А. – Астана. – 2011. – 242 с.

152. Итоги Национальной переписи населения Республики Казахстан 2009 года [Текст]. – Том 2. – Статистический сборник / под ред. Смайлова А. А. – Астана. – 2011. – 226 с.
153. Ігліцька, К. Ринок праці для іноземців у Польщі [Текст] / К. Ігліцька // Міграція й ринки праці Польщі й України. – Варшава, 2003. – С. 43–54.
154. Ігнатов, В. Українська діаспора: проблеми і перспективи [Текст] / В. Ігнатов, В. Школьнік // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – №10. – С. 8–17.
155. Ідзьо, В. Українська діаспора в Росії. Українсько-російські взаємовідносини: історія, наука, релігія [Текст] / В. Ідзьо. – Львів: Бак, 2002. – 304 с.
156. Інститут дослідження української діаспори [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oa.edu.ua/ua/institutes/diaspora>.
157. Інститут досліджень діаспори [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mihrantua.narod.ru/xvila5.htm>.
158. Кабузан, В. М. Украинцы в мире: динамика численности и расселения. 20-е годы XVIII века–1989 год: формирование этнических и политических границ украинского этноса [Текст] / В. М. Кабузан // Ин-т рос. истории РАН. – М.: Наука, 2006. – 658 с.
159. Казахстан Республикасы Статистика Агенттігі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.kz>.
160. Казахи за рубежом как объект национальной политики Казахстана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.centrasia.ruA.php?st=1041585360>.
161. Казахская диаспора и ирредента: история и современность [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.kz>.
162. Казьмина, О. Е. Основы этнодемографии [Текст] / О. Е. Казьмина, П. И. Пучков. – Москва: “Наука”, 1994. – 256 с.
163. Казьмирчук, М. Г. Етнополітика [Текст] / М. Г. Казьмирчук // К.: ПП “КП УкрСіч”, 2013. – 360 с.
164. Канукова, З. В. Диаспора: функциональный анализ термина [Текст] / З. В. Канукова // Вестник Владикавказского научного центра. – 2011. – № 4. – С. 23–28.

165. Капелюшний, В. П. Проблема кордонів та формування державної території України в 1917–1921 рр.: історіографічні та історико-правові аспекти [Текст] / В. П. Капелюшний // Вісник Академії адвокатури України. – 2006. – Вип. 3 (7). – С. 10–15.

166. Карпачова, Н. І. Трудова міграція з України в контексті загальносвітових міграційних процесів [Текст] / Н. І. Карпачова // Безпека життєдіяльності. – 2007. – №7. – С. 5–8.

167. Карпенко, В. Українці в Казахстані [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrlife.org/main/karp/5.htm>.

168. Карпова, Ю. Етнодемографические аспекты миграционных процессов в России и Украине [Текст] / Ю. Карпова // Социс. – 2005. – № 12. – С. 94–102.

169. Качараба, С. Еміграції з західної України 1919–1939 рр. [Текст] / С. Качараба // Львів. – 2003. – 416 с.

170. Качараба, С. Українська еміграція. Еміграційний рух зі Східної Галичини та Північної Буковини у 1890–1914 рр. [Текст] / С. Качараба. – Львів, 1995. – 124 с.

171. Кизима, І. С. Чинники зовнішньої трудової міграції населення України [Електронний ресурс] // І. С. Кизима. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/npkntu_e/2000_15/stat_09/54.pdf.

172. Ким, А. С. Этнополитическое исследование современных диаспор (Конфликтологический аспект) [Текст] : автореф. дис. ... д. полит. н. – СПб. 2009. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://vak.ed.gov.ru/common/img/uploaded/files/vak/annocements/politich/2009/06-04/KimAS.rtf>.

173. Ключковська, І. Нова українська присутність у світі. Контекст східної діаспори та “четвертої хвилі еміграції” [Текст] / І. Ключковська // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція у майбутнє (Третя міжнародна науково-практична конференція, 23–25 червня 2010 р., м. Львів). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 591 с. – С. 70–75.

174. Козлов, В. И. Национальности СССР [Текст] / В. И. Козлов. – М.: Статистика, 1975. – 263 с.

175. Кондратьева Т. Диаспоры в современном мире: эволюция явления и понятия. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.perspectivy.info>.

176. Коник, В. Процес формування сучасної української діаспори Естонії та її характеристики [Текст] / В. Коник. – Українці в Естонії: вчора, сьогодні, завтра (матеріали міжнародної наукової конференції, м. Таллін, 7–8 листопада 2008 р.). – К.: Геопринт, 2008. – 100 с., С. 22–29.

177. Коннор, У. Диаспоры: транснациональное самосознание и политика в странах исхода [Текст] / У. Коннор // Диаспоры. – 1999. – №2–3. – С. 40–51.

178. Коржик, О. М. Трудова міграція в Україні: соціально-економічні аспекти та наслідки [Текст] / О. М. Коржик // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – 2007. – №1. – С. 278–282.

179. Коткин, Д. Диаспора: главное действующее лицо на мировой экономической сцене [Текст] / Д. Коткин // Новое время. – 1993. – №5. – С. 26–28.

180. Кравченко, В. Г. Тенденції трудової міграції в Україні [Текст] / В. Г. Кравченко // Часопис Київського університету права. – 2012. – №2. – С. 125–129.

181. Краузе, О. Зовнішня трудова міграція населення України [Текст] / О. Краузе // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2 (27). – С. 26–34.

182. Кубійович, В. М. Географія українських і сумежних земель [Текст] / В. М. Кубійович // Краків-Львів: Укр. вид., 1943. – 520 с.

183. Кубійович, В. М. Територія і людність українських земель [Текст] / В. М. Кубійович // Другий річник Українського Економічного Бюро у Варшаві. – Варшава, 1934. – С. 21–38.

184. Кубійович, В. М. Українська діаспора в СРСР в світлі переписів населення [Текст] / В. М. Кубійович // Сучасність. – 1979. – Ч. 6. (210). – С. 60–74.

185. Кубійович, В. М. Українська національна територія [Текст] / В. М. Кубійович // Вісник. – Львів, 1934. – Кн. 3. – С. 192–202.

186. Кукурудза, І. І. Україна в світових процесах трудової міграції [Текст] / І. І. Кукурудза, Т. І. Романюк // Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. – 252 с.

187. Курас, І. Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення [Текст] / І. Ф. Курас // К.: Генеза, 2004. – 736 с.

188. Куреляк, В. Українці румунської Мараморощини [Текст] / В. Куреляк // Львів: Видавничий центр університету, 2001. – 183 с.
189. Кушнер, (Кнышев) П. И. Этнические территории и этнические границы [Текст] / П. И. Кушнер. – М.: Изд-во Акад. Наук СССР, 1951. – 256 с.
190. Лаврук, М. М. Гуцули Українських Карпат (етногеографічне дослідження) [Текст] / М. М. Лаврук // Львів: Вид. центр. ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 288 с.
191. Лагутов, Ю. Українці в Росії та росіяни в Україні: особливості національного розвитку в контексті етнополітики держав проживання [Текст] / Ю. Лагутов, А. Попок // Українські варіанти. – 1998. – № 3–4. – С. 53–63.
192. Лаллукка, С. Диаспора. Теоретический и прикладной аспекты [Текст] / С. Лаллукка // Социс. – 2000. – № 7. – С. 91–98.
193. Лановик, Б. Роль української діаспори у становленні української незалежної держави [Текст] / Б. Лановик // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. Перша наукова конференція (8–10 березня 2006 р., Львів): тези доповідей. – Львів, 2006 р. – С. 17–19.
194. Левин, З. И. Менталитет диаспоры (системный и социокультурный анализ) [Текст] / З. И. Левин // М, 2001. – 170 с.
195. Леонова, А. Н. Українська діаспора [Текст] / А. Н. Леонова // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. – 1998. – № 4. – С. 163–170.
196. Леонтенко, О. Проблеми становлення й розвитку трудової еміграції з України [Текст] / О. Леонтенко // Україна: аспекти праці: наук.-практ. та соц.-політ. журн. – 1999. – № 5. – С. 28–32.
197. Лобжанидзе, А. А. Этногеография и география религий [Текст] / А. А. Лобжанидзе, С. А. Горохов, Д. В. Заяц. – М.: Издательский центр “Академия”, 2005. – 176 с.
198. Лозинський, Р. М. Географія мов в Україні [Текст] / Р. М. Лозинський. – Львів: Вид-во “ЛІГА Львів”, 2012. – 146 с.

199. Лозинський, Р. М. Етнолінгвістичні показники в суспільно-географічних дослідженнях [Текст] / Р. М. Лозинський // Історія укр. географії. – 2005. – Вип. 12. – С. 68–71.

200. Лозинський, Р. М. Етномовний напрямок у суспільній географії [Текст] / Р. М. Лозинський. – Теоретичні та методологічні проблеми суспільної географії. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка. – 2006. – 432 с., С. 132–144.

201. Лозинський, Р. М. Переписи населення як джерело етнолінгвістичного дослідження території України [Текст] / Р. М. Лозинський // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геогр. – 2004. – Вип. 30. – С. 175–183.

202. Лопух, В. “Нова хвиля” еміграції до США: економічно-соціальні аспекти / В. Лопух // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція у майбутнє [Текст] (Третя міжнародна науково-практична конференція, 23–25 червня 2010 р., м. Львів). – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2010. – 591 с., С. 65–75.

203. Мазука, Л. І. Закордонне українство в Казахстані: історія та сучасність [Текст] / Л. І. Мазука // Стратегічні пріоритети. – 2008. – №3(8). – С. 68–75.

204. Мазука, Л. І. Українська держава та світове українство: актуальні питання, потенціал і перспективи взаємодії [Текст] / Л. І. Мазука. – К.: НІСД, 2013. – 32 с.

205. Мазука, П. Українська діаспора в Росії: актуальні проблеми збереження національної ідентичності [Текст] / П. Мазука // Стратегічні пріоритети. – 2007. – №4 (5). – С. 91–102.

206. Макар, Ю. І. Розселення українців у світі [Текст] / Ю. І. Макар, О. Ю. Макар // Трибуна. – 1991. – №2. – С. 30–31.

207. Мала енциклопедія етнодержавознавства [Текст] / під ред. Ю. І. Римаренко. – К.: Генеза, 1999. – 942 с.

208. Малиновська, О. А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями [Текст] / О. А. Малиновська // Національна академія держ. управління при президентові України. – К.: Вид. НАДУ, 2004. – 236 с.

209. Малиновська, О. А. Україна, Європа, міграція: міграції населення України в умовах розширення ЄС [Текст] / О. А. Малиновська. – К.: Бланк-Прес, 2004. – 172 с.

210. Марков, І. Г. Українська трудова міграція кінця ХХ – початку ХХІ століть: динаміка етносоціального процесу [Текст] : автореф. дис. ... канд. істор. наук: / І. Г. Марков. – Львів. – 2004 – 19 с.
211. Марунчак, М. Українці в ССРСР поза кордонами УРСР [Текст] / М. Марунчак. – Вінніпег, 1974. – 256 с.
212. Машавець, А. Роль української діаспори у розбудові сильної незалежної держави [Текст]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.narodna.pravda.com.ua/history/4b502fac58872>.
213. Мельничук Г. Україна-Молдова: проблеми та перспективи двосторонніх відносин (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cheremosh30.org.ua/ukraina-i-susidy.html>.
214. Мерфі, Н. Г. Українці в США: збереження національних та культурних традицій [Текст] / Н. Г. Мерфі. – Донецьк: вид-во “Ноулідж”, 2010. – 247 с.
215. Метальникова, Н. Етнолінгвістическая географія: нові теоретико-методологічні підходи [Текст] / Н. Метальникова // Регіональні дослідження. – 2008. – №6 (21). – С. 13–32.
216. Милитарев, А. Ю. О содержании термина “диаспора” (К разработке дефиниции) [Текст] / А. Ю. Милитарев // Диаспоры. – 1999. – №1. – С. 24–33.
217. Міжнародна організація з міграції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iom.int/world-migration.
218. Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://miok.lviv.ua/>
219. Міністерство діаспори Вірменії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mindiaspora.am>.
220. Моцок, В. Особливості динаміки чисельності українського етносу в Естонії на межі століть / В. Моцок. // Українці в Естонії: вчора, сьогодні, завтра (матеріали міжнародної наукової конференції, м. Таллін, 7–8 листопада 2008 р.). – К.: Геопрінт, 2008. – 100 с., С. 30–35.

221. Мыльников, М. А. Современные диаспоры в глобальном коммуникационном пространстве / М. А. Мыльников // Вестн. Моск. ун-та. – Сер. 18. Социология и политология. – 2007. – №2. – С. 45–56.

222. Населення України за 2011 рік. (дані за 2002–2011 р.) / Державна служба Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

223. Населення України. Трудова еміграція в Україні [Текст] / за ред. Лібанової Е. М., Позняка О. В. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 233 с.

224. Наулко, В. І. Динаміка чисельності і розміщення українців у XVIII–XX ст. [Текст] / В. І. Наулко, Н. В. Чорна // Народна творчість та етнографія. – 1990. – № 5. – С. 16–25.

225. Наумов, А. К. К вопросу о феномене диаспоры. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rysskiymir.ru/ru/rumir/diaspora/index.php?from4=3&id4=393>.

226. Национальная идея в судьбе казахской диаспоры [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sarap.kz/index.php/ru/pol-ob/et-gos/301-natsionalnaya-ideya-v-sudbe-kazalhskoj-diaspory.html>.

227. Национальный статистический комитет Кыргызской Республики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.kg>.

228. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.belstat.gov.by>.

229. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=ARD_EX&P21DBN=ARD&S21FMT=&S21ALL=&Z21ID=.

230. Національна концепція співпраці із закордонними українцями до 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.president.gov.ua/documents/5096.html.

231. Національна статистична служба Вірменії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.armstat.am>.

232. Національний статистичний офіс Грузії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geostat.ge>.

233. Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні та послуг до них. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lhsi.org.ua/images/2015/Doslidzhennya_VPO_LHSI2015.pdf.

234. П'ятковська, О. Р. Ефективність використання української діаспорної мережі для сприяння соціально-економічному розвитку України [Текст] / О. Р. П'ятковська // Галицький економічний вісник. – 2012. – №3 (36). – С. 16–23.

235. П'ятковська, О. Р. Передумови та чинники міжнародної трудової міграції в міграційних теоріях та їх моделях [Текст] / О. Р. П'ятковська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Сер. Світове господарство й міжнародні економічні відносини. – 2010. – № 26. – С. 163–168.

236. Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2009 года. – Книга II (часть первая) в таблицах. Население Кыргызстана. – Бишкек. – 2010. – 412 с.

237. Перепись населения и жилищного фонда Молдовы 2004 года. – Книга I. Демографические, национальные, языковые, культурные характеристики. – Кишинёв. – 2006. – 492 с.

238. Петров, В. Н. Влияние этнических миграций на процессы социальных изменений в регионе / В. Н. Петров // Вестник Московского ун-та. – Сер. 18. – 2004. – №2. – С. 116–129.

239. Петрова, І. Л. Регулювання зайнятості у світлі глобалізаційної перспективи [Текст] / І. Л. Петрова // Економіка та держава. – 2005. – №2. – С. 19–21.

240. Пістун, М. Д. Основи суспільної географії [Текст] / М. Д. Пістун. – Київ: Вища школа, 1996. – 231 с.

241. Полковниченко, С. О. Особливості європейського вектора трудової міграції населення України [Текст] / О. С. Полковниченко, В. О. Фуголь // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. – №3 (11). – С. 186–191.

242. Попков, В. Д. “Классические диаспоры”: к вопросу о дефиниции понятия [Текст] / В. Д. Попков // Диаспоры. – 2002. – №1. – С. 7–22.

243. Попок, А. Новітня еміграція з України: проблеми інтеграції в нові суспільства та співпраці з історичною батьківщиною [Текст] / А. Попок // Вісник НАДУ. – 2006. – № 1. – С. 307–313.
244. Попок, А. А. Українці у Казахстані: історія та нинішнє становище [Текст] / А. А. Попок // Трибуна. – 2000. – №7–8. – С. 25–37.
245. Проблемы этнической географии и картографии [Текст]. – М.: Наука, 1978. – 168 с.
246. Пронюк, О. Стан сучасної української трудової еміграції: Італія [Текст] / О. Пронюк. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2007. – 24 с.
247. Професор Володимир Кубійович [Текст] / упоряд. О. Шаблій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2006. – 378 с.
248. Професор Іван Тесля [Текст] / упоряд. О. Шаблій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2002. – 272 с.
249. Прохорова, А. Роль діаспори в розвитку країни походження [Текст] / А. Прохорова // Миграция XXI. – 2011. – №6(9). – С. 7–10.
250. Рекомендации конференции европейских статистиков по проведению переписей населения и жилищного фонда 2010 года [Текст] / Европейская статистическая комиссия. – Нью-Йорк, Женева, 2006. – 296 с.
251. Рендюк, Т. Г. Українці в Румунії та румуни в Україні: проблеми минулого та сучасне становище [Текст] / Т. Г. Рендюк. – К.: НАН України, 2011. – 293 с.
252. Розмір мінімальної пенсії у 1992–2011 рр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1046.175.0>.
253. Романцов, В. О. Українці на одвічних землях (XVIII – поч. XXI століття) [Текст] / В. О. Романцов. – К.: Видавництво імені О. Теліги, 2004. – 200 с.
254. Романюк, М. Міграції населення України [Текст] / М. Романюк // Економіка України. – 1999. – № 9. – С. 38–44.
255. Рудницький, С. Л. Політична географія України [Текст] / С. Л. Рудницький // Львів, 1998. – 279 с.
256. Рудницький, С. Л. Чому ми хочемо самостійної України [Текст] / С. Л. Рудницький. – Львів: Світ, 1994. – 412 с.

257. Рыбаковский, Л. Л. Миграция населения: прогнозы, факторы, политика [Текст] / Л. Л. Рыбаковский. – М., 1987. – 200 с.
258. Сандугей, В. В. Особливості трудової міграції та її державне регулювання [Текст] / В. В. Сандугей // Вісник Хмельницького національного університету. – Серія Економічні науки. – 2009. – №1. – С. 104–108.
259. Сапеляк О. Українська спільнота в Аргентині: історико-етнологічні аспекти [Текст] / О. Сапеляк. – Львів: Червона калина, 2008. – 287 с.
260. Семенов, Ю. И. Этнос, нация, диаспора [Текст] / Ю. И. Семенов // Этнографическое обозрение. – 2000. – №2. – С. 64–73.
261. Семенюк, С. Український путівник по Словаччині (історико-краєзнавчі нариси) [Текст] / С. Семенюк. – Л.: Априорі, 2007. – 348 с.
262. Сергійчук, В. Етнічні межі і державний кордон України [Текст] / В. Сергійчук. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2000. – 558 с.
263. Сополига, М. Українці Словаччини: матеріальні вияви народної культури та мистецтва [Текст] / М. Сополига. – К.: Темпора, 2011. – 336 с.
264. Соціально-економічні та етнокультурні наслідки міграції для України [Текст]: матеріали наук.-практ. конф., (27 вересня 2011 р., Київ) / упоряд. О. А. Малиновська. – К.: НІСД, 2011. – 344 с.
265. Статистический сборник Приднестровской Молдавской республики (за 2007–2011 гг.) [Текст] / Государственная служба статистики Приднестровской Молдавской республики – Тирасполь. – 2012 – 188 с.
266. Стрельченко, С. В. Диаспора как субъект социально-экономических процес современности [Текст] / С. В. Стрельченко // Энергия. – 2006. – №7. – С. 65–68.
267. Сучасний стан забезпечення мовно-культурних потреб діаспори. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov/ua/articles/548>.
268. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Алтайскому краю. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://akstat.gks.ru/>

269. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Амурской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://amurstat.gks.ru/>

270. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Архангельской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://arhangelskstat.gks.ru/>

271. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Астраханской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://astrastat.gks.ru/>

272. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Белгородской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://belg.gks.ru.>

273. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Брянской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bryansk.gks.ru.>

274. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Владимирской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vladimirstat.gks.ru/>

275. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Волгоградской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://volgastat.gks.ru/>

276. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Вологодской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vologdastat.gks.ru/>

277. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Воронежской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://voronezhstat.gks.ru.>

278. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по г. Москва. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://moscow.gks.ru/>

279. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по г. Санкт-Петербург. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://petrostat.gks.ru/>

280. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Забайкальскому краю. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://chita.gks.ru/>

281. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Ивановской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ivanovo.gks.ru/>

282. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Иркутской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://irkutskstat.gks.ru/>

283. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Калининградской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kaliningrad.gks.ru/>

284. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Калужской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kalugastat.gks.ru/>

285. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Камчатскому краю. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kamstat.gks.ru/>

286. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Кемеровской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kemerovostat.gks.ru/>

287. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Кировской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kirovstat.gks.ru/>

288. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Костромской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kostroma.gks.ru/>

289. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Краснодарскому краю. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://krsdstat.gks.ru>.

290. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Красноярскому краю. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://krasstat.gks.ru/>

291. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Курганской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kurganstat.gks.ru/>

292. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Курской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kurskstat.gks.ru>.

293. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Ленинградской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://petrostat.gks.ru/>

294. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Липецкой области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lipstat.gks.ru/>

295. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Магаданской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://magadanstat.gks.ru/>

296. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Московской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://moscow.gks.ru/>

297. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Мурманской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://murmanskstat.gks.ru/>

298. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Нижегородской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nizhstat.gks.ru/>

299. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Новгородской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://novgorodstat.gks.ru/>

300. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Новосибирской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://novosibstat.gks.ru/>

301. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Омской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://omsk.gks.ru/>

302. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Оренбургской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://orenstat.gks.ru/>

303. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Орловской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://orel.gks.ru/>

304. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Пензенской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pnz.gks.ru/>

305. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Пермскому краю. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://permstat.gks.ru/>

306. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Приморскому краю. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://primstat.gks.ru/>

307. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Псковской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pskovstat.gks.ru/>

308. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Адыгея. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.adg.gks.ru/>

309. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Алтай. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://statra.gks.ru/>

310. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Башкортостан. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bashstat.gks.ru/>

311. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Бурятия. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://burstat.gks.ru/>

312. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Кабардино-Балкария. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kbr.gks.ru/>

313. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Калмыкия. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://statrk.gks.ru/>

314. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Карачаево-Черкесия. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kchrstat.gks.ru/>

315. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Карелия. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://krl.gks.ru/>

316. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Коми. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://komi.gks.ru/>

317. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Мари Эл. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://maristat.gks.ru/>

318. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Мордовия. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mrd.gks.ru/>

319. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Саха. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sakha.gks.ru/>

320. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Северная Осетия-Алания. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://osetstat.gks.ru/>

321. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Татарстан. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tatstat.gks.ru/>

322. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Удмуртия. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://udmstat.gks.ru/>

323. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Республике Хакассия. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hakasstat.gks.ru/>

324. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Ростовской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rostov.gks.ru.>

325. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Рязанской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ryazan.gks.ru/>

326. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Самарской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://samarastat.gks.ru/>

327. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Саратовской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://srtv.gks.ru/>

328. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Сахалинской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sakhalinstat.gks.ru/>

329. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Свердловской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sverdl.gks.ru/>

330. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Смоленской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sml.gks.ru/>

331. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Ставропольскому краю. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://stavstat.gks.ru.](http://stavstat.gks.ru/)

332. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Тамбовской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tmb.gks.ru/>

333. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Тверской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tverstat.gks.ru/>

334. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Тульской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tulastat.gks.ru/>

335. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Тюменской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tumstat.gks.ru/>

336. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Ульяновской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uln.gks.ru/>

337. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Хабаровскому краю. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://habstat.gks.ru/>

338. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Челябинской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://chelstat.gks.ru

339. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Чувашской Республике. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.chuvash.gks.ru/>

340. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Чукотскому автономному округу. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://chukotstat.gks.ru/>

341. Территориальный орган Федеральной службы государственной статистики по Ярославской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://yar.gks.ru/>

342. Тесля, І. Українське населення Канади / І. Тесля. – Торонто: КТНШ, 1968. – 68 с.

343. Тесля, І. Українці Канади в 1971 році / І. Тесля. – Мюнхен, 1977. – 46 с.

344. Тишков, В. Исторический феномен диаспоры [Текст] / В. Тишков. – Этнографическое обозрение. – 2000. – №2. – С. 43–63.

345. Тощенко, Ж. Т. Диаспора как объект социологического исследования / Ж. Т. Тощенко, Т. И. Чаптикова. – Социс. – 1996. – № 12. – С. 37–45.

346. Трощинський, В. П. Українці в світі [Текст] / В. П. Трощинський, А. А. Шевченко. – К.: Альтернативи, 1999. – 352 с.

347. Трощинський, В. П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище [Текст] / В. П. Трощинський. – К.: Інтел, 1994. – 258 с.

348. Українська громада в Іспанії: історія та сучасність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/spain/ua/publication/content/7926.htm>.

349. Українська держава та світове українство: актуальні питання, потенціал та перспективи взаємодії (аналітична доповідь) [Текст]. – Київ: НІСД, 2012. – 34 с.

350. Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків: до 100-річчя прибуття перших українських поселенців до Канади [Текст] / під ред. А. М. Шлепакова. – К.: Дніпро, 1990. – 231 с.

351. Українці Бразилії: історико-етнологічне дослідження [Текст] / під ред. М. Гримич. – К.: Дуліби, 2011. – 262 с.

352. Українці. Східна діаспора (атлас). – Київ: Мапа ЛТД, 1993. – 25 с.

353. Українці у зарубіжному світі [Текст] / відп. ред. Шлепаков А. М. // Київ: Наукова думка, 1991. – 139 с.
354. Федеральная служба государственной статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.perepis-2010.ru>.
355. Фінансовий портал Мінфін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/salary>.
356. Хабибулина, Н. Н. Диаспора: сущность, социально-философские аспекты развития: на материалах Бурятии [Текст]: автореф. дис. ... к. филос. наук.: 09.00.04 / Н. Н. Хабибулина. – Улан-Уде, 2003. – 20 с.
357. Центр досліджень української діаспори при Науковому Товариству ім. Т. Шевченка у США. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.inform-decisions.com/ukrstat.
358. Центральний статистичний офіс Угорщини. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ksh.hu.
359. Черная, Н. В. Украинское население России и СССР за пределами Украины (XVIII–XX вв.) динамика численности и размещения [Текст] / Н. В. Черная // Расы и народы. – Вып. 21. – 1991. – С. 62–79.
360. Чирков О. Втрачені землі (порівняння “національної території України”, визначеної С. Рудницьким на початку 1920-х років, з сучасною державною та етнічною українською територією). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaznavstvo.univ.kiev.ua/ua/Rudnyckyj/chyrkov.htm>.
361. Шеффер, Г. Диаспоры в мировой политике / Г. Шеффер // Диаспоры. – 2003. – №1. – С. 162–184.
362. Шлепаков, А. М. Українці у зарубіжному світі [Текст] / А. М. Шлепаков. – К.: Наукова думка, 1991. – 139 с.
363. Шпарага, Т. І. Українці в Естонії: проблеми асиміляції та інтеграції [Текст] / Т. І. Шпарага, М. М. Михайлюк. – Географія та туризм. – 2014. – Вып. 27. – С. 192–199.
364. Этнический атлас Узбекистана [Текст] / под ред. А. Ильхамова. – Ташкент: ИООФС-Узбекистан, 2002. – 452 с.

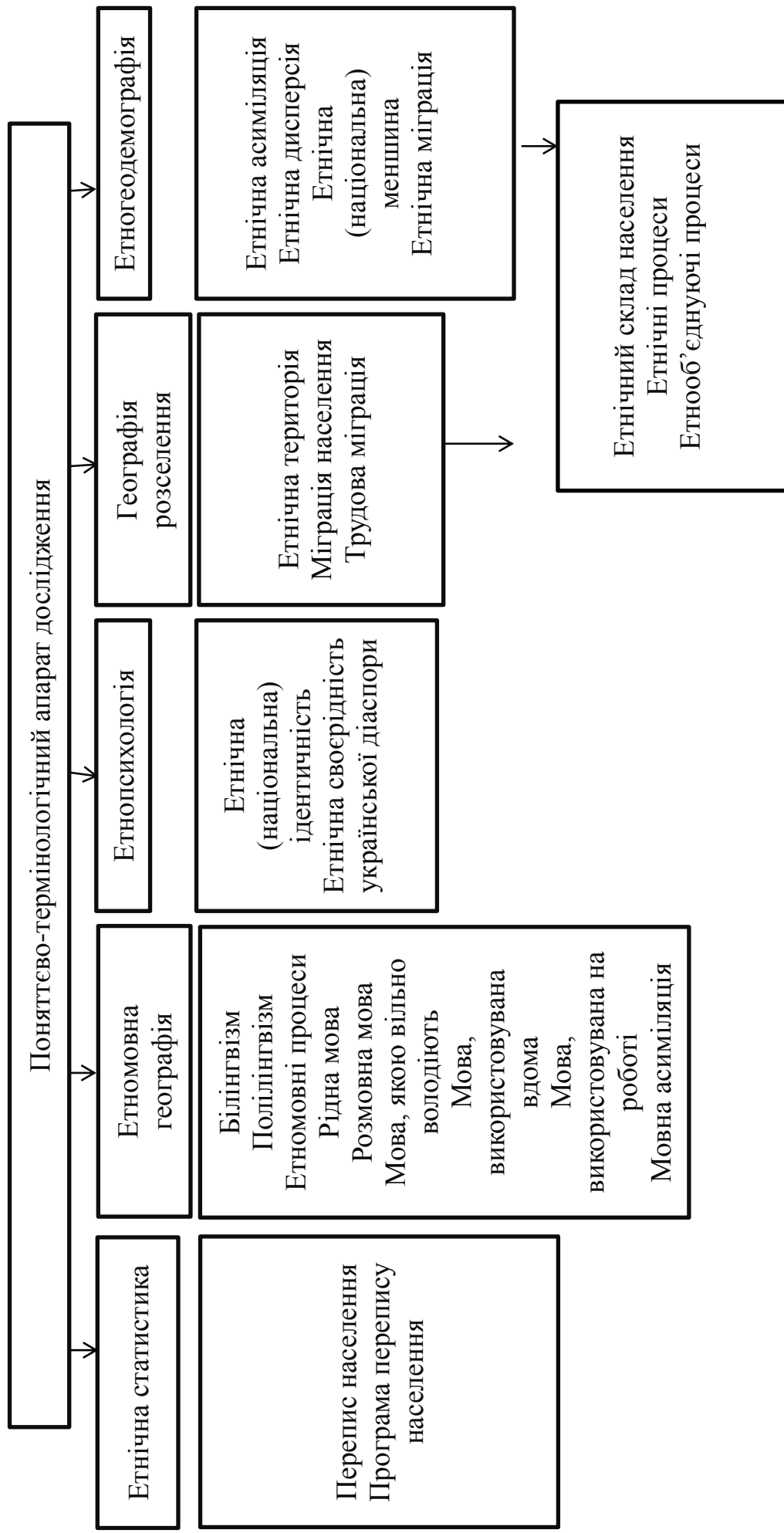
365. Этногеография [Текст] : учебно-методический комплекс для студентов / под ред. Екеева Э. В. – Горно-Алтайск: РИО ГАГУ, 2009. – 68 с.

366. Юдина, Т. Н. Социология миграции [Текст] / Т. Н. Юдина // М.: Академический Проект, 2006. – 272 с.

367. Юськів, Б. М. Глобалізація і трудова міграція в Європі [Текст] / Б. М. Юськів. – Рівне: вид. О. М. Зень, 2009. – 479 с.

ДОДАТКИ

Структура поняттєво-термїнологїчного апарату дослідження

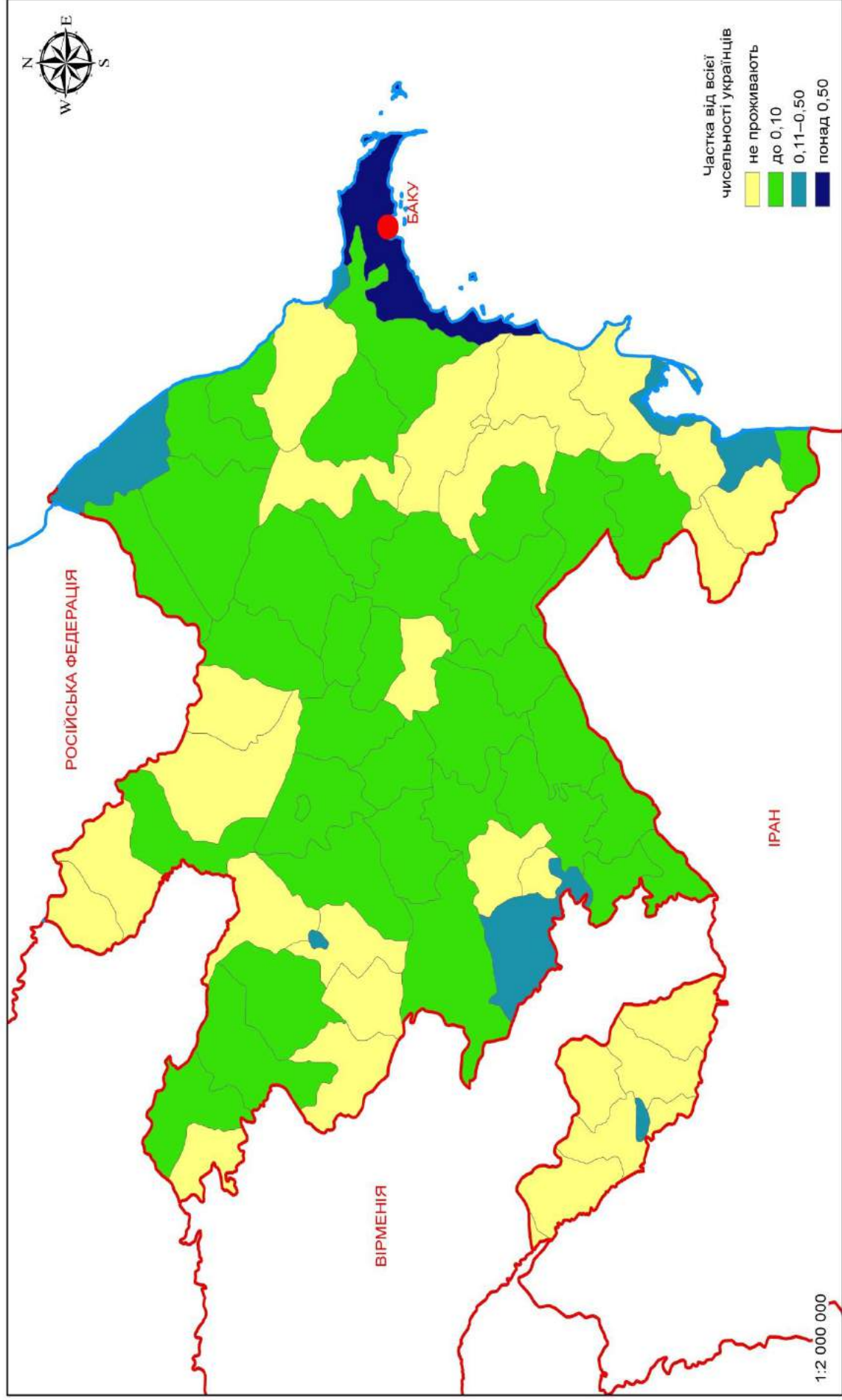
Етнокультурні показники у перших переписах населення в країнах Європи [189, с. 40–41].

Країна	Рік перепису	Етнічні критерії
Бельгія	1846	Головна, найбільш використовувана мова
	1856	Всі мови, якими міг володіти респондент
Швейцарія	1850	Розмовна мова (“найбільш використовувана та найбільш знайома”) та віра
Німеччина (Пруссія)*	1856–1861	Рідна мова (материнська мова)
Греція	1856	Релігійна належність, рідна мова
Австро-Угорщина	1857	Релігійна належність, рідна мова
	1880	Мова, яку використовують у побуті
Італія	1861	Побутова мова голови сім’ї
	1921	Побутова мова кожного члена сім’ї
Болгарія	1880	Мова, якою користується опитуваний
	1905	Рідна мова
Сербія	1884	Національність
Югославія	1921, 1931	Рідна мова та релігія
Польща	1919–1921	Національна належність та релігія
	1931	Мова та віровизнання опитуваного
Австрія	1923, 1934	Мова, якою опитуваний думає і розмовляє в своїй сім’ї
Угорщина	1920, 1930	Рідна мова, національність та віра (поняття “рідна мова” не було уточнено)
Голландія	1829	Релігія
Румунія	1859	Релігійна належність
	1940	Національна належність (національне походження), рідна мова та релігія
Норвегія, Швеція	до 1930	Національне походження
Фінляндія	1858	Мова та релігія
Чехословаччина	1921, 1930	Рідна мова (без точного її визначення) та релігія
Росія	1897	Рідна мова та релігія

* – назви країн подано згідно з існуючою на момент перепису політичною картою світу.

Розселення українців у розрізі районів Азербайджану за переписом населення 2009 р. [99].

Розселення українців у розрізі областей Білорусі за переписом населення 2009 р. [228].

Країна/Область	К-сть українців	Міське населення	Сільське населення	Частка міського населення	Частка сільського населення
Білорусь	158723	122550	36173	77,21	22,79
Берестейська	40046	24835	15211	62,02	37,98
Вітебська	14557	11531	3026	79,21	20,79
Гомельська	30920	24842	6078	80,34	19,66
Гродненська	14983	12098	2885	80,74	19,26
м. Мінськ	27362	27362	–	100,00	–
Мінська	17745	11197	6548	63,10	36,90
Могильовська	13110	10685	2425	81,50	18,50

Динаміка чисельності українців у розрізі районів Білорусі за переписами населення 1999 і 2009 рр. [101–102, 228].

Район, місто	Область	Рік перепису		Абсолютні зміни в пор. з 1999 р.	Відносні зміни в пор. з 1999 р.
		1999	2009		
1	2	3	4	5	6
Мінськ		39948	27362	-12586	-31,51
Брест	Берестейська	17979	12 882	-5097	-28,35
Пінськ	Берестейська	4958	2 988	-1970	-39,73
Каменецький	Берестейська	3373	2 882	-491	-14,56
Кобринський	Берестейська	5731	3962	-1769	-30,87
Брестський	Берестейська	4149	2 732	-1417	-34,15
Барановичі	Берестейська	4137	2 672	-1465	-35,41
Малоритський	Берестейська	2310	1 850	-460	-19,91
Пружанський	Берестейська	2372	1 786	-586	-24,70
Пінський	Берестейська	1919	1 351	-568	-29,60
Березовський	Берестейська	1721	1 202	-519	-30,16
Жабінковський	Берестейська	1335	1 079	-256	-19,18
Івановський	Берестейська	1397	949	-448	-32,07
Дрогичинський	Берестейська	1268	890	-378	-29,81
Столинський	Берестейська	1252	751	-501	-40,02
Лунінецький	Берестейська	1079	577	-502	-46,52
Івацевичський	Берестейська	784	553	-231	-29,46
Барановицький	Берестейська	633	471	-162	-25,59
Ляховицький	Берестейська	375	270	-105	-28,00
Ганцевичський	Берестейська	348	199	-149	-42,82
Вітебськ	Вітебська	6758	4 681	-2077	-30,73
Полоцьк	Вітебська	2262	1 538	-724	-32,01
Новополоцьк	Вітебська	2614	1 441	-1173	-44,87
Орша	Вітебська	2088	1 112	-976	-46,74
Лепельський	Вітебська	652	579	-73	-11,20
Поставський	Вітебська	818	499	-319	-39,00
Вітебський	Вітебська	643	441	-202	-31,42

1	2	3	4	5	6
Полоцький	Вітебська	576	378	-198	-34,38
Чашникський	Вітебська	439	305	-134	-30,52
Верхньодвинський	Вітебська	409	281	-128	-31,30
Городокський	Вітебська	439	262	-177	-40,32
Оршанський	Вітебська	659	249	-410	-62,22
Толочинський	Вітебська	343	249	-94	-27,41
Браславський	Вітебська	314	246	-68	-21,66
Ліозненський	Вітебська	269	215	-54	-20,07
Сенненський	Вітебська	339	213	-126	-37,17
Глубокський	Вітебська	343	197	-146	-42,57
Шумилінський	Вітебська	297	176	-121	-40,74
Докшицький	Вітебська	231	151	-80	-34,63
Міорський	Вітебська	289	166	-123	-42,56
Бешенковицький	Вітебська	204	125	-79	-38,73
Дубровенський	Вітебська	175	125	-50	-28,57
Шарковський	Вітебська	165	120	-45	-27,27
Россонський	Вітебська	179	92	-87	-48,60
Ушачський	Вітебська	149	100	-49	-32,89
Гомель	Гомельська	24404	15 136	-9268	-37,98
Мозирський	Гомельська	4206	2 502	-1704	-40,51
Жлобинський	Гомельська	2727	1 934	-793	-29,08
Річицький	Гомельська	2953	1 776	-1177	-39,86
Гомельський	Гомельська	2713	1 759	-954	-35,16
Світлогорський	Гомельська	2458	1556	-902	-36,70
Калинковецький	Гомельська	1507	989	-518	-34,37
Добрушський	Гомельська	1019	599	-420	-41,22
Рогачевський	Гомельська	1060	565	-495	-46,70
Єльський	Гомельська	1014	510	-504	-49,70
Житковицький	Гомельська	836	447	-389	-46,53
Брагінський	Гомельська	1269	436	-833	-65,64
Петриковський	Гомельська	739	427	-312	-42,22
Буда-Кошелевський	Гомельська	592	355	-237	-40,03
Хойникський	Гомельська	508	334	-174	-34,25
Наровлянський	Гомельська	475	321	-154	-32,42
Вітковський	Гомельська	322	288	-34	-10,56
Лельчицький	Гомельська	562	290	-272	-48,40
Лоєвський	Гомельська	543	264	-279	-51,38
Корм'янський	Гомельська	205	133	-72	-35,12
Чечерський	Гомельська	210	133	-77	-36,67
Гродно	Гродненська	8253	5 952	-2301	-27,88
Лідський	Гродненська	3093	2 269	-824	-26,64
Вовковиський	Гродненська	1849	1 203	-646	-34,94
Слонімський	Гродненська	1751	1 169	-582	-33,24
Сморгонський	Гродненська	1062	756	-306	-28,81
Гродненський	Гродненська	932	686	-246	-26,39
Щучинський	Гродненська	887	615	-272	-30,67
Новогрудський	Гродненська	627	436	-191	-30,46

1	2	3	4	5	6
Мостовський	Гродненська	417	301	-116	-27,82
Дятловський	Гродненська	420	276	-144	-34,29
Берестовицький	Гродненська	287	223	-64	-22,30
Островецький	Гродненська	272	207	-65	-23,90
Зельвенський	Гродненська	264	183	-81	-30,68
Вороновський	Гродненська	238	173	-65	-27,31
Свіслочський	Гродненська	225	170	-55	-24,44
Ошмянський	Гродненська	204	144	-60	-29,41
Корелицький	Гродненська	214	127	-87	-40,65
Ів'євський	Гродненська	171	93	-78	-45,61
Борисовський	Мінська	4749	3 305	-1444	-30,41
Мінський	Мінська	3065	2 491	-574	-18,73
Пуховицький	Мінська	2539	1 777	-762	-30,01
Молодечненський	Мінська	2235	1 547	-688	-30,78
Солігорський	Мінська	2147	1 367	-780	-36,33
Слуцький	Мінська	2022	1 347	-675	-33,38
Дзержинський	Мінська	995	830	-165	-16,58
Жодіно	Мінська	984	741	-243	-24,70
Столбцовський	Мінська	575	484	-91	-15,83
Несвізький	Мінська	569	453	-116	-20,39
Смолевицький	Мінська	627	450	-177	-28,23
Вілейський	Мінська	595	376	-219	-36,81
Логойський	Мінська	444	349	-95	-21,40
Червенський	Мінська	398	269	-129	-32,41
Воложинський	Мінська	376	242	-134	-35,64
Клецький	Мінська	323	233	-90	-27,86
Крупський	Мінська	381	236	-145	-38,06
Любанський	Мінська	404	246	-158	-39,11
Стародорожзький	Мінська	330	241	-89	-26,97
Узденський	Мінська	245	204	-41	-16,73
Березинський	Мінська	370	192	-178	-48,11
Копицький	Мінська	310	197	-113	-36,45
М'ядельський	Мінська	248	168	-80	-32,26
Бобруйськ	Могильовська	6565	4 056	-2509	-38,22
Могильов	Могильовська	5993	3 792	-2201	-36,73
Осиповицький	Могильовська	1646	1 110	-536	-32,56
Могильовський	Могильовська	564	444	-120	-21,28
Биховський	Могильовська	775	435	-340	-43,87
Горецький	Могильовська	563	375	-188	-33,39
Костюковицький	Могильовська	503	314	-189	-37,57
Кричевський	Могильовська	618	309	-309	-50,00
Шкловський	Могильовська	489	249	-240	-49,08
Бобруйський	Могильовська	396	230	-166	-41,92
Климовицький	Могильовська	427	218	-209	-48,95
Кіровський	Могильовська	267	176	-91	-34,08
Мстиславський	Могильовська	294	171	-123	-41,84
Чауський	Могильовська	342	181	-161	-47,08

Закінчення додатка Б.3

1	2	3	4	5	6
Білиницький	Могильовська	188	155	-33	-17,55
Чериковський	Могильовська	240	135	-105	-43,75
Глуський	Могильовська	207	128	-79	-38,16
Кличевський	Могильовська	233	126	-107	-45,92
Славгородський	Могильовська	181	127	-54	-29,83
Дрибинський	Могильовська	167	111	-56	-33,53
Круглянський	Могильовська	171	103	-68	-39,77
Краснопольський	Могильовська	145	80	-65	-44,83
Хотимський	Могильовська	158	85	-73	-46,20

Додаток Б.4

Розселення українців у розрізі районів та міст Білорусі за переписом населення 2009 р.

Район, місто	Область	Загальна кількість українців	Частка від всієї чисельності українців
1	2	3	4
Гомельська міська рада	Гомельська	15 136	9,54
Гомель	Гомельська	15 010	9,46
Брест	Берестейська	12 882	8,12
Московський	Берестейська	8 751	5,51
Гродно	Гродненська	5 952	3,75
Радянський	Гомельська	5 343	3,37
Залізничний	Гомельська	5 197	3,27
Вітебська міська рада	Вітебська	4 681	2,95
Вітебськ	Вітебська	4 571	2,88
Ленінський	Берестейська	4 131	2,60
Бобруйськ	Могильовська	4 056	2,56
Могильов	Могильовська	3 792	2,39
Жовтневий	Гродненська	3 628	2,29
Борисовський	Мінська	3 305	2,08
Пінськ	Берестейська	2 988	1,88
Каменецький	Берестейська	2 882	1,82
Центральний	Гомельська	2 751	1,73
Брестський	Берестейська	2 732	1,72
Барановичі	Берестейська	2 672	1,68
Мозирський	Гомельська	2 502	1,58
Мінський	Мінська	2 491	1,57
Ленінський	Гродненська	2 324	1,46
Лідський	Гродненська	2 269	1,43
Першотравневий	Вітебська	2 117	1,33
Ленінський	Могильовська	2 041	1,29
Першотравневий	Могильовська	2 034	1,28
Ленінський	Могильовська	2 022	1,27
Жлобинський	Гомельська	1 934	1,22
Жовтневий	Вітебська	1 865	1,18
Малоритський	Берестейська	1 850	1,17
Новополоцька міська рада	Вітебська	1 793	1,13

1	2	3	4
Пружанський	Берестейська	1 786	1,13
Пуховицький	Мінська	1 777	1,12
Річицький	Гомельська	1 776	1,12
Гомельський	Гомельська	1 759	1,11
Жовтневий	Могильовська	1 751	1,10
Новобілицький	Гомельська	1 719	1,08
Світлогорський	Гомельська	1 556	0,98
Молодечненський	Мінська	1 547	0,97
Полоцьк	Вітебська	1 538	0,97
Новополоцьк	Вітебська	1 441	0,91
Оршанська міська рада	Вітебська	1 376	0,87
Солігорський	Мінська	1 367	0,86
Слуцький	Мінська	1 347	0,85
Пінський	Берестейська	1 351	0,85
Вовковиський	Гродненська	1 203	0,76
Березовський	Берестейська	1 202	0,76
Слоні́мський	Гродненська	1 169	0,74
Осиповицький	Могильовська	1 110	0,70
Орша	Вітебська	1 112	0,70
Жабінковський	Берестейська	1 079	0,68
Калинковицький	Гомельська	989	0,62
Івановський	Берестейська	949	0,60
Дрогичинський	Берестейська	890	0,56
Дзержинський	Мінська	830	0,52
Сморгонський	Гродненська	756	0,48
Жодіно	Мінська	741	0,47
Столинський	Берестейська	751	0,47
Гроненський	Гродненська	686	0,43
Щучинський	Гродненська	615	0,39
Добрушський	Гомельська	599	0,38
Залізничний	Вітебська	589	0,37
Рогачевський	Гомельська	565	0,36
Лепельський	Вітебська	579	0,36
Лунинецький	Берестейська	577	0,36
Івацевицький	Берестейська	553	0,35
Єльський	Гомельська	510	0,32
Поставський	Вітебська	499	0,31
Столбцовський	Мінська	484	0,30
Барановицький	Берестейська	471	0,30
Несвізький	Мінська	453	0,29
Могильовський	Могильовська	444	0,28
Смолевицький	Мінська	450	0,28
Житковицький	Гомельська	447	0,28
Вітебський	Вітебська	441	0,28
Биховський	Могильовська	435	0,27
Новогрудський	Гродненська	436	0,27
Брагінський	Гомельська	436	0,27

1	2	3	4
Петриковський	Гомельська	427	0,27
Горецький	Могильовська	375	0,24
Вілейський	Мінська	376	0,24
Полоцький	Вітебська	378	0,24
Логойський	Мінська	349	0,22
Буда-Кошэльовський	Гомельська	355	0,22
Хойникський	Гомельська	334	0,21
Костюковицький	Могильовська	314	0,20
Наровлянський	Гомельська	321	0,20
Кричевський	Могильовська	309	0,19
Мостовський	Гродненська	301	0,19
Чашникський	Вітебська	305	0,19
Вітковський	Гомельська	288	0,18
Лельчицький	Гомельська	290	0,18
Верхньодвинський	Вітебська	281	0,18
Червенський	Мінська	269	0,17
Дятловський	Гродненська	276	0,17
Лосевський	Гомельська	264	0,17
Городокський	Вітебська	262	0,17
Ляховицький	Берестейська	270	0,17
Шкловський	Могильовська	249	0,16
Оршанський	Вітебська	249	0,16
Толочинський	Вітебська	249	0,16
Воложинський	Мінська	242	0,15
Клецький	Мінська	233	0,15
Крупський	Мінська	236	0,15
Любанський	Мінська	246	0,15
Стародорожзький	Мінська	241	0,15
Браславський	Вітебська	246	0,15
Бобруйський	Могильовська	230	0,14
Климовицький	Могильовська	218	0,14
Берестовицький	Гродненська	223	0,14
Ліозненський	Вітебська	215	0,14
Узденський	Мінська	204	0,13
Островецький	Гродненська	207	0,13
Сенненський	Вітебська	213	0,13
Ганцевицький	Берестейська	199	0,13
Березинський	Мінська	192	0,12
Копильський	Мінська	197	0,12
Зельвенський	Гродненська	183	0,12
Глубокський	Вітебська	197	0,12
Кіровський	Могильовська	176	0,11
Мстиславський	Могильовська	171	0,11
Чауський	Могильовська	181	0,11
М'ядельський	Мінська	168	0,11
Вороновський	Гродненська	173	0,11
Свіслочський	Гродненська	170	0,11

Закінчення додатка Б.4

1	2	3	4
Шумилинський	Вітебська	176	0,11
Білиницький	Могильовська	155	0,10
Жовтневий	Гомельська	166	0,10
Докшицький	Вітебська	151	0,10
Міорський	Вітебська	166	0,10
Чериковський	Могильовська	135	0,09
Ошмянський	Гродненська	144	0,09
Глуський	Могильовська	128	0,08
Кличевський	Могильовська	126	0,08
Славгородський	Могильовська	127	0,08
Корелицький	Гродненська	127	0,08
Кормянський	Гомельська	133	0,08
Чечерський	Гомельська	133	0,08
Бешенковицький	Вітебська	125	0,08
Дубровенський	Вітебська	125	0,08
Шарковський	Вітебська	120	0,08
Дрибинський	Могильовська	111	0,07
Круглянський	Могильовська	103	0,06
Ів'євський	Гродненська	93	0,06
Россонський	Вітебська	92	0,06
Ушачкський	Вітебська	100	0,06
Краснопольський	Могильовська	80	0,05
Хотимський	Могильовська	85	0,05

Додаток Б.5

Розселення українців за типом поселень в розрізі районів Берестейської області за переписом населення 2009 р. [228].

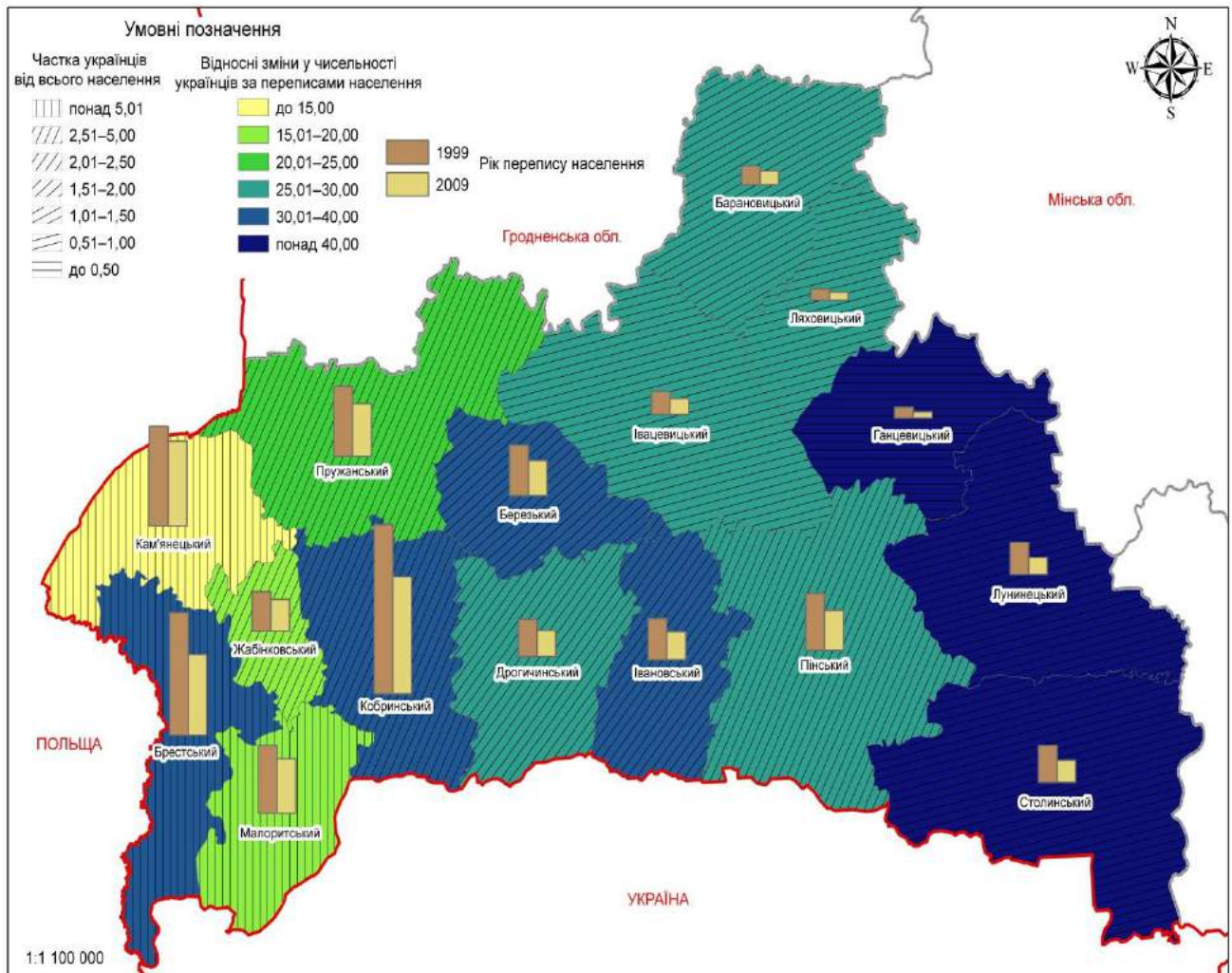
	Загальна кількість населення	Міське населення	Сільське населення	Частка міського населення	Частка сільського населення
1	2	3	4	5	6
Все населення	36994	22116	14787	59,78	40,22
Брест	12882	12882	–	100,00	–
Ленінський район	4131	4131	–	100,00	–
Московський район	8751	8751	–	100,00	–
Пінськ	2988	2988	–	100,00	–
Березовський	1202	834	368	69,38	30,62
Берестейський	2732	87	2645	3,18	96,82
Ганцевіцький	199	134	65	67,34	32,66
Дрогичинський	890	194	696	21,80	78,20
Жабінковський	1079	296	783	27,43	72,57
Івановський	949	254	695	26,77	73,23
Івацевіцький	553	263	290	47,56	52,44
Каменецький	2882	332	2550	11,52	88,48
Кобринський	3962	1668	2299	42,00	58,00
Лунинецький	577	407	170	70,54	29,46
Ляховіцький	270	101	169	37,41	62,59

1	2	3	4	5	6
Малоритський	1850	730	1120	39,46	60,54
Пінський	1351	30	1321	2,22	97,78
Пружанський	1786	500	1286	28,00	72,00
Столинський	751	416	335	55,39	44,61

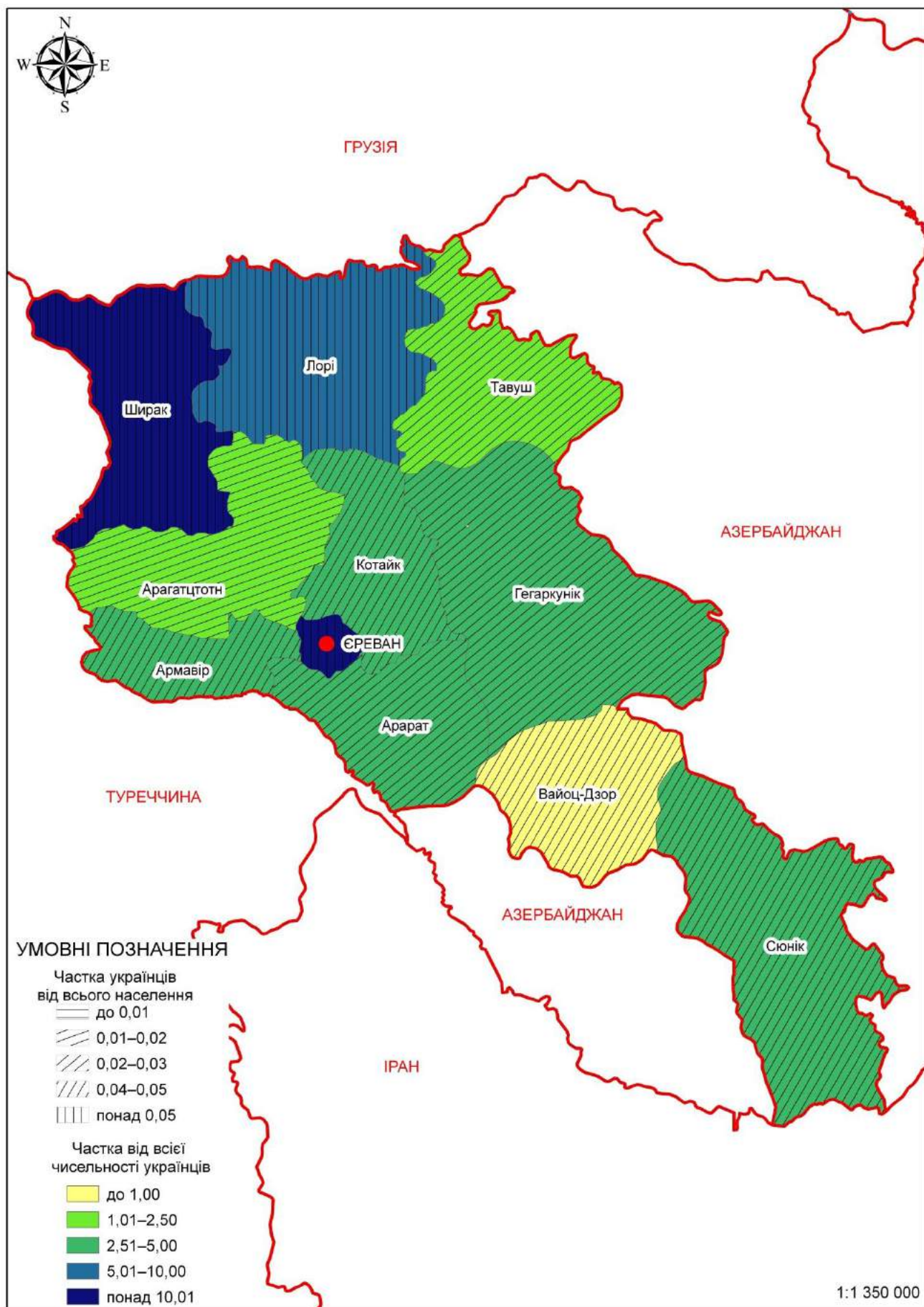
Абсолютні та відносні зміни у чисельності українців у розрізі прикордонних з Україною районів Гомельської області за переписами населення 1999 і 2009 рр.

Район, місто	Рік перепису		Абсолютні зміни в пор. з 1999 р.	Відносні зміни в пор. з 1999 р.
	1999	2009		
Брагінський	1269	436	-833	-65,64
Гомельський	2713	1759	-954	-35,16
Добрушський	1019	599	-420	-41,22
Сьльський	1014	510	-504	-49,70
Лельчицький	562	290	-272	-48,40
Лосвський	543	264	-279	-51,38
Наровлянський	475	321	-154	-32,42
Хойницький	508	334	-174	-34,25

Чисельність та відносні зміни у розселенні українців у розрізі районів Берестейської області за переписами населення 1999 і 2009 р. [101, 228].

Розселення українців у розрізі провінцій Вірменії за переписом населення 2001 р. [102].

Розселення українців у розрізі провінцій Вірменії за переписом 2001 р. [102].

Провінція	К-сть українців	Частка від всієї чисельності українців
Вірменія	1633	100
м. Єреван	876	53,64
Арагацотн	24	1,47
Арарат	70	4,29
Армавір	74	4,53
Вайоц-Дзор	16	0,98
Гегаркунік	56	3,43
Котайк	85	5,21
Лорі	138	8,45
Сюнік	41	2,51
Тавуш	31	1,90
Ширак	222	13,59

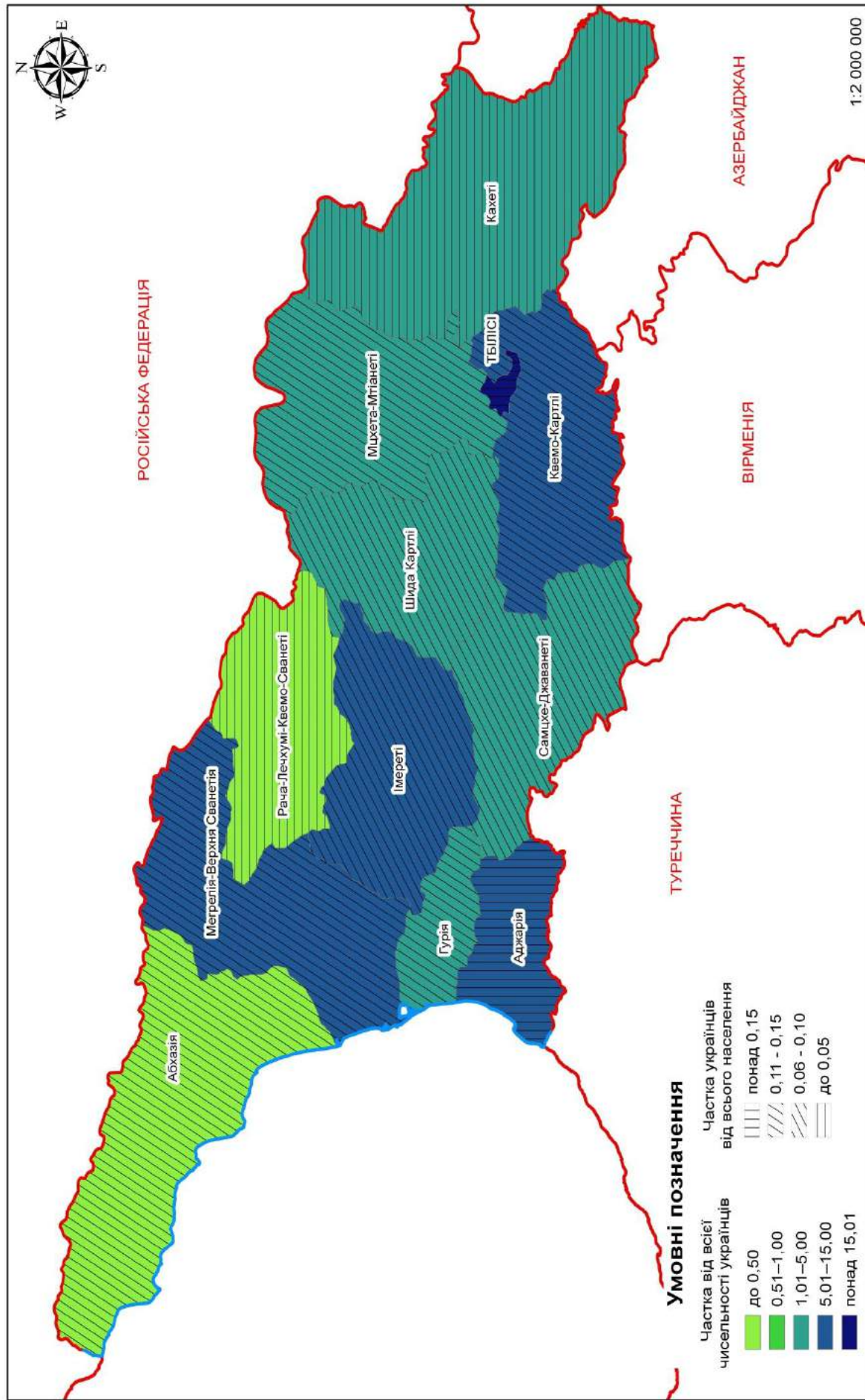
Розселення українців у розрізі районів Грузії за переписом 2002 р. [103].

Місто, район	Кількість українців	Частка у населенні	Частка від всієї чисельності українців
1	2	3	4
Грузія	7039	0,16	100
Тбілісі	3328	0,31	47,28
Абхазія АР	1056	0,28	15,00
Батумі	770	0,63	10,94
Кедський	3	0,01	0,04
Кобулетський	176	0,20	2,50
Шуахевський	2	0,01	0,03
Хелвачаурський	103	0,11	1,46
Хулойський	2	0,01	0,03
Гурія	194	0,11	2,76
Ланчхутський	28	0,07	0,40
Озургетський	159	0,20	2,26
Чохатаурський	7	0,03	0,10
Імереті	636	0,09	9,04
Кутаїсі	293	0,16	4,16
Ткібульський	40	0,13	0,57
Цхлгубський	73	0,10	1,04
Чіатурський	20	0,04	0,28
Багдатський	7	0,02	0,10
Ванський	9	0,03	0,13
Зестафонський	72	0,09	1,02
Тержольський	15	0,03	0,21
Самтредський	80	0,13	1,14
Сачхерський	8	0,02	0,11
Харагаульський район	5	0,02	0,07
Хонійський район	14	0,04	0,20
Кахеті	222	0,05	3,15

1	2	3	4
Ахметський	6	0,01	0,09
Гурджаанський	36	0,05	0,51
Дідоплісцкаройський	21	0,07	0,30
Телавський	63	0,09	0,90
Лагодехський	48	0,09	0,68
Сагареджойський	21	0,04	0,30
Сігнахський	15	0,03	0,21
Кварельський	12	0,03	0,17
Мцхета-Мтіанеті	143	0,11	2,03
Ахалгорський (до 2008 р.)	1	0,01	0,01
Душетський	18	0,05	0,26
Тіанетський	6	0,04	0,09
Мцхетський	113	0,17	1,61
Казбегзький район	5	0,10	0,07
Амбролаурський	8	0,05	0,11
Цагерський	4	0,02	0,06
Онський	2	0,02	0,03
Лентехський	2	0,02	0,03
Зугдійський	109	0,06	1,55
Абашський	15	0,05	0,21
Мартвільський	14	0,03	0,20
Сенакський	41	0,08	0,58
Чхорокуцький	20	0,07	0,28
Цаленджицький	42	0,10	0,60
Хобський	21	0,05	0,30
Местійський	1	0,01	0,01
Поті	265	0,56	3,76
Самцхе-Джаванеті	162	0,08	2,30
Адигенський	20	0,10	0,28
Аспіндзський	5	0,04	0,07
Ахалкалакський	14	0,02	0,20
Ахалціхський	42	0,09	0,60
Боржомський	75	0,23	1,07
Ніноцміндський	6	0,02	0,09
Квемо Картлі	527	0,11	7,49
Руставі	395	0,34	5,61
Болніський	14	0,02	0,20
Гардабанський	65	0,06	0,92
Дманіський	7	0,02	0,10
Марнеульський	29	0,02	0,41
Тетріцкаройський	14	0,06	0,20
Цалкський	3	0,01	0,04
Шіда Картлі	225	0,07	3,20
Горійський	123	0,08	1,75
Каспський	35	0,07	0,50
Карельський	21	0,04	0,30
Хашурський	46	0,07	0,65

Розселення українців у розрізі адміністративних одиниць Грузії за переписом населення 2002 р. [103].

Період імміграції українців до Естонії за переписом населення 2000 р. [8].

Період імміграції	Дві статі	Чоловіки	Жінки	Частка		
Всього	25185	12467	12718	100	100	100
до 1939	69	25	44	0,27	0,20	0,35
1940–1944	163	111	52	0,65	0,89	0,41
1945–1949	1393	640	753	5,53	5,13	5,92
1950–1959	3541	1871	1670	14,06	15,01	13,13
1960–1969	4946	2497	2449	19,64	20,03	19,26
1970–1988	6579	3258	3321	26,12	26,13	26,11
1989	5569	2672	2897	22,11	21,43	22,78
1990–1994	272	115	157	1,08	0,92	1,23
1995–1998	460	201	259	1,83	1,61	2,04
1999	192	85	107	0,76	0,68	0,84
2000	56	28	28	0,22	0,22	0,22
Час імміграції невідомий	1941	961	980	7,71	7,71	7,71

Період імміграції українців до Естонії за переписом населення 2011 р. [8].

Період імміграції	Дві статі	Чоловіки	Жінки	Частка		
Всього	19115	8827	10288	100	100	100
до 1969	6184	2748	3436	32,35	31,13	33,40
1970–1989	10808	5092	5716	56,54	57,69	55,56
1990–1999	861	426	435	4,50	4,83	4,23
2000–2011	1194	520	674	6,25	5,89	6,55
Час імміграції невідомий	68	41	27	0,36	0,46	0,26

Розподіл українців за територією проживання у розрізі областей Казахстану за переписом населення 2009 р. [159].

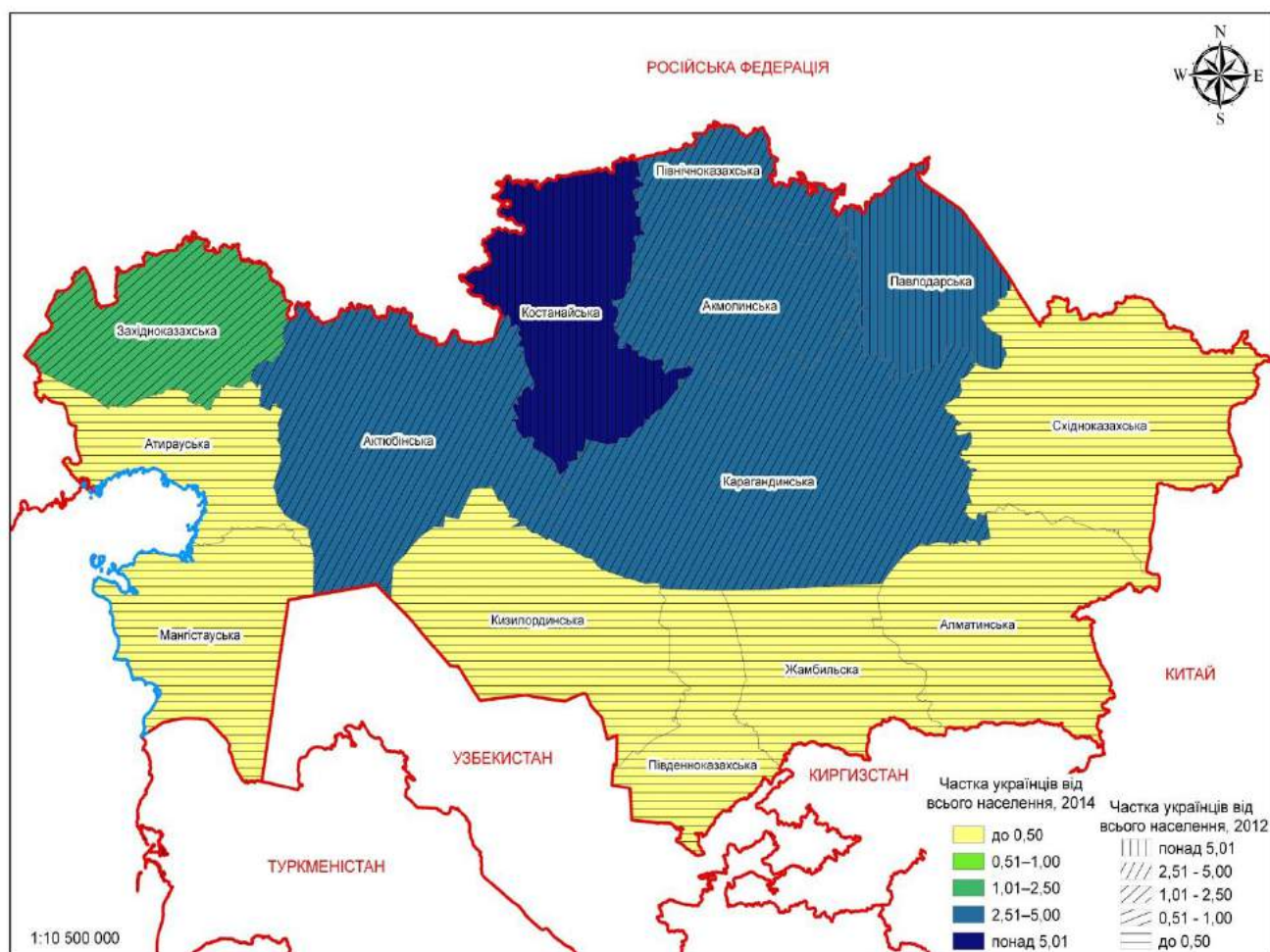
Область	К-сть українців	Частка від українського населення	Частка міського населення	Частка сільського населення
Казахстан	333031	100	55,8	44,2
Акмолинська	38386	11,53	38	62
Актюбінська	25485	7,65	54,2	45,8
Алматинська	6458	1,94	36,7	63,3
Атирауська	815	0,24	89,3	10,7
Жамбільська	5353	1,61	60,2	39,8
Західноказахська	11594	3,48	51,6	48,4
Карагандинська	49969	15,00	82,7	17,3
Кизилординська	430	0,13	80,5	19,5
Костанайська	84815	25,47	41,5	58,5
Алмати	11903	3,57	100	–
Астана	12783	3,84	100	–
Мангістауська	2212	0,66	97,7	2,3
Павлодарська	40145	12,05	63,5	36,5
Південноказахська	5788	1,74	74,4	25,6
Північноказахська	29817	8,95	24	76
Східноказахська	7078	2,13	65,3	34,7

Чисельність українців у розрізі областей Казахстану
за даними демографічного дослідження [159].

Область	2003	2004	2006	2007	2008	2009	2012	2014
Казахстан	480363	469397	448807	440507	431157	333031	313698	301346
Акмолинська	53304	52274	50122	49181	48043	38386	36227	34790
Актюбінська	39214	38227	36342	35693	35004	25485	24306	23515
Алматинська	11338	10905	10147	9813	9470	6458	5748	5250
Атирауська	1296	1262	1254	1256	1247	815	768	777
Зх.-Казахстанська	17205	16872	16195	15908	15572	11594	10793	10337
Жамбильська	6909	6283	5402	4969	4578	5353	4505	3978
Карагандинська	70452	68847	66152	65063	63763	49969	47060	45171
Костанайська	115378	113478	109249	107477	105288	84815	80884	78440
Кизилординська	629	618	572	538	518	430	373	338
Мангістауська	3658	3629	3488	3408	3347	2212	2139	2073
Пд.-Казахстанська	10658	10139	9213	8899	8531	5788	5025	4614
Павлодарська	54624	53375	51305	50490	49618	40145	37877	36395
Пн.-Казахстанська	42784	41713	39454	38601	37580	29817	27549	26093
Сх.-Казахстанська	13455	12952	11958	11615	11201	7078	5996	5303
Астана м. а.	19636	19423	19349	19316	19376	12783	13453	13736
Алмати м. а.	19823	19400	18605	18290	18021	11903	10995	10536

Чисельність українців у розрізі областей Казахстану
за даними демографічного дослідження [159].

Частка українців у населенні областей Казахстану [159].

Адміністративна одиниця	2003	2004	2006	2007	2008	2012	2014
Казахстан	3,23	3,14	2,95	2,86	2,77	1,88	1,76
Акмолинська	7,12	6,98	6,71	6,57	6,43	4,95	4,73
Актюбінська	5,87	5,69	5,29	5,13	4,97	3,09	2,91
Алматинська	0,73	0,69	0,63	0,61	0,58	0,30	0,26
Атирауська	0,29	0,28	0,27	0,26	0,25	0,14	0,14
Західно-Казахстанська	2,86	2,79	2,66	2,60	2,53	1,76	1,66
Жамбильська	0,71	0,64	0,54	0,49	0,45	0,43	0,37
Карагандинська	5,28	5,17	4,96	4,86	4,75	3,47	3,30
Костанайська	12,55	12,42	12,10	11,94	11,77	9,20	8,91
Кизилординська	0,10	0,10	0,09	0,09	0,08	0,05	0,05
Мангістауська	1,08	1,04	0,93	0,87	0,82	0,39	0,35
Південно-Казахстанська	0,50	0,47	0,41	0,39	0,37	0,19	0,17
Павлодарська	7,30	7,16	6,91	6,78	6,65	5,07	4,83
Північно-Казахстанська	6,27	6,18	5,95	5,84	5,75	4,72	4,53
Східно-Казахстанська	0,92	0,89	0,84	0,82	0,79	0,43	0,38
Астана	3,91	3,80	3,52	3,36	3,21	1,81	1,69
Алмати	1,73	1,65	1,49	1,42	1,36	0,76	0,70

Частка українців у розрізі областей Казахстану від всього їх загалу [159].

Адміністративна одиниця	2003	2004	2006	2007	2008	2012	2014
Казахстан	100	100	100	100	100	100	100
Акмолинська	11,10	11,14	11,17	11,16	11,14	11,55	11,54
Актюбінська	8,16	8,14	8,10	8,10	8,12	7,75	7,80
Алматинська	2,36	2,32	2,26	2,23	2,20	1,83	1,74
Атирауська	0,27	0,27	0,28	0,29	0,29	0,24	0,26
Західно-Казахстанська	3,58	3,59	3,61	3,61	3,61	3,44	3,43
Жамбильська	1,44	1,34	1,20	1,13	1,06	1,44	1,32
Карагандинська	14,67	14,67	14,74	14,77	14,79	15,00	14,99
Костанайська	24,02	24,18	24,34	24,40	24,42	25,78	26,03
Кизилординська	0,13	0,13	0,13	0,12	0,12	0,12	0,11
Мангістауська	0,76	0,77	0,78	0,77	0,78	0,68	0,69
Південно-Казахстанська	2,22	2,16	2,05	2,02	1,98	1,60	1,53
Павлодарська	11,37	11,37	11,43	11,46	11,51	12,07	12,08
Північно-Казахстанська	8,91	8,89	8,79	8,76	8,72	8,78	8,66
Східно-Казахстанська	2,80	2,76	2,66	2,64	2,60	1,91	1,76
Астана	4,09	4,14	4,31	4,38	4,49	4,29	4,56
Алмати	4,13	4,13	4,15	4,15	4,18	3,50	3,50

Порівняння динаміки чисельності українців у розрізі областей Казахстану
за переписом населення 2009 та демографічним дослідженням населення 2012 рр.

Область	К-сть українців за переписом 2009 р.	К-сть українців станом на початок 2012 р.	Частка від всієї чисельності українців		Зменшення відносно 2009 р.
			2009 р.	2012 р.	
Казахстан	333031	313698	100	100	-5,81
Акмолинська	38386	36227	11,53	11,55	-5,62
Актюбінська	25485	24306	7,65	7,75	-4,63
Алмати	11903	10995	3,57	3,50	-7,63
Алматинська	6458	5748	1,94	1,83	-10,99
Астана	12783	13453	3,84	4,29	5,24
Атирауська	815	768	0,24	0,24	-5,77
Жамбильська	5353	4505	1,61	1,44	-15,84
Західноказахська	11594	10793	3,48	3,44	-6,96
Карагандинська	49969	47060	15,00	15,00	-5,82
Кизилординська	430	373	0,13	0,12	-13,26
Костанайська	84815	80884	25,47	25,78	-4,63
Мангістауська	2212	2139	0,66	0,68	-3,30
Павлодарська	40145	37877	12,05	12,07	-5,65
Південноказахська	5788	5025	1,74	1,60	-13,18
Північноказахська	29817	27549	8,95	8,78	-7,61
Східноказахська	7078	5996	2,13	1,91	-15,29

Частка українців від всього населення в розрізі районів Казахстану
за переписом населення 2009 р. [107, 159].

Район, місто	Область	К-сть населення	К-сть українців	Частка від населення
1	2	3	4	5
Федоровський	Костанайська	27516	7 376	26,81
Успенський	Павлодарська	12890	2 827	21,93
Сарикольський	Костанайська	23671	4 376	18,49
Денисовський	Костанайська	21035	3 534	16,80
Камистинський	Костанайська	14831	2 149	14,49
Жаксинський	Акмолинська	20532	2 907	14,16
Тарановський	Костанайська	27923	3 926	14,06
Мартукський	Актюбінська	29591	4 145	14,01
Карабалікський	Костанайська	29846	4 106	13,76
Есільський	Акмолинська	26641	3 537	13,28
Алтинсаринський	Костанайська	15146	1 984	13,10
Карасуський	Костанайська	28322	3 549	12,53
Лисаковськ	Костанайська	40934	5 125	12,52
Тайіншинський	Пн-Казахська	48801	5 789	11,86
Щербактинський	Павлодарська	21349	2 507	11,74
Габіта Мусрепова	Пн-Казахська	44486	5 044	11,34
Каргалімський	Актюбінська	16560	1 838	11,10
Егіндікольський	Акмолинська	6444	693	10,75
Жаркаїнський	Акмолинська	15089	1 409	9,34
Аккаїнський	Пн-Казахська	21920	1 968	8,98
Атбосарський	Акмолинська	50225	4 428	8,82
Костанайський	Костанайська	68940	5 942	8,62
Ауліккольський	Костанайська	46471	3 849	8,28
Житикаринський	Костанайська	50660	4 188	8,27
Іртишський	Павлодарська	19459	1 528	7,85
Костанай	Костанайська	216390	16 771	7,75
Жамбільський	Пн-Казахська	23948	1 694	7,07
Павлодарський	Павлодарська	29222	2 061	7,05
Рудний	Костанайська	127547	8 853	6,94
Узункольський	Костанайська	24208	1 655	6,84
Астраханський	Акмолинська	25890	1 736	6,71
Шортандинський	Акмолинська	29214	1 948	6,67
Абайський	Карагандинська	53558	3 366	6,28
Бурлінський	Зх-Казахська	54667	3 406	6,23
Нурінський	Карагандинська	25033	1 498	5,98
Качирський	Павлодарська	21291	1 274	5,98
Тимирязевський	Пн-Казахська	13234	785	5,93
Аршалинський	Акмолинська	27302	1 614	5,91
Осакаровський	Карагандинська	33666	1 918	5,70
Наурумський	Костанайська	12747	719	5,64
м. Шахтинськ	Карагандинська	56355	3 142	5,58
Хобдинський	Актюбінська	19321	1 003	5,19
Алгінський	Актюбінська	38869	1 977	5,09
Мендикаринський	Костанайська	30833	1 566	5,08

1	2	3	4	5
Актогайський	Павлодарська	14030	702	5,00
Аккольський	Акмолинська	27555	1 352	4,91
Магжана Жумабаєва	Пн-Казахська	34958	1 685	4,82
Сарань	Карагандинська	51095	2 460	4,81
Шал акіна	Пн-Казахська	21541	1 026	4,76
Сатпаєв	Карагандинська	70017	3 326	4,75
Павлодар	Павлодарська	342435	16 271	4,75
Хромтауський	Актюбінська	40575	1 916	4,72
Буландинський	Акмолинська	34699	1 585	4,57
Ерейментауський	Акмолинська	30896	1 379	4,46
Аксу	Павлодарська	69008	3 039	4,40
Аїртауський	Пн-Казахська	42045	1 851	4,40
Екібастуз	Павлодарська	146441	6 416	4,38
Теміртау	Карагандинська	180579	7 353	4,07
Степногорськ	Акмолинська	66075	2 518	3,81
Сандиктауський	Акмолинська	20633	769	3,73
Железинський	Павлодарська	17197	640	3,72
Теректимський	Зх-Казахська	38635	1 432	3,71
Караганда	Карагандинська	475573	16 958	3,57
Бухар-Жирауський	Карагандинська	63249	2 167	3,43
Кокшетау	Акмолинська	149699	5 122	3,42
Чингірлауський	Зх-Казахська	15442	491	3,18
Акжарський	Пн-Казахська	18315	546	2,98
Актобе	Актюбінська	415783	12 244	2,94
Бурабайський	Акмолинська	74011	2 169	2,93
Жезкаган	Карагандинська	89537	2 581	2,88
Аркалик	Костанайська	40528	1 163	2,87
Петропавловськ	Пн-Казахська	204789	5 556	2,71
Кизилжарський	Пн-Казахська	44460	1 186	2,67
Зерендинський	Акмолинська	40148	1 049	2,61
Мамлютський	Пн-Казахська	20484	516	2,52
Цілиноградський	Акмолинська	59790	1 474	2,47
Зеленовський	Зх-Казахська	54567	1 349	2,47
Приозерськ	Карагандинська	13467	326	2,42
Есільський	Пн-Казахська	27043	606	2,24
район «Сариарка»	Астана	288088	6 266	2,18
Енбекшілдарськ	Акмолинська	16820	351	2,09
Коргалжинський	Акмолинська	9575	187	1,95
Астана		742918	13 543	1,82
район «Алмати»	Астана	361611	6 383	1,77
Каражал	Карагандинська	19235	327	1,70
Уаліхановський	Пн-Казахська	17574	297	1,69
Лебяжинський	Павлодарська	13972	215	1,54
Уральськ	Зх-Казахська	265864	3 902	1,47
Майський	Павлодарська	11974	166	1,39
Курчатов	Сх-Казахська	11310	144	1,27
Мугалмарський	Актюбінська	63345	753	1,19

1	2	3	4	5
Балхаш	Карагандинська	77096	909	1,18
Кордайський	Жамбільська	30414	357	1,17
Актау	Мангістауська	180360	2 051	1,14
Алмалинський	Алмати	195467	2 140	1,09
Бородулихинський	Сх-Казахська	38516	395	1,03
Айтебекінський	Актюбінська	25485	256	1,00
Капшагай	Алматинська	56047	512	0,91
Бостандикський	Алмати	281092	2 446	0,87
район «Есіль»	Астана	93219	804	0,86
Баянаульський	Павлодарська	27787	231	0,83
Медеуський	Алмати	173249	1 403	0,81
Безкарагайський	Сх-Казахська	21392	174	0,81
Турксибський	Алмати	188437	1 476	0,78
Шетський	Карагандинська	44999	353	0,78
Текелі	Алматинська	28924	223	0,77
Алмати		1450327	10 995	0,76
Ауезовський	Алмати	301598	2 226	0,74
Ільїнський	Алматинська	188014	1 373	0,73
Тараз	Жамбільська	326113	2 327	0,71
Шемокахінський	Сх-Казахська	47333	328	0,69
Глубоковський	Сх-Казахська	63551	424	0,67
Жетисуський	Алмати	141957	940	0,66
Усть-Каменогорськ	Сх-Казахська	321250	2 133	0,66
Жанааржинський	Карагандинська	31710	197	0,62
Зир'яновський	Сх-Казахська	35964	222	0,62
Ріддер	Сх-Казахська	57808	332	0,57
Уланський	Сх-Казахська	40312	230	0,57
Меркенський	Жамбільська	80051	405	0,51
Шимкент	Пд-Казахська	642602	3 217	0,50
Таскалинський	Зх-Казахська	17095	83	0,49
Ільтауський	Карагандинська	13687	60	0,44
Жармінський	Сх-Казахська	44038	185	0,42
Зир'яновськ	Сх-Казахська	38096	156	0,41
Темірський	Актюбінська	35726	137	0,38
Талдикорган	Алматинська	153541	576	0,38
Тюлькубаський	Пд-Казахська	103943	400	0,38
Талгарський	Алматинська	181510	650	0,36
Ескедіський	Алматинська	50273	164	0,33
Семей	Сх-Казахська	331478	1 084	0,33
Турара Рискулова	Жамбільська	64755	207	0,32
Жуалинський	Жамбільська	52123	168	0,32
Таласький	Жамбільська	51814	160	0,31
Енбекшиказах.	Алматинська	272714	813	0,30
Кербулакський	Алматинська	49108	148	0,30
Карасайський	Алматинська	269591	771	0,29
Жамбільський	Жамбільська	88872	257	0,29
Шуський	Жамбільська	95798	265	0,28

1	2	3	4	5
Актогайський	Карагандинська	18536	51	0,28
Атирау	Атирауська	263871	718	0,27
Амангельдинський	Костанайська	17288	47	0,27
Моїнкумський	Жамбільська	32122	85	0,26
Сарисуський	Жамбільська	42570	102	0,24
Алатау	Алмати	168527	364	0,22
Каратальський	Алматинська	47809	95	0,20
Кентау	Пд-Казахська	87221	172	0,20
Кохпектинський	Сх-Казахська	32204	64	0,20
Байзакський	Жамбільська	91344	172	0,19
Каркаралинський	Карагандинська	40672	68	0,17
Толібійський	Пд-Казахська	130227	208	0,16
Коксуський	Алматинська	39616	59	0,15
Аккікський	Зх-Казахська	41075	62	0,15
Балхаський	Алматинська	30273	42	0,14
Байконур	Кизилординська	37734	48	0,13
Шардаринський	Пд-Казахська	77525	93	0,12
Жамбільський	Алматинська	132009	148	0,11
Сиримський	Зх-Казахська	20868	20	0,10
Кизилорда	Кизилординська	246929	250	0,10
Сайрамський	Пд-Казахська	302675	317	0,10
Казталовський	Зх-Казахська	31493	27	0,09
Мактааральський	Пд-Казахська	294303	269	0,09
Арис	Пд-Казахська	66142	56	0,08
Панфіловський	Алматинська	117539	85	0,07
Жанібекський	Зх-Казахська	16512	11	0,07
Аягез	Сх-Казахська	37879	27	0,07
Алакольський	Алматинська	70355	45	0,06
Сариагашський	Пд-Казахська	295915	185	0,06
Урджарський	Сх-Казахська	81992	53	0,06
Молкарський	Актюбінська	44902	23	0,05
Акусський	Алматинська	39774	18	0,05
Махамбейський	Атирауська	31234	15	0,05
Чілійський	Кизилординська	77042	36	0,05
Тупкараганський	Мангістауська	22205	10	0,05
Курчумський	Сх-Казахська	29976	14	0,05
Саркандський	Алматинська	40967	17	0,04
Жангалінський	Зх-Казахська	23676	9	0,04
Джангельдинський	Костанайська	14653	6	0,04
Мунайлінський	Мангістауська	102242	43	0,04
Ордабасинський	Пд-Казахська	110906	39	0,04
Аягозький	Сх-Казахська	35955	15	0,04
Катонкарагайський	Сх-Казахська	28560	10	0,04
Байганінський	Актюбінська	22617	6	0,03
Іргізький	Актюбінська	14897	4	0,03
Макатський	Атирауська	29722	10	0,03
Сузакський	Пд-Казахська	55506	15	0,03

1	2	3	4	5
Уільський	Актюбінська	18678	4	0,02
Індерський	Атирауська	31209	7	0,02
Ісагайський	Атирауська	25647	5	0,02
Сирдаїрнський	Кизилординська	38990	9	0,02
Мангістауський	Мангістауська	32699	7	0,02
Каракіянський	Мангістауська	31340	6	0,02
Уйгурський	Алматинська	61904	9	0,01
Жилиойський	Атирауська	73972	9	0,01
Курмангазинський	Атирауська	56436	4	0,01
Каратобинський	Зх-Казахська	16456	1	0,01
Аральський	Кизилординська	73634	10	0,01
Жалагашський	Кизилординська	36365	5	0,01
Казалинський	Кизилординська	74411	5	0,01
Кармакшинський	Кизилординська	52160	4	0,01
Жанаозен	Мангістауська	122245	17	0,01
Бейнеуський	Мангістауська	54633	5	0,01
Туркістан	Пд-Казахська	239514	21	0,01
Бейдибека	Пд-Казахська	53998	7	0,01
Отрарський	Пд-Казахська	55585	4	0,01
Тарбагатайський	Сх-Казахська	44998	5	0,01
Райїмбекський	Алматинська	79394	0	0,00
Кизикогінський	Атирауська	30896	0	0,00
Бокейординський	Зх-Казахська	16200	0	0,00
Жанакорганський	Кизилординська	757227	6	0,00
Казигуртський	Пд-Казахська	1055461	23	0,00
Зайсанський	Сх-Казахська	37044	1	0,00
Абайський	Сх-Казахська	15403	0	0,00

Розселення українців у розрізі провінцій Канади за переписами населення поч. XXI ст.

Провінція	Рік перепису населення					
	2001		2006		2011	
	К-сть українців	Частка від всієї чисельності українців	К-сть українців	Частка від всієї чисельності українців	К-сть українців	Частка від всієї чисельності українців
1	2	3	4	5	6	7
Альберта	285725	26,7	332180	27,4	345410	27,6
Британська Колумбія	178885	16,7	197265	16,3	203585	16,3
Квебек	24030	2,2	31955	2,6	32245	2,6
Манітоба	157660	14,7	167175	13,8	174995	14
Нова Шотландія	6300	0,61	7500	0,6	8520	0,7
Нунавут	135	0,01	290	0,05	160	0,01
Нью-Брансуїк	1970	0,2	1970	0,2	3035	0,2
Ньюфаундленд і Лабрадор	585	0,05	945	0,08	885	0,07

Закінчення додатка Б.20

1	2	3	4	5	6	7
Онтаріо	290925	27,2	336355	27,8	342005	27,3
Острів Принца Едварда	320	0,03	780	0,06	855	0,06
Північно-Західні території	1270	0,1	1445	0,1	1250	0,1
Саскачеван	121740	11,4	129265	10,7	136415	10,9
Територія Юкон	1520	0,1	1620	0,1	1810	0,16
Канада	1071060	100	1209085	100	1251170	100

Додаток Б.21

Українці в найбільших містах Канади

Місто	Кількість українців	Частка українців від всього населення	Національність вказували:	
			як єдину	серед інших
1	2	3	4	5
Abbotsford	5945	8,1	855	5090
Brandon	5885	14,4	1615	4280
Bukley-Nechako	370	7,0	35	335
Burnabi	5835	2,9	1290	4540
Campbell River	1790	6,1	255	1535
Cape Breton	1610	1,5	280	1325
Capital	275	2,8	35	245
Cariboo	480	8,2	65	410
Castlegar	410	5,8	80	330
Central Okanagan	2210	7,7	390	1820
Central Saanich	705	4,5	140	565
Charlottetown	230	0,7	20	205
Chilliwack	4725	6,9	790	3935
Colchester	100	0,5	0	100
Coldstream	915	9,8	215	695
Columbia-Shuswap	365	4,7	80	285
Colwood	805	5,5	95	710
Comax	645	5,4	155	495
Comax-Strachcona	455	6,3	95	360
Comax-Strachcona	345	4,6	25	325
Conception by South	100	0,5	10	90
Coquitlam	4990	4,4	1075	3910
Corman Park	1035	12,4	305	730
Courtenay	1145	5,3	245	900
Cowichan Valley	435	5,8	80	390
Cranbrook	1450	8,0	325	1130
Dauphin	3075	39,7	1525	1550
Dawson Creek	485	4,4	45	440
Delta	4770	43,6	810	3960
East Hants	110	0,5	0	110
East Kootenay	490	8,4	75	410
East St. Paul	2890	33,0	770	2120

Продовження додатка Б.21

1	2	3	4	5
Esquimalt	770	4,6	100	670
Estevan	1355	13,6	225	1125
Flin-Flon (Part)	845	15,3	205	640
Fort St. John	1245	7,2	255	995
Fredericton	340	0,7	25	310
Gimli	1265	22,1	405	860
Greater Vanouer	240	36,9	45	190
Halifax	4030	1,1	555	3475
Hanover	795	6,7	160	630
Hope	375	6,1	70	305
Kamloops	6575	8,3	1110	6460
Kelowna	9365	8,9	2130	7230
Kimberley	290	4,8	80	210
Kings, Subd A	210	0,9	30	90
Kitimant	480	5,4	120	360
Ladysmith	280	3,7	60	220
Lake Country	795	8,3	175	625
Langford	1255	5,6	180	1080
Langley,CY	1395	6,0	325	1065
Langley,DM	3925	6,4	1000	4920
Lloydminster, CM	985	12,2	200	785
Macdonald,RM	790	14,0	160	625
Oak Bay	895	5,0	100	795
Okanagan-Simslkameen	280	4,7	90	185
Oromokto	130	1,5	30	100
Parksville	605	5,6	190	410
Place River,RDA	260	4,7	40	2220
Place River,C	390	6,1	90	305
Place River,D	465	8,0	80	385
Pentscton	2005	6,4	400	1600
Pitt Meadows	820	5,3	105	715
Oak Bay	895	5,0	100	795
Okanagan-Simslkameen	280	4,7	90	185
Oak Bay	895	5,0	100	795
Okanagan-Simslkameen	280	4,7	90	185
Oromokto	130	1,5	30	100
Parksville	605	5,6	190	410
Place River,RDA	260	4,7	40	2220
Place River,C	390	6,1	90	305
Place River,D	465	8,0	80	385
Pentscton	2005	6,4	400	1600
Pitt Meadows	820	5,3	105	715
Part Moody	815	4,7	195	620
Part Coquitlam	3165	6,1	580	2665
Part Moody	1595	5,8	210	1385
Partage la Prairie,CM	1775	14,7	375	1400
Partage la Prairie,RM	740	10,9	90	650

Продовження додатка Б.21

1	2	3	4	5
Poweel, River	725	5,7	135	595
Prince Albert	5040	15,1	1235	3800
Prince George	4925	7,0	810	4110
Prince Rupert	485	3,8	105	380
Qualicum Beach	440	5,3	130	310
Quesnel	720	7,8	150	575
Quispamsis	120	0,8	0	110
Regina	23440	13,2	5265	18170
Revelstoke	765	10,7	165	600
Richmond	4255	2,5	1090	3165
Ritchot	635	12,6	130	510
Rockwood	1345	19,1	245	1095
Rochestay	75	0,6	15	60
Saanich	4865	4,5	885	3980
Saint John	305	0,5	70	230
Salmon Arm	1310	8,4	160	1150
Saskatoon	34450	17,3	9470	24980
Sechelt	485	5,8	95	390
Selkirk	2105	23,3	565	1540
Sidney	490	4,5	85	400
Smithers	190	3,7	45	150
Sooke	390	4,0	65	330
Springfield	3160	24,4	865	2290
Squamish	540	3,6	70	475
St. Andrews	3305	29,1	860	2450
St. Clements	3060	31,5	875	2185
St. Johns	315	0,3	35	280
Stanley	205	3,2	45	165
Stlslsbach	1040	9,6	230	810
Summerland	655	6,1	170	485
Surrey	16050	4,1	3290	12760
Swift Current	895	5,0	170	720
Terrace	460	4,1	110	335
The Pas	780	14,1	155	630
Thompson	1335	10,0	300	1045
Toronto	61700	2,5	23335	38365
Trail	350	5,0	40	310
Tsinstikeptum	245	4,7	85	160
Vancouver	17510	3,1	3420	14085
Vernon	3575	10,2	805	2770
Viktorija	3285	4,4	650	2635
View Royal	555	6,4	85	160
West Vancouver	1460	3,5	360	1095
Weyburn	995	10,9	135	860
Whistler	370	4,0	55	315
White Rock	1360	7,5	325	1035
Whitehouse	1275	6,3	190	1085

Закінчення додатка Б.21

1	2	3	4	5
Williams Lake	430	4,1	60	375
Winkeer	335	3,8	70	265
Winnipeg	96255	15,4	26440	69815
Yellowknife	980	5,3	130	850
Yorkton	5170	35,1	2240	2930

Додаток Б.22

Динаміка чисельності українців у розрізі областей Киргизстану за переписами населення 1999 та 2009 рр. [236, с. 91–100].

Область	Чисельність українців, осіб		Частка українців у населенні		2009 у відсотках до 1999
	1999	2009	1999	2009	
Киргизстан	50442	21924	1,0	0,4	43,5
міське населення	27900	12203	1,7	0,7	43,7
сільське населення	22542	9721	0,7	0,3	43,1
Джалал-Абадська	2463	789	0,3	0,1	32,0
міське населення	1936	602	1,0	0,3	31,1
сільське населення	527	187	0,1	0,0	35,5
Іссик-Кульська	2772	1170	0,6	0,3	42,2
міське населення	1541	619	1,2	0,5	40,2
сільське населення	1231	551	0,4	0,2	44,8
Таласька	1387	500	0,7	0,2	36,0
міське населення	661	240	2,0	0,7	36,3
сільське населення	726	260	0,4	0,1	35,8
Чуйська	25713	10850	3,3	1,4	42,2
міське населення	6034	2245	3,6	1,6	37,2
сільське населення	19679	8605	3,3	1,3	43,7
м. Бішкек	16125	7987	2,1	1,0	49,5
міське населення	16074	7963	2,1	1,0	49,5
сільське населення	51	24	1,2	0,6	47,1
м. Ош*	1093	383	0,5	0,2	35,0
міське населення	1067	379	0,5	0,2	35,5
сільське населення	26	4	0,1	0,0	15,4

*– в 2003 р. м. Ош виведене зі складу Ошської області як самостійна адміністративно-територіальна одиниця з статусом міста республіканського значення

Додаток Б.23

Розселення українців у розрізі областей Киргизстану за переписом 2009 р.

Область	К-сть українців	К-сть чол.	К-сть жін.	Частка від всієї чисельності українців
1	2	3	4	5
Киргизстан	21924	9049	12875	100
Баткенська	96	35	61	0,44
Джалал-Абадська	789	332	457	3,60
Іссик-Кульська	1170	492	678	5,34
м. Бішкек	7987	3208	4779	36,43

Закінчення додатка Б.23

1	2	3	4	5
м. Ош	383	129	254	1,75
Наринська	23	9	14	0,10
Ошська	126	49	77	0,57
Таласька	500	213	287	2,28
Чуйська	10850	4582	6268	49,49

Додаток Б.24

Українське міське населення у розрізі областей Киргизстану
за переписом населення 2009 р. [236, с. 91–100].

Область	Міське нас.	Чол.	Жін.	Частка від всього укр. нас.	Частка чол.	Частка жін.
Киргизстан	12203	4849	7354	55,66	39,74	60,26
Баткенська	87	34	53	90,63	39,08	60,92
Джалал-Абадська	602	249	353	76,30	41,36	58,64
Іссик-Кульська	619	241	378	52,91	38,93	61,07
м. Бішкек	7963	3198	4765	99,70	40,16	59,84
м. Ош	379	128	251	98,96	33,77	66,23
Наринська	15	7	8	65,22	46,67	53,33
Ошська	53	21	32	42,06	39,62	60,38
Таласька	240	95	145	48,00	39,58	60,42
Чуйська	2245	876	1369	20,69	39,02	60,98

Додаток Б.25

Українське сільське населення у розрізі областей Киргизстану
за переписом населення 2009 р. [237, с. 91–100].

Область	Сільське нас. (чол. і жін.)	Сільське нас. чол.	Сільське нас. жін.	Частка від всього укр. нас.	Частка від укр. чол. нас.	Частка від укр. жін. нас.
Киргизстан	9721	4200	5521	44,34	46,41	42,89
Баткенська	9	1	8	9,37	11,11	88,89
Джалал-Абадська	187	83	104	23,70	44,39	55,61
Іссик-Кульська	551	251	300	47,09	45,55	54,45
Наринська	8	2	6	34,78	25,00	75,00
Ошська	73	28	45	57,94	38,36	61,64
Таласька	260	118	142	52,00	45,38	54,62
Чушська	8605	3706	4899	79,31	43,07	56,93
м. Бішкек	24	10	14	0,30	41,67	58,33
м. Ош	4	1	3	1,04	25,00	75,00

Додаток Б.26

Чисельність українців у розрізі країв Латвії за переписом населення 2011 р.

Край, регіон, місто	К-сть українців	К-сть чоловіків	К-сть жінок	Частка чоловіків	Частка жінок	Частка від всієї чисельності українців
1	2	3	4	5	6	7
Латвія	45798	21860	23938	47,73	52,27	100

1	2	3	4	5	6	7
Ризький	22737	10562	12175	46,45	53,55	49,65
Pierīga reģions	6408	3056	3352	47,69	52,31	13,99
Ліфляндія	1762	943	819	53,52	46,48	3,85
Курляндія	6709	3374	3335	50,29	49,71	14,65
Семигалія	4337	2150	2187	49,57	50,43	9,47
Латгалія	3845	1775	2020	46,16	52,54	8,40
Рига	22737	10562	121	46,45	0,53	49,65
Даугавпілс	1795	821	974	45,74	54,26	3,92
Єлгава	1424	660	764	46,35	53,65	3,11
Єкабпілс	406	203	203	50,00	50,00	0,89
Юрмала	1176	543	633	46,17	53,83	2,57
Лієпая	3616	1785	1831	49,36	50,64	7,90
Резекне	378	161	217	42,59	57,41	0,83
Валмієра	193	92	101	47,67	52,33	0,42
Вентспілс	1693	856	837	50,56	49,44	3,70
Аглонський	29	15	14	51,72	48,28	0,06
Аджайський	199	97	102	48,74	51,26	0,43
Айзкраульський	175	79	96	45,14	54,86	0,38
Айзпутський	66	33	33	50,00	50,00	0,14
Акністський	20	12	8	60,00	40,00	0,04
Алксненський	181	102	79	56,35	43,65	0,40
Алойський	50	33	17	66,00	34,00	0,11
Алсунгський	6	4	2	66,67	33,33	0,01
Аматський	42	28	14	66,67	33,33	0,09
Апський	35	20	15	57,14	42,86	0,08
Ауцський	83	50	33	60,24	39,76	0,18
Бабітський	188	79	109	42,02	57,98	0,41
Балвський	84	46	38	54,76	45,24	0,18
Балдонський	33	15	18	45,45	54,55	0,07
Балтінавський	7	3	4	42,86	57,14	0,02
Бауський	551	271	280	49,18	50,82	1,20
Беверінський	11	6	5	54,55	45,45	0,02
Броценський	95	51	44	53,68	46,32	0,21
Буртнієкський	115	115	73	100,00	63,48	0,25
Вайньодський	35	21	14	60,00	40,00	0,08
Валкський	195	114	81	58,46	41,54	0,43
Вараклянський	22	12	10	54,55	45,45	0,05
Варкавський	10	5	5	50,00	50,00	0,02
Вацпієбалгський	21	14	7	66,67	33,33	0,05
Вентспілський	162	90	72	55,56	44,44	0,35
Вецумнієкський	109	63	46	57,80	42,20	0,24
Вієсітський	28	16	12	57,14	42,86	0,06
Вілякський	65	26	39	40,00	60,00	0,14
Вілянський	35	19	16	54,29	45,71	0,08

1	2	3	4	5	6	7
Гаркалинський	149	88	61	59,06	40,94	0,33
Гробтський	100	54	46	54,00	46,00	0,22
Гулбенський	180	106	74	58,89	41,11	0,39
Дагдський	75	34	41	45,33	54,67	0,16
Даугаспільський	322	178	144	55,28	44,72	0,70
Добельський	403	187	216	46,40	53,60	0,88
Дундагський	28	18	10	64,29	35,71	0,06
Дурбський	24	12	12	50,00	50,00	0,05
Енгурський	73	38	35	52,05	47,95	0,16
Ергльський	10	8	2	80,00	20,00	0,02
Єкабпільський	42	24	18	57,14	42,86	0,09
Єлгавський	431	223	208	51,74	48,26	0,94
Зілупський	53	24	29	45,28	54,72	0,12
Ієцавський	172	99	73	57,56	42,44	0,38
Ікшкільський	66	25	41	37,88	62,12	0,14
Ілукстський	56	29	27	51,79	48,21	0,12
Інгулканський	251	112	139	44,62	55,38	0,55
Кандавський	61	34	27	55,74	44,26	0,13
Карнавський	162	83	79	51,23	48,77	0,35
Карсавський	52	29	23	55,77	44,23	0,11
Кегумський	83	43	40	51,81	48,19	0,18
Кекавський	350	177	173	50,57	49,43	0,76
Кокненський	36	19	17	52,78	47,22	0,08
Коценський	34	12	22	35,29	64,71	0,07
Краславський	224	87	137	38,84	61,16	0,49
Крімулдський	31	17	14	54,84	45,16	0,07
Крустпільський	36	25	11	69,44	30,56	0,08
Кулдзький	201	106	95	52,74	47,26	0,44
Ліванський	121	56	65	46,28	53,72	0,26
Лігатненський	26	12	14	46,15	53,85	0,06
Ліелвардський	109	49	60	44,95	55,05	0,24
Лімбазький	184	102	82	55,43	44,57	0,40
Лубанський	4	2	2	50,00	50,00	0,01
Лудзенський	174	82	92	47,13	52,87	0,38
Мадонський	178	98	80	55,06	44,94	0,39
Мазсалацький	31	16	15	51,61	48,39	0,07
Малпільський	51	25	26	49,02	50,98	0,11
Марупський	316	155	161	49,05	50,95	0,69
Мерсрагський	3	2	1	66,67	33,33	0,01
Наукшенський	28	15	13	53,57	46,43	0,06
Неретський	24	15	9	62,50	37,50	0,05
Ніцький	19	12	7	63,16	36,84	0,04
Огрський	427	200	227	46,84	53,16	0,93

1	2	3	4	5	6	7
Озолнієський	140	69	71	49,29	50,71	0,31
Олайнський	625	281	344	44,96	55,04	1,36
Павілстокський	33	20	13	60,61	39,39	0,07
Паргауський	17	10	7	58,82	41,18	0,04
Плявінський	56	31	25	55,36	44,64	0,12
Прейльський	69	22	47	31,88	68,12	0,15
Прієкулянський	105	44	61	41,90	58,10	0,23
Прієкульський	111	43	68	38,74	61,26	0,24
Раунський	20	9	11	45,00	55,00	0,04
Резекненський	209	96	113	45,93	54,07	0,46
Рієбтський	42	16	26	38,10	61,90	0,09
Ройський	25	14	11	56,00	44,00	0,05
Ропажський	127	70	57	55,12	44,88	0,28
Ругайський	14	9	5	64,29	35,71	0,03
Руїнеський	50	21	29	42,00	58,00	0,11
Рундальський	68	35	33	51,47	48,53	0,15
Руцавський	10	6	4	60,00	40,00	0,02
Саласпінський	712	313	399	43,96	56,04	1,55
Салацгрівський	120	65	55	54,17	45,83	0,26
Салдуський	235	116	119	49,36	50,64	0,51
Салський	20	9	11	45,00	55,00	0,04
Саулкрастський	67	34	33	50,75	49,25	0,15
Сейський	27	17	10	62,96	37,04	0,06
Сігулдський	144	63	81	43,75	56,25	0,31
Скріверський	31	15	16	48,39	51,61	0,07
Скрундський	59	32	27	54,24	45,76	0,13
Смілтенський	56	33	23	58,93	41,07	0,12
Стопінський	249	126	123	50,60	49,40	0,54
Стренчський	37	18	19	48,65	51,35	0,08
Талсінський	188	99	89	52,66	47,34	0,41
Терветський	20	12	8	60,00	40,00	0,04
Тукумський	373	170	203	45,58	54,42	0,81
Цесванський	8	3	5	37,50	62,50	0,02
Цесіський	135	60	75	44,44	55,56	0,29
Цілбський	31	17	14	54,84	45,16	0,07
Яун'елгавський	62	33	29	53,23	46,77	0,14
Яунпієбалгський	28	15	13	53,57	46,43	0,06
Яунпілський	5	2	3	40,00	60,00	0,01

Розселення українців у розрізі повітів Литви за переписами населення 2001 та 2011 рр. [20].

Повіт	Рік перепису		Частка від населення (2011 р.)	Частка від всієї чисельності українців
	2001	2011		
Литва	22488	16423	0,54	100
Алітуський	393	275	0,17	5,18
Вільнюський	9055	6997	0,86	26,63
Каунаський	3088	2075	0,34	19,99
Клайпедський	5024	3542	1,04	11,14
Маріямпольський	247	181	0,11	5,31
Паневежинський	816	601	0,24	8,23
Таурагський	106	133	0,12	3,62
Тельшайський	349	242	0,16	5,00
Утенський	1982	1452	0,96	4,99
Шяуляйський	1429	925	0,31	9,91

Рівень урбанізації українців у розрізі повітів Литви за переписом населення 2011 р. [20].

Повіт	К-сть українців	Міське населення	Рівень урбанізації
Литва	16423	14110	85,9
Алітуський	275	188	68,36
Вільнюський	6997	6079	86,88
Каунаський	2075	1636	78,84
Клайпедський	3542	3316	93,62
Маріямпольський	181	93	51,38
Паневежинський	601	352	58,57
Таурагський	133	69	51,88
Тельшайський	242	188	77,69
Утенський	1452	1274	87,74
Шяуляйський	925	732	79,14

Абсолютні та відносні зміни чисельності українців у Литві в розрізі повітів за переписами населення 2001 та 2011 рр. [20].

Адміністративна одиниця	Рік перепису		Абсолютні зміни в пор. з 2001 р.	Відносні зміни в пор. з 2001 р.
	2001	2011		
1	2	3	4	5
Литва	22488	16647	-5841	-25,97
Алітуський повіт	393	275	-118	-30,03
Алітус	139	98	-41	-29,50
Алітуський	44	30	-14	-31,82
Друскінінкай	123	83	-40	-32,52
Лаздіяйський	25	21	-4	-16,00
Варенський	62	43	-19	-30,65
Вільнюський повіт	9055	6997	-2058	-22,73
Вільнюс	7159	5338	-1821	-25,44
Вільнюський	619	623	4	0,65

1	2	3	4	5
Тракайський	255	218	-37	-14,51
Укмергський	190	129	-61	-32,11
Шальчинінкський	253	226	-27	-10,67
Шванченінський	230	181	-49	-21,30
Ширвінтоський	73	64	-9	-12,33
Електренайський	276	218	-58	-21,01
Каунаський повіт	3088	2075	-1013	-32,80
Каунас	1906	1231	-675	-35,41
Бірштонас	11	...	...	...
Кайшядорський	104	79	-25	-24,04
Каунаський	223	166	-57	-25,56
Кедайнянський	236	150	-86	-36,44
Пренайський	55	56	1	1,82
Расейнянський	42	...	...	...
Клайпедський повіт	5024	3542	-1482	-29,50
Клайпеда	4652	3120	-1532	-32,93
Нерінга	17	10	-7	-41,18
Паланга	104	96	-8	-7,69
Клайпедський	94	186	92	97,87
Кретінгський	58	50	-8	-13,79
Скуодарський	12	...	...	...
Шилуетський	87	...	...	...
Маріямпольський повіт	247	181	-66	-26,72
Калварія	16	11	-5	-31,25
Казлу-Руда	36	25	-11	-30,56
Маріямполь	113	87	-26	-23,01
Вилкавишський	46	31	-15	-32,61
Шакайський	36	27	-9	-25,00
Паневежинський повіт	816	601	-215	-26,35
Паневежис	427	303	-124	-29,04
Біржайський	62	44	-18	-29,03
Купишкський	49	39	-10	-20,41
Паневежський	98	88	-10	-10,20
Пасвальський	61	38	-23	-37,70
Рокішський	119	89	-30	-25,21
Таурагський повіт	185	133	-52	-28,11
Пагегяй	17	...	....	...
Таурагський	106	87	-19	-17,92
Шилальський	9	...	...	...
Юрбакський	53	30	-23	-43,40
Тельшайський повіт	349	242	-107	-30,66
Ретава	9	12	3	33,33
Тяльшанський	73	54	-19	-26,03
Мажекайський	186	134	-52	-27,96
Плунгенський	81	42	-39	-48,15
Утенський повіт	1982	1452	-530	-26,74
Анікшайський	55	41	-14	-25,45

Зарасайський	91	64	-27	-29,67
Ігналінський	117	89	-28	-23,93
Молетайський	32	22	-10	-31,25
Утенський	104	78	-26	-25,00
м. Висагінас	1583	1158	-425	-26,85
Шяуляйський повіт	1429	925	-504	-35,27
м. Шяуляй	875	547	-328	-37,49
Шяуляйський	113	68	-45	-39,82
Акмянеський	129	90	-39	-30,23
Йонішкінський	60	40	-20	-33,33
Кельменський	21	16	-5	-23,81
Пакруоїський	70	42	-28	-40,00
Радвилішський	161	122	-39	-24,22

Українці та особи народжені в Україні за наявності українського громадянства в розрізі повітів Литви за переписами населення 2001 та 2011 рр. [20].

Адміністративна одиниця	Рік перепису		Мають українське громадянство	Особі народжені в Україні
	2001	2011		
1	2	3	4	5
Литва	22488	16647	2067	16647
Алітуський повіт	393	275	44	327
Алітус	139	98	16	117
Алітуський	44	30	...	49
Друскінінкай	123	83	...	95
Лаздіяйський	25	21	0	20
Варенський	62	43	11	46
Вільнюський повіт	9055	6997	640	6194
Вільнюс	7159	5338	19	202
Вільнюський	619	623	18	181
Тракайський	255	218	...	55
Укмергський	190	129	16	178
Шальчінінкський	253	226	27	206
Шванченінський	230	181	...	148
Ширвінтоський	73	64	484	4705
Електренайський	276	218	53	519
Каунаський повіт	3088	2075	308	2187
Каунас	1906	1231	0	
Бірштонас	11	...	40	359
Кайшядорський	104	79	...	85
Каунаський	223	166	162	1227
Кедайнянський	236	150	59	205
Пренайський	55	56	14	181
Расейнянський	42	...	13	66
Клайпедський повіт	5024	3542	585	4049
Клайпеда	4652	3120	524	3554
Нерінга	17	10	...	227
Паланга	104	96	11	66

1	2	3	4	5
Клайпедський	94	186	...	14
Кретінгський	58	50	...	88
Скуодарський	12	...	...	12
Шилуетський	87	...	10	88
Маріямпольський повіт	247	181	42	233
Калварія	16	11	...	14
Казлу-Руда	36	25	...	35
Маріямполь	113	87	25	117
Вилкавишський	46	31	...	30
Шакайський	36	27	...	37
Паневежинський повіт	816	601	90	720
Паневежис	427	303	...	67
Біржайський	62	44	...	47
Купишкський	49	39	46	359
Паневежський	98	88	15	111
Пасвальський	61	38	...	46
Рокішський	119	89	...	90
Таурагський повіт	185	133	...	171
Пагегяй	17	...	...	41
Таурагський	106	87	0	18
Шилалський	9	...	...	11
Юрбакський	53	30	10	101
Тельшійський повіт	349	242	...	285
Ретава	9	12	...	159
Тяльшанський	73	54	0	57
Мажекайський	186	134	...	11
Плунгенський	81	42	10	58
Утенський повіт	1982	1452	186	1486
Анікщяйський	55	41	...	60
Зарасайський	91	64	...	88
Ігналінський	117	89	...	34
Молетайський	32	22	14	87
Утенський	104	78	151	1121
Висагінас	1583	1158	...	96
Шяуляйський повіт	1429	925	122	995
Шяуляй	875	547	10	94
Шяуляйський	113	68	...	48
Акмянеський	129	90	...	22
Йонішкінський	60	40	...	37
Кельменський	21	16	16	129
Пакруоїський	70	42	77	584
Радвилішський	161	122	...	81

... – дані відсутні

Розселення українців по містах Литви по містах за переписом населення 2011 р. [20].

Місто	Повіт	Всього українців	Частка від чисельності українців, які проживають у містах
1	2	3	4
Всього по містах		14110	100
Вільнюс	Вільнюський	5212	36,94
Каунас	Каунаський	1231	8,72
Клайпеда	Клайпедський	3120	22,11
Шауляй	Шауляйський	547	3,88
Паневежис	Паневежиський	303	2,15
Алітус	Алітуський	98	0,69
Маріямполе	Маріямпольський	67	0,47
Мажейкяй	Тельшянський	121	0,86
Йонава	Каунаський	255	1,81
Утена	Утенський	50	0,35
Кедайняй	Каунаський	107	0,76
Тельше	Тельшанський	35	0,25
Таураге	Таурагський	59	0,42
Укмерге	Вільнюський	97	0,69
Висагінас	Утенський	1154	8,18
Плунге	Тельшійський	32	0,23
Кретінга	Клайпедський	24	0,17
Шилуте	Клайпедський	44	0,31
Радзівілскіс	Шауляйський	87	0,62
Паланга	Клайпедський	96	0,68
Гаргджай	Клайпедський	22	0,16
Друскінкай	Алітуський	69	0,49
Рокишкіс	Паневежиський	35	0,25
Біржай	Паневежиський	14	0,10
Електренай	Вільнюський	173	1,23
Курсенай	Шауляйський	18	0,13
Вилкавишкіс	Маріямпольський	10	0,07
Юрбакас	Тауразький	10	0,07
Расейняй	Каунаський	16	0,11
Лентваріс	Вільнюський	114	0,81
Грігішкес	Вільнюський	125	0,89
Анікщяй	Утенський	12	0,09
Йонішкіс	Шауляйський	11	0,08
Пренай	Каунаський	27	0,19
Науйої-Акмяне	Шауляйський	69	0,49
Варена	Алітуський	21	0,15
Зарасай	Утенський	31	0,22
Казлу-Руда	Маріямпольський	16	0,11
Ширвінтос	Вільнюський	22	0,16
Шачинінкай	Вільнюський	66	0,47
Ігналіна	Утенський	27	0,19
Пабраде	Вільнюський	70	0,50
Швенчеленяй	Вільнюський	39	0,28
Неменчине	Вільнюський	43	0,30

Закінчення додатка Б.31

1	2	3	4
Швянченіс	Вільнюський	24	0,17
Тракай	Вільнюський	31	0,22
Вевіс	Вільнюський	30	0,21
Ейшишкес	Вільнюський	17	0,12
Нярінга	Клайпедський	10	0,07
Рудішкес	Вільнюський	16	0,11

Додаток Б.32

Частка українців від всього населення у розрізі районів Молдови
за переписом населення 2004 р. [4].

Район	К-сть українців	Частка українців у населенні
Молдова	282406	8,4
Окницький	17351	30,7
Бріченський	19939	25,6
Бельці	30288	23,7
Ришканський	15632	22,5
Єдінецький	16084	19,8
Глоденський	11918	19,5
Дондушенський	5893	12,7
Фалештський	10711	11,9
Дрокійський	9849	11,3
Сінжерейський	8456	9,7
Флорештський	8023	9,0
Кишинів	58945	8,3
Аненій-Нойський	6526	8,0
Унгенський	7743	7,0
Бесарабська	1948	6,7
Кагульський	7842	6,6
Тараклійський	2646	6,1
Чімішлійський	3376	5,5
Гинчештський	6218	5,2
Сорочанський	4752	5,0
Оргейський	4520	3,9
Каларашський	2799	3,7
Кріуленський	2692	3,7
Резінський	1691	3,5
А.Т.У. Гагаузія	4919	3,2
Штефанводський	2182	3,1
Каушенський	2469	2,7
Солданештський	1055	2,5
Леовський	1245	2,4
Кантемірський	969	1,6
Дубоссарський	521	1,5
Теленештський	879	1,3
Яловенський	1117	1,1
Страшенський	985	1,1
Ніспоренський	223	0,3

Розселення українців у розрізі районів Придністровської Молдовської Республіки
за переписом населення 2004 р. [37].

Район, місто, село	Всього	К-сть українців	Частка від всього населення	Частка від всієї чисельності українців
ПМР	555347	160069	28,82	100
м. Бендери	97027	17348	17,88	17,47
Тираспольська міська рада	159163	52481	32,97	28,66
м. Дністровськ	12382	3390	27,38	2,23
м. Тирасполь	144199	48420	33,58	25,97
Григоріопольський район	48000	8333	17,36	8,64
м. Григоріополь	10252	1666	16,25	1,85
Дубосарський район	37449	10594	28,29	6,74
м. Дубосари	23650	8062	34,09	4,26
Каменський район	27284	11610	42,55	4,91
м. Каменка	10323	3476	33,67	1,86
Рибницький район	82699	37554	45,41	14,89
м. Рибниця	53648	24898	46,41	9,66
Слободзейський район	95742	20772	21,70	17,24
м. Слободзея	16062	1696	10,56	2,89

Частка українців, що проживають в містах та районах ПМР за переписом 2004 р. [37].

Район	К-сть українців	Міське населення	Частка міських жителів
ПМР	160069	113017	70,60
Григоріопольський	8333	1666	19,99
Дубоссарський	10594	8062	76,10
Каменський	11610	3476	29,94
Рибницький	37554	24898	66,30
Слободзейський	20772	1696	8,16

Частка українців у міському населенні в розрізі жудеців Молдови
за переписом населення 2004 р. [4, 37].

Район	Частка від міського населення	Частка від всього міського населення по найбільших населених пунктах
1	2	3
Бріченський	44,3	Брічень – 44,3, Ліпкань – 37,3
Окніцький	39,6	Фрунза – 52,0, Отачі – 44,7, Окніца – 33,1
Ришканський	28,9	Ришкань – 29,8, Костешть – 24,3
Глоденський	27,7	Глодень – 27,7
Аненій-Нойський	25,5	Аненій-Ной – 25,5
Дондушенський	21,0	Дондушень – 21,0
Єдінецький	19,4	Купчінь – 24,1, Єдінець – 17,2
Фалештьський	16,3	Фалешті – 16,3
Бессарабський	15,7	Бессарабка – 15,7
Дрокійський	15,7	Дрокія – 15,7

1	2	3
Кагульський	11,0	Кагул – 11,0
Флорештський	10,4	Гіндешть – 12,9, Флорешть – 10,1, Маркулешть – 9,9
м. Кишинів	8,8	Ватра – 9,6, Кишинів – 9,2, Крікова – 8,0, Вадул-луй-Вода – 7,7, Кодри – 5,6, Дурлешть – 3,7
Сороківський	8,6	Сороки – 8,6
Резінський	8,5	Резіна – 8,5
Синжерейський	8,4	Біруїнца – 20,2, Синжерей – 5,5
Унгенський	7,4	Унгені – 7,7, Корнешть – 3,8
Штефан-Водський	7,1	Штефан-Вода – 7,1
Кріуленський	5,9	Кріулень – 5,9
А.Т.У. Гагаузія	5,0	Вулканешть – 5,5, Чадир-Лунга – 4,9, Комрат – 4,8
Гинчештський	4,7	Гинчешть – 4,7
Каушенський	4,5	Каушень – 5,4
Чімішлійський	4,4	Чімішлія – 4,4
Кантемірський	4,0	Кантемір – 4,0
Шолданештський	3,7	Шолданешть – 3,7
Оргіївський	3,6	Оргіїв – 3,6
Тараклійський	3,4	Тараклія – 3,4
Каларашський	3,2	Калараш – 3,2
Леовський	3,2	Яргара – 4,1, Леова – 2,8
Теленештський	3,0	Теленешть – 3,0
Страшенський	2,9	Буковац – 5,6, Страшень – 2,7
Яловенський	2,9	Яловень – 2,9
Ніспоренський	0,7	Ніспорень – 0,7

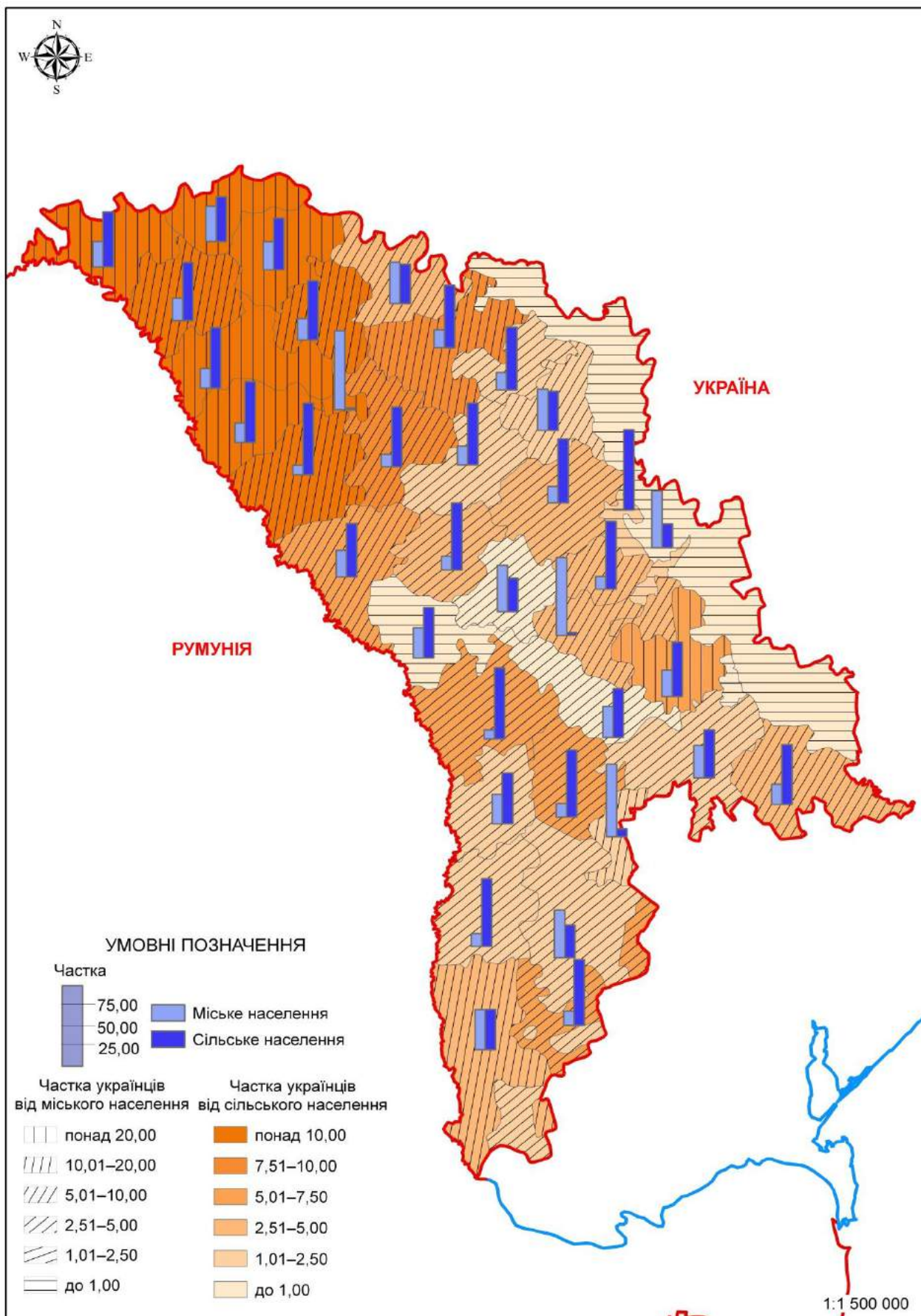
Частка українців у сільському населенні в розрізі районів Молдови за переписом 2004 р.

Жудець	Частка	Частка від всього населення по населених пунктах
1	2	3
Окніцький	26,1	Кодрень – 93,6%, Унгурь – 92,5%, Каларашівка – 90,7%, Волчинець – 87,2%, Наславчя – 85,7%, Березівка – 84,8%, Ружниця – 67,6%, Корестеуць – 67,1%, Бірладень – 65,0%, Паустовка – 14,2%;
Бріченський	21,4	Грозниця – 93,2%, Слобозія-Ширеуць – 92,2%, Халахора-де-Сус – 91,8%, Медвежа – 89,6%, Гримешть – 89,3%, Михайлень – 87,3%, Берлінці – 87,0%, Галахора-де-Жос – 82,2%, Богданешті – 80,7%, Каракушань Новий – 85,0%, Балкауць – 79,8%, Безеда – 77,7%, Трестиянь – 58,4%, Маркауць – 41,6%;
Ришканський	21,0	Рамазан – 90,0%, Малиновське – 89,2%, Ушурей – 87,8%, Баланул-Ноу – 86,5%, Василеуць – 84,0%, Чапарія – 83,7%, Лупарія – 83,5%, Чубара – 82,3%, Ракарія – 81,1%, Свердіак – 79,9%, Пескауць – 79,5%, Булхак – 76,7%, Ніхорені – 72,4%, Проскурені – 70,3%, Александрешть – 52,2%, Дурітоар'я Нова – 30,7%, Саптебані – 28,7%, Гринауць – 11,3%, Реча – 4,3%;

1	2	3
Єдінецький	19,9	Хинкауць – 94,1%, Братушень Ной – 86,5%, Столнічень – 85,4%, Пояна – 81,9%, Констянтинівка – 79,5%, Братушень – 74,6%, Голень – 70,5%, Софрінкані – 65,2%, Алексіївка – 61,8%, Рингачі – 59,1%, Куконешті Ной – 51,3%, Гаспар – 27,6%, Тірнова – 13,8%, Кетрошика-Веке – 9,9%, Ханкауць – 6,7%;
Глоденський	17,9	Ніколаївка – 91,4%, Дану – 83,8%, Фундурий-Ной – 81,9%, Яблоана – 50,5%, Кухнешті – 6,4%;
м. Бельці	12,7	Садове – 43,6%;
Фалештський	11,0	Белеуць – 83,5%, Комаровка – 83,0%, Наталівка – 82,1%, Поповка – 81,3%, Помпа – 78,4%, Молдаванка – 78,0%, Чолаку-Ноу – 77,8%, Логофтені – 73,1%, Цапок – 71,4%, Чулук – 70,6%, Сочий Новий – 67,5%, Суворовка – 63,7%, Фагадау – 57,4%, Катранік – 54,7%, Хітрешть – 51,6%, Нова Обрежа – 47,1%, Ішкалу – 46,6%, Єгоровка – 10,3%, Раутель – 6,0%;
Дондушеньський	10,5	Мошана – 93,4%, Єлизаветівка – 83,4%, Боросені – 77,5%, Брайкау – 61,0%, Кодреній Новий – 50,3%, Тірнова – 11,8%;
Дрокійський	10,3	Капаївка – 81,0%, Баронча Нова – 79,7%, Шальвірій-Ноу – 77,0%, Баронча – 74,9%, Первомайське – 74,2%, Котова – 15,5%;
Синжерейський	10,0	Михайлівка – 87,8%, Таура-Веке – 84,5%, Слобозіна-Кишкарень – 76,5%, Ніколаївка – 72,1%, Цамбула – 71,7%, Петропавловка – 71,4%, Бережень – 63,0%, Клішкауць – 57,6%, Григорівка – 55,5%, Коада-Язулуй – 53,0%, Октябріске – 51,9%, Добродія Нова – 46,0%, Валя-Норокулуй – 23,9%, Александрень – 17,8%, Марінешть – 12,3%, Синжерей Новий – 10,6 %;
Флорештський	8,6	Майське – 77,2%, Ніколаївка – 75,6%, Іллічівка – 76,3%, Іванівка – 74,8%, Проданешті – 60,8%, Зарожань – 60,4%, Александрівка – 59,4%, Алексіївка – 53,3%, Куніці – 30,4%;
Тараклійський	7,4	Мусаїту – 70,3%, Чумай – 30,5%, Виноградівка – 27,3%, Будай – 19,2%;
Унгенський	6,8	Буздуганій-де-Сус – 69,0%, Агрономівка – 65,3%, Мореній-Ной – 63,8%, Зозулені Ной – 62,9%, Булхак – 66,8%, Чоропкань – 61,3%, Буздуганій-де-Жос – 60,3%, Пірліца – 16,6%, Алексеєвка – 13,1%;
Аненій-Нойський	6,0	Золотіївка – 58,5%, Окхіул Рос – 55,9%, Троїца-Нова – 53,3%, Ларга – 49,8%, Березки – 36,0%, Чабановка – 19,8%, Русень – 16,8%, Кетросу – 11,6%, Тінтарень – 8,0%, Кірка – 6,1%;
Чімішлійський	5,9	Богданівка Веке – 89,8%, Богданівка Нова – 75,1%, Альбіна – 65,1%, Юрівка – 22,4%, Єкатериновка – 9,7%, Троїцьке – 8,9%, Хіртоп – 5,0%, Михайлівка – 4,1%;
Гинчештський	5,3	Красноармійське – 66,0%, Іванівка – 59,3%, Сарата-Мерешень – 58,3%, Костешть – 51,9%, Сарата-Галбена – 24,4%, Онешті – 9,9%, Данку – 6,9%;

1	2	3
Кагульський	4,7	Лучешть – 57,7%, Рум'янцев – 53,4%, Хутулу – 49,0%, Лебеденко – 38,9%, Гаваноаса – 27,3%, Нікалаївка – 23,0%, Дойна – 20,9%, Московей – 12,4%, Бурлачень – 12,1%;
Оріївський	4,0	Булаешть – 90,8%, Самананка – 69,4%, Іванча – 43,6%, Бранешть – 5,0%;
Каларашський	3,8	Міндра – 85,1%, Паланка – 81,1%, Хіржаука – 69,9%;
Сороківський	3,5	Окланда – 62,3%, Кайнарій-Век – 41,5%;
Кріуленський	3,5	Сагайдак – 85,9%, Долинне – 70,9%, Бельцата – 62,7%
м. Кишинів	2,9	Гоянул-Ноу – 24,2%, Ціореску – 7,6%, Стаучень – 6,7% Добродія – 3,6%, Бубуічі – 2,8%;
Штефан-Водський	2,6	Березоая – 82,4%, Алава – 35,4%, Оланешті – 2,7%;
Шолданештський	2,3	Фузовка – 65,1%, Куратура – 26,1%;
Резінський	2,2	Чиниушець – 24,2%;
Каушенський	2,1	Григорівка – 47,8%, Леунтя – 22,7%, Грединиця – 13,8%, Первомайськ – 16,0%;
А.Т.У. Гагаузія	2,1	Ферапонтіївка – 57,8%, Кеселія Руся – 27,5%, Світлий – 12,1%;
Леовський	2,1	Князівка – 35,0%, Сратені – 18,7%;
Дубоссарський	1,5	Махала – 10,7%, Коржова – 6,9%;
Кантемірський	1,5	Цішла – 64,9%;
Теленештський	1,1	Фулутура – 46,0%, Брінзені Нові – 22,0%;
Бессарабський	1,1	Ісерлія – 12,0%;
Яловенський	0,8	Мисовка – 40,5%;
Страшенський	0,6	Романешті – 6,5%;
Ніспоренський	0,3	

Частка українців від всього населення за типом поселень у розрізі районів Молдови за переписом населення 2004 р. [4, 237].

Частка українців, які живуть на прикордонних з Україною територіях у Молдові
за переписом населення 2004 р.

Район	К-сть українців	К-сть українців в прикордонних населених пунктах	Частка від всього українського населення району
А.Т.У. Гагаузія	4919	1104	22,4
Бессарабський	1948	1845	94,7
Бріченський	19939	8193	41,1
Григіопольський	8333	4935	59,22
Дондушенський	5893	27	0,5
Дубоссарський	10594	654	6,17
Кагульський	7842	452	5,8
Каменський	11610	2668	22,98
Каушенський	2469	115	4,7
м. Дністровськ	3390	3390	100
м. Тирасполь	48420	48420	100
Окницький	17351	14205	81,9
Рибницький	37554	3579	9,53
Слободзейський	20772	14485	69,73
Сороцький	4752	2749	57,9
Тараклійський	2646	240	9,1
Чімішлійський	3376	110	3,3
Штефан-Водський	2182	1238	56,7

Кількість та частка українців в розрізі населених пунктів Придністровської
Молдовської Республіки за переписом населення 2004 р.

Район, місто, село	Всього	К-сть українців	Частка від всього населення	Частка від всієї чисельності українців
1	2	3	4	5
Придністровська Молдавська Республіка	555347	160069	28,82	100
Бендерська міська рада	10510	18725	17,83	18,91
м. Бендери	97027	17348	17,88	17,47
с. Гиска	4841	719	14,85	0,87
с. Протягайлівка	3142	658	20,94	0,57
Тираспольська міська рада	159163	52481	32,97	28,66
м. Дністровськ	12382	3390	27,38	2,23
м. Тирасполь	144199	48420	33,58	25,97
смт. Ново-Тираспольське	1488	468	31,45	0,27
с. Кременчуг	1094	203	18,56	0,20
Григоріопольський район	48000	8333	17,36	8,64
м. Григоріополь	10252	1666	16,25	1,85
смт. Маяк	1221	582	47,67	0,22
с. Делакеу	1294	39	3,01	0,23
с. Красна Горка	4821	556	11,53	0,87
с. Красне	238	29	12,18	0,04

1	2	3	4	5
Буторська сільська рада	3102	23	0,74	0,56
с. Бутор	3042	21	0,69	0,55
с. Індія	60	2	3,33	0,01
Бичківська сільська рада	1422	187	13,15	0,26
с. Бичок	1151	174	15,12	0,21
с. Ново-Володимирівка	271	13	4,80	0,05
с. Виноградне	653	286	43,80	0,12
смт. Глинне	2718	939	34,55	0,49
Гиртопська сільська рада	799	217	27,16	0,14
с. Гиртоп	773	214	27,68	0,14
с. Маріян	20	1	5,00	0,00
с. Мокряки	6	2	33,33	0,00
Карманівська сільська рада	2257	1092	48,38	0,41
с. Карманово	1898	917	48,31	0,34
с. Котовка	174	52	29,89	0,03
с. Мочарівка	164	111	67,68	0,03
с. Федосіївка	21	12	57,14	0,00
Колосовська сільська рада	887	415	46,79	0,16
с. Колосово	809	376	46,48	0,15
с. Червона Бессарабія	41	19	46,34	0,01
с. Победа	37	20	54,05	0,01
с. Красногірка	1173	670	57,12	0,21
Малаєштська сільська рада	5364	120	2,24	0,97
с. Малаєшти	5243	56	1,07	0,94
с. Чорниця	121	64	52,89	0,02
Спейська сільська рада	2679	20	0,75	0,48
с. Ташлик	3224	8	0,25	0,58
Тейська сільська рада	3603	5	0,14	0,65
с. Тея	1928	3	0,16	0,35
с. Токмазея	1675	2	0,12	0,30
Шипська сільська рада	2293	1479	64,50	0,41
с. Веселе	90	66	73,33	0,02
с. Шипка	2203	1413	64,14	0,40
Дубоссарський район	37449	10594	28,29	6,74
м. Дубоссари	23650	8062	34,09	4,26
с. Гармацьке	1271	108	8,50	0,23
Гоянська сільська рада	684	34	4,97	0,12
с. Гоян	671	29	4,32	0,12
с. Ягорлик	13	5	38,46	0,00
с. Держинське	1271	454	35,72	0,23
Дойбанська сільська рада	1901	754	39,66	0,34
с. Дойбани 1	740	78	10,54	0,13
с. Дойбани 2	560	316	56,43	0,10
с. Койково	601	360	59,90	0,11
Дубівська сільська рада	724	31	4,28	0,13
с. Дубове	595	27	4,54	0,11
с. Новий Гоян	129	4	3,10	0,02

1	2	3	4	5
Красновиноградар	1105	273	24,71	0,20
с. Афанасівка	154	9	5,84	0,03
с. Калинівка	142	81	57,04	0,03
с. Красний Виноградар	777	162	20,85	0,14
с. Нова Олександрівка	92	4	4,35	0,02
с. Нова Лунга	140	17	12,14	0,03
с. Лунга	3271	553	16,91	0,59
Ново-Комісарівська	1357	263	19,38	0,24
с. Боска	84	27	32,14	0,02
с. Нова Кошниця	226	3	1,33	0,04
с. Нове Погреб'я	295	33	11,19	0,05
с. Ново-Комісарівка	752	200	26,60	0,14
с. Роги	770	19	2,47	0,14
с. Цибулівка	1445	43	2,98	0,26
Каменський район	27284	11610	42,55	4,91
м. Каменка	10323	3476	33,67	1,86
смт. Сонячний	256	170	66,41	0,05
Валя-Адинська сільська рада	608	540	88,82	0,11
с. Валя-Адинка	368	324	88,04	0,07
с. Константинівка	240	216	90,00	0,04
Грушківська сільська рада	1290	309	23,95	0,23
с. Грушка	1157	267	23,08	0,21
с. Фрунзівка	133	42	31,58	0,02
Катеринівська сільська рада	1609	1454	90,37	0,29
с. Катеринівка	1600	1445	90,31	0,29
с. Садки	9	9	100,00	0,00
Краснооктябрська сільська рада	723	136	18,81	0,13
с. Олександрівка	214	94	43,93	0,04
с. Красний Октябрь	509	42	8,25	0,09
Кузьминська сільська рада	1054	929	88,14	0,19
с. Войтівка	10	9	90,00	0,00
с. Кузьмино	1044	920	88,12	0,19
с. Окниця	815	787	96,56	0,15
Подойменська сільська рада	3808	63	1,65	0,69
с. Подойма	1780	34	1,91	0,32
с. Подоймиця	2028	29	1,43	0,37
Рашковська сільська рада	2159	1835	84,99	0,39
с. Рашково	2003	1743	87,02	0,36
с. Янтарне	156	92	58,97	0,03
Ротарська сільська рада	581	109	18,76	0,10
с. Бодани	9	1	11,11	0,00
с. Ротар	523	77	14,72	0,09
с. Соколівка	49	31	63,27	0,01
с. Северинівка	757	611	80,71	0,14
с. Слобода-Рашково	799	346	43,30	0,14
с. Хрустівка	2502	845	33,77	0,45
Рибницький район	82699	37554	45,41	14,89

1	2	3	4	5
м. Рибниця	53648	24898	46,41	9,66
Андріївська сільська рада	633	553	87,36	0,11
с. Андріївка	445	379	85,17	0,08
с. Пікалово	100	96	96,00	0,02
с. Шмалена	88	78	88,64	0,02
с. Білочі	524	395	75,38	0,09
с. Великий Молокиш	963	68	7,06	0,17
с. Броштяни	496	75	15,12	0,09
с. Бутучани	1411	27	1,91	0,25
с. Вадул-Туркул	796	608	76,38	0,14
Воронковська сільська рада	2942	1745	59,31	0,53
с. Буськи	99	91	91,92	0,02
с. Воронково	2739	1569	57,28	0,49
с. Гершунівка	104	85	81,73	0,02
Вихватецька сільська рада	1218	64	5,25	0,22
с. Вихватинці	1187	64	5,39	0,21
с. Нова Житнь	31	0	0,00	0,01
с. Гараба	730	587	80,41	0,13
с. Гидирим	1255	661	52,67	0,23
Єржовська сільська рада	3219	2172	67,47	0,58
с. Єржово	2893	1938	66,99	0,52
с. Сарацей	326	234	71,78	0,06
с. Жура	1513	21	1,39	0,27
Колбаснянська сільська рада	1396	936	67,05	0,25
с. Колбасна	1360	914	67,21	0,24
с. Суха Рибниця	2	2	100,00	0,00
снт. Колбасна	34	20	58,82	0,01
Красненська сільська рада	2239	1647	73,56	0,40
с. Дмитрівка	30	26	86,67	0,01
с. Іванівка	220	191	86,82	0,04
с. Красне	1989	1430	71,90	0,36
Ленінська сільська рада	635	413	65,04	0,11
с. Леніно	171	86	50,29	0,03
с. Первомайськ	71	15	21,13	0,01
с. Победа	7	4	57,14	0,00
с. Станіславка	386	308	79,79	0,07
с. Малий Молокиш	424	55	12,97	0,08
Михайлівська сільська рада	825	12	1,45	0,15
с. Журка	254	4	1,57	0,05
с. Михайлівка	571	8	1,40	0,10
Мокрянська сільська рада	1563	560	35,83	0,28
с. Бесарабка	59	14	23,73	0,01
с. Запорожець	52	3	5,77	0,01
с. Мокра	1430	526	36,78	0,26
с. Шевченко	22	17	77,27	0,00
с. Плоть	1277	69	5,40	0,23
Попенкська сільська рада	2676	995	37,18	0,48

1	2	3	4	5
с. Володимирівка	181	143	79,01	0,03
с. Зозуляни	935	178	19,04	0,17
с. Кірово	27	10	37,04	0,00
с. Попенки	1533	664	43,31	0,28
Советська сільська рада	629	212	33,70	0,11
с. Васильівка	146	29	19,86	0,03
с. Советське	483	183	37,89	0,09
с. Строєнці	689	35	5,08	0,12
Ульмська сільська рада	998	746	74,75	0,18
с. Лиса Гора	85	64	75,29	0,02
с. Мала Ульма	51	38	74,51	0,01
с. Нова Михайлівка	124	78	62,90	0,02
с. Ульма	738	566	76,69	0,13
Слободзейський район	95742	20772	21,70	17,24
м. Слободзея	16062	1696	10,56	2,89
смт. Красне	2981	845	28,35	0,54
смт. Первомайськ	4434	2068	46,64	0,80
с. Близній Хутір	7291	4687	64,28	1,31
Володимирська сільська рада	1838	1205	65,56	0,33
с. Володимирівка	1342	860	64,08	0,24
с. Константинівка	355	252	70,99	0,06
с. Нікольське	141	93	65,96	0,03
с. Глинне	5251	1448	27,58	0,95
с. Карагаш	4766	436	9,15	0,86
Кіцканська сільська рада	9266	969	10,46	1,67
с. Загірне	80	14	17,50	0,01
с. Кіцкани	8952	920	10,28	1,61
с. Меренести	234	35	14,96	0,04
с. Коротне	3625	102	2,81	0,65
с. Незавертайлівка	4742	1100	23,20	0,85
с. Паркани	10543	1180	11,19	1,90
с. Суклея	10001	3054	30,54	1,80
с. Тернівка	5015	632	12,60	0,90
Фрунзенська сільська рада	2751	893	32,46	0,50
с. Нова Андріяшевка	396	191	48,23	0,07
с. Ново-Котовськ	482	145	30,08	0,09
с. Приозерне	328	45	13,72	0,06
с. Стара Андріяшевка	165	11	6,67	0,03
с. Уютне	92	56	60,87	0,02
с. Фрунзе	1189	405	34,06	0,21
с. Новосавицьке	99	40	40,40	0,02
с. Чобручі	7176	457	6,37	1,29

Українці за типом поселень в розрізі федеральних округів Росії за переписами 2002 і 2010 рр.

Федеральний округ	2002		2010	
	Частка міського населення	Частка сільського населення	Частка міського населення	Частка сільського населення
Росія	76,49	23,51	76,55	23,45
Далекосхідний	73,89	26,11	73,12	26,88
Південний	63,24	36,76	63,61	36,39
Північно-Західний	83,72	16,28	84	16
Північнокавказький	66,6	33,4	69,06	30,94
Приволзький	73,91	26,09	73,61	26,39
Сибірський	73,76	26,24	70,74	29,26
Уральський	85,69	14,31	86,53	13,47
Центральний	79,66	20,34	79,16	20,84

Частка українського населення за типом поселень у розрізі адміністративних одиниць Російської Федерації за переписом населення 2010 р. [354].

Адміністративна одиниця	Фед. округ	Міське населення	Сільське населення	Все населення	Частка міського населення	Частка сільського населення
1	2	3	4	5	6	7
Росія		1475951	452037	1927988	76,55	23,45
Білгородська	Центр.	26502	15412	41914	63,23	36,77
Брянська	Центр.	9850	3919	13769	71,54	28,46
Володимирська	Центр.	9931	2610	12541	79,19	20,81
Воронезька	Центр.	19577	23477	43054	45,47	54,53
Іванівська	Центр.	6241	1443	7684	81,22	18,78
Калужська	Центр.	12593	4069	16662	75,58	24,42
Костромська	Центр.	4169	1481	5660	73,66	26,34
Курська	Центр.	8889	4754	13643	65,15	34,85
Липецька	Центр.	5967	3934	9901	60,27	39,73
Московська	Центр.	95798	23676	119474	80,18	19,82
Орловська	Центр.	4995	2922	7917	63,09	36,91
Рязанська	Центр.	5816	3078	8894	65,39	34,61
Смоленська	Центр.	8732	3491	12223	71,44	28,56
Тамбовська	Центр.	3882	3381	7263	53,45	46,55
Тверська	Центр.	11694	4013	15707	74,45	25,55
Тульська	Центр.	11313	3714	15027	75,28	24,72
Ярославська	Центр.	7586	1906	9492	79,92	20,08
м. Москва	Центр.	154104		154104	100,00	0,00
Р. Карелія	Пн.-Зх.	9389	3288	12677	74,06	25,94
Р. Комі	Пн.-Зх.	31028	5054	36082	85,99	14,01
Архангельська	Пн.-Зх.	12788	4188	16976	75,33	24,67
Вологодська	Пн.-Зх.	6226	2376	8602	72,38	27,62
Калінінградська	Пн.-Зх.	26877	5894	32771	82,01	17,99
Ленінградська	Пн.-Зх.	19818	11951	31769	62,38	37,62
Мурманська	Пн.-Зх.	30894	3374	34268	90,15	9,85

1	2	3	4	5	6	7
Новгородська	Пн.-Зх.	4996	2029	7025	71,12	28,88
Псковська	Пн.-Зх.	6261	2375	8636	72,50	27,50
м. Санкт-Петербург	Пн.-Зх.	64446		64446	100,00	0,00
Р. Адигея	Пд.	3537	2319	5856	60,40	39,60
Р. Калмикія	Пд.	649	882	1531	42,39	57,61
Краснодарський к.	Пд.	48829	34917	83746	58,31	41,69
Астраханська	Пд.	6554	1578	8132	80,60	19,40
Волгоградська	Пд.	25236	10361	35607	70,87	29,13
Ростовська	Пд.	50484	27318	77802	64,89	35,11
Р. Дагестан	Пн.-К.	1246	265	1511	82,46	17,54
Р. Інгушетія	Пн.-К.	38	53	91	41,76	58,24
Кабардино-Балкарія	Пн.-К.	3841	959	4800	80,02	19,98
Карачаєво-Черкесія	Пн.-К.	1216	774	1990	61,11	38,89
Пн. Осетія-Аланія	Пн.-К.	2690	561	3251	82,74	17,26
Чеченська Р.	Пн.-К.	263	152	415	63,37	36,63
Ставропольський к.	Пн.-К.	20009	10364	30373	65,88	34,12
Р. Башкортостан	Прив.	29557	10298	39875	74,12	25,88
Р. Марі Ел	Прив.	2920	681	3601	81,09	18,91
Р. Мордовія	Прив.	2382	803	3185	74,79	25,21
Р. Татарстан	Прив.	16684	1557	18241	91,46	8,54
Р. Удмуртія	Прив.	6896	1436	8332	82,77	17,23
Чувашська Р.	Прив.	3970	737	4707	84,34	15,66
Пермський к.	Прив.	13018	3251	16269	80,02	19,98
Кіровська	Прив.	5573	2145	7718	72,21	27,79
Нижегородська	Прив.	14181	3476	17657	80,31	19,69
Оренбургська	Прив.	26991	22619	49610	54,41	45,59
Пензенська	Прив.	6202	2393	8595	72,16	27,84
Самарська	Прив.	35142	7027	42169	83,34	16,66
Саратовська	Прив.	28781	13161	41942	68,62	31,38
Ульянівська	Прив.	8196	2288	10484	78,18	21,82
Курганська	Урал.	4092	2988	7080	57,80	42,20
Свердловська	Урал.	30256	5307	35563	85,08	14,92
Тюменська	Урал.	142038	15258	157296	90,30	9,70
Челябінська	Урал.	39958	10123	50081	79,79	20,21
Р. Алтай	Сиб.	352	658	1010	34,85	65,15
Р. Бурятія	Сиб.	4613	1041	5654	81,59	18,41
Р. Тува	Сиб.	422	71	493	85,60	14,40
Р. Хакасія	Сиб.	3912	1127	5039	77,63	22,37
Алтайський к.	Сиб.	14054	18172	32226	43,61	56,39
Забайкальський к.	Сиб.	5386	1357	6743	79,88	20,12
Красноярський к.	Сиб.	31275	6737	38012	82,28	17,72
Іркутська	Сиб.	25498	5329	30827	82,71	17,29
Кемеровська	Сиб.	19417	2739	22156	87,64	12,36
Новосибірська	Сиб.	17250	4848	22098	78,06	21,94
Омська	Сиб.	30418	21423	51841	58,68	41,32
Томська	Сиб.	8227	3027	11254	73,10	26,90

Закінчення додатка Б.41

1	2	3	4	5	6	7
Р. Саха (Якутія)	Дал.	19280	1061	20341	94,78	5,22
Камчатський к.	Дал.	9078	2410	11488	79,02	20,98
Приморський к.	Дал.	31274	18679	49953	62,61	37,39
Хабаровський к.	Дал.	20351	6452	26803	75,93	24,07
Амурська	Дал.	9232	7404	16636	55,49	44,51
Магаданська	Дал.	9446	411	9857	95,83	4,17
Сахалінська	Дал.	9382	2754	12136	77,31	22,69
Єврейська а. о.	Дал.	2741	2130	4871	56,27	43,73
Чукотський а. о.	Дал.	2522	347	2869	87,91	12,09

Додаток Б.42

Абсолютні та відносні зміни у чисельності українців в розрізі федеральних округів Російської Федерації за переписами населення 2002 та 2010 рр. [354].

Федеральний округ	Чисельність українців за переписами населення		Частка українців від всього українського населення країни		Зміна чисельності українців у порівнянні з 2002 р., осіб	Відносні зміни у чисельності українців у порівнянні з 2002 р., %
	2002 р.	2010 р.	2002 р.	2010 р.		
Далекосхідний	282029	154944	4,21	2,46	-127085	-45,06
Південний	330742	212674	2,37	1,54	-118068	-35,70
Північно-Західний	377456	254239	2,70	1,87	-123217	-32,64
Північнокавказький	65880	40494	0,74	0,45	-25386	-38,53
Приволзький	402320	272385	1,29	0,91	-129935	-32,30
Сибірський	373265	226860	1,86	1,18	-146405	-39,22
Уральський	355087	249915	2,87	2,07	-105172	-29,62
Центральний	756087	514919	1,99	1,34	-241168	-31,90
Російська Федерація	2942876	1927988	2,03	1,35	-1016436	-34,54

Динаміка кількості та частки українців у розрізі адміністративних одиниць Російської Федерації за переписами 2002 і 2010 рр. [354].

Область, автономна область, республіка, край	Фед. округ	Все нас. 2002 р.	К-сть українців 2002 р.	Все нас. 2010 р.	К-сть українців 2010 р.	Частка українців від всього населення 2002 р.	Частка українців від всього населення 2010 р.	Зміна частки від всього населення	Зміни у абс. к-сті	Зменшення пор. з 2002 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Білгородська	Центр.	1511620	57846	1532526	41914	3,83	2,73	-1,09	-15932	-27,54
Брянська	Центр.	1378941	20214	1278217	13769	1,47	1,08	-0,39	-6445	-31,88
Володимирська	Центр.	1523990	16755	1443693	12541	1,10	0,87	-0,23	-4214	-25,15
Воронезька	Центр.	2378803	73716	2335380	43054	3,10	1,84	-1,26	-30662	-41,59
Іванівська	Центр.	1148329	10629	1061651	7684	0,93	0,72	-0,20	-2945	-27,71
Калузька	Центр.	1041641	23162	1010930	16662	2,22	1,65	-0,58	-6500	-28,06
Костромська	Центр.	736641	8011	667562	5650	1,09	0,85	-0,24	-2361	-29,47
Курська	Центр.	1235091	20920	1127081	13643	1,69	1,21	-0,48	-7277	-34,78
Липецька	Центр.	1213499	13350	1173513	9901	1,10	0,84	-0,26	-3449	-25,84
Московська	Центр.	6618538	147808	7095120	119474	2,23	1,68	-0,55	-28334	-19,17
Орловська	Центр.	860262	11212	786935	7917	1,30	1,01	-0,29	-3295	-29,4
Рязанська	Центр.	1227910	12671	1154114	8894	1,03	0,77	-0,26	-3777	-29,81
Смоленська	Центр.	1049574	17362	985537	12223	1,65	1,24	-0,41	-5139	-29,60
Тамбовська	Центр.	1178443	10809	1091994	7263	0,92	0,67	-0,25	-3546	-32,81
Тверська	Центр.	1471459	22563	1353392	15707	1,53	1,16	-0,37	-6856	-30,39
Тульська	Центр.	1675758	22260	1553925	15027	1,33	0,97	-0,36	-7233	-32,49
Ярославська	Центр.	1367398	13155	1272468	9492	0,96	0,75	-0,22	-3663	-27,84
м. Москва	Центр.	10382754	253644	11503501	154104	2,44	1,34	-1,10	-99540	-39,24
Р. Карелія	Пн.-Зх.	716281	19248	643548	12677	2,69	1,97	-0,72	-6571	-34,14
Р. Комі	Пн.-Зх.	1018674	62115	901189	36082	6,10	4,00	-2,09	-26033	-41,91
Архангельська	Пн.-Зх.	1336539	27841	1227626	16976	2,08	1,38	-0,70	-10865	-39,03
Вологодська	Пн.-Зх.	1269568	12297	1202444	8602	0,97	0,72	-0,25	-3695	-30,05
Калінінградська	Пн.-Зх.	955281	47229	941873	32771	4,94	3,48	-1,46	-14458	-30,61
Ленінградська	Пн.-Зх.	1669205	41842	1716868	31769	2,51	1,85	-0,66	-10073	-24,07

Продовження додатка Б.43

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Мурманська	Пн.-Зх.	892534	56845	795409	34268	6,37	4,31	-2,06	-22577	-39,72
Новгородська	Пн.-Зх.	694355	10449	634111	7025	1,50	1,11	-0,40	-3424	-32,77
Псковська	Пн.-Зх.	760810	12471	673423	8636	1,64	1,28	-0,36	-3835	-30,75
Санкт-Петербург	Пн.-Зх.	4661219	87119	4879566	64446	1,87	1,32	-0,55	-22673	-26,03
Р. Адигея	Пд.	447109	9091	439996	5856	2,03	1,33	-0,70	-3235	-35,58
Р. Калмикія	Пд.	292410	2505	289481	1531	0,86	0,53	-0,33	-974	-38,88
Краснодарський к.	Пд.	5125221	131774	5226647	83746	2,57	1,60	-0,97	-48028	-36,45
Астраханська	Пд.	1005276	12605	1010073	8132	1,25	0,81	-0,45	-4473	-35,49
Волгоградська	Пд.	2699223	56281	2610161	35 607	2,09	1,36	-0,72	-20674	-36,73
Ростовська	Пд.	4404013	118486	4277976	77 802	2,69	1,82	-0,87	-40684	-34,34
Р. Дагестан	Пн.-Кав.	2576531	2869	2910249	1511	0,11	0,05	-0,06	-1358	-47,33
Р. Ингушетія	Пн.-Кав.	467294	189	412529	91	0,04	0,02	-0,02	-98	-51,85
Кабардино-Балкарія.	Пн.-Кав.	901494	7592	859939	4800	0,84	0,56	-0,28	-2792	-36,78
Карачаєво-Черкесія.	Пн.-Кав.	439470	3331	477859	1990	0,76	0,42	-0,34	-1341	-40,26
Пн. Осетія-Аланія	Пн.-Кав.	710275	5198	712980	3251	0,73	0,46	-0,28	-1947	-37,46
Ставропольський к.	Пн.-Кав.	2735139	45872	2786281	30373	1,68	1,09	-0,59	-15499	-33,79
Чеченська Р.	Пн.-Кав.	1103686	829	1268989	415	0,08	0,03	-0,04	-414	-49,94
Р. Башкортостан	Прив.	4104336	55249	4072292	39875	1,35	0,98	-0,37	-15374	-27,83
Р. Марі Ел	Прив.	727979	5097	696459	3601	0,70	0,52	-0,18	-1496	-29,35
Р. Татарстан	Прив.	3779265	24016	3786488	18241	0,64	0,48	-0,15	-5775	-24,05
Удмуртська Р.	Прив.	1570316	11527	1521420	8332	0,73	0,55	-0,19	-3195	-27,72
Чуваська Р.	Прив.	1212754	6422	1251619	4707	0,53	0,38	-0,15	-1715	-26,71
Пермський к.	Прив.	2819421	26654	2635276	16269	0,95	0,62	-0,33	-10385	-38,96
Кіровська	Прив.	1503529	11399	1341312	7718	0,76	0,58	-0,18	-3681	-32,29
Нижньогородська	Прив.	3524028	24241	3310597	17657	0,69	0,53	-0,15	-6584	-27,16
Оренбурзька	Прив.	2179551	76921	2033072	49610	3,53	2,44	-1,09	-27311	-35,51
Пензенська	Прив.	1452941	12421	1386186	8595	0,85	0,62	-0,23	-3826	-30,80
Самарська	Прив.	3239737	60727	3215532	42169	1,87	1,31	-0,56	-18558	-30,56

Закінчення додатка Б.43

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Саратовська	Прив.	2668310	67257	2521892	41942	2,52	1,66	-0,86	-25315	-37,64
Ульяновська	Прив.	1382811	15588	1292799	10484	1,13	0,81	-0,32	-5104	-32,74
Р. Мордовія	Урал.	888766	4801	834755	3185	0,54	0,38	-0,16	-1616	-33,66
Курганська	Урал.	1019532	11243	910807	7080	1,10	0,78	-0,33	-4163	-37,03
Свердловська	Урал.	4486214	55478	4297747	35563	1,24	0,83	-0,41	-19915	-35,90
Тюменська	Урал.	3264841	211372	3395755	157296	6,47	4,63	-1,84	-54076	-25,58
Ханти-Мансійський	Урал.	1432817	123238	1532243	91323	8,60	5,96	-2,64	-31915	-25,90
Ямало-Ненецький	Урал.	507006	66080	522904	48985	13,03	9,37	-3,67	-17095	-25,87
Челябінська	Урал.	3603339	76994	3476217	50081	2,14	1,44	-0,70	-26913	-34,95
Р. Бурятія	Сиб.	981238	9585	972021	5654	0,98	0,58	-0,40	-3931	-41,01
Р. Хакасія	Сиб.	546072	8360	532403	5039	1,53	0,95	-0,58	-3321	-39,72
Алтайський	Сиб.	2607426	52700	2419755	32226	2,02	1,33	-0,69	-20474	-38,85
Забайкальський к.	Сиб.	1155346	12033	1107107	6743	1,04	0,61	-0,43	-5290	-43,96
Красноярський к.	Сиб.	2966042	68662	2828187	38012	2,31	1,34	-0,97	-30650	-44,64
Іркутська	Сиб.	2581705	53631	2428750	30827	2,08	1,27	-0,81	-22804	-42,52
Кемеровська	Сиб.	2899142	37622	2763135	22156	1,30	0,80	-0,50	-15466	-41,11
Новосибірська	Сиб.	2692251	33793	2665911	22098	1,26	0,83	-0,43	-11695	-34,61
Омська	Сиб.	2079220	77884	1977665	51841	3,75	2,62	-1,12	-26043	-33,44
Томська	Сиб.	1046039	16726	1047394	11254	1,60	1,07	-0,52	-5472	-32,72
Р. Алтай	Далек.	202947	1437	206168	1010	0,71	0,49	-0,22	-427	-29,71
Р. Тува	Далек.	305510	832	307930	493	0,27	0,16	-0,11	-339	-40,75
Р. Саха (Якутія)	Далек.	949280	34633	958528	20341	3,65	2,12	-1,53	-14292	-41,27
Камчатський к.	Далек.	358801	21899	322079	11488	6,10	3,57	-2,54	-10411	-47,54
Приморський к.	Далек.	2071210	94058	1956497	49953	4,54	2,55	-1,99	-44105	-46,89
Хабаровський к.	Далек.	1436570	46622	1343869	26803	3,25	1,99	-1,25	-19819	-42,51
Амурська	Далек.	902844	31475	830103	16636	3,49	2,00	-1,48	-14839	-47,15
Магаданська	Далек.	182726	18068	156996	9857	9,89	6,28	-3,61	-8211	-45,44
Сахалінська	Далек.	546695	21831	497973	12136	3,99	2,44	-1,56	-9695	-44,41
Єврейська а. о.	Далек.	190915	4960	176558	4871	2,60	2,76	0,16	-89	-1,79
Чукотський авт. о.	Далек.	53824	8483	50526	2869	15,76	5,68	-10,08	-5614	-66,18

Частка українського міського та сільського населення на українських етнічних землях у Російській Федерації за переписами 2002 і 2010 рр. [354].

Адміністративна одиниця	Рік перепису			
	2002		2010	
	міське	сільське	міське	сільське
Краснодарський к.	57,7	42,30	58,31	41,69
Ростовська обл.	64,73	35,27	64,89	35,11
Ставропольський к.	64,44	35,56	65,88	34,12
Білгородська обл.	61,39	38,61	63,23	36,77
Брянська обл.	72,87	27,13	71,54	28,46
Воронезька обл.	44,71	55,29	45,47	54,53
Курська обл.	64,91	35,09	65,15	34,85

Розселення українців у розрізі районів Білгородської області за переписом 2010 р. [272].

Місто/район	Чисельність українців, осіб	Частка у населенні, %	Частка від всієї чисельності українців, %
м. Білгород	11120	3,4	26,53
Алексіївський	839	1,3	2,00
в т. ч. м. Алексіївка	501	1,3	1,20
Білгородський	5183	4,8	12,37
Борисовський	806	3,1	1,92
Валуйський	1336	2,0	3,19
в т. ч. м. Валуйки	654	1,9	1,56
Вейделівський	615	2,9	1,47
Волоконівський	549	1,7	1,31
Грайворонський	1252	4,4	2,98
Губкінський	1896	1,6	4,52
в т. ч. м. Губкін	1152	1,3	2,75
Івнянський	539	2,3	1,29
Корочанський	1019	2,7	2,43
Красненський	154	1,2	0,37
Новооскольський	1015	2,4	2,42
Прохорівський	876	2,9	2,09
Ракитнянський	813	2,4	1,94
Ровенський	1657	6,9	3,95
Старооскольський	5639	2,3	13,45
в т. ч. м. Старий Оскол	4997	2,4	11,92
Червоногвардійський	396	1,0	0,94
Червонояржський	455	3,1	1,10
Чернянський	633	2,0	1,51
Шебекінський	3110	3,5	7,42
в т. ч. м. Шебекіно	1511	3,6	3,60
Яковлівський	2012	3,5	4,80

Розселення українців у розрізі районів Воронежської області за переписом 2010 р. [277].

Місто/район	Чисельність українців, осіб	Частка у населенні, %	Частка від всієї чисельності українців, %
м. Воронеж	8870	1,01	20,60
м. Нововоронеж	389	1,20	0,90
Анненський	374	0,83	0,87
Бобровський	548	1,12	1,27
Богучарський	597	1,61	1,39
Борисоглібський	677	0,87	1,57
Бутурліновський	238	0,45	0,55
Верхньомамонський	216	0,99	0,50
Верхньохавський	166	0,67	0,39
Воробйовський	131	0,69	0,30
Грибановський	231	0,70	0,54
Ертільський	90	0,35	0,21
Калачіївський	392	0,69	0,91
Каменський	165	0,80	0,38
Кантемирівський	2123	5,59	4,93
Каширський	128	0,51	0,30
Ліскінський	1026	0,97	2,38
Нижньодівицький	122	0,59	0,28
Новоусманський	844	1,16	1,96
Новохоперський	278	0,68	0,65
Ольховатський	7738	32,13	17,97
Остроготський	583	0,96	1,35
Павловський	787	1,38	1,83
Панінський	191	0,66	0,44
Петропавловський	189	0,94	0,44
Підгоренський	2522	9,25	5,86
Поворинський	291	0,86	0,68
Рамонський	290	0,92	0,67
Ріп'ївський	141	0,88	0,33
Росошанський	11453	12,90	26,60
Семилуцький	540	0,81	1,25
Талівський	386	0,91	0,90
Тернівський	89	0,40	0,21
Хохольський	249	0,84	0,58

Розселення українців у розрізі районів Краснодарського краю за переписом 2010 р. [289].

Місто/район	Чисельність українців, осіб	Частка у населенні, %	Частка від всієї чисельності українців, %
1	2	3	4
Краснодарський	11740	1,45	14,02
в т. ч. м. Краснодар	10582	1,47	12,64
Анапський	2864	1,96	3,42
в т. ч. м. Анапа	1319	2,25	1,58

1	2	3	4
Армавірський	2614	1,27	3,12
в т. ч. м. Армавір	2382	1,28	2,84
Геленжицький	2254	2,67	2,69
в т. ч. м. Геленжик	1278	2,60	1,53
Гарячеклюцький	1187	2,13	1,42
в т. ч. м. Гарячий Ключ	748	2,60	0,89
Новоросійський	6788	2,31	8,11
в т. ч. м. Новоросійськ	5767	2,42	6,89
Сочинський	9240	2,29	11,03
в т. ч. м. Сочі	8200	2,50	9,79
м. Абінськ	715	2,16	0,85
м. Апшеронськ	548	1,37	0,65
м. Білоріченськ	731	1,36	0,87
м. Гулькевичі	584	1,67	0,70
м. Єйськ	2169	2,49	2,59
м. Коренівськ	764	1,88	0,91
м. Кримськ	1383	2,43	1,65
м. Кропоткін	812	1,01	0,97
м. Курганінськ	638	1,34	0,76
м. Лабінськ	729	1,17	0,87
м. Новокубанськ	559	1,62	0,67
м. Приморсько-Ахтарськ	801	2,48	0,96
м. Слов'янськ на Кубані	1001	1,58	1,20
м. Темрюк	736	1,95	0,88
м. Тимашевськ	851	1,61	1,02
м. Тихорецьк	882	1,43	1,05
м. Туапсе	1253	2,20	1,50
м. Усть-Лабінськ	568	1,32	0,68
Кущевський	1057	1,61	1,26
Лабінський	1146	1,13	1,37
Ленінградський	1040	1,66	1,24
Мостовський	1024	1,44	1,22
Новокубанський	1207	1,41	1,44
Новопокровський	492	1,13	0,59
Отраденський	527	0,82	0,63
Павловський	968	1,45	1,16
Приморсько-Ахтарський	1221	2,03	1,46
Северський	1874	1,67	2,24
Слов'янський	1937	1,50	2,31
сmt. Адаїпський	266	1,41	0,32
сmt. Красна Поляна	81	1,77	0,10
сmt. Мостовський	430	1,72	0,51
Старомінський	433	1,07	0,52
Тбіліський	619	1,28	0,74
Темрюцький	2353	2,01	2,81
Тимашевський	1681	1,61	2,01
Тихорецький	1635	1,34	1,95

1	2	3	4
Туапсинський	2540	2,18	3,03
Усть-Лабінський	605	1,51	0,72
Щербиновський	478	1,29	0,57

Розселення українців у розрізі районів Курської області за переписом 2010 р. [272].

Місто/район	Чисельність українців, осіб	Частка у населенні, %	Частка від всієї чисельності українців, %
м. Курськ	4469	1,18	32,76
м. Залізногорськ	1512	1,72	11,08
м. Курчатов	809	1,89	5,93
м. Льгов	221	1,04	1,62
м. Щигри	134	0,80	0,98
Біловський	246	1,38	1,80
Великосолдатський	85	0,67	0,62
Глушківський	684	3,05	5,01
Горшеченський	181	0,98	1,33
Дмитріївський	180	1,00	1,32
Жовтневий	129	0,62	0,95
Залізногорський	184	1,14	1,35
Золотухінський	176	0,77	1,29
Касторенський	117	0,64	0,86
Конишевський	104	0,99	0,76
Коренівський	407	2,25	2,98
Курський	729	1,34	5,34
Курчатовський	199	1,16	1,46
Льговський	135	0,95	0,99
Мантурівський	112	0,79	0,82
Медвенський	186	1,14	1,36
Обоянський	401	1,30	2,94
Понирський	77	0,66	0,56
Пристінський	210	1,25	1,54
Радянський	170	0,89	1,25
Рильський	510	1,55	3,74
Сонцевський	201	1,31	1,47
Суджанський	443	1,66	3,25
Тімський	92	0,78	0,67
Фатіжський	129	0,69	0,95
Хомутівський	187	1,65	1,37
Черемісінівський	147	1,43	1,08
Щигрівський	77	0,65	0,56

Розселення українців у розрізі районів Ставропольського краю за переписом 2010 р.

Місто/район	Чисельність українців, осіб	Частка у населенні, %	Частка від всієї чисельності українців, %
м. Ставрополь	4091	1,04	13,47
м. Будьоновськ	702	1,09	2,31
м. Георгієвськ	748	1,04	2,46
м. Єсентуки	1424	1,42	4,69
м. Залізноводськ	754	1,47	2,48
м. Кисловодськ	1790	1,33	5,89
м. Лермонтов	524	2,32	1,73
м. Невинномиськ	2353	1,99	7,75
м. П'ятигорськ	3601	1,72	11,86
Андроповський	290	0,82	0,95
Апанасенківський	252	0,77	0,83
Арагірський	225	0,86	0,74
Благодарненський	324	0,52	1,07
Будьонівський	371	0,70	1,22
Георгієвський	1202	1,19	3,96
Грачевський	346	0,96	1,14
Ізобільненський	1225	1,19	4,03
Іпатівський	495	0,79	1,63
Кіровський	714	1,00	2,35
Кочубеївський	1166	1,49	3,84
Красногвардійський	223	0,55	0,73
Курський	308	0,57	1,01
Левокумський	139	0,34	0,46
Мінералводський	1799	1,29	5,92
Нафтокумський	393	0,57	1,29
Новоолександрівський	621	0,95	2,04
Новоселицький	184	0,69	0,61
Олександрівський	345	0,69	1,14
Передгірський	1042	1,00	3,43
Петровський	552	0,71	1,82
Радянський	629	1,01	2,07
Степнівський	137	0,62	0,45
Трунівський	277	0,81	0,91
Туркменський	109	0,42	0,36
Шпаківський	1018	0,83	3,35

Динаміка чисельності українців в розрізі жудеців Румунії за переписами населення [15].

Жудець/Регіон	Рік перепису населення			Приріст/змен. 2002 р. до 1992 р.	Приріст/зменшення 2011 р. до 2002 р., %
	1992	2002	2011		
1	2	3	4	5	6
Румунія	65472	61098	50920	-6,68	-16,66
Північний Схід	10314	9564	6695	-7,27	-30,00
Бакеу	48	34	30	-29,17	-11,76
Ботошань	637	896	659	40,66	-26,45
Ясси	48	75	60	56,25	-20,00

1	2	3	4	5	6
Нямц	42	33	23	-21,43	-30,30
Сучава	9530	8514	5916	-10,66	-30,51
Васлуй	9	12	7	33,33	-41,67
Південний Схід	4225	1609	1278	-61,92	-20,57
Бреїла	21	27	30	28,57	11,11
Бузеу	11	18	11	63,64	-38,89
Констанца	255	186	94	-27,06	-49,46
Глац	79	84	48	6,33	-42,86
Тулча	3846	1279	1083	-66,74	-15,32
Вранча	13	15	12	15,38	-20,00
Південь	125	126	86	0,80	-31,75
Арджеш	29	27	18	-6,90	-33,33
Келераш	16	17	8	6,25	-52,94
Димбовіца	18	20	20	11,11	0,00
Джурджу	13	5	4	-61,54	-20,00
Яловіца	11	12	17	9,09	41,67
Прахова	33	38	16	15,15	-57,89
Телеорман	5	7	3	40,00	-57,14
Південний Захід	120	113	72	-5,83	-36,28
Долж	26	41	17	57,69	-58,54
Горж	33	10	24	-69,70	140,00
Мехедінць	27	26	13	-3,70	-50,00
Олт	5	5	5	0,00	0,00
Вилча	29	31	13	6,90	-58,06
Захід	11528	12806	9808	11,09	-23,41
Арад	797	1741	1261	118,44	-27,57
Караш Северин	4112	3526	2483	-14,25	-29,58
Худеноара	182	218	114	19,78	-47,71
Тіміш	6437	7321	5950	13,73	-18,73
Північний Захід	38340	36103	32484	-5,83	-10,02
Біхор	100	198	101	98,00	-48,99
Бістріца-Несеуд	104	84	55	-19,23	-34,52
Клуж	126	203	173	61,11	-14,78
Марамуреш	36653	34027	30786	-7,16	-9,52
Сагу Маре	1320	1556	1340	17,88	-13,88
Селат	37	35	29	-5,41	-17,14
Центр	269	320	179	18,96	-44,06
Альба	39	39	17	0,00	-56,41
Брашов	88	99	66	12,50	-33,33
Ковасна	27	24	14	-11,11	-41,67
Харгіта	28	29	14	3,57	-51,72
Муреш	35	72	40	105,71	-44,44
Сібіу	52	57	28	9,62	-50,88
Бухарест	551	457	318	-17,06	-30,42
Ілфов	33	32	39	-3,03	21,88
мун. Бухарест	518	425	279	-17,95	-34,35

Розселення українців по жудецях Румунії за переписами 1992, 2002 та 2011 рр. [15].

Жудець/Регіон	Рік перепису населення			Частка від всієї чисельності українців		
	1992	2002	2011	1992	2002	2011
	1	2	3	4	5	6
Румунія	65472	61098	50920	100	100	100
Північний Схід	10314	9564	6695	15,75	15,65	13,15
Бакеу	48	34	30	0,07	0,06	0,06
Ботошань	637	896	659	0,97	1,47	1,29
Ясси	48	75	60	0,07	0,12	0,12
Нямц	42	33	23	0,06	0,05	0,05
Сучава	9530	8514	5916	14,56	13,93	11,62
Васлуй	9	12	7	0,01	0,02	0,01
Південний Схід	4225	1609	1278	6,45	2,63	2,51
Бреїла	21	27	30	0,03	0,04	0,06
Бузеу	11	18	11	0,02	0,03	0,02
Констанца	255	186	94	0,39	0,30	0,18
Глац	79	84	48	0,12	0,14	0,09
Тулча	3846	1279	1083	5,87	2,09	2,13
Вранча	13	15	12	0,02	0,02	0,02
Південь	125	126	86	0,19	0,21	0,17
Арджеш	29	27	18	0,04	0,04	0,04
Келераш	16	17	8	0,02	0,03	0,02
Димбовіца	18	20	20	0,03	0,03	0,04
Джурджу	13	5	4	0,02	0,01	0,01
Яловіца	11	12	17	0,02	0,02	0,03
Прахова	33	38	16	0,05	0,06	0,03
Телеорман	5	7	3	0,01	0,01	0,01
Південний Захід	120	113	72	0,18	0,18	0,14
Долж	26	41	17	0,04	0,07	0,03
Горж	33	10	24	0,05	0,02	0,05
Мехедінць	27	26	13	0,04	0,04	0,03
Олт	5	5	5	0,01	0,01	0,01
Вилча	29	31	13	0,04	0,05	0,03
Захід	11528	12806	9808	17,61	20,96	19,26
Арад	797	1741	1261	1,22	2,85	2,48
Караш Северин	4112	3526	2483	6,28	5,77	4,88
Худеноара	182	218	114	0,28	0,36	0,22
Тіміш	6437	7321	5950	9,83	11,98	11,68
Північний Захід	38340	36103	32484	58,56	59,09	63,79
Біхор	100	198	101	0,15	0,32	0,20
Бістріца-Несеуд	104	84	55	0,16	0,14	0,11
Клуж	126	203	173	0,19	0,33	0,34
Марамуреш	36653	34027	30786	55,98	55,69	60,46
Сагу Маре	1320	1556	1340	2,02	2,55	2,63
Селат	37	35	29	0,06	0,06	0,06
Центр	269	320	179	0,41	0,52	0,35
Альба	39	39	17	0,06	0,06	0,03

Закінчення додатка Б.52

1	2	3	4	5	6	7
Брашов	88	99	66	0,13	0,16	0,13
Ковасна	27	24	14	0,04	0,04	0,03
Харгіта	28	29	14	0,04	0,05	0,03
Муреш	35	72	40	0,05	0,12	0,08
Сібіу	52	57	28	0,08	0,09	0,05
Бухарест	551	457	318	0,84	0,75	0,62
Ілфов	33	32	39	0,05	0,05	0,08
мун. Бухарест	518	425	279	0,79	0,70	0,55

Додаток Б.53

Розселення українців за типом поселень у розрізі жудеців Румунії за переписом 2011 рр. [15].

Жудець	К-сть українців	Міське населення	Сільське населення	Тип поселень	
				Міські	Сільські
1	2	3	4	5	6
Румунія	50920	5683	45237	11,16	88,84
Північний Схід	6695	818	5877	12,22	87,78
Бакеу	30	23	7	76,67	23,33
Ботошань	659	30	629	4,55	95,45
Ясси	60	52	8	86,67	13,33
Нямц	23	16	7	69,57	30,43
Сучава	5916	694	5222	11,73	88,27
Васлуй	7	3	4	42,86	57,14
Південний Схід	1278	592	686	46,32	53,68
Бреїла	30	28	2	93,33	6,67
Бузеу	11	6	5	54,55	45,45
Констанца	94	81	13	86,17	13,83
Глац	48	43	5	89,58	10,42
Тулча	1083	428	655	39,52	60,48
Вранча	12	6	6	50,00	50,00
Південь	86	49	37	56,98	43,02
Арджеш	18	11	7	61,11	38,89
Келераш	8	3	5	37,50	62,50
Димбовіца	20	14	6	70,00	30,00
Джурджу	4	1	3	25,00	75,00
Яловіца	17	10	7	58,82	41,18
Прахова	16	10	6	62,50	37,50
Телеорман	3	-	3	-	100,00
Південний Захід	72	45	27	62,50	37,50
Долж	17	15	2	88,24	11,76
Горж	24	14	10	58,33	41,67
Мехедінць	13	5	8	38,46	61,54
Олт	5	5	-	100,00	-
Вилча	13	8	5	61,54	38,46
Захід	9808	2270	7538	23,14	76,86
Арад	1261	234	1027	18,56	81,44
Караш Северин	2483	647	1836	26,06	73,94
Худеноара	114	68	46	59,65	40,35

Закінчення додатка Б.53

1	2	3	4	5	6
Тіміш	5950	1321	4629	22,20	39,31
Північний Захід	32484	1479	31005	4,55	95,45
Біхор	101	48	53	47,52	52,48
Бістріца-Несеуд	55	22	33	40,00	60,00
Клуж	173	141	32	81,50	18,50
Марамуреш	30786	1043	29743	3,39	96,61
Сагу Маре	1340	208	1132	15,52	84,48
Селат	29	17	12	58,62	41,38
Центр	179	137	42	76,54	23,46
Альба	17	10	7	58,82	41,18
Брашов	66	54	12	81,82	18,18
Ковасна	14	12	2	85,71	14,29
Харгіта	14	11	3	78,57	21,43
Муреш	40	26	14	65,00	35,00
Сібіу	28	24	4	85,71	14,29
Бухарест	318	293	25	92,14	7,86
Ілфов	39	14	25	35,90	64,10
мун. Бухарест	279	279	-	100,00	-

Додаток Б.54

Розселення українців за типом поселень у розрізі регіонів Румунії за переписом 2011 рр. [15].

Регіон	К-сть українців	Міське населення	Сільське населення	Тип поселень	
				Міські	Сільські
Румунія	50920	5683	45237	11,16	88,84
Північний Схід	6695	818	5877	12,22	87,78
Південний Схід	1278	592	686	46,32	53,68
Південь	86	49	37	56,98	43,02
1	2	3	4	5	6
Південний Захід	72	45	27	62,50	37,50
Захід	9808	2270	7538	23,14	76,86
Північний Захід	32484	1479	31005	4,55	95,45
Центр	179	137	42	76,54	23,46
Бухарест	318	293	25	92,14	7,86

Додаток Б.55

Частка українців в населенні мість компактного проживання за переписом 2011 р. [15].

1	Всього населення	К-сть українців	Частка українців
1	2	3	4
Арад	430629	1261	0,29
м. Арад	159074	61	0,04
м. Куртік	7453	14	0,19
м. Інеу	9260	3	0,03
м. Ліпова	10313	20	0,19
м. Надлач	7398	32	0,43
м. Панкота	6946	60	0,86
м. Пеціца	12762	30	0,24

1	2	3	4
м. Сантана	11428	12	0,11
к. Баржава	2707	21	0,78
к. Бага	1088	3	0,28
к. Беліу	3057	88	2,88
к. Бірчхіс	1854	9	0,49
к. Кермеу	2722	11	0,40
к. Крайва	2880	34	1,18
к. Фантінель	3090	6	0,19
к. Фрумушень	2543	5	0,20
к. Хьороц	3790	15	0,40
к. Гурагонт	3973	19	0,48
к. Мацея	5762	11	0,19
к. Оларі	1937	6	0,31
к. Перегу Маре	1625	19	1,17
к. Сагу	3776	3	0,08
к. Саварсін	2890	3	0,10
к. Секусігіу	5509	13	0,24
к. Сейтін	2936	9	0,31
к. Семлац	3667	17	0,46
к. Сікула	4301	8	0,19
к. Сіліндія	904	12	1,33
к. Сірія	8103	13	0,16
к. Тарнова	5935	557	9,39
к. Таут	1779	11	0,62
к. Усусеу	1392	4	0,29
к. Варадя де Муреш	1755	3	0,17
к. Вінжа	6150	59	0,96
к. Владіміреску	10710	8	0,07
к. Забраня	4251	11	0,26
к. Задареня	2495	22	0,88
к. Зімандеу Ной	4657	3	0,06
Ботошань	412626	659	0,16
м. Ботошань	106847	22	0,02
м. Дорохой	24309	4	0,02
м. Бучеча	4274	4	0,09
к. Кандешть	1847	297	16,08
к. Міхайлені	2326	321	13,80
к. Помарла	2661	5	0,19
Караш-Северин	295579	2483	0,84
м. Ресіта	73282	231	0,32
м. Карансебеш	24689	345	1,40
м. Аніна	7485	16	0,21
м. Бокса	15842	24	0,15
м. Нова Молдова	12350	7	0,06
м. Оравіта	11382	12	0,11
м. Отелю Росу	10510	11	0,10
к. Бозовичі	2924	5	0,17

1	2	3	4
к. Бребу	1164	5	0,43
к. Цюдановіта	657	4	0,61
к. Константін Дайковіціу	2692	36	1,34
к. Копацел	1111	660	59,41
к. Доцлін	1741	3	0,17
к. Фарлюг	1956	43	2,20
к. Глімбоца	1808	4	0,22
к. Лапусніку Маре	1647	3	0,18
к. Маурені	2646	3	0,11
к. Обрея	3252	7	0,22
к. Палтініс	2408	834	34,63
к. Саку	1485	182	12,26
к. Слатіна-Тіміс	3074	6	0,20
к. Тікваню Маре	1984	4	0,20
к. Валюг	741	5	0,67
к. Завой	3946	3	0,08
Марамуреш	478659	30786	6,43
м. Вайя Маре	123738	153	0,12
м. Сігнету Марматей	37640	750	1,99
м. Вайя Спріє	15476	17	0,11
м. Борса	27611	21	0,08
м. Кавніц	4976	8	0,16
м. Тауті-Магнераус	7136	5	0,07
м. Ульмень	7270	4	0,06
м. Віцеу де Сус	15037	81	0,54
к. Бістра	4174	3543	84,88
к. Бочікою Маре	3818	1975	51,73
к. Кампулунг ла Тіса	2485	20	0,80
к. Леордіна	2547	5	0,20
к. Окна Сугатаг	3853	7	0,18
к. Петрова	2525	20	0,79
к. Поєніле де суб Мунте	10073	9254	91,87
к. Рецея	6000	7	0,12
к. Реметя Чоярулуй	2834	5	0,18
к. Ремеці	3040	2156	70,92
к. Репедя	4716	4472	94,83
к. Рона де Йос	1176	15	1,28
к. Рона де Сус	3855	3213	83,35
к. Рускова	5541	5011	90,43
к. Сапанта	2903	5	0,17
к. Сарасеу	2238	10	0,45
к. Стрампура	3652	4	0,11
к. Ваду Ізей	2659	5	0,19
Сагу Маре	344360	1340	0,39
м. Сагу Маре	102411	156	0,15
м. Карей	21112	17	0,08
м. Ардуд	6231	3	0,05

1	2	3	4
м. Лівада	6773	19	0,28
м. Негрешті Оас	11867	5	0,04
м. Таснад	8631	8	0,09
к. Агріс	2003	147	7,34
к. Белтюг	3228	14	0,43
к. Ботіз	3622	12	0,33
к. Крайдоролт	2215	76	3,43
к. Чулчу	3884	5	0,13
к. Доба	2760	97	3,51
к. Лазурі	5562	4	0,07
к. Мікула	3659	580	15,85
к. Мофтін	4293	92	2,14
к. Тарна Маре	3774	9	0,24
к. Терешешті	1750	3	0,17
к. Валя Вілунуй	2067	5	0,24
к. Ветіс	4788	70	1,46
Сучава	634810	5916	0,93
м. Сучава	92121	218	0,24
м. Кампулунг Молдова	16722	28	0,17
м. Фалгічені	25723	5	0,02
м. Радауть	23822	138	0,58
м. Ватра Дорней	14429	14	0,10
м. Гура Хоморулуй	13667	16	0,12
м. Мілісаут	5005	56	1,12
м. Сальча	9015	4	0,04
м. Сірет	7976	207	2,60
м. Вікову де Сус	13308	7	0,05
к. Арбор	6719	43	0,64
к. Байя	6405	5	0,08
к. Балкауть	3070	2139	69,67
к. Босанч	6719	3	0,04
к. Бреаза	1512	4	0,26
к. Бродіна	3320	249	7,50
к. Каціца	3712	162	4,36
к. Калафіндешть	2549	8	0,31
к. Карлібаба	1717	70	4,08
к. Команешть	2094	4	0,19
к. Корну Лунчі	6614	7	0,11
к. Дарманешть	5228	52	0,99
к. Грамешть	3032	5	0,16
к. Извоарель Сучевей	2063	1137	55,11
к. Молдова-Суліта	1865	69	3,70
к. Молдовіта	4970	57	1,15
к. Мусеніта	1871	85	4,54
к. Щея	9577	10	0,10
к. Сербауть	2847	85	2,99
к. Ульма	2007	811	40,41

1	2	3	4
к. Вагра Молдовітей	4099	184	4,49
Тульча	213083	1083	0,51
м. Тульча	73707	376	0,51
м. Ісаккя	5026	5	0,10
м. Суліна	3663	45	1,23
к. Бестеп	1667	8	0,48
к. Росетті	910	71	7,80
к. Четалчой	593	6	1,01
к. Чілія Вече	2132	15	0,70
к. Чучурова	1977	27	1,37
к. Крісан	1228	247	20,11
к. Фрекагей	3426	56	1,63
к. Журіловка	3935	5	0,13
к. Махмудія	2341	23	0,98
к. Малюц	856	8	0,93
к. Мурігьол	3217	91	2,83
к. Пардіна	527	55	10,44
к. Сфанту Джорджу	797	30	3,76
Тіміш	683540	5950	0,87
м. Тімішоара	319279	556	0,17
м. Лугой	40361	520	1,29
м. Бузіас	7023	16	0,23
м. Чачова	5348	26	0,49
м. Дета	6260	20	0,32
м. Фажет	6761	141	2,09
м. Гатайя	5861	9	0,15
м. Жімбойя	10808	5	0,05
м. Речас	8336	13	0,16
м. Санніколау Маре	12312	15	0,12
к. Валінт	1536	13	0,85
к. Банлоч	2631	243	9,24
к. Барна	1640	448	27,32
к. Бечічіреку Мік	2853	40	1,40
к. Белінт	2789	3	0,11
к. Бетхаусен	3057	148	4,84
к. Білед	3294	3	0,09
к. Бірда	1846	28	1,52
к. Богда	460	10	2,17
к. Болдур	2439	39	1,60
к. Бучоват	1601	6	0,37
к. Ченад	4207	4	0,10
к. Ченей	2670	4	0,15
к. Комлосеу Маре	4737	4	0,08
к. Костеу	3635	6	0,17
к. Крічіова	1587	146	9,20
к. Дарова	3049	329	10,79
к. Дента	2982	27	0,91

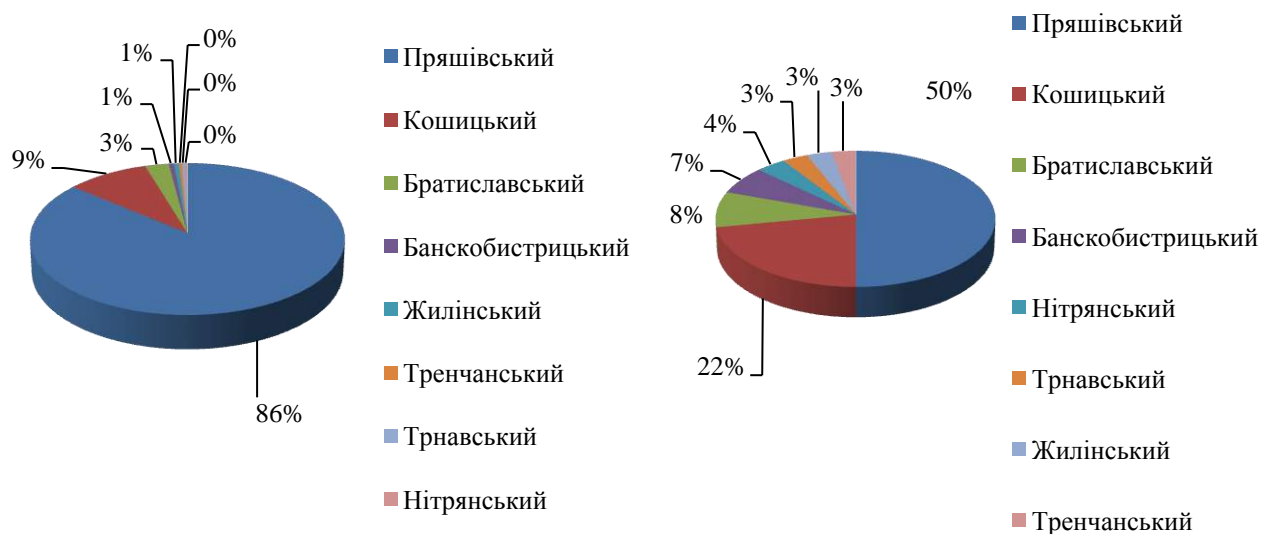
1	2	3	4
к. Дудешті Ной	3179	4	0,13
к. Дудешті Вечі	4203	8	0,19
к. Думбрава	2659	10	0,38
к. Думбравіта	7522	20	0,27
к. Фардеа	1750	15	0,86
к. Фібіс	1590	15	0,94
к. Гаводжя	3034	245	8,08
к. Хлад	2078	19	0,91
к. Хрода	6200	15	0,24
к. Хізела	1155	8	0,69
к. Гармата	6502	17	0,26
к. Гіера	1239	3	0,24
к. Гіроч	8388	12	0,14
к. Жульваз	3075	5	0,16
к. Готглоб	2041	20	0,98
к. Ленаюнеїм	5109	8	0,16
к. Ліблінг	3723	13	0,35
к. Ловрін	3233	9	0,28
к. Манастір	1658	10	0,60
к. Маржина	2186	48	2,20
к. Маслоч	2285	249	10,90
к. Моравіта	2289	3	0,13
к. Мосніта Нойя	6203	7	0,11
к. Надраг	2836	27	0,95
к. Нітчідорф	1523	49	3,22
к. Огаба Лунга	1084	25	2,31
к. Печіу Ной	4982	57	1,14
к. Періам	4505	5	0,11
к. Пісця	3051	13	0,43
к. Раковіця	3168	105	3,31
к. Саж	3009	6	0,20
к. Санандрей	5717	30	0,52
к. Сандра	2882	3	0,10
к. Санмігаїю Роман	6121	4	0,07
к. Санпетру Маре	3145	6	0,19
к. Саравале	2628	10	0,38
к. Сатчінез	4743	8	0,17
к. Стюца	1813	1139	62,82
к. Теремія Маре	4019	17	0,42
к. Томнатік	3144	45	1,43
к. Тополовату Маре	2574	5	0,19
к. Тормач	2714	4	0,15
к. Трайян Вуя	2059	40	1,94
к. Ювар	2453	3	0,12
к. Варіас	5682	177	3,12
к. Віктор Влад Деламаріна	2604	568	21,81

Розселення українців та русинів у розрізі окресів Словаччини за переписом 2011 р. [27].

Край/окрес	К-сть русинів	К-сть українців	Частка від всієї чисельності русинів	Частка від всієї чисельності українців
1	2	3	4	5
Словаччина	33482	7430	100	100
Банскобистрицький	186	493	0,56	6,64
Братиславський	880	627	2,63	8,44
Жилінський	182	229	0,54	3,08
Кошицький	3076	1637	9,19	22,03
Нітранський	103	275	0,31	3,70
Пряшівський	28835	3714	86,12	49,99
Тренчанський	116	222	0,35	2,99
Трнавський	104	233	0,31	3,14
Бановце над Бебравоу	2	21	0,01	0,28
Банська Бистриця	54	46	0,16	0,62
Банська Штявниця	2	3	0,01	0,04
Бардіїв	3010	470	8,99	6,33
Битча	2	4	0,01	0,05
Братислава V	201	117	0,60	1,57
Братислава I	67	42	0,20	0,57
Братислава IV	178	94	0,53	1,27
Братислава II	202	125	0,60	1,68
Братислава III	99	76	0,30	1,02
Брезно	35	42	0,10	0,57
Велькі Кртіш	3	63	0,01	0,85
Вранов над Топльоу	244	82	0,73	1,10
Галанта	20	29	0,06	0,39
Гельвіца	158	55	0,47	0,74
Глоговец	11	12	0,03	0,16
Гуменне	3115	526	9,30	7,08
Детва	6	22	0,02	0,30
Дольни Кубін	2	17	0,01	0,23
Дунайська Стреда	14	51	0,04	0,69
Жарвоніца	7	56	0,02	0,75
Жиліна	58	43	0,17	0,58
Жьяр над Гроном	15	27	0,04	0,36
Зволен	27	61	0,08	0,82
Злате Моравци	1	29	0,00	0,39
Ілава	17	19	0,05	0,26
Кадця	4	30	0,01	0,40
Кежмарок	131	67	0,39	0,90
Кисуцьке Нове Место	3	20	0,01	0,27
Комарно	10	34	0,03	0,46
Кошице I	467	306	1,39	4,12
Кошице IV	390	131	1,16	1,76
Кошице II	590	211	1,76	2,84
Кошице III	196	110	0,59	1,48

1	2	3	4	5
Кошице-околиця	140	90	0,42	1,21
Крупіна	1	48	0,00	0,65
Левіце	12	37	0,04	0,50
Левоча	317	13	0,95	0,17
Ліптовський Мікулаш	40	24	0,12	0,32
Лученец	8	47	0,02	0,63
Малацки	31	37	0,09	0,50
Маргін	54	21	0,16	0,28
Меджлабірці	5288	314	15,79	4,23
Михайлівці	325	369	0,97	4,97
Млява	4	40	0,01	0,54
Наместово	4	15	0,01	0,20
Нітра	43	74	0,13	1,00
Нове Замки	17	24	0,05	0,32
Нове Место над Вагом	5	29	0,01	0,39
П'єштяни	18	18	0,05	0,24
Партизанське	3	11	0,01	0,15
Пезінок	41	44	0,12	0,59
Поважська Бистриця	12	15	0,04	0,20
Полтар	2	4	0,01	0,05
Попрад	212	85	0,63	1,14
Превідза	26	59	0,08	0,79
Пряшів	1662	751	4,96	10,11
Пухов	8	7	0,02	0,09
Ревуца	15	47	0,04	0,63
Рімавська Сobotа	11	27	0,03	0,36
Рожнява	24	52	0,07	0,70
Ружомберок	12	40	0,04	0,54
Сабінов	468	71	1,40	0,96
Свидник	4841	399	14,46	5,37
Сенец	61	92	0,18	1,24
Сеніца	9	16	0,03	0,22
Скаліца	3	68	0,01	0,92
Снина	4678	604	13,97	8,13
Собранце	281	122	0,84	1,64
Спішска Нова Вес	363	69	1,08	0,93
Стара Любовня	3494	229	10,44	3,08
Стропков	1375	103	4,11	1,39
Тврдошін	2	8	0,01	0,11
Топольчани	9	51	0,03	0,69
Требішов	142	122	0,42	1,64
Тренчин	39	21	0,12	0,28
Трнава	29	39	0,09	0,52
Турчанське Теплице	1	7	0,00	0,09
Шаля	11	26	0,03	0,35

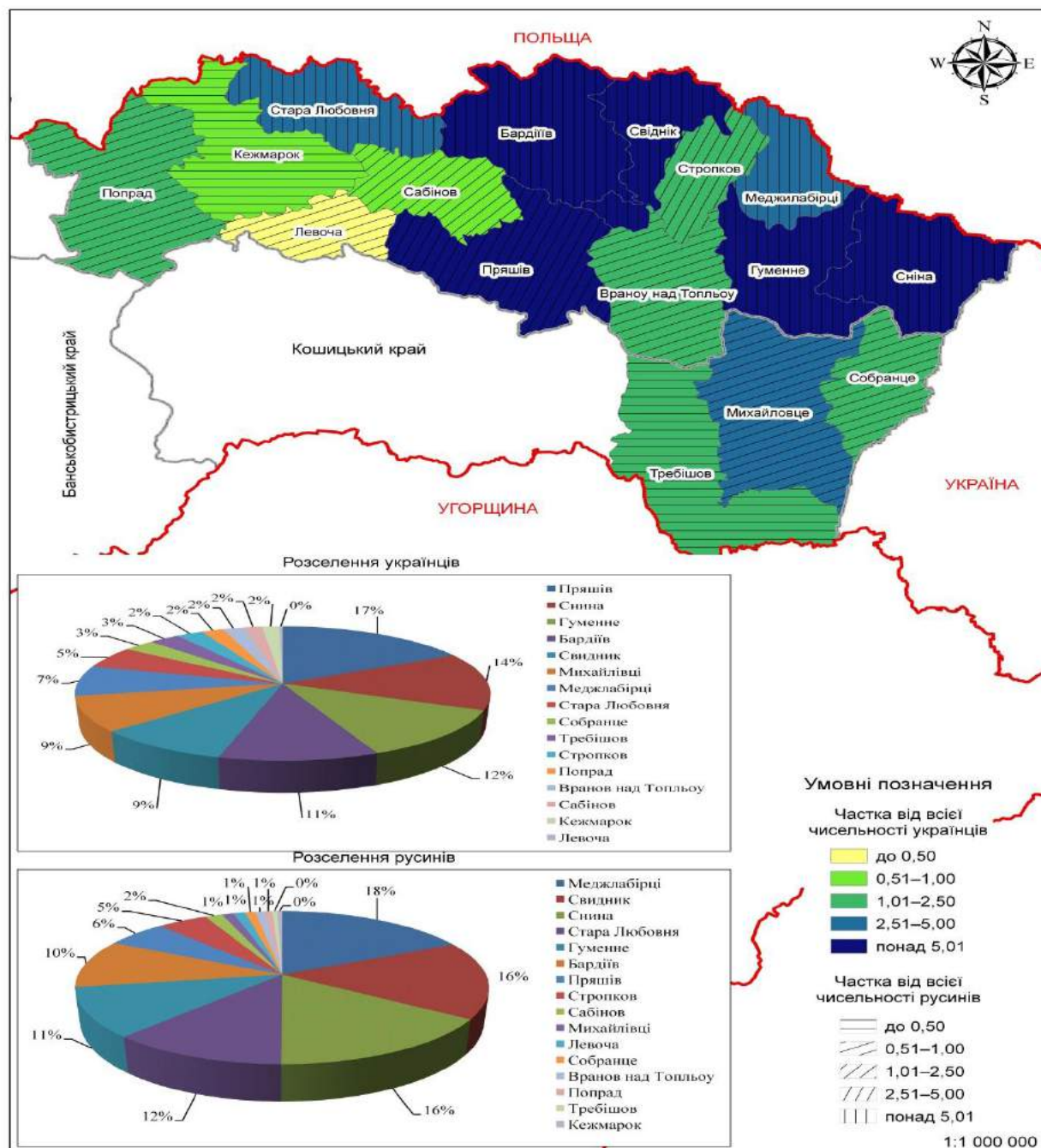
Розселення русинів у розрізі країв Словаччини за переписом 2011 р.
Розселення українців у розрізі країв Словаччини за переписом 2011 р. [27].

Розселення українців та русинів по повітах Пряшівського краю та прикордонних з Україною окресах за переписом населення 2011 р. [27].

Край/окрес	К-сть русинів	К-сть українців	Частка від всієї кількості русинів	Частка від всієї чисельності українців
1	2	3	4	5
Всього	29583	4327	100	100
Бардіїв	3010	470	10,17	10,86
Вранов над Топльоу	244	82	0,82	1,90
Гуменне	3115	526	10,53	12,16
Кежмарок	131	67	0,44	1,55
Левоча	317	13	1,07	0,30
Меджлабірці	5288	314	17,88	7,26
Михайлівці	325	369	1,10	8,53
Попрад	212	85	0,72	1,96
Пряшів	1662	751	5,62	17,36
Сабінов	468	71	1,58	1,64
Свидник	4841	399	16,36	9,22
Снина	4678	604	15,81	13,96
Собранце	281	122	0,95	2,82
Стара Любовня	3494	229	11,81	5,29
Стропков	1375	103	4,65	2,38
Требішов	142	122	0,48	2,82

Розселення українців та русинів на українських етнічних землях у Словаччині

Динаміка чисельності іммігрантів з України, яка прибули до США за 1992–2011 рр. [357].

Рік	К-сть іммігрантів	Приріст/зменшення, у % до попереднього року	Частка від всіх прибуттів за період 1992–2011 рр.
1	2	3	4
1992	14383		4,82
1993	18316	27,34	6,14
1994	21010	14,71	7,03
1995	17432	-17,03	5,84
1996	21079	20,92	7,06
1997	15696	-25,54	5,26
1998	7448	-52,55	2,50

Закінчення додатка Б.60

1	2	3	4
1999	10123	35,92	3,39
2000	15810	56,18	5,30
2001	20975	32,67	7,03
2002	21190	1,03	7,10
2003	11163	-47,32	3,74
2004	14156	26,81	4,74
2005	22745	60,67	7,62
2006	17142	-24,63	5,74
2007	11001	-35,82	3,69
2008	10813	-1,71	3,62
2009	11223	3,79	3,76
2010	8477	-24,47	2,84
2011	8292	-2,18	2,78

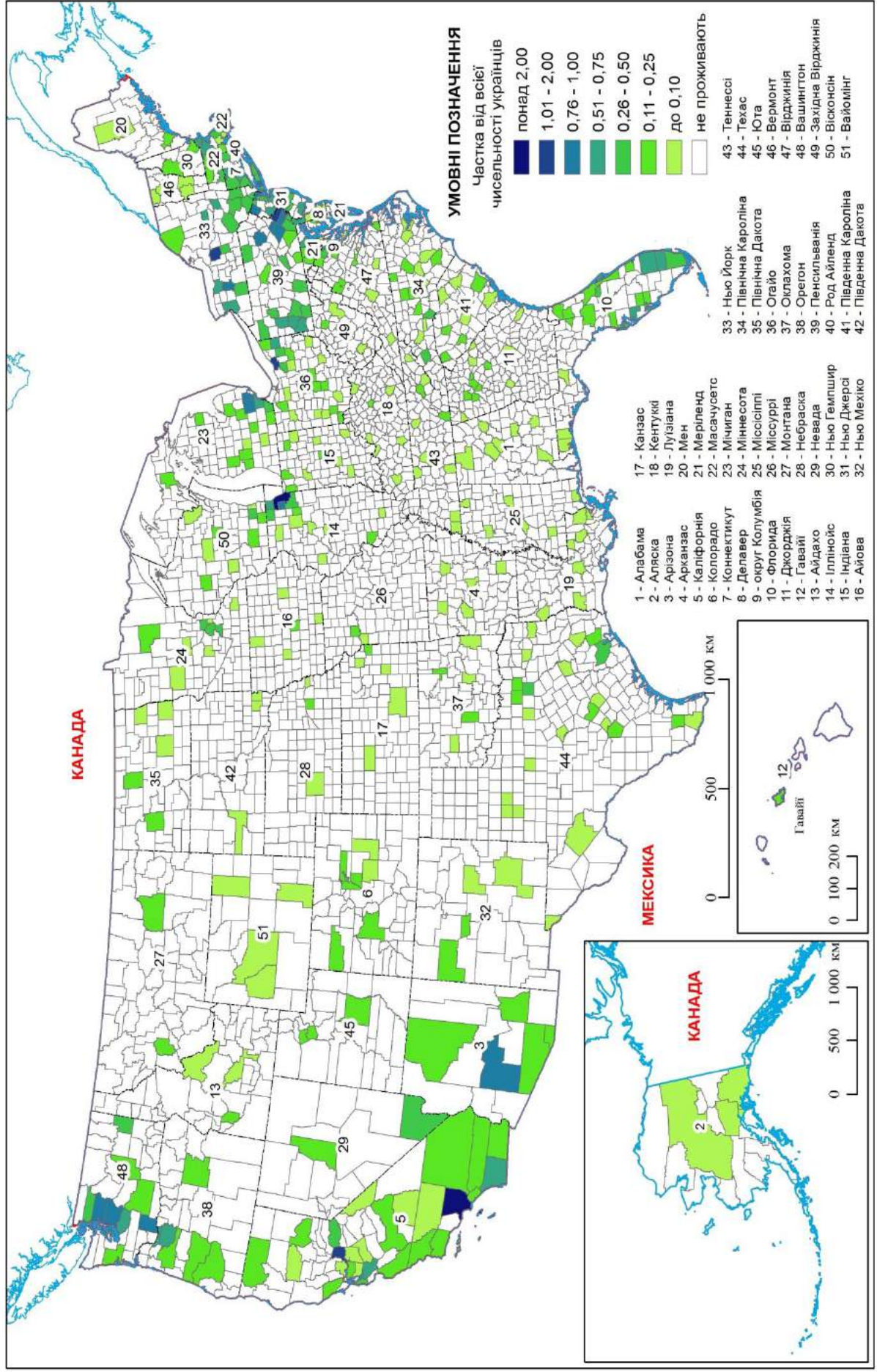
Додаток Б.61

Розселення українців у розрізі штатів США за переписами 1990, 2000 і 2010 рр.

Штат	Рік перепису населення			Частка від всієї чисельності українців		
	1990	2000	2010	1990	2000	2010
1	2	3	4	5	6	7
Айдахо	1044	1717	2267	0,14	0,19	0,24
Айова	1030	1616	2791	0,14	0,18	0,30
Алабама	1338	1578	2305	0,19	0,18	0,25
Аляска	969	1556	2320	0,13	0,18	0,25
Арізона	8313	10765	13079	1,15	1,22	1,40
Арканзас	886	1360	1976	0,12	0,15	0,21
Вайомінг	486	591	498	0,07	0,07	0,05
Вашингтон	10500	31982	53445	1,46	3,62	5,74
Вермонт	561	1367	1873	0,08	0,15	0,20
Вірджинія	12252	14728	17542	1,70	1,67	1,88
Вісконсін	5981	7551	9834	0,83	0,86	1,06
Гавайї	1156	1248	884	0,16	0,14	0,09
Делавер	5036	5489	5590	0,70	0,62	0,60
Джорджія	4925	9887	11645	0,68	1,12	1,25
Західна Вірджинія	1590	1730	1705	0,22	0,20	0,18
Іллінойс	37374	47567	48408	5,18	5,39	5,20
Індіана	6351	7997	9256	0,88	0,91	0,99
Каліфорнія	53961	82563	92943	7,49	9,35	9,98
Канзас	2000	3052	2191	0,28	0,35	0,24
Кентуккі	1839	1773	4297	0,26	0,20	0,46
Колорадо	7188	10534	12697	1,00	1,19	1,36
Конектикут	24652	22759	20453	3,42	2,58	2,20
Луїзіана	1038	1661	1970	0,14	0,19	0,21
Масачусетс	15485	22287	22799	2,15	2,53	2,45
Мен	1245	1510	2355	0,17	0,17	0,25
Меріленд	15089	18407	22254	2,09	2,09	2,39
Міннесота	10809	12976	14029	1,50	1,47	1,51
Міссісіпі	603	887	1114	0,08	0,10	0,12

Закінчення додатка Б.61

1	2	3	4	5	6	7
Міссурі	3962	6557	8426	0,55	0,74	0,90
Мічиган	44016	45396	39646	6,11	5,14	4,26
Монтана	1517	1618	2275	0,21	0,18	0,24
Небраска	1673	2359	1199	0,23	0,27	0,13
Невада	2733	3747	5281	0,38	0,42	0,57
Нью-Гемпшир	2126	3194	2501	0,29	0,36	0,27
Нью-Джерсі	72824	72207	66638	10,10	8,18	7,16
Нью-Йорк	115958	145347	129603	16,09	16,47	13,92
Нью-Мехіко	1551	2348	2475	0,22	0,27	0,27
Огайо	42831	48579	44217	5,94	5,50	4,75
Оклахома	1962	2446	3245	0,27	0,28	0,35
округ Колумбія	760	1111	1701	0,11	0,13	0,18
Орегон	5796	14265	21341	0,80	1,62	2,29
Пенсильванія	127699	120031	112078	17,72	13,60	12,03
Південна Дакота	456	1058	1476	0,06	0,12	0,16
Південна Кароліна	1881	3297	6732	0,26	0,37	0,72
Північна Дакота	3375	3968	4313	0,47	0,45	0,46
Північна Кароліна	4761	10066	16100	0,66	1,14	1,73
Род Айленд	3137	3029	3611	0,44	0,34	0,39
Теннесі	2013	3904	7130	0,28	0,44	0,77
Техас	12482	15799	20033	1,73	1,79	2,15
Флорида	32805	42310	44817	4,55	4,79	4,81
Юта	796	2815	3939	0,11	0,32	0,42
США	720815	882589	931297	100	100	100

Розселення українців у розрізі округів США у 2008 р. за даними Центру досліджень української діаспори.

Розселення українців та русинів у розрізі медьє Угорщини за переписом 2011 р.

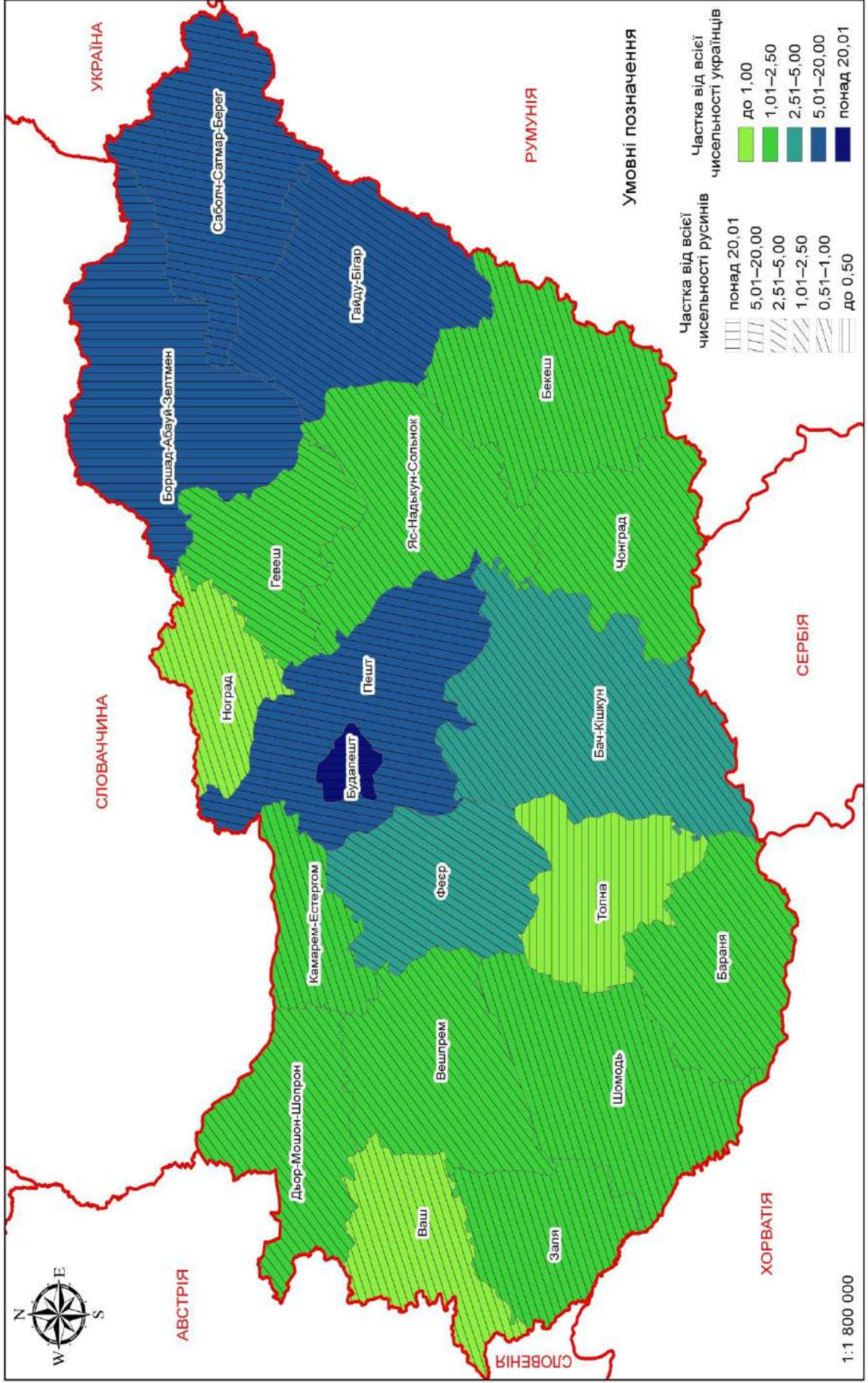
Медьє	К-сть українців	Частка від всієї чисельності українців	К-сть русинів	Частка від всієї чисельності русинів
м. Будапешт	2128	28,77	789	20,32
Бараня	101	1,37	80	2,06
Бач-Кішкун	216	2,92	55	1,42
Бекеш	129	1,74	36	0,93
Боршад-Абауй-Зелтмен	436	5,90	1457	37,53
Ваш	58	0,78	33	0,85
Веспреш	180	2,43	47	1,21
Гауйду-Бігар	390	5,27	143	3,68
Гевер	169	2,29	122	3,14
Дьор-Мошон-Шопрон	159	2,15	49	1,26
Зала	109	1,47	27	0,70
Камарем-Естергом	163	2,20	35	0,90
Ноград	50	0,68	23	0,59
Пешт	844	11,41	351	9,04
Саболч-Сатмар-Берег	1461	19,75	374	9,63
Толна	64	0,87	17	0,44
Феєр	262	3,54	108	2,78
Чонград	151	2,04	53	1,37
Шомодь	155	2,10	31	0,80
Яс-Надькун-Сольнок	171	2,31	52	1,34
Всього	7396	100	3882	100

Розселення українців та русинів у розрізі регіонів Угорщини за переписом 2011 р.

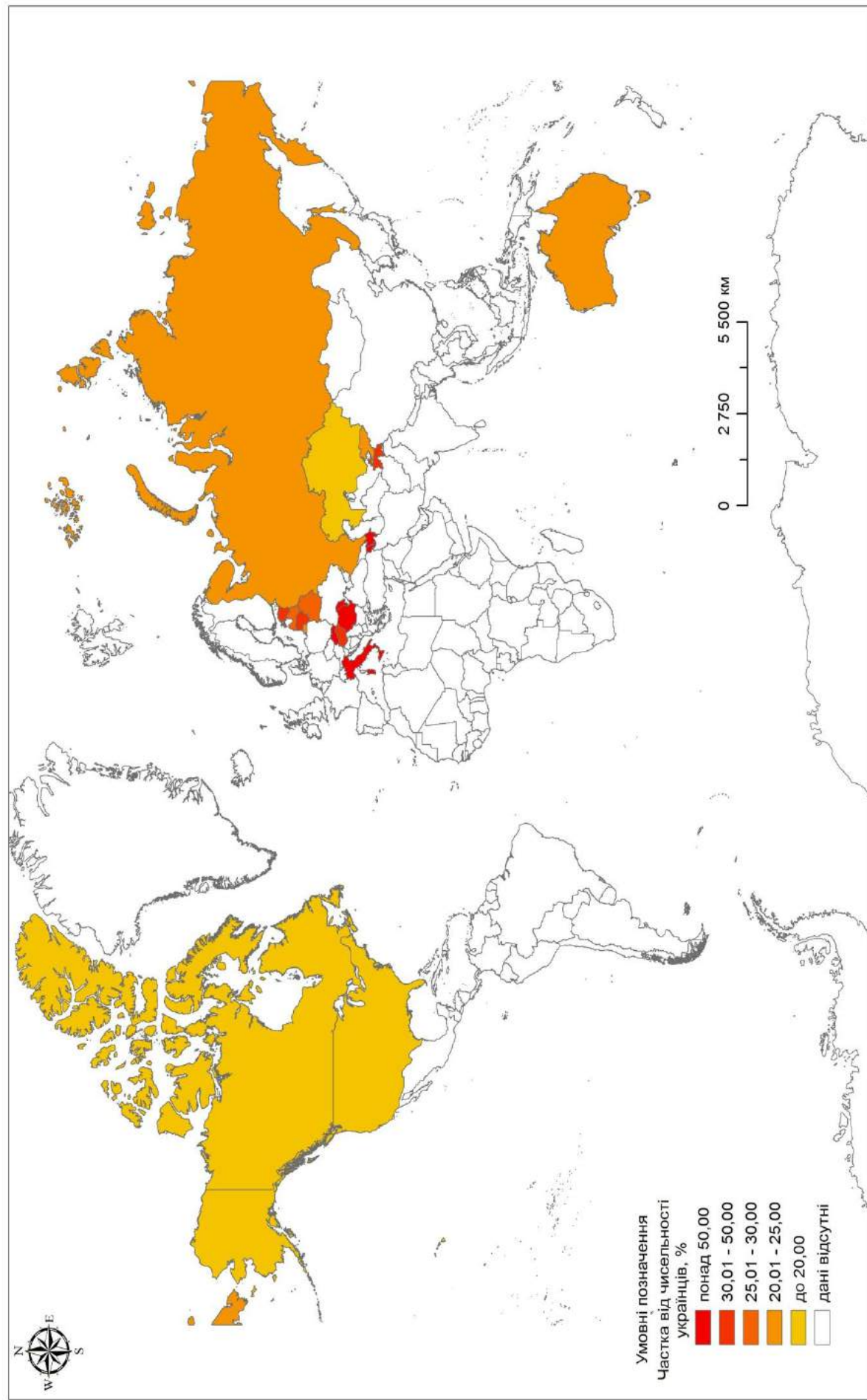
Регіон	К-сть українців	К-сть русинів	Частка від українського населення	Частка від русинського населення
Центральна Угорщина	2972	1140	40,18	29,37
Центральне Подунав'я	605	190	8,18	4,89
Західне Подунав'я	326	109	4,41	2,81
Південне Подунав'я	320	128	4,33	3,30
Північна Угорщина	655	1602	8,86	41,27
Північна Велика Рівнина	2022	569	27,34	14,66
Південна Велика Рівнина	496	144	6,71	3,71

Розселення українців та русинів у розрізі медьє Угорщини за переписом населення 2011 р. [358].

Етномовна відповідність українців у країнах світу.

Додаток В.2

Розподіл українців в Білорусі за рідною мовою, статтю та територією проживання за переписом населення 2009 р. [228].

	К-сть українців	З загальної кількості осіб даної національності в якості рідної мови вказали мову:				
		українську	російську	дві і більше	іншу мову	мову не вказано
Все населення	158723	46403	97139	1059	815	751
Чоловіки	71615	20071	44780	455	321	341
Жінки	87108	26332	52359	604	494	410
Міське населення	122550	31528	80613	932	581	603
Чоловіки	55371	13678	37067	400	232	274
Жінки	67179	17850	43546	532	349	329
Сільське населення	36173	14875	16526	127	234	148
Чоловіки	16244	6393	7713	55	89	67
Жінки	19929	8482	8813	72	145	81
Частка						
Все населення	100	29,24	61,20	0,67	0,51	0,47
Чоловіки	100	28,03	62,53	0,64	0,45	0,48
Жінки	100	30,23	60,11	0,69	0,57	0,47
Міське населення	100	25,73	65,78	0,76	0,47	0,49
Чоловіки	100	24,70	66,94	0,72	0,42	0,49
Жінки	100	26,57	64,82	0,79	0,52	0,49
Сільське населення	100	41,12	45,69	0,35	0,65	0,41
Чоловіки	100	39,36	47,48	0,34	0,55	0,41
Жінки	100	42,56	44,22	0,36	0,73	0,41

Додаток В.3

Розподіл українців в Білорусі за мовою якою спілкуються вдома, типом поселень та статтю.

	К-сть українців	Частка від загальної кількості осіб даної національності в якості мови якою спілкуються вдома вказали мову:					
		українську	російську	білоруську	дві і більше	іншу мову	мову не вказано
Все населення	158723	3,51	88,36	6,11	0,64	0,76	0,57
Чоловіки	71615	3,10	88,92	6,02	0,59	0,75	0,59
Жінки	87108	3,85	87,90	6,19	0,68	0,77	0,56
Міське	122550	2,00	93,27	2,96	0,60	0,58	0,56
Чоловіки	55371	1,67	93,55	3,08	0,56	0,55	0,57
Жінки	67179	2,27	93,04	2,87	0,64	0,60	0,56
Сільське	36173	8,65	71,73	16,77	0,75	1,39	0,62
Чоловіки	16244	7,98	73,14	16,04	0,68	1,41	0,69
Жінки	19929	9,20	70,58	17,37	0,82	1,37	0,57

Додаток В.4

Розподіл українців у розрізі областей Білорусі за українською мовою, як мовою спілкування вдома [228].

	К-сть українців	Українська, як мова спілкування вдома	К-сть осіб інших національностей, які спілкуються українською вдома	Частка українців, які спілкуються українською мовою вдома
Білорусь	158723	5578	701	3,51
Берестейська	40046	3070	414	7,67
Вітебська	14557	304	25	2,09
Гомельська	30920	795	94	2,57
Гродненська	14983	268	31	1,79
м. Мінськ	27362	450	75	1,64
Мінська	17745	430	37	2,42
Могильовська	13110	261	25	1,99

Додаток В.5

Етномовна відповідність українців за типом поселень за переписом населення 2001 р. [231].

	К-сть, осіб	Вважають рідною мовою			
		українську	мову іншої національності		
			вірменську	російську	інші мови
Чисельність					
Все населення	1633	692	291	629	21
Міське населення	1386	550	245	570	21
Сільське населення	247	142	46	59	0
Частка					
Все населення		42,38	17,82	38,52	1,29
Міське населення		39,68	17,68	41,13	1,52
Сільське населення		57,49	18,62	23,89	0,00

Додаток В.6

Етномовна відповідність українців за типом поселень за переписом населення 2011 р. [231].

	К-сть, осіб	Вважають рідною мовою			
		українську	мову іншої національності		
			вірменську	російську	інші мови
Чисельність					
1	2	3	4	5	6
Все населення	1176	606	208	357	5
чоловіки	207	64	75	66	2
жінки	969	542	133	291	3
Міське населення	957	457	175	321	4
чоловіки	182	56	63	62	1
жінки	775	401	112	259	3
Сільське населення	219	149	33	36	1
чоловіки	25	8	12	4	1
жінки	194	141	21	32	0
Частка					
Все населення		51,53	17,69	30,36	0,43
чоловіки		30,92	36,23	31,88	0,97

Закінчення додатка Б.6

1	2	3	4	5	6
жінки		55,93	13,73	30,03	0,31
Міське населення		47,75	18,29	33,54	0,42
чоловіки		30,77	34,62	34,07	0,55
жінки		51,74	14,45	33,42	0,39
Сільське населення		68,04	15,07	16,44	0,46
чоловіки		32,00	48,00	16,00	4,00
жінки		72,68	10,82	16,49	0,00

Додаток В.7

Етномовна відповідність українців за володінням іншою мовою за переписом 2011 р. [231].

	К-сть, осіб	Вільно володіють мовою			
		українською	вірменською	російською	не володіють
Чисельність					
Все населення	1176	72	487	408	170
чоловіки	207	8	67	78	47
жінки	969	64	423	330	123
Міське населення	957	62	384	345	133
чоловіки	182	7	61	70	36
жінки	775	55	323	275	97
Сільське населення	219	10	103	63	37
чоловіки	25	1	3	8	11
жінки	194	9	100	55	26
Частка					
Все населення		6,12	41,41	34,69	14,46
чоловіки		3,86	32,37	37,68	22,71
жінки		6,60	43,65	34,06	12,69
Міське населення		6,48	40,13	36,05	13,90
чоловіки		3,85	33,52	38,46	19,78
жінки		7,10	41,68	35,48	12,52
Сільське населення		4,57	47,03	28,77	16,89
чоловіки		4,00	12,00	32,00	44,00
жінки		4,64	51,55	28,35	13,40

Додаток В.8

Етномовна відповідність українців у розрізі повітів Естонії за переписами 2000 і 2011 рр.

Повіт	Рік перепису					
	2000			2011		
	К-сть українців	Рідна - українська	Частка	К-сть українців	Рідна - українська	Частка
1	2	3	4	5	6	7
Естонія	29021	12308	42,41	22573	8016	35,51
Міста	25730	10414	40,47	19743	6731	34,09
Села	3282	1885	57,43	2830	1235	43,64
Гар'юмаа	17789	7155	40,22	14422	4794	33,24
м. Таллін	14699	5747	39,10	11565	3788	32,75
Г'юмаа	20	15	75,00	13	8	61,54
Іда-Вірумаа	4810	1835	38,15	3372	1038	30,78

Закінчення додатка В.8

1	2	3	4	5	6	7
Йигевамаа	267	160	59,93	192	102	53,13
Ярвамаа	444	335	75,45	299	201	67,22
Ляанемаа	406	186	45,81	250	112	44,80
Ляане-Вірумаа	940	467	49,68	726	328	45,18
Пилвамаа	157	120	76,43	138	96	69,57
Пярнумаа	1205	539	44,73	914	358	39,17
Рапламаа	300	158	52,67	227	102	44,93
Сааремаа	79	45	56,96	64	32	50,00
Таргумаа	1520	741	48,75	1130	452	40,00
м. Тарту	1239	573	46,25	891	336	37,71
Валгамаа	511	253	49,51	452	200	44,25
Вільяндімаа	382	227	59,42	248	134	54,03
Вирумаа	182	93	51,10	126	59	46,83

Етномовна відповідність українців за статтю та типом поселень за переписом населення Естонії 2000 р. [8].

Адм. одиниця	К-сть українців	Українська	Частка	Чоловіки	Українська	Частка	Жінки	Українська	Частка
Міста	25730	10414	40,47	12747	5072	39,79	12983	5342	41,15
Села	3282	1885	57,43	1719	957	55,67	1563	928	59,37
Гар'юмаа	17789	7155	40,22	9080	3572	39,34	8709	3553	40,80
Таллін	14699	5747	39,10	7469	2872	38,45	7230	2875	39,76
Гіюмаа	20	15	75,00	14	12	85,71	6	3	50,00
Іда-Вірумаа	4810	1835	38,15	2162	789	36,49	2648	1046	39,50
Йигевамаа	267	160	59,93	128	79	61,72	139	81	58,27
Ярвамаа	444	335	75,45	200	152	76,00	244	183	75,00
Ляанемаа	406	186	45,81	197	86	43,65	209	100	47,85
Ляане-Вірумаа	940	467	49,68	460	239	51,96	480	228	47,50
Пилвамаа	157	120	76,43	79	55	69,62	78	65	83,33
Пярнумаа	1205	539	44,73	625	267	42,72	580	272	46,90
Рапламаа	300	158	52,67	168	90	53,57	132	68	51,52
Сааремаа	79	45	56,96	45	32	71,11	34	13	38,24
Тартумаа	1520	741	48,75	786	370	47,07	734	371	50,54
Тарту	1239	573	46,25	638	285	44,67	601	288	47,92
Валгамаа	511	253	49,51	246	121	49,19	265	132	49,81
Вільяндімаа	382	227	59,42	190	119	62,63	192	108	56,25
Вірумаа	182	93	51,10	86	46	53,49	96	47	48,96

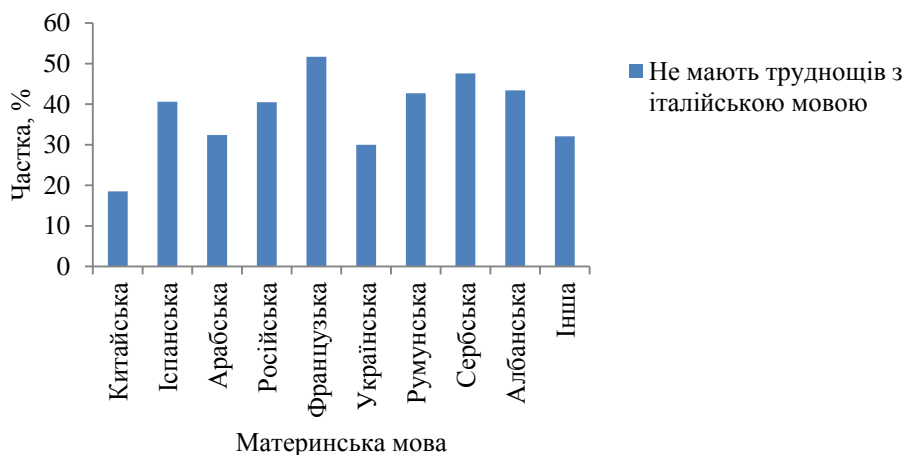
Етномовна відповідність українців за статтю та типом поселень за переписом населення Естонії 2011 р. [8].

Адм. одиниця	К-сть українців	Українська	Частка	Чоловіки	Українська	Частка	Жінки	Українська	Частка
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Естонія	22573	8016	35,51	10681	3729	34,91	11892	4287	36,05
Міста	19743	6731	34,09	9272	3111	33,55	10471	3620	34,57
Села	2830	1235	43,64	1409	618	43,86	1421	667	46,94
Гар'юмаа	14422	4794	33,24	6986	2279	32,62	7436	2515	33,82

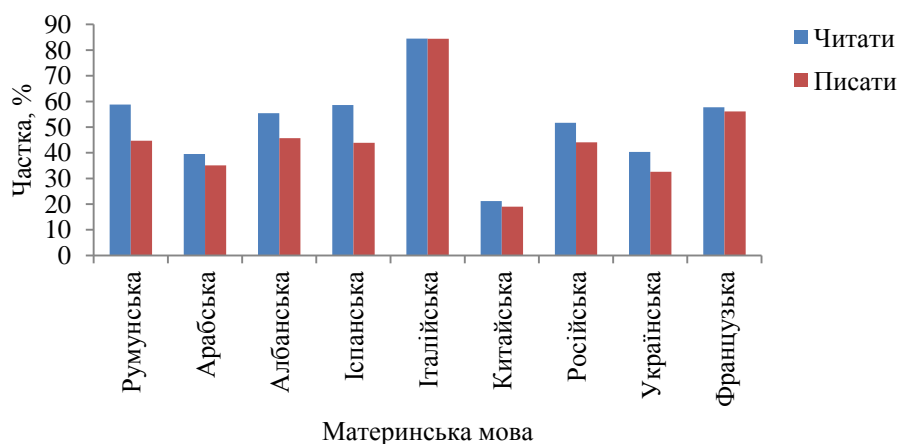
Закінчення додатка В.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Таллін	11565	3788	32,75	5563	1797	32,30	6002	1991	33,17
Гіюмаа	13	8	61,54	8	6	75,00	5	2	40,00
Іда-Вірумаа	3372	1038	30,78	1406	430	30,58	1966	608	30,93
Йигевамаа	192	102	53,13	87	49	56,32	105	53	50,48
Ярвамаа	299	201	67,22	132	83	62,88	167	118	70,66
Ляансмаа	250	112	44,80	112	50	44,64	138	62	44,93
Ляане-Вірумаа	726	328	45,18	341	136	39,88	385	192	49,87
Пилвамаа	138	96	69,57	63	44	69,84	75	52	69,33
Пярнумаа	914	358	39,17	442	169	38,24	472	189	40,04
Рапламаа	227	102	44,93	112	55	49,11	115	47	40,87
Сааремаа	64	32	50,00	37	21	56,76	27	11	40,74
Тартумаа	1130	452	40,00	549	224	40,80	581	228	39,24
Тарту	891	336	37,71	432	167	38,66	459	169	36,82
Валгамаа	452	200	44,25	222	94	42,34	230	106	46,09
Вільяндімаа	248	134	54,03	122	65	53,28	126	69	54,76
Вирумаа	126	59	46,83	62	24	38,71	64	35	54,69

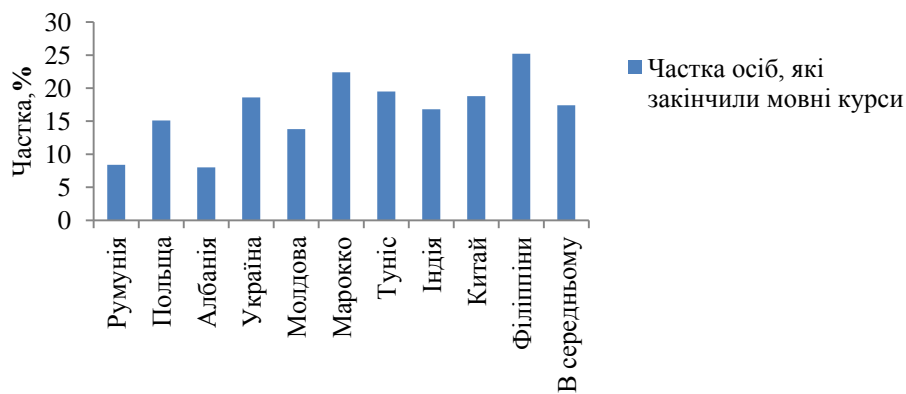
Частка осіб за материнською мовою, які не мають труднощів з італійською мовою за результатами перепису населення 2011 р. [16].

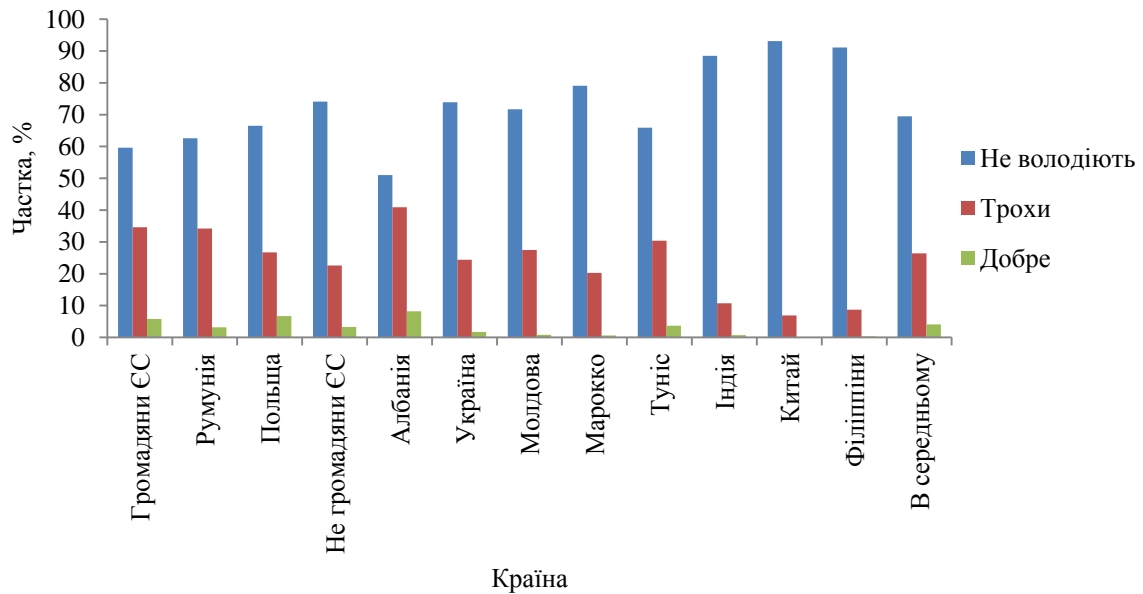
Порівняння представників різних етносів за володінням італійською мовою за результатами перепису населення 2011 р. [16].

Частка осіб, які закінчили мовні курси італійської мови за результатами переписом 2011 р. [16].

Іноземні громадяни у віці 6 років і старші за рівнем володіння італійською мовою за результатами перепису населення 2011 р. [16].

Додаток В.15

Етномовна відповідність українців за статтю та типом поселень за переписом 2009 р.

	К-сть, осіб	з них назвали рідною мовою:			
		українську	іншу мову	українську	іншу мову
Все населення	333031	52549	280482	15,8	84,2
Чоловіки	152435	22758	129677	14,9	85,1
Жінки	180596	29791	150805	16,5	83,5
Міське населення	185977	32450	153527	17,4	82,6
Чоловіки	82608	13718	68890	16,6	83,4
Жінки	103369	18732	84637	18,1	81,9
Сільське населення	147054	20099	126955	13,7	86,3
Чоловіки	69827	9040	60787	12,9	87,1
Жінки	77227	11059	66168	14,3	85,7

Додаток Б.16

Етномовна відповідність українців за статтю та типом поселень у розрізі областей за переписом населення 2009 р. [151–152, 159].

	Все населення			Міське населення			Сільське населення		
	Дві статі	чоловіки	жінки	Дві статі	чоловіки	жінки	Дві статі	чоловіки	жінки
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Акмолинська	14,63	13,84	15,32	16,63	16,17	17,00	13,41	12,52	14,23
Актюбінська	13,48	12,97	14,01	16,54	15,94	17,03	9,85	9,42	10,23
Алматинська	28,09	27,80	28,33	23,42	23,98	22,96	30,80	29,96	31,51
Атирауська	31,90	29,54	33,86	30,77	27,66	33,33	41,38	45,00	38,30
Зх-Казахстанська	19,94	19,12	20,63	22,09	21,69	22,40	17,66	16,57	18,64
Жамбільська	36,65	36,65	36,66	32,03	30,93	32,86	43,64	44,68	42,74
Карагандинська	13,95	12,73	14,96	13,78	12,49	14,83	14,78	13,85	15,61

Закінчення додатка Б.16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Костанайська	8,16	7,22	8,98	8,83	7,60	9,82	7,69	6,98	8,35
Кизилординська	27,67	25,25	29,74	27,75	25,77	29,51	27,38	22,86	30,61
Мангістауська	27,31	26,67	27,82	27,39	26,72	27,93	23,53	25,00	21,05
Південно-Казахстанська	38,22	37,46	38,79	37,57	36,98	38,01	40,09	38,80	41,15
Павлодарська	17,34	16,83	17,75	20,52	19,92	20,99	11,81	11,72	11,90
Північно-Казахстанська	21,52	20,59	22,33	24,43	23,58	25,10	20,60	19,72	21,40
Східно-Казахстанська	23,28	23,57	23,01	26,69	27,11	26,36	16,82	17,36	16,33
Астана	15,75	14,90	16,46	15,75	14,90	16,46	х	х	х
Алмати	27,55	28,50	26,84	27,55	28,50	26,84	х	х	х

Додаток В.17

Українці в Казахстані за ступенем володіння мовами за переписом населення 2009 р.

Мова	Ступінь володіння мовою	Все населення		Міське населення		Сільське населення	
		Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.
Казахська	Розуміють усну мову, з них:	64298	21,5	40578	23,7	23720	18,5
	Вільно читають, з них:	21446	7,2	13007	7,6	8439	6,6
	Вільно пишуть	15578	5,2	9108	5,3	6470	5,0
Російська	Розуміють усну мову, з них:	295994	98,9	168773	98,7	127221	99,2
	Вільно читають, з них:	293246	98,0	167373	97,8	125873	98,1
	Вільно пишуть	290588	97,1	165686	96,9	124902	97,4
Англійська	Розуміють усну мову, з них:	24085	8,0	19136	11,2	4949	3,9
	Вільно читають, з них:	15043	5,0	11627	6,8	3416	2,7
	Вільно пишуть	11035	3,7	8457	4,9	2578	2,0

Етономовна відповідність українців у розрізі областей Казахстану за статтю та типом поселень за переписом 2009 р.

Область	2	Все населення			Міське населення			Сільське населення		
		К-сть українців	Українська як рідна	Частка	К-сть українців	Українська як рідна	Частка	К-сть українців	Українська як рідна	Частка
Акмолінська	дві статі	38386	5617	14,63	14571	2423	16,63	23815	3194	13,41
	чоловіки	17920	2481	13,84	6469	1046	16,17	11451	1435	12,53
	жінки	20466	3136	15,32	8102	1377	17,00	12364	1759	14,23
Актюбінська	дві статі	25485	3435	13,48	13825	2287	16,54	11660	1148	9,85
	чоловіки	11585	1502	12,97	6162	982	15,94	5523	520	9,42
	жінки	13800	1933	14,01	7663	1305	17,03	6137	628	10,23
Алматинська	дві статі	6458	1814	28,09	2370	555	23,42	4088	1259	30,80
	чоловіки	2935	816	27,80	1059	254	23,98	1876	562	29,96
	жінки	3523	998	28,33	1311	301	22,96	2212	697	31,51
Атирауська	дві статі	815	260	31,90	728	224	30,77	87	36	41,38
	чоловіки	369	109	29,54	329	91	27,66	40	18	45,00
	жінки	446	151	33,86	399	133	33,33	47	18	38,30
Західно-Казахстанська	дві статі	11594	2312	19,94	5981	1321	22,09	5613	991	17,66
	чоловіки	5313	1016	19,12	2646	574	21,69	2667	442	16,57
	жінки	6281	1296	20,63	3335	747	22,40	2946	549	18,64
Жамбільська	дві статі	5353	1962	36,65	3222	1032	32,03	2131	930	43,64
	чоловіки	2374	870	36,65	1387	429	30,93	987	441	44,68
	жінки	2979	1092	36,66	1835	603	32,86	1144	489	42,74
Карагандинська	дві статі	49969	6973	13,95	41325	5695	13,78	8644	1278	14,78
	чоловіки	22623	2881	12,73	18565	2319	12,49	4058	562	13,85
	жінки	27346	4092	14,96	22760	3376	14,83	4586	716	15,61
Костанайська	дві статі	84815	6925	8,16	35212	3109	8,83	49603	3816	7,69
	чоловіки	39394	2846	7,22	15666	1190	7,60	23728	1656	6,98
	жінки	45421	4079	8,98	19546	1919	9,82	25875	2160	8,35
Кизилординська	дві статі	430	119	27,67	346	96	27,75	84	23	27,38
	чоловіки	198	50	25,25	163	42	25,77	35	8	22,86
	жінки	232	69	29,74	183	54	29,51	49	15	30,61

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Мангістауська	дві статі	2212	604	27,31	2161	592	27,39	51	12	23,53
	чоловіки	990	264	26,67	958	256	26,72	32	8	25,00
	жінки	1222	340	27,82	1203	336	27,93	19	4	21,05
Південно-Казахстанська	дві статі	5788	2212	38,22	4304	1617	37,57	1484	595	40,09
	чоловіки	2504	938	37,46	1839	680	36,98	665	258	38,80
	жінки	3284	1274	38,79	2465	937	38,01	819	337	41,15
Павлодарська	дві статі	40145	6961	17,34	25485	5229	20,52	14660	1732	11,81
	чоловіки	18008	3031	16,83	11223	2236	19,92	6785	795	11,72
	жінки	22137	3930	17,75	14262	2993	20,99	7875	937	11,90
Північно-Казахстанська	дві статі	29817	6416	21,52	7138	1744	24,43	22679	4672	20,60
	чоловіки	13943	2871	20,59	3138	740	23,58	10805	2131	19,72
	жінки	15874	3545	22,33	4000	1004	25,10	11874	2541	21,40
Східно-Казахстанська	дві статі	7078	1648	23,28	4623	1234	26,69	2455	413	16,82
	чоловіки	3237	763	23,57	2062	559	27,11	1175	204	17,36
	жінки	3841	884	23,01	2561	675	26,36	1280	209	16,33
Астана	дві статі	12783	2013	15,75	12783	2013	15,75	0	0	
	чоловіки	5871	875	14,90	5871	875	14,90	0	0	
	жінки	6912	1138	16,46	6912	1138	16,46	0	0	
Алмати	дві статі	11903	3279	27,55	11903	3279	27,55	0	0	
	чоловіки	5071	1445	28,50	5071	1445	28,50	0	0	
	жінки	6832	1834	26,84	6832	1834	26,84	0	0	

Складено за [159].

Етномовна відповідність українців у розрізі областей Казахстану за переписом 2009 р. [159].

Область	Частка від всієї чисельності українців	Частка українців у населенні області	Українську як рідна
Акмолинська	11,53	5,20	14,63
Актюбінська	7,65	3,36	13,48
Алмати, м. а.	3,57	0,87	27,55
Алматинська	1,94	0,36	28,09
Астана, м. а.	3,84	2,09	15,75
Атирауська	0,245	0,16	31,90
Жамбільська	1,61	0,52	36,65
Західноказахська	3,50	0,50	19,94
Карагандинська	15,00	1,94	13,95
Кизилординська	0,13	9,58	27,67
Костанайська	25,38	3,72	8,16
Мангістауська	0,66	0,06	27,31
Павлодарська	12,05	5,40	17,34
Південноказахська	1,74	0,46	38,22
Північноказахська	8,95	5,00	21,52
Східноказахська	2,13	0,23	23,28

Етномовна відповідність українців у розрізі областей Киргизстану за переписом 2009 р.

Область	Абс./Відн.	К-сть українців	в тому числі вказали як рідну мову				
			українську	киргизьку	російську	узбецьку	іншу
Киргизстан	Абс.	21924	5373	64	16462	14	11
	Відн.	100	24,51	0,29	75,09	0,06	0,05
Іссик-Кульська	Абс.	1170	232	24	912	1	1
	Відн.	100	19,83	2,05	77,95	0,085	0,09
Таласька	Абс.	500	102	4	393	-	1
	Відн.	100	20,40	0,80	78,60	-	0,20
Чуйська	Абс.	10850	2 366	11	8469	-	4
	Відн.	100	21,81	0,10	78,06	-	0,04
м. Бішкек	Абс.	7984	2 153	10	5816	1	4
	Відн.	100	26,97	0,13	72,85	0,01	0,05

Володіння іншими мовами українців у розрізі областей Киргизстану за переписом 2009 р.

Область	Частка українців, які володіють мовами						
	киргизькою	російською	узбецькою	англійською	турецькою	німецькою	Іншою
Киргизстан	9,8	72,2	1,0	5,8	0,2	1,3	9,7
Джалал-Абадська	26,1	60,6	4,9	0,4	0,2	0,9	6,9
Іссик-Кульська	18,2	64,5	0,3	3,5	-	2,8	10,7
Таласька	23,8	66,4	-	2,8	-	2,1	4,9
Чуйська	6,6	81,3	0,3	2,3	0,2	0,8	8,5
м. Бішкек	5,6	69,6	0,2	10,5	0,3	1,9	11,9

Частка українців, які вказали українську, як мову домашнього спілкування у розрізі міст і регіонів Латвії за переписом населення 2011 р. [17].

Регіон, місто	К-сть українців	Використовують українську мову вдома	Частка
Латвія	45798	1664	3,63
Ризький	22737	702	3,09
Pierīga region	6408	277	4,32
Ліфляндія	1762	169	9,59
Курляндія	6709	262	3,91
Семигалія	4337	163	3,76
Латгалія	3845	91	2,37
м. Рига	22737	702	3,09
м. Даугавпілс	1795	36	2,01
м. Єлгава	1424	39	2,74
м. Єкабпілс	406	4	0,99
м. Юрмала	1176	21	1,79
м. Лієпая	3616	78	2,16
м. Резекне	378	4	1,06
м. Валмієра	193	6	3,11
м. Вентспілс	1693	66	3,90

Українці у Литві за володінням мовами за переписом населення 2011 р.

Адміністративна одиниця	К-сть українців	Вказали володіння мовами	Частка осіб, які вказали володіння мовами
1	2	3	4
Литва	16647	6789	40,78
Алітуський повіт	275	170	61,82
м. Алітус	98	52	53,06
Алітуський	30	34	113,33

1	2	3	4
м. Друскінінкай	83	48	57,83
Лаздіяйський	21	15	71,43
Варенський	43	21	48,84
Вільнюський повіт	6997	3121	44,60
м. Вільнюс	5338	2328	43,61
Вільнюський	623	298	47,83
Тракайський	218	109	50,00
Укмергський	129	93	72,09
Шальчинінкський	226	4	1,77
Шванченінський	181	83	45,86
Ширвінтоський	64	23	35,94
Електренайський	218	18	8,26
Каунаський повіт	2075	928	44,72
м. Каунас	1231	423	34,36
м. Бірштонас	...	8	...
Кайшядорський	79	38	48,10
Каунаський	166	131	78,92
Кедайнянський	150	54	36,00
Пренайський	56	37	66,07
Расейнянський	...	16	...
Клайпедський повіт	3542	559	15,78
м. Клайпеда	3120	294	9,42
м. Нерінга	10	2	20,00
м. Паланга	96	40	41,67
Клайпедський	186	89	47,85
Кретінгський	50	51	102,00
Скуодарський	...	51	...
Шилуетський	...	41	...
Маріямпольський повіт	181	100	55,25
м. Калварія	11	5	45,45
м. Казлу-Руда	25	4	16,00
м. Маріямполь	87	52	59,77
Вилкавишський	31	22	70,97
Шакяйський	27	17	62,96
Паневежинський повіт	601	301	50,08
м. Паневежис	303	156	51,49
Біржайський	44	25	56,82
Купишкський	39	22	56,41
Паневежський	88	46	52,27
Пасвальський	38	15	39,47
Рокішський	89	37	41,57
Таурагський повіт	133	58	43,61
м. Пагегяй	...	5	...
Таурагський	87	29	33,33
Шилалський	...	6	...
Юрбакський	30	18	60,00
Тельшайський повіт	242	103	42,56

Закінчення додатка В.23

1	2	3	4
м. Ретава	12	1	8,33
Тяльшанський	54	17	31,48
Мажекайський	134	67	50,00
Плунгенський	42	18	42,86
Утенський повіт	1452	528	36,36
Анікщайський	41	29	70,73
Зарасайський	64	25	39,06
Ігналінський	89	24	26,97
Молетайський	22	10	45,45
Утенський	78	55	70,51
м. Висагінас	1158	385	33,25
Шяуляйський повіт	925	446	48,22
м. Шяуляй	547	255	46,62
Шяуляйський	68	38	55,88
Акмянеський	90	44	48,89
Йонішкінський	40	20	50,00
Кельменський	16	12	75,00
Пакруоїський	42	19	45,24
Радвилішський	122	58	47,54

Додаток В.24

Етномовна відповідність українців за типом поселень за переписом населення Молдови 2004 р. [237, с. 301–305].

	всього	рідна мова			частка		
		українська	молдовська	російська	українська	молдовська	російська
українці	282406	180981	8189	89863	64,09	2,90	31,82
чоловіки	129428	82259	3804	41816	63,56	2,94	32,31
жінки	152978	98722	4385	48037	64,53	2,87	31,40
міське	145890	63663	4039	75892	43,64	2,77	52,02
сільське	136516	117318	4150	13961	85,94	3,04	10,23

Додаток В.25

Етномовна відповідність українців у розрізі районів Молдови за переписом 2004 р. [237].

Муніципалітет, район	Рідна мова			
	українська	молдовська	румунська	російська
1	2	3	4	5
Кишинів	31,67	2,52	2,41	63,17
Бельці	39,56	2,48	0,61	57,24
Аненій-Нойський	50,41	3,52	0,20	45,66
Бесарабська	45,53	1,39	...	52,46
Бріченський	88,38	0,95	0,20	10,34
Кагульський	51,29	5,98	1,43	40,44
Кантемірський	32,30	8,67	2,37	54,28
Каларашський	79,85	6,47	0,39	13,15
Каушенський	62,13	5,35	0,77	31,43
Чімішлійський	79,00	6,55	0,21	13,92
Кріуленський	72,55	3,86	0,63	22,81
Дондушенський	76,53	3,43	0,12	19,65

Продовження додатка В.25

1	2	3	4	5
Дрокійський	75,11	4,41	0,20	20,07
Дубоссарський	63,15	8,64	0,58	27,45
Єдінецький	83,03	1,60	0,08	14,92
Фалештський	86,31	2,46	0,16	11,00
Флорештський	86,15	2,79	0,21	10,69
Глоденський	82,32	1,70	0,06	15,77
Гинчештський	82,61	5,02	1,75	10,45
Яловенський	54,34	8,24	1,88	35,09
Леовський	58,23	14,94	0,56	25,78
Ніспоренський	71,30	11,66	6,28	10,76
Окніцький	85,61	0,70	0,06	13,29
Оргейський	80,49	2,90	1,35	14,98
Резінський	71,73	7,57	0,18	20,34
Ришканський	86,97	1,60	0,12	11,16
Сінжерейський	78,20	5,14	0,72	15,72
Сорочанський	72,14	4,67	0,42	22,62
Страшенський	49,24	8,02	2,74	40,00
Шолданештський	86,35	7,58	0,19	5,88
Штефан-Водський	73,24	5,64	0,55	20,35
Тараклійський	68,63	1,02	0,11	27,10
Теленештський	67,01	12,29	1,14	19,23
Унгенський	75,23	4,44	0,61	19,49
А.Т.У. Гагаузія	62,68	0,53	0,04	32,08

... – дані відсутні

А.Т.У. – автономне територіальне утворення

Додаток В.26

Етномовна відповідність українців у розрізі районів Молдови за переписом 2004 р.

1	Мова, якою зазвичай розмовляють			
	українська	молдовська	румунська	російська
2	3	4	5	
Молдова	42,03	6,19	1,47	50,00
міське населення	13,06	4,59	1,97	80,19
сільське населення	72,99	7,90	0,95	17,75
Кишинів	5,11	3,62	3,81	87,35
міське населення	4,90	3,32	3,65	88,02
сільське населення	11,11	12,54	8,26	68,04
Бельці	11,86	3,10	0,85	84,12
Аненій-Нойський	27,80	7,25	0,41	64,48
Бесарабський	4,36	2,98	0,15	92,25
Бріченський	74,08	3,10	0,65	22,07
Кагульський	15,80	10,60	3,09	69,93
Кантемірський	4,02	23,94	4,33	65,12
Каларашський	70,92	12,83	0,75	15,43
Каушенський	29,40	13,73	2,11	54,35
Чімішлійський	60,04	11,94	0,36	27,19
Кріуленський	53,60	7,43	1,26	37,59
Дондушенський	58,83	7,87	0,22	32,99

Закінчення додатка В.26

1	2	3	4	5
Дрокійський	67,60	6,45	0,34	25,54
Дубоссарський	17,66	21,31	0,58	60,27
Єдінецький	63,65	5,58	0,19	30,37
Фалештський	71,46	6,38	0,16	21,38
Флорештський	62,98	8,26	0,25	28,46
Глоденський	71,15	3,68	0,08	25,02
Гинчештський	69,14	10,58	3,81	16,32
Яловенський	13,25	21,40	6,09	58,46
Леовський	14,46	26,02	0,88	57,59
Ніспоренський	5,83	52,91	15,25	26,01
Окніцький	72,44	2,17	0,07	25,16
Оргейський	63,45	7,54	3,41	25,35
Резінський	35,66	22,29	0,30	41,75
Ришканський	74,07	4,41	0,35	21,11
Сінжерейський	57,94	13,64	1,53	26,81
Сорочанський	41,29	13,36	1,16	44,13
Страшенський	8,32	24,26	5,99	61,42
Шолданештський	58,96	24,55	0,47	16,02
Штефан-Водський	46,93	15,54	1,05	36,48
Тараклійський	19,39	1,55	0,04	72,22
Теленештський	35,49	37,43	2,50	24,46
Унгенський	52,74	11,20	1,27	34,73
А.Т.У. Гагаузія	10,73	0,47	0,02	82,92

Додаток В.27

Етномовна відповідність українців у розрізі федеральних округів Росії за переписом 2010 р.

Федеральний округ	Рідна мова			Не вказали
	українська	російська	інша	
Далекосхідний	18,00	81,82	0,07	0,14
Південний	21,79	77,94	0,12	0,15
Північно-Західний	23,60	75,98	0,15	0,27
Північнокавказький	31,34	68,10	0,22	0,33
Приволзький	21,96	76,50	0,36	1,18
Сибірський	17,66	82,12	0,13	0,08
Уральський	28,83	70,95	0,13	0,09
Центральний	27,00	69,86	0,24	0,57
Російська Федерація	23,77	75,01	0,19	0,41

Додаток В.28

Етномовна відповідність українців у Росії за переписом населення 2010 р

1	К-сть українців	В тому числі назвали рідною мовою						Не вказали рідну мову	
		українську		російську		іншу		9	10
2	3	4	5	6	7	8	9		
Білгородська	41914	9870	23,55	31979	76,30	21	0,05	44	0,10
Брянська	13769	3507	25,47	10229	74,29	11	0,08	22	0,16
Володимирська	12541	3207	25,57	9251	73,77	12	0,10	8	0,06
Воронезька	43054	4683	10,88	38300	88,96	29	0,07	32	0,07

Продовження додатка В.28

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Іванівська	7684	2110	27,46	5560	72,36	11	0,14	3	0,04
Калузька	16662	4243	25,46	12385	74,33	12	0,07	22	0,13
Костромська	5650	1652	29,24	3982	70,48	5	0,09	11	0,19
Курська	13643	3881	28,45	9730	71,32	15	0,11	17	0,12
Липецька	9901	2770	27,98	7112	71,83	5	0,05	14	0,14
Московська	119474	30611	25,62	88658	74,21	140	0,12	65	0,05
Орловська	7917	2127	26,87	5770	72,88	13	0,16	7	0,09
Рязанська	8894	2359	26,52	6498	73,06	25	0,28	12	0,13
Смоленська	12223	3105	25,40	9088	74,35	19	0,16	11	0,09
Тамбовська	7263	2415	33,25	4823	66,41	19	0,26	6	0,08
Тверська	15707	4140	26,36	11539	73,46	18	0,11	11	0,07
Тульська	15027	11252	24,96	237	74,87	556	3,70	2063	13,73
Ярославська	9492	2531	26,66	6929	73,00	11	0,12	20	0,21
м. Москва	154104	58166	37,74	95042	61,67	320	0,21	576	0,37
Р. Карелія	12677	2168	17,10	10487	82,72	49	0,39	40	0,32
Р. Комі	36082	7999	22,17	27982	77,55	67	0,19	34	0,09
Архангельська	16976	4021	23,69	12942	76,24	13	0,08	-	-
Ненецький а. о.	987	247	25,03	739	74,87	1	0,10	-	-
Вологодська	8602	2536	29,48	6049	70,32	12	0,14	5	0,06
Калінінградська	32771	5726	17,47	26977	82,32	32	0,10	36	0,11
Ленінградська	31769	8612	27,11	23105	72,73	21	0,07	31	0,10
Мурманська	34268	7023	20,49	27159	79,25	54	0,16	32	0,09
Новгородська	7025	2028	28,87	4978	70,86	10	0,14	9	0,13
Псковська	8636	2433	28,17	6185	71,62	16	0,19	4	0,05
Санкт-Петербург	64446	17211	26,71	46559	72,24	99	0,15	577	0,90
Р. Адигея	5856	1732	29,58	4114	70,25	4	0,07	6	0,10
Р. Калмикія	1531	717	46,83	799	52,19	17	1,11	1	0,07
Краснодарський к.	83746	17497	20,89	66038	78,86	78	0,09	132	0,16
Астраханська	8132	2498	30,72	5611	69,00	13	0,16	10	0,12
Волгоградська	35 607	7559	21,23	27952	78,50	52	0,15	46	0,13
Ростовська	77 802	16336	21,00	61252	78,73	96	0,12	118	0,15
Кабардино-Балкарія	4800	2017	42,02	2761	57,52	14	0,29	8	0,17
Карачаєво-Черкесія	1990	963	48,39	1021	51,31	2	0,10	4	0,20
Півн. Осетія-Аланія	3251	1218	37,47	1987	61,12	41	1,26	5	0,15
Ставропольський к.	30373	8500	27,99	21809	71,80	34	0,11	30	0,10
Р. Башкортостан	39875	9191	23,05	30450	76,36	174	0,44	55	0,14
Р. Марі Ел	3601	1037	28,80	2542	70,59	1	0,03	4	0,11
Р. Татарстан	18241	6310	34,59	11849	64,96	82	0,45	-	-
Удмуртська Р.	8332	2005	24,06	6286	75,44	33	0,40	8	0,10
Чуваська Р.	4707	1196	25,41	3442	73,13	62	1,32	7	0,15
Пермський к.	16269	3739	22,98	12398	76,21	119	0,73	13	0,08
Кіровська	7718	2491	32,28	5212	67,53	12	0,16	3	0,04
Нижньгородська	17657	4650	26,34	12953	73,36	32	0,18	22	0,12
Оренбурзька	49610	7140	14,39	42409	85,48	21	0,04	40	0,08
Пензенська	8595	2601	30,26	5968	69,44	20	0,23	6	0,07
Самарська	42169	8506	20,17	33520	79,49	98	0,23	44	0,10
Саратовська	41942	8135	19,40	33720	80,40	33	0,08	54	0,13

Закінчення додатка В.28

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ульяновська	10484	2815	26,85	7639	72,86	13	0,12	17	0,16
Р. Мордовія	3185	1290	40,50	1876	58,90	19	0,60	-	-
Курганська	7080	1267	17,90	5794	81,84	9	0,13	10	0,14
Свердловська	35563	7198	20,24	28198	79,29	117	0,33	50	0,14
Тюменська	157296	56352	35,83	100571	63,94	137	0,09	236	0,15
Ханти-Манс. а.о.	91323	33124	36,27	58006	63,52	77	0,08	116	0,13
Ямало-Ненец.а.о.	48985	18543	37,85	30322	61,90	35	0,07	85	0,17
Челябінська	50081	7221	14,42	42764	85,39	52	0,10	44	0,09
Р. Бурятія	5654	1494	26,42	4147	73,35	9	0,16	4	0,07
Р. Хакасія	5039	1132	22,46	3894	77,28	10	0,20	3	0,06
Алтайський к.	32226	3309	10,27	28860	89,56	34	0,11	24	0,07
Забайкальський к.	6743	1875	27,81	4839	71,76	22	0,33	7	0,10
Красноярський к.	38012	9076	23,88	28836	75,86	92	0,24	8	0,02
Іркутська	30827	7270	23,58	23489	76,20	34	0,11	34	0,11
Кемеровська	22156	3971	17,92	18147	81,91	16	0,07	82	0,37
Новосибірська	22098	4050	18,33	18004	81,47	34	0,15	10	0,05
Омська	51841	5272	10,17	46488	89,67	27	0,05	54	0,10
Томська	11254	2391	21,25	8827	78,43	18	0,16	18	0,16
Р. Алтай	1010	227	22,48	775	76,73	8	0,79	-	-
Р. Саха (Якутія)	20341	5088	25,01	15180	74,63	60	0,29	33	0,16
Камчатський к.	11488	2089	18,18	9379	81,64	6	0,05	13	0,11
Приморський к.	49953	7535	15,08	42331	84,74	9	0,02	78	0,16
Хабаровський к.	26803	4928	18,39	21827	81,43	10	0,04	38	0,14
Амурська	16636	3376	20,29	13236	79,56	12	0,07	12	0,07
Магаданська	9857	1736	17,61	8113	82,31	4	0,04	4	0,04
Сахалінська	12136	1829	15,07	10293	84,81	6	0,05	8	0,07
Єврейська а. о.	4871	758	15,56	4106	84,29	4	0,08	3	0,06
Чукотський авт. о.	2869	548	19,10	2313	80,62	2	0,07	6	0,21

Додаток В.29

Поділ адміністративних одиниць по федеральних округах Російської Федерації за етномовною відповідністю українців за переписом 2010 р.

Федеральний округ	до 20%	20–30%	30–50%	Частка від всієї чисельності українців для яких українська є рідною, %
1	2	3	4	5
Далекосхідний	7	2	–	6
Південний	–	4	2	10
Північно-Західний	2	9	–	13
Північнокавказький	–	1	3	3
Приволзький	2	8	4	13
Сибірський	4	7	–	9
Уральський	2	1	3	16
Центральний	1	14	2	30
Російська Федерація	18	46	15	100

Етномовна відповідність українців у розрізі жудеців Румунії за переписом 2002 р. [15].

Жудець	К-сть українців	К-сть українців, які вказали українську як рідну	Частка українців, які вказали українську, як рідну
Румунія	61098	56116	91,85
Бакеу	34	15	44,12
Ботошань	896	871	97,21
Ясси	75	45	60,00
Нямц	33	21	63,64
Сучава	8514	7796	91,57
Васлуй	12	8	66,67
Бреїла	27	13	48,15
Бузеу	18	16	88,89
Констанца	186	104	55,91
Галац	84	38	45,24
Тулча	1279	750	58,64
Вранча	15	7	46,67
Арджеш	27	19	70,37
Келераш	17	10	58,82
Димбовіца	20	10	50,00
Джурджу	5	5	100,00
Яловіца	12	8	66,67
Прахова	38	22	57,89
Телеорман	7	2	28,57
Долж	41	35	85,37
Горж	10	5	50,00
Мехедінць	26	13	50,00
Олт	5	3	60,00
Вилча	31	23	74,19
Арад	1741	1317	75,65
Караш Северин	3526	3221	91,35
Худеноара	218	138	63,30
Тіміш	7321	6259	85,49
Біхор	198	98	49,49
Бістріца-Несеуд	84	47	55,95
Клуж	203	133	65,52
Марамуреш	34027	33425	98,23
Сату Маре	1556	1183	76,03
Селат	35	16	45,71
Альба	39	20	51,28
Брашов	99	71	71,72
Ковасна	24	11	45,83
Харгіта	29	16	55,17
Муреш	72	33	45,83
Сібіу	57	38	66,67
Ілфов	32	11	34,38
Бухарест	425	240	56,47

Етномовна відповідність українців у розрізі жудеців Румунії за переписом 2002 р. [15].

Жудець	Чоловіки і жінки	Чоловіки	Жінки	Частка чоловіків	Частка жінок
Румунія	57407	28627	28780	49,87	50,13
Альба	20	8	12	40,00	60,00
Арад	1375	644	731	46,84	53,16
Арджеш	22	6	16	27,27	72,73
Бакеу	25	10	15	40,00	60,00
Біхор	132	60	72	45,45	54,55
Бістріца-Несеуд	54	18	36	33,33	66,67
Ботошань	889	445	444	50,06	49,94
Брашов	85	47	38	55,29	44,71
Бреїла	13	4	9	30,77	69,23
Бузеу	17	8	9	47,06	52,94
Караш Северін	3262	1602	1660	49,11	50,89
Келераш	10	5	5	50,00	50,00
Клуж	159	60	99	37,74	62,26
Констанца	125	56	69	44,80	55,20
Ковасна	22	9	13	40,91	59,09
Димбовіца	12	5	7	41,67	58,33
Долж	36	6	30	16,67	83,33
Галац	43	13	30	30,23	69,77
Джурджу	5	1	4	20,00	80,00
Горж	7	4	3	57,14	42,86
Харгіта	17	10	7	58,82	41,18
Худеноара	151	63	88	41,72	58,28
Яловіца	8	4	4	50,00	50,00
Ясси	52	16	36	30,77	69,23
Ілфов	14	9	5	64,29	35,71
Марамуреш	33506	17095	16411	51,02	48,98
Мехедінць	16	6	10	37,50	62,50
Муреш	41	14	27	34,15	65,85
Нямц	22	8	14	36,36	63,64
Олт	3	-	3	...	100,00
Прахова	24	11	13	45,83	54,17
Сату Маре	1208	578	630	47,85	52,15
Селат	20	7	13	35,00	65,00
Сібіу	43	19	24	44,19	55,81
Сучава	8497	4148	4349	48,82	51,18
Телеорман	3	-	3	...	100,00
Тіміш	6378	3129	3249	49,06	50,94
Тулча	764	382	382	50,00	50,00
Васлуй	9	-	9	...	100,00
Вилча	24	6	18	25,00	75,00
Вранча	8	1	7	12,50	87,50
мун. Бухарест	286	110	176	38,46	61,54

Поширення української та русинської мов у розрізі країв Словаччини за переписом 2011 р.

Край	К-сть русинів	К-сть українців	К-сть українців які визнають українську мову материнською	К-сть осіб які використовують українську мову на роботі	К-сть осіб які використовують українську мову вдома	К-сть осіб які визнають русинську мову материнською	К-сть осіб які використовують русинську мову на роботі	К-сть осіб які використовують русинську мову вдома
Словаччина	33482	7430	5689	1100	2775	55469	24524	49860
Банскобистрицький	186	493	463	52	243	280	34	92
Братиславський	880	627	514	50	162	1033	99	482
Кошицький	3076	1637	1441	209	628	5288	1144	3643
Нітранський	103	275	251	18	46	178	17	50
Пряшівський	28835	3714	2388	690	1434	48071	23145	45378
Тренчанський	116	222	196	13	51	177	31	71
Трнавський	104	233	212	31	83	158	18	50
Жилінський	182	229	224	37	74	284	36	94

Етномовна відповідність українців у розрізі окресів Словаччини за переписом 2011 р. [27].

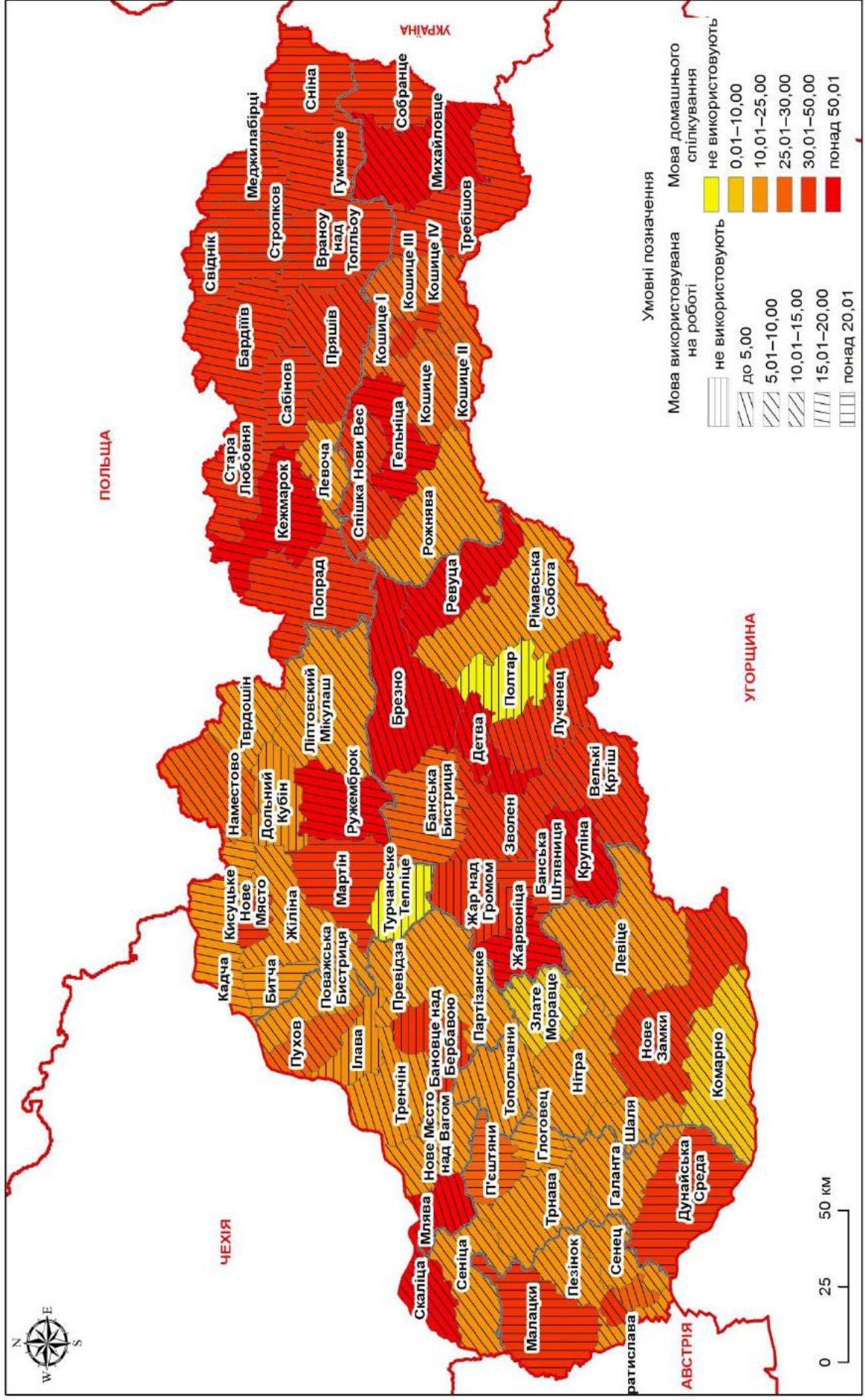
Край/окрес	К-сть українців які визнають українську мову материнською	К-сть осіб які використовують українську мову на роботі	К-сть осіб які використовують українську мову вдома
1	2	3	4
Словаччина	5689	1100	2775
Банскобистрицький край	463	52	243
Банська Бистриця	45	7	12
Банська Штявниця	5	1	1
Брезно	40	2	24
Детва	20	1	15
Крупіна	44	8	36
Лученец	41	2	18
Полтар	2	0	0
Ревуца	48	7	29
Рімавська Собота	23	2	5
Велькі Кртіш	53	4	24
Жарвоніца	65	11	41
Жьяр над Гроном	22	0	10
Зволен	55	7	28
Братиславський	514	50	162
Братислава I	38	4	18
Братислава II	107	4	34
Братислава III	65	8	25
Братислава IV	66	6	21
Братислава V	93	9	25

1	2	3	4
Малацки	33	8	16
Пезінок	40	4	7
Сенец	72	7	16
Кошицький	1441	209	628
Гельвіца	62	10	46
Кошице-околиця	84	11	25
Кошице I	259	21	147
Кошице II	156	21	57
Кошице III	80	14	33
Кошице IV	133	22	58
Михайлівці	341	49	187
Рожнява	36	3	10
Собранце	121	27	44
Спішска Нова Вес	70	7	23
Требішов	99	24	52
Нітрянський	251	18	46
Комарно	30	2	2
Левіце	29	2	6
Нітра	68	4	12
Нове Замки	25	3	9
Шаля	27	3	6
Топольчани	44	2	10
Злате Моравци	28	2	1
Пряшівський	2388	690	1434
Бардіїв	319	83	174
Гуменне	338	85	207
Кежмарок	62	13	46
Левоча	10	1	2
Меджлабірці	168	68	111
Попрад	84	14	33
Пряшів	521	88	284
Сабінов	61	20	28
Снина	330	139	257
Стара Любовня	138	36	84
Стропков	71	26	39
Свидник	212	98	139
Вранов над Топльоу	74	19	30
Тренчанський	196	13	51
Бановце над Бебравоу	21	0	9
Ілава	16	0	3
Млява	36	1	16
Нове Место над Вагом	21	3	3
Партизанське	9	1	2
Поважська Бистриця	12	1	2
Превідза	42	5	11
Пухов	9	1	2
Тренчин	30	1	3

Закінчення додатка В.33

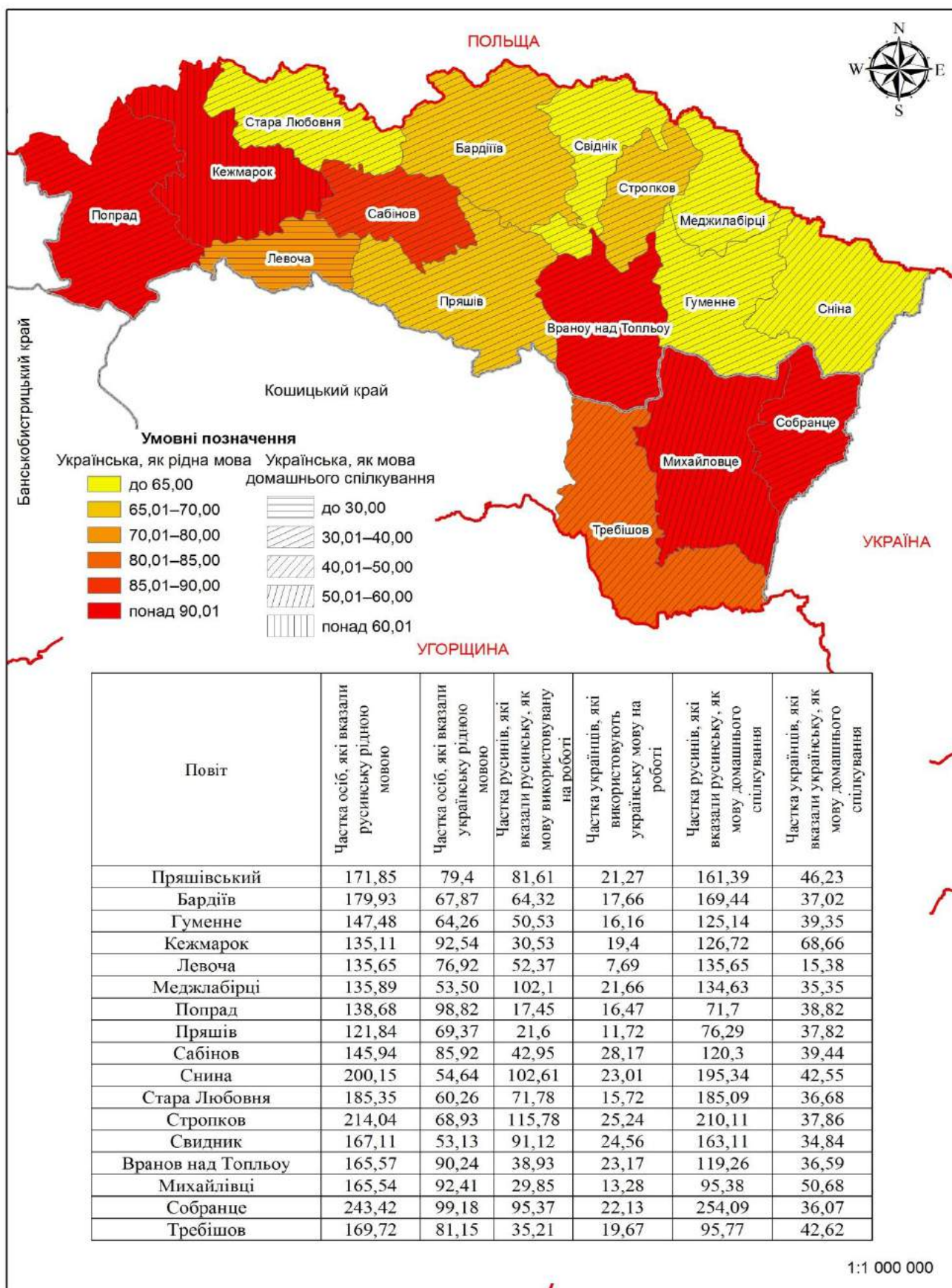
1	2	3	4
Трнавський	212	31	83
Дунайська Стреда	48	11	17
Галанта	25	3	3
Глоговец	5	2	2
П'єштяни	16	5	5
Сеніца	21	2	4
Скаліца	66	6	44
Трнава	31	2	8
Жилінський	224	37	74
Битча	4	1	1
Чадця	35	5	7
Дольни Кубін	13	0	3
Кисуцьке Нове Место	21	6	10
Ліптовський Мікулаш	18	3	6
Мартін	22	7	7
Наместово	15	2	4
Ружомберок	41	7	28
Турчанське Теплице	7	0	0
Тврдошін	6	1	2
Жиліна	42	5	6

Етномовна відповідність українців у розрізі окресів Словаччини [27].

Структура поширення русинської та української мови на українських етнічних землях у Словаччині [27].

Етномовна відповідність українців у розрізі штатів США [357].

Штат	Рік перепису населення				Чисельність українців, які вживали українську та російську (2010), як мови домашнього спілкування				Частка від всієї чисельності українців, які вживали українську та російську (2010), як мови домашнього спілкування			
	2000	2008	2010	2000	2008	2010	2010		2000	2008	2010	
							українська	російська			українська	російська
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
США	882589	930434	931297	129180	142711	135428	140761	14,64	15,34	14,54	15,11	
Айдахо	1717	2659	2267	415	746	431	128	24,17	28,06	19,01	5,65	
Айова	1616	2889	2791	265	166	343	315	16,40	5,75	12,29	11,29	
Алабама	1578	2495	2305	145	162	205	150	9,19	6,49	8,89	6,51	
Аляска	1556	1439	2320	325	205	1181	207	20,89	14,25	50,91	8,92	
Арізона	10765	14037	13079	915	723	836	658	8,50	5,15	6,39	5,03	
Арканзас	1360	1408	1976	95	54	36	261	6,99	3,84	1,82	13,21	
Вайомінг	591	453	498	55	X	26	72	9,31	0,00	5,22	14,46	
Вашингтон	31982	46523	53445	12135	17175	18907	14651	37,94	36,92	35,38	27,41	
Вермонт	1367	1631	1873	95	34	11	40	6,95	2,08	0,59	2,14	
Вірджинія	14728	18893	17542	955	1056	1714	1938	6,48	5,59	9,77	11,05	
Вісконсін	7551	9315	9834	510	1771	828	1113	6,75	19,01	8,42	11,32	
Гавайї	1248	1065	884	55	71	X	110	4,41	6,67	0,00	12,44	
Делавер	5489	6324	5590	450	210	302	76	8,20	3,32	5,40	1,36	
Джорджія	9887	12364	11645	1035	3464	1603	2486	10,47	28,02	13,77	21,35	
Західна Вірджинія	1730	1560	1705	70	111	X	50	4,05	7,12	0,00	2,93	
Іллінойс	47567	47246	48408	11390	12043	12005	7395	23,95	25,49	24,80	15,28	
Індіана	7997	9315	9256	860	828	1037	837	10,75	8,89	11,20	9,04	
Каліфорнія	82563	91179	92943	13455	17350	16215	22741	16,30	19,03	17,45	24,47	
Канзас	3052	2392	2191	130	169	55	532	4,26	7,07	2,51	24,28	
Кентуккі	1773	3878	4297	255	796	1688	41	14,38	20,53	39,28	0,95	
Колорадо	10534	12299	12697	1160	1046	1328	1210	11,01	8,50	10,46	9,53	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Коннектикут	22759	22794	20453	3325	3190	1767	1729	14,61	13,99	8,64	8,45
Луїзіана	1661	1928	1970	95	105	X	301	5,72	5,45	0,00	15,28
Массачусетс	22287	23551	22799	1980	2963	2356	5411	8,88	12,58	10,33	23,73
Мен	1510	1910	2355	130	309	52	423	8,61	16,18	2,21	17,96
Меріленд	18407	22001	22254	2195	1683	1854	4037	11,92	7,65	8,33	18,14
Міннесота	12976	15312	14029	2235	1674	1495	2200	17,22	10,93	10,66	15,68
Міссісіпі	887	756	1114	X	30	165	52	0,00	3,97	14,81	4,67
Міссурі	6557	7287	8426	X	670	568	2188	0,00	9,19	6,74	25,97
Мічиган	45396	40292	39646	5520	4523	5126	1739	12,16	11,23	12,93	4,39
Монтана	1618	2593	2275	640	345	168	103	39,56	13,31	7,38	4,53
Небраска	2359	1869	1199	795	549	164	87	33,70	29,37	13,68	7,26
Невада	3747	5330	5281	195	308	492	262	5,20	5,78	9,32	4,96
Нью Гемпшир	3194	3586	2501	410	424	15	121	12,84	11,82	0,60	4,84
Нью Джерсі	72207	69049	66638	11230	10078	9179	7406	15,55	14,60	13,77	11,11
Нью Йорк	145347	15298	129603	23365	22462	16768	30577	16,08	146,83	12,94	23,59
Нью Мехіко	2348	2120	2475	75	149	239	259	3,19	7,03	9,66	10,46
о. Колумбія	1111	1925	1701	265	100	169	32	23,85	5,19	9,94	1,88
Огайо	48579	45121	44217	7480	9112	7723	2783	15,40	20,19	17,47	6,29
Оклахома	2446	2858	3245	145	184	68	499	5,93	6,44	2,10	15,38
Орегон	14265	19241	21341	4330	5261	5843	5040	30,35	27,34	27,38	23,62
Пенсильванія	120031	112542	112078	12105	10188	10443	8985	10,08	9,05	9,32	8,02
Південна Дакота	1058	931	1476	345	173	762	114	32,61	18,58	51,63	7,72
Південна Кароліна	3297	7331	6732	160	1126	1218	1293	4,85	15,36	18,09	19,21
Північна Дакота	3968	3468	4313	455	231	146	23	11,47	6,66	3,39	0,53
Північна Кароліна	10066	131391	16100	1050	1996	2317	1818	10,43	1,52	14,39	11,29
Род Айленд	3029	2327	3611	220	108	193	93	7,26	4,64	5,34	2,58
Теннесі	3904	7496	7130	380	1046	1013	993	9,73	13,95	14,21	13,93
Техас	15799	19212	20033	755	1157	1850	1811	4,78	6,02	9,23	9,04
Флорида	42310	47946	44817	4310	5141	4385	4773	10,19	10,72	9,78	10,65
Юта	2815	3605	3939	165	280	142	598	5,86	7,77	3,60	15,18

Етномовна відповідність українців у Таджикистані за типом поселень за переписом 2010 р.

	К-сть, українців	Вважають рідною мовою							
		українську		таджицьку		російську		іншу мову	
Все населення	1090	451	41,4	41	3,8	588	53,95	10	0,85
чоловіки	287	96	33,45	7	2,44	182	63,4	2	0,71
жінки	803	355	44,2	34	4,23	406	50,56	8	1,01
Міське населення	994	390	39,24	34	3,42	563	56,64	7	0,7
чоловіки	276	91	32,97	6	2,17	178	64,49	1	0,37
жінки	718	299	41,64	28	3,9	385	53,62	6	0,84
Сільське населення	96	61	63,54	7	7,29	25	26,04	3	3,13
чоловіки	11	5	45,45	1	9,1	4	36,36	1	9,09
жінки	85	56	65,88	6	7,1	21	24,7	2	2,32

Етномовна відповідність українців у Таджикистані за типом поселень за переписом 2010 р.

	К-сть, українців	Вільно володіють другою мовою			не володіють другою мовою
		українською	таджицькою	російською	
Все населення	1090	32	261	321	409
чоловіки	287	7	91	60	109
жінки	803	25	170	261	300
Міста	994	31	223	278	400
чоловіки	276	7	86	55	108
жінки	718	24	137	223	292
Села	96	1	38	43	9
чоловіки	11	-	5	5	1
жінки	85	1	33	38	8

Етномовна відповідність українців у розрізі регіонів Угорщини за переписом 2011 р. [358].

Регіон	Відносять себе до:		Рідна мова		Мова спілкування	
	українців	русинів	українська	русинська	українська	русинська
Центральна Угорщина	2972	1140	1370	343	1231	381
Центральне Подунав'я	605	190	327	58	274	60
Західне Подунав'я	326	109	174	40	151	41
Південне Подунав'я	320	128	131	24	113	41
Північна Угорщина	655	1602	258	324	244	373
Північна Велика Рівнина	2022	569	881	166	999	191
Південна Велика Рівнина	496	144	243	44	233	44
Угорщина	7396	3882	3384	999	3245	1131

Співвідношення частки жінок та чоловіків серед українців у країнах їхнього проживання

Країна	Частка чоловіків	Частка жінок	Країна	Частка чоловіків	Частка жінок
1	2	3	4	5	6
Білорусь	45,1	54,9	Литва	48,3	51,7

Закінчення додатка Г.1

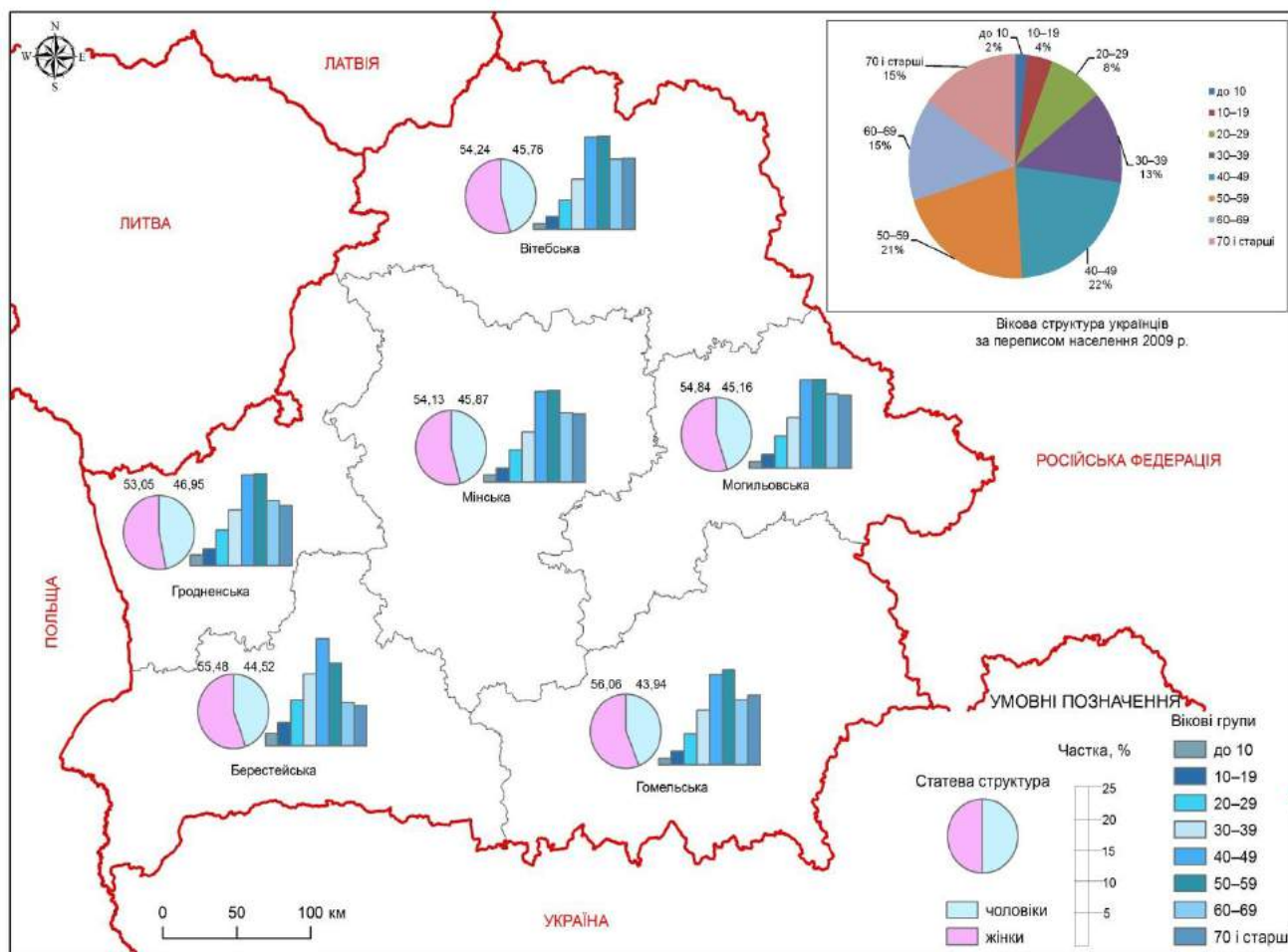
1	2	3	4	5	6
Вірменія	17,6	82,4	Молдова	45,8	54,2
Естонія	47	53	Росія	46	54
Іспанія	44,2	55,8	Румунія	50,2	49,8
Казахстан	45,8	54,2	Таджикистан	26,3	73,1
Канада	48,8	51,2	Угорщина	41,6	58,4
Киргизстан	41,3	58,4	Чехія	50,3	49,7
Латвія	47,7	52,3			

Додаток Г.2

Статевовікова структура українців у розрізі областей

Область	Вікова група							
	до 10	10–19	20–29	30–39	40–49	50–59	60–69	70 і старші
Білорусь	3059	5957	13129	21225	34365	33425	23497	24063
Чоловіки	1492	2937	6206	9225	15646	15485	10959	9664
Жінки	1567	3020	6923	12000	18719	17940	12538	14399
Берестейська	1172	2173	4253	6759	10048	7756	4036	3749
Чоловіки	538	1119	1945	2736	4540	3660	1906	1386
Жінки	634	1054	2308	4023	5508	4096	2130	2463
Вітебська	190	444	1007	1716	3165	3190	2413	2432
Чоловіки	88	217	475	748	1461	1480	1135	1058
Жінки	102	227	532	968	1704	1710	1278	1374
Гомельська	475	995	2250	3980	6549	6891	4713	5065
Чоловіки	233	495	1090	1714	2898	3193	2103	1859
Жінки	242	500	1160	2266	3651	3698	2610	3206
Гродненська	370	583	1246	1963	3198	3237	2275	2111
Чоловіки	196	268	590	892	1490	1577	1131	890
Жінки	174	315	656	1071	1708	1660	1144	1221
м. Мінськ	344	754	2034	3164	4904	5784	4880	5498
Чоловіки	171	340	980	1482	2342	2605	2249	2275
Жінки	173	414	1054	1682	2562	3179	2631	3223
Мінська	315	600	1358	2088	3793	3840	2895	2856
Чоловіки	164	315	649	944	1707	1786	1339	1236
Жінки	151	285	709	1144	2086	2054	1556	1620
Могильовська	193	408	981	1555	2708	2727	2285	2252
Чоловіки	102	183	477	709	1208	1184	1096	960
Жінки	91	225	504	846	1500	1543	1189	1242

Статевовікова структура українців у розрізі областей

Статевовікова структура українців за територією проживання за переписом Вірменії 2011 р.

Вікова група	Все населення	Чол.	Жін.	Міське населення	Чол.	Жін.	Сільське населення	Чол.	Жін.
	1176	207	969	957	182	775	219	25	194
0-9	65	29	36	52	25	27	13	4	9
10-19	55	27	28	52	25	27	3	2	1
20-29	101	25	76	82	21	61	19	4	15
30-39	131	32	99	101	26	75	30	6	24
40-49	167	25	142	132	22	110	35	3	32
50-59	199	25	174	161	23	138	38	2	36
60 і старші	458	44	414	377	40	337	81	4	77

Статєво-вікова структура українського населення Латвії за переписом 2000 р.

Вікова група	Все населення	Чоловіки	Жінки	Частка вікової групи	Частка вікової групи	Частка вікової групи
1	2	3	4	5	6	7
	63644	31798	31846	100	100	100
0-4	1197	638	559	1,88	2,01	1,76

Закінчення додатка Г.5

1	2	3	4	5	6	7
5-9	2049	1049	1000	3,22	3,30	3,14
10-14	3561	1863	1698	5,60	5,86	5,33
15-19	3562	1818	1744	5,60	5,72	5,48
20-24	3354	1724	1630	5,27	5,42	5,12
25-29	3631	1730	1901	5,71	5,44	5,97
30-34	4854	2178	2676	7,63	6,85	8,40
35-39	6258	3158	3100	9,83	9,93	9,73
40-44	6449	3237	3212	10,13	10,18	10,09
45-49	6078	3049	3029	9,55	9,59	9,51
50-54	5108	2530	2578	8,03	7,96	8,10
55-59	4017	2274	1743	6,31	7,15	5,47
60-64	5207	2758	2449	8,18	8,67	7,69
65-69	2476	1280	1196	3,89	4,03	3,76
70+	5841	2510	3331	9,18	7,89	10,46

Додаток Г.6

Статеві-вікова структура українського населення Латвії за переписом 2011 р.

Вікова група	Все населення	Чоловіки	Жінки	Частка вікової групи	Частка вікової групи	Частка вікової групи
	45798	21860	23938	100	100	100
0-4	645	314	331	1,41	1,44	1,38
5-9	707	356	351	1,54	1,63	1,47
10-14	793	426	367	1,73	1,95	1,53
15-19	1256	645	611	2,74	2,95	2,55
20-24	2280	1170	1110	4,98	5,35	4,64
25-29	2578	1321	1257	5,63	6,04	5,25
30-34	2548	1330	1218	5,56	6,08	5,09
35-39	2703	1287	1416	5,90	5,89	5,92
40-44	3522	1496	2026	7,69	6,84	8,46
45-49	4637	2227	2410	10,12	10,19	10,07
50-54	5098	2511	2587	11,13	11,49	10,81
55-59	4690	2248	2442	10,24	10,28	10,20
60-64	4339	2013	2326	9,47	9,21	9,72
65-69	2669	1376	1293	5,83	6,29	5,40
70-74	3717	1724	1993	8,12	7,89	8,33
75-79	1518	656	862	3,31	3,00	3,60
80-84	1318	542	776	2,88	2,48	3,24
85-89	580	148	432	1,27	0,68	1,80
90+	200	70	130	0,44	0,32	0,54

Статевовікова структура українців у Казахстані за переписами населення 1999 і 2009 рр.)

Вікова група	Все населення						Чоловіки						Жінки					
	1999		2009		1999		2009		1999		2009		1999		2009			
	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.		
Всього	547065	100	333031	100	254769	100	152435	100	292296	100	180596	100						
0-9	44905	8,2	21461	6,4	23392	9,2	11086	7,3	21513	7,4	10375	5,7						
10-19	65790	12,0	30036	9,0	33958	13,3	15717	10,3	31832	10,9	14319	7,9						
20-29	66251	12,1	40754	12,2	33676	13,2	21495	14,1	32575	11,1	19259	10,7						
30-39	80074	14,6	42525	12,8	39607	15,5	20919	13,7	40467	13,8	21606	12,0						
40-49	81006	14,8	53822	16,2	38863	15,3	25980	17,0	42143	14,4	27842	15,4						
50-59	73949	13,5	51134	15,4	32547	12,8	22983	15,1	41402	14,2	28151	15,6						
60-69	81442	14,9	42910	12,9	36615	14,4	16731	11,0	44827	15,3	26179	14,5						
70 і старші	53648	9,8	50389	15,1	16111	6,3	17524	11,5	37537	12,8	32865	18,2						

Статевовікова структура українців за типом поселень за результатами перепису населення 2009 р.

Вікова група	Міське населення						Сільське населення					
	Все населення		Чоловіки		Жінки		Все населення		Чоловіки		Жінки	
	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.
Всього	185977	100	82608	100	103369	100	147054	100	69827	100	77227	100
0-9	9659	5,2	5094	6,2	4565	4,4	11802	8,0	5992	8,6	5810	7,5
10-19	14168	7,6	7349	8,9	6819	6,6	15868	10,8	8368	12,0	7500	9,7
20-29	22616	12,2	11660	14,1	10956	10,6	18138	12,3	9835	14,1	8303	10,8
30-39	23866	12,8	11493	13,9	12373	12,0	18659	12,7	9426	13,5	9233	12,0
40-49	29967	16,1	14034	17,0	15933	15,4	23855	16,2	11946	17,1	11909	15,4
50-59	29414	15,8	12681	15,4	16733	16,2	21720	14,8	10302	14,8	11418	14,8
60-69	26025	14,0	9884	12,0	16141	15,6	16885	11,5	6847	9,8	10038	13,0
70 і старші	30262	16,3	10413	12,6	19849	19,2	20127	13,7	7111	10,2	13016	16,9

Додаток Г.9

Статеві-вікова структура українського населення Молдови за переписом 2004 р.

Вікова група	Все населення			Міське населення			Сільське населення		
	дві статі	чоловіки	жінки	дві статі	чоловіки	жінки	дві статі	чоловіки	жінки
всього	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
0-4	34	38	30	26	30	23	42	46	38
5-9	41	47	36	30	34	26	54	60	48
10-14	54	61	49	45	53	39	64	69	60
15-19	72	79	65	77	84	70	66	74	60
20-24	68	76	62	72	79	66	65	74	57
25-29	64	71	59	66	73	60	62	68	57
30-34	65	70	61	68	73	64	62	67	57
35-39	63	66	60	66	67	64	60	65	55
40-44	77	80	76	85	85	86	69	75	64
45-49	83	85	82	95	94	96	71	77	66
50-54	83	82	83	94	90	97	70	74	67
55-59	58	55	61	66	63	69	50	47	53
60-64	62	56	68	61	58	64	64	54	72
65-69	63	53	71	60	52	67	65	54	75
70-74	47	37	55	35	29	41	59	46	71
75+	64	43	81	52	35	65	77	51	100
не вказано	1	1	1	2	2	1	0	0	0

Додаток Г.10

Статеві-вікова структура українського населення Росії за типом поселень за результатами перепису населення 2010 р. [354].

вікова група	Все населення	Частка вікової групи	Міське населення	Частка вікової групи	Сільське населення	Частка вікової групи
	1927988	100	1475951	100	452037	100
0-4	13946	0,72	10442	0,64	3504	0,78
5-9	17599	0,91	13197	0,82	4402	0,97
10-14	25300	1,31	18676	1,17	6624	1,47
15-17	21111	1,09	16109	1,00	5002	1,11
18-19	17802	0,92	14326	0,85	3476	0,77
20-24	60978	3,16	48008	2,84	12970	2,87
25-29	74727	3,88	59296	3,51	15431	3,41
30-34	101514	5,27	80209	4,95	21305	4,71
35-39	141221	7,32	111008	6,95	30213	6,68
40-44	168350	8,73	130870	8,30	37480	8,29
45-49	205984	10,68	158611	10,02	47373	10,48
50-54	223058	11,57	169250	11,08	53808	11,90
55-59	205291	10,65	155548	10,47	49743	11,00
60-64	182553	9,47	139401	9,62	43152	9,55
65-69	121867	6,32	92006	6,65	29861	6,61
70 і старші	346669	17,98	258979	21,13	87690	19,40
вік не вказаний	18	0,00	15	0,00	3	0,00

Співвідношення частки чоловіків та жінок по адміністративних одиницях
Російської Федерації за переписом населення 2010 р. [354].

Адміністративна одиниця	Все населення	К-сть чоловікі в	К-сть жінок	Частка чоловіків та жінок		Різниця частки чоловіків та жінок
				5	6	
1	2	3	4	5	6	7
Росія	1927988	887737	1040251	46,04	53,96	-7,91
Білгородська	41914	17503	24411	41,76	58,24	-16,48
Брянська	13769	5989	7780	43,50	56,50	-13,01
Володимирська	12541	5683	6858	45,32	54,68	-9,37
Воронезька	43054	18772	24282	43,60	56,40	-12,80
Іванівська	7684	3289	4395	42,80	57,20	-14,39
Калужська	16662	7833	8829	47,01	52,99	-5,98
Костромська	5660	2797	2853	49,42	50,41	-0,99
Курська	13643	5634	8009	41,30	58,70	-17,41
Липецька	9901	4367	5534	44,11	55,89	-11,79
Московська	119474	58264	61210	48,77	51,23	-2,47
Орловська	7917	3485	4432	44,02	55,98	-11,96
Рязанська	8894	4200	4694	47,22	52,78	-5,55
Смоленська	12223	5779	6444	47,28	52,72	-5,44
Тамбовська	7263	3074	4189	42,32	57,68	-15,35
Тверська	15707	7251	8456	46,16	53,84	-7,67
Тульська	15027	6713	8296	44,67	55,21	-10,53
Ярославська	9492	4551	4941	47,95	52,05	-4,11
м. Москва	154104	75299	78805	48,86	51,14	-2,28
Р. Карелія	12677	6116	6561	48,24	51,76	-3,51
Р. Комі	36082	17382	18700	48,17	51,83	-3,65
Архангельська	16976	8977	7999	52,88	47,12	5,76
Вологодська	8602	4571	4031	53,14	46,86	6,28
Калінінградська	32771	15935	16836	48,63	51,37	-2,75
Ленінградська	31769	15408	15361	48,50	48,35	0,15
Мурманська	34268	15987	18281	46,65	53,35	-6,69
Новгородська	7025	3299	3726	46,96	53,04	-6,08
Псковська	8636	4180	4456	48,40	51,60	-3,20
м. Санкт-Петербург	64446	31818	32628	49,37	50,63	-1,26
Р. Адигея	5856	2419	3437	41,31	58,69	-17,38
Р. Калмикія	1531	646	885	42,19	57,81	-15,61
Краснодарський к.	83746	34395	49351	41,07	58,93	-17,86
Астраханська	8132	3566	4566	43,85	56,15	-12,30
Волгоградська	35607	15114	20493	42,45	57,55	-15,11
Ростовська	77802	30417	47385	39,10	60,90	-21,81
Р. Дагестан	1511	447	1064	29,58	70,42	-40,83
Р. Інгусетія	91	22	69	24,18	75,82	-51,65
Кабардино-Балкарія.	4800	1776	3024	37,00	63,00	-26,00
Карачаєво-Черкеська Р.	1990	713	1277	35,83	64,17	-28,34
Р. Пн. Осетія-Аланія	3251	1098	2153	33,77	66,23	-32,45
Чеченська Р.	415	226	189	54,46	45,54	8,92
Ставропольський к.	30373	12297	18076	40,49	59,51	-19,03

1	2	3	4	5	6	7
Р. Башкортостан	39875	18023	21852	45,20	54,80	-9,60
Р. Марі Ел	3601	1786	1815	49,60	50,40	-0,81
Р. Мордовія	3185	1490	1695	46,78	53,22	-6,44
Р. Татарстан	18241	8402	9839	46,06	53,94	-7,88
Р. Удмуртія	8332	4080	4252	48,97	51,03	-2,06
Чувацька Р.	4707	2070	2637	43,98	56,02	-12,05
Пермський к.	16269	8007	8262	49,22	50,78	-1,57
Кіровська	7718	4215	3503	54,61	45,39	9,23
Нижегородська	17657	8534	9123	48,33	51,67	-3,34
Оренбургська	49610	21582	28028	43,50	56,50	-12,99
Пензенська	8595	3798	4797	44,19	55,81	-11,62
Самарська	42169	18932	23237	44,90	55,10	-10,21
Саратовська	41942	18211	23731	43,42	56,58	-13,16
Ульянівська	10484	4764	5720	45,44	54,56	-9,12
Курганська	7080	3359	3721	47,44	52,56	-5,11
Свердловська	35563	16555	19008	46,55	53,45	-6,90
Тюменська	157296	78959	78337	50,20	49,80	0,40
Челябінська	50081	22205	27876	44,34	55,66	-11,32
Р. Алтай	1010	529	481	52,38	47,62	4,75
Р. Бурятія	5654	2868	2786	50,73	49,27	1,45
Р. Тува	493	258	235	52,33	47,67	4,67
Р. Хакасія	5039	2330	2709	46,24	53,76	-7,52
Алтайський к.	32226	13964	18262	43,33	56,67	-13,34
Забайкальський к.	6743	3540	3203	52,50	47,50	5,00
Красноярський к.	38012	18340	19672	48,25	51,75	-3,50
Іркутська	30827	14336	16491	46,50	53,50	-6,99
Кемеровська	22156	9734	12422	43,93	56,07	-12,13
Новосибірська	22098	10014	12084	45,32	54,68	-9,37
Омська	51841	22312	29529	43,04	56,96	-13,92
Томська	11254	5552	5702	49,33	50,67	-1,33
Р. Саха (Якутія)	20341	10306	10035	50,67	49,33	1,33
Камчатський к.	11488	5692	5796	49,55	50,45	-0,91
Приморський к.	49953	21007	28946	42,05	57,95	-15,89
Хабаровський к.	26803	12417	14386	46,33	53,67	-7,35
Амурська	16636	7486	9150	45,00	55,00	-10,00
Магаданська	9857	4525	5332	45,91	54,09	-8,19
Сахалінська	12136	5714	6422	47,08	52,92	-5,83
Єврейська а. о.	4871	2059	2812	42,27	57,73	-15,46
Чукотський а. о.	2869	1472	1397	51,31	48,69	2,61

Статеві-вікова структура українців у Російській Федерації за типом поселень за переписом 2010 р. [354].

Вікова група	Все населення			Міське населення			Сільське населення		
	дві статі	чоловіки	жінки	дві статі	чоловіки	жінки	дві статі	чоловіки	жінки
0-4	1927988	887737	1040251	1475951	682850	793101	452037	204887	247150
5-9	13946	7263	6683	10442	5446	4996	3504	1817	1687
10-14	17599	9091	8508	13197	6781	6416	4402	2310	2092
15-17	25300	13118	12182	18676	9707	8969	6624	3411	3213
18-19	21111	10753	10358	16109	8122	7987	5002	2631	2371
20-24	17802	8987	8815	14326	7174	7152	3476	1813	1663
25-29	60978	31386	29592	48008	24509	23499	12970	6877	6093
30-34	74727	38233	36494	59296	30230	29066	15431	8003	7428
35-39	101514	50025	51489	80209	39551	40658	21305	10474	10831
40-44	141221	68897	72324	111008	54448	56560	30213	14449	15764
45-49	168350	82028	86322	130870	64137	66733	37480	17891	19589
50-54	205984	101702	104282	158611	78391	80220	47373	23311	24062
55-59	223058	107795	115263	169250	81636	87614	53808	26159	27649
60-64	205291	96411	108880	155548	72483	83065	49743	23928	25815
65-69	182553	82467	100086	139401	62591	76810	43152	19876	23276
70 і більше	121867	52674	69193	92006	40423	51583	29861	12251	17610
Вік не вказаний	346669	126894	219775	258979	97209	161770	87690	29685	58005
	18	13	5	15	12	3	3	1	2

Володіння житлом осіб українського походження, осіб народжених поза межами США за віковими групами за переписом населення 2010 р.

Вікова група	Всього			Народжені в США			Народжені поза межами США		
	Всього	Власне житло	Орендоване житло	Всього	Власне житло	Орендоване житло	Всього	Власне житло	Орендоване житло
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
15-24	13833	1889	11944	8141	851	7290	5692	1038	4654
ЧИСЕЛЬНІСТЬ									

Закінчення додатка Г.13

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
25-44	118307	69725	48582	74955	48020	26935	43352	21075	21647
45-64	169830	135642	34188	123283	103145	20138	46547	32497	14050
65+	102977	74033	28944	69249	57054	12195	33728	16979	16749
Всього	404947	281289	123658	275628	209070	66558	129319	72219	57100
ЧАСТКА									
15-24	3,42	0,67	9,66	2,95	0,41	10,95	4,40	1,44	8,15
25-44	29,22	24,79	39,29	27,19	22,97	40,47	33,52	29,18	37,91
45-64	41,94	48,22	27,65	44,73	49,34	30,26	35,99	45,87	24,61
65+	25,43	26,32	23,41	25,12	27,29	18,32	26,08	23,51	29,33
Всього	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Додаток Г.14

Володіння житлом осіб українського походження за віковими групами та періодом імміграції до США за переписом населення США 2010 р.

Вікова група	Всі іммігранти		Іммігрували перед 1974 р.		1974-1987		1988-2010	
	Всього	Власне житло	Всього	Власне житло	Всього	Власне житло	Всього	Власне житло
15-24	5692	1038	4654		26		5666	1038
25-44	43352	21705	307	234	2914	2184	40131	19287
45-64	46547	32497	9892	8206	4749	3864	31906	20427
65+	33728	16979	15444	13410	3164	1664	15120	1905
Всього	129319	72219	25643	21850	10853	7712	92823	42657
ЧАСТКА								
15-24	4,40	1,44	0,00	0,00	0,24	0	6,10	2,43
25-44	33,52	30,05	1,20	1,07	26,85	28,32	43,23	45,21
45-64	35,99	45,00	38,58	37,56	43,76	50,10	34,37	47,89
65+	26,08	23,51	60,23	61,37	29,15	21,58	16,29	4,47
Всього	100	100	100	100	100	100	100	100

ЧИСЕЛЬНІСТЬ

ЧАСТКА

Володіння житлом осіб українського походження по штатах та періодом імміграції до США за переписом населення США 2010 р.

Штат	Всі домовласники			Народжені в США			до 1988			1988–2010		
	Всього	Власне	Оренда	Всього	Власне	Оренда	Всього	Власне	Оренда	Всього	Власне	Оренда
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
США	408601	288038	120563	281607	214071	67536	38756	31085	7671	88238	42882	45356
Айдахо	995	728	267	598	431	167	68	46	114	283	229	54
Айова	1069	601	468	505	337	168	56	101	157	407	208	199
Алабама	962	765	197	795	690	105	0	0	0	167	75	92
Аляска	352	197	155	247	144	103	33	19	52	53	20	33
Арізона	6443	5044	1399	4979	3856	1123	695	61	756	708	493	215
Арканзас	875	757	118	769	651	118	68		68	38	38	
Вайомінг	447	418	29	386	357	29				61	61	
Вашингтон	16010	9175	6835	5671	3822	1849	671	87	758	9581	4682	4899
Вермонт	929	637	292	875	627	248	10		10	44		44
Вірджинія	8142	5898	2244	6490	4869	1621	545	105	650	1002	484	518
Вісконсін	4803	3309	1494	3603	2394	1209	484	64	548	652	431	221
Гавайї	457	149	308	130	69	61	51	95	146	181	29	152
Делавер	2893	2501	392	2598	2206	392	242		242	53	53	
Джорджія	4555	3611	944	2920	2358	562	322	25	347	1288	931	357
Західна Вірджинія	590	500	90	555	465	90				35	35	
Іллінойс	21620	15286	6334	12452	9338	3114	2673	441	3114	6054	3275	2779
Індіана	3920	3287	633	2885	2588	297	251	25	276	759	448	311
Каліфорнія	39841	22758	17083	20337	13432	6905	3511	1112	4623	14881	5815	9066
Канзас	916	701	215	580	410	170	169		169	167	122	45
Кентуккі	1061	748	313	842	529	313	7		7	212	212	
Колорадо	5289	3875	1414	3992	2954	1038	368		368	929	553	376
Коннектикут	10219	7891	2328	8362	6674	1688	726	57	783	1074	491	583
Луїзіана	396	335	61	305	263	42	56		56	35	16	19
Массачусетс	11746	7361	4385	7977	5344	2633	670	270	940	2829	1347	1482
Мен	856	608	248	789	590	199	18	49	67			
Меріленд	9969	7216	2753	6473	5245	1228	864	85	949	2547	1107	1440

Закінчення додатка Г.15

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Міннесота	6689	5034	1655	4250	3574	676	638	240	878	1561	822	739
Міссісіпі	412	340	72	321	268	53	72		72	19		19
Міссурі	3446	3573	873	2657	1976	681	243	43	286	503	354	149
Мічиган	18454	14761	3693	15586	12753	2833	1255	180	1435	1433	753	680
Монтана	928	410	518	749	372	377		37	37	142	38	104
Небраска	521	467	54	313	259	54	38		38	170	170	
Невада	2452	1831	621	1935	1614	321	130	115	245	272	87	185
Нью Гемпшир	1496	1082	414	1162	876	286				334	206	128
Нью Джерсі	30280	24021	6259	22011	18416	3595	3362	556	3918	4351	2243	2108
Нью Йорк	60016	36254	23762	37362	26022	11340	4502	2294	6796	15858	5730	10128
Нью Мехіко	1295	874	421	1077	779	298	71	37	108	110	24	86
Огайо	19840	15601	4239	15148	12182	2966	1678	148	1826	2866	1741	1125
Оклахома	1402	961	441	1222	840	382				180	121	59
округ Колумбія	1157	721	436	866	516	350	117		117	174	88	86
Орегон	6532	3583	2949	3329	1852	1477	215		215	2988	1516	1472
Пенсильванія	50889	39310	11589	42231	33906	8325	2400	574	2974	5694	3004	2690
Південна Дакота	363	191	172	81	39	42	44		44	238	108	130
Південна Кароліна	2199	1707	492	1850	1393	457	82		82	267	232	35
Північна Дакота	1580	1117	463	1535	1109	426	8		8	37		37
Північна Кароліна	6508	4600	1908	4646	3310	1336	398	68	466	1396	892	504
Род Айленд	1360	1128	232	1192	1021	171	29		29	139	78	61
Теннессі	2557	1827	730	1765	1242	523	161		161	631	424	207
Техас	8029	5882	2147	5868	4420	1448	448	221	669	1492	1014	478
Флорида	23285	18374	4911	17294	14048	3246	2446	480	2926	3065	1880	1185
Юта	1546	1033	513	1042	641	401	190	36	226	278	202	76

Особи українського походження за віком та періодом імміграції

Дві статі/вікова група	Всього	Народжені в США	Народжені поза межами США	<1946	1946–1952	1953–1987	1988–2010
0–4	47953	46571	1382	0	0	0	1382
5–17	136098	105531	30567	0	0	0	30567
18–24	74762	42899	31863	0	0	51	31812
25–44	235216	142401	92815	0	0	5833	86982
45–64	283787	197530	86257	0	6214	18740	61303
65+	153	97903	55578	1171	12709	14612	27086
Всього	931297	632835	298462	1171	18923	39236	239132
Чоловіки/вікова група							
0–4	26316	2592	1024	0	0	0	1024
5–17	69734	53442	16292	0	0	0	16292
18–24	34379	20304	14075	0	0	11	14064
25–44	112739	71277	41462	0	0	3311	38151
45–64	142188	102669	39159	0	3167	8832	27520
65+	66196	44205	21991	479	4870	6152	10490
Всього	451552	317189	134363	479	8037	18306	107541
Жінки/вікова група							
0–4	21637	21279	358	0	0	0	358
5–17	66364	52089	14275	0	0	0	14275
18–24	40383	22595	17788	0	0	40	17748
25–44	122477	71124	51353	0	0	2522	48831
45–64	141599	94861	46738	0	3047	9908	33783
65+	87285	53698	33587	692	7839	8460	16596
Всього	451552	317189	134363	479	8037	18306	107541

Розподіл українців у Вірменії за освітнім рівнем у віці 6 років і старших, статтю та місцем проживання за переписом населення 2011 р. [231].

	вища	сер. спеціальна	сер. проф. (проф.-техн.)	середня	основна	початкова	без початк. освіти
все населення	28,58	21,55	3,78	34,29	5,54	3,17	2,29
чоловіки	23,28	19,05	4,23	31,22	7,94	7,41	5,82
жінки	29,64	22,05	3,39	35,02	5,06	2,32	1,58
міське	31,82	21,14	3,45	32,25	5,07	3,13	2,37
чоловіки	24,55	18,56	4,19	30,54	8,38	7,19	5,99
жінки	33,42	21,71	3,29	32,63	4,34	2,24	1,58
сільське	14,29	23,33	5,24	43,81	7,62	3,33	1,90
чоловіки	13,64	22,73	4,55	36,36	4,55	9,09	4,55
жінки	14,36	23,40	5,32	44,68	7,98	2,66	1,60

Розподіл українців Казахстану за рівнем освіти та віком за переписом населення 1999 і 2009 рр.

	Населення у віці 15 років і старші		Вища		Незакінчена вища		Середня спеціальна		Початкова професійна		Загальна середня		Основна середня		Початкова	
	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009
	з них:															
Всього	467429	299351	48650	42536	5271	4863	120081	95088	24759	8988	123015	69149	96958	48715	65844	29025
15-19	31059	17817	0	0	166	711	1191	1316	919	736	10218	5538	18429	6874	954	2565
20-24	32035	21388	1885	3658	1737	1814	9144	6010	2921	694	12815	6567	6017	2314	332	257
25-29	34216	19366	4027	5064	672	416	13052	5327	3319	493	11513	5217	4536	2506	334	277
30-34	35721	20288	4975	4091	491	311	14632	6844	3284	630	11440	5466	3779	2599	308	276
35-39	44353	22237	6378	4026	435	314	17419	9559	3583	923	15331	5015	4336	2105	362	228
40-44	41847	23929	6443	4110	378	265	15317	11011	3029	992	14280	5302	4784	1985	581	206
45-49	39159	29893	6116	4575	325	242	13523	13546	2242	1175	12265	7421	5929	2633	962	252
50-54	31617	26835	5153	4057	254	213	9298	11619	1497	979	8665	6751	6339	2826	1858	346
55-59	42332	24299	4603	3633	200	173	8611	9684	1344	792	9473	5853	11932	3440	7309	701
60-64	52233	18896	4718	2873	193	119	9329	6364	1359	423	8536	4242	14132	3482	14635	1371
65-69	29209	24014	1808	2447	143	106	3396	5523	533	413	3110	4799	6358	6185	13317	4490
>70	53648	50389	2544	4002	277	179	5169	8285	729	738	5369	6978	10387	11766	24892	18056

Освітній рівень українців у Казахстані за статтю та місцем проживання за переписами населення 1999 та 2009 рр.

1	Рік перепису	Вища	Незакінчена вища	Середня спеціальна	Початкова професійна	Загальна середня	Основна середня	Початкова
Все населення	1999	10,4	1,1	25,7	5,3	26,3	20,7	14,1
	2009	14,2	1,6	31,8	3,0	23,1	16,3	9,7
Чоловіки	1999	10,6	1,2	23,8	6,8	29,4	22,9	11,6
	2009	13,3	1,7	31,0	3,9	25,3	17,0	7,6
Жінки	1999	10,3	1,1	27,3	4,0	23,7	19,0	16,2

Закінчення додатка Д.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	2009	14,9	1,6	32,4	2,3	21,3	15,7	11,4
Міське населення	1999	13,2	1,5	29,1	5,4	24,6	18,5	11,8
	2009	19,1	2,1	36,2	2,4	20,1	12,3	7,6
Чоловіки	1999	13,5	1,6	27,7	7,0	27,1	20,1	9,5
	2009	18,5	2,3	36,6	3,0	21,5	12,2	5,9
Жінки	1999	12,9	1,4	30,3	4,2	22,6	17,2	13,7
	2009	19,6	2,0	35,9	1,9	19,1	12,4	8,9
Сільське населення	1999	5,6	0,5	19,6	5,0	29,4	24,7	18,1
	2009	7,7	1,0	25,9	3,9	27,1	21,6	12,5
Чоловіки	1999	5,7	0,6	17,1	6,6	33,3	27,5	15,0
	2009	6,9	0,9	24,0	5,0	30,0	22,8	9,8
Жінки	1999	5,5	0,5	21,9	3,6	25,9	22,2	20,9
	2009	8,4	1,0	27,6	2,8	24,5	20,3	14,9

Додаток Д.4

Українське чоловіче населення Казахстану за рівнем освіти та віком за переписом населення 2009 р.

	Населення у віці 15 років і старші		з них:													
	Вища		Незакінчена вища		Середня спеціальна		Початкова професійна		Загальна середня		Основна середня		Початкова			
	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Всього з них у віці, років:	213416	135028	22589	17990	2571	2249	50690	41793	14616	5261	62736	34118	48767	22964	24677	10303
15-19	15997	9396	0	0	72	295	544	671	570	419	5015	2821	9742	3796	563	1347
20-24	16514	11332	876	1502	794	804	4060	3341	1729	451	6764	3582	3726	1435	231	171
25-29	17162	10163	1661	2196	334	221	5779	2856	1911	333	6442	2836	2681	1496	217	188
30-34	17566	10108	1973	1719	262	160	6379	3300	1925	390	6424	2782	2290	1539	192	176
35-39	22041	10811	2760	1538	231	147	7607	4478	2172	545	8499	2750	2665	1187	228	132

Закінчення додатка Д.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
40-44	20437	11555	2803	1575	218	132	6393	5054	1822	582	7848	2898	2805	1157	335	129
45-49	18426	14425	2763	1905	165	128	5363	6034	1337	694	6336	4009	3286	1478	491	150
50-54	14254	12422	2338	1709	120	112	3689	4899	901	580	4186	3433	3093	1495	807	175
55-59	18293	10561	2421	1536	108	83	3415	3729	829	441	4095	2825	5289	1632	2914	304
60-64	24359	7751	2732	1228	113	52	3985	2425	822	243	4025	1857	6914	1433	6422	503
65-69	12256	8980	907	1137	56	38	1485	1999	320	208	1397	1814	2839	2232	5351	1545
>70	16111	17524	1355	1945	98	77	1991	3007	278	375	1705	2511	3437	4084	6926	5483

Додаток Д.5

Українське жіноче населення Казахстану за рівнем освіти та віком за переписом населення 2009 р.

	Населення у віці 15 років і старші		Вища		Незакінчена вища		Середня спеціальна		Початкова професійна		Загальна середня		Основна середня		Початкова	
	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009
	з них:															
Всього з них у віці, років:	254013	164323	26061	24546	2700	2614	69391	53295	10143	3727	60279	35031	48191	25751	41167	18722
15-19	15062	8421	0	0	94	416	647	645	349	317	5203	2717	8687	3078	391	1218
20-24	15521	10056	1009	2156	943	1010	5084	2669	1192	243	6051	2985	2291	879	101	86
25-29	17054	9203	2366	2868	338	195	7273	2471	1408	160	5071	2381	1855	1010	117	89
30-34	18155	10180	3002	2372	229	151	8253	3544	1359	240	5016	2684	1489	1060	116	100
35-39	22312	11426	3618	2488	204	167	9812	5081	1411	378	6832	2265	1671	918	134	96
40-44	21410	12374	3640	2535	160	133	8924	5957	1207	410	6432	2404	1979	828	246	77
45-49	20733	15468	3353	2670	160	114	8160	7512	905	481	5929	3412	2643	1155	471	102
50-54	17363	14413	2815	2348	134	101	5609	6720	596	399	4479	3318	3246	1331	1051	171
55-59	24039	13738	2182	2097	92	90	5196	5955	515	351	5378	3028	6643	1808	4395	397
60-64	27874	11145	1986	1645	80	67	5344	3939	537	180	4511	2385	7218	2049	8213	868
65-69	16953	15034	901	1310	87	68	1911	3524	213	205	1713	2985	3519	3953	7966	2945
>70	37537	32865	1189	2057	179	102	3178	5278	451	363	3664	4467	6950	7682	17966	12573

Українське міське населення Казахстану за рівнем освіти та віком за переписом населення 2009 р.

	Населення у віці 15 років і старші		з них:															
	Вища		Незакінчена вища		Середня спеціальна		Початкова професійна		Загальна середня		Основна середня		Початкова					
	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009				
Всього з них у віці, років:																		
15-19	17937	8917	0	149	552	893	897	624	460	6662	2876	9839	3030	334	1068			
20-24	19628	11664	1574	2573	1323	6662	3767	1894	272	6921	2893	2780	726	106	76			
25-29	21536	10952	3329	3906	573	9249	3554	2142	225	5989	2195	2230	672	134	81			
30-34	22474	11385	3958	3261	396	249	10133	4508	279	5956	2240	1861	736	126	89			
35-39	28100	12481	5001	3145	352	232	12222	6074	347	8177	2001	2180	580	132	78			
40-44	26966	13316	5032	3109	285	195	10841	6782	361	8090	2152	2447	617	241	74			
45-49	26089	16651	4786	3406	249	178	9866	8465	460	7621	3227	3149	827	396	72			
50-54	20911	15166	4075	3056	191	158	6796	7223	416	5555	3181	3474	1000	795	115			
55-59	27329	14248	3745	2719	154	126	6539	6317	351	6391	3094	7008	1361	3395	269			
60-64	32730	11438	3935	2201	137	85	6910	4291	194	5703	2546	8452	1560	7259	551			
65-69	18612	14587	1518	1986	102	87	2561	3985	238	2165	3171	4266	3170	7414	1927			
>70	35777	30262	2246	3301	237	141	4143	6040	441	4063	4840	7387	6778	14839	8551			

Українське міське населення Казахстану за рівнем освіти та віком за переписом населення 2009 р. (чоловіки)

	Населення у віці 15 років і старші		з них:																
	Вища		Незакінчена вища		Середня спеціальна		Початкова професійна		Загальна середня		Основна середня		Початкова						
	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17			
з них у віці, років:																			
133498	74800	18032	13805	2119	1691	36993	27368	9306	2252	36132	16058	26776	9093	12689	4384				

Закінчення додатка Д.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
15-19	9098	4635	0	0	66	234	430	455	391	273	3240	1440	5127	1659	198	554
20-24	9865	6017	710	1031	711	598	3048	2147	1111	175	3583	1550	1708	445	78	50
25-29	10619	5643	1380	1704	286	151	4255	1930	1227	158	3293	1229	1303	397	84	57
30-34	10830	5579	1557	1398	214	133	4553	2245	1179	168	3296	1143	1109	428	78	50
35-39	13724	5914	2175	1240	183	112	5451	2923	1356	202	4472	1058	1335	321	87	44
40-44	12798	6256	2181	1190	164	102	4484	3186	1153	218	4378	1152	1432	350	145	46
45-49	11944	7778	2147	1429	125	93	3866	3835	832	252	3818	1679	1770	441	206	40
50-54	9369	6729	1831	1272	87	79	2724	3042	571	207	2615	1549	1737	513	364	60
55-59	11702	5952	1935	1136	84	61	2590	2425	556	179	2658	1402	3050	633	1361	109
60-64	15008	4547	2198	924	75	35	2902	1605	519	104	2609	1055	4026	602	3111	217
65-69	7579	5337	758	922	35	33	1106	1417	212	109	923	1138	1798	1075	2839	639
>70	10962	10413	1160	1559	89	60	1584	2158	199	207	1247	1663	2381	2229	4138	2518

Додаток Д.8

Українське міське населення Казахстану за рівнем освіти та віком за переписом населення 2009 р. (жінки)

	Населення у віці 15 років і старші		з них:													
			Вища		Незакінчена вища		Середня спеціальна		Початкова професійна		Загальна середня		Основна середня		Початкова	
	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Всього з них у віці, років:	164591	96267	21167	18858	2244	1924	49822	34535	6916	1792	37161	18358	28297	11964	22482	8567
15-19	8839	4282	0	0	83	318	463	442	233	187	3422	1436	4712	1371	136	514
20-24	9763	5647	864	1542	827	725	3614	1620	783	97	3338	1343	1072	281	28	26
25-29	10917	5309	1949	2202	287	138	4994	1624	915	67	2696	966	927	275	50	24
30-34	11644	5806	2401	1863	182	116	5580	2263	887	111	2660	1097	752	308	48	39
35-39	14376	6567	2826	1905	169	120	6771	3151	894	145	3705	943	845	259	45	34
40-44	14168	7060	2851	1919	121	93	6357	3596	804	143	3712	1000	1015	267	96	28
45-49	14145	8873	2639	1977	124	85	6000	4630	643	208	3803	1548	1379	386	190	32

Закінчення додатка Д.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
50-54	11542	8437	2244	1784	104	79	4072	4181	435	209	2940	1632	1737	487	431	55
55-59	15627	8296	1810	1583	70	65	3949	3892	397	172	3733	1692	3958	728	2034	160
60-64	17722	6891	1737	1277	62	50	4008	2686	399	90	3094	1491	4426	958	4148	334
65-69	11033	9250	760	1064	67	54	1455	2568	166	129	1242	2033	2468	2095	4575	1288
>70	24815	19849	1086	1742	148	81	2559	3882	360	234	2816	3177	5006	4549	10701	6033

Додаток Д.9

Українське сільське населення Казахстану за рівнем освіти та віком за переписом населення 2009 р.

	Населення у віці 15 років і старші		з них:															
	1999	2009	Вища		Незакінчена вища		Середня спеціальна		Початкова професійна		Загальна середня		Основна середня		Початкова			
			1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009
з них у віці, років:																		
15-19	13122	8900	0	17	159	298	419	276	276	3556	2662	8590	3844	620	1497			
20-24	12407	9724	311	1085	199	491	2482	2243	1027	422	5894	3674	3237	1588	226	181		
25-29	12680	8414	698	1158	99	127	3803	1773	1177	268	5524	3022	2306	1834	200	196		
30-34	13247	8903	1017	830	95	62	4499	2336	1218	351	5484	3226	1918	1863	182	187		
35-39	16253	9756	1377	881	83	82	5197	3485	1333	576	7154	3014	2156	1525	230	150		
40-44	14881	10613	1411	1001	93	70	4476	4229	1072	631	6190	3150	2337	1368	340	132		
45-49	13070	13242	1330	1169	76	64	3657	5081	767	715	4644	4194	2780	1806	566	180		
50-54	10706	11669	1078	1001	63	55	2502	4396	491	563	3110	3570	2865	1826	1063	231		
55-59	15003	10051	858	914	46	47	2072	3367	391	441	3082	2759	4924	2079	3914	432		
60-64	19503	7458	783	672	56	34	2419	2073	441	229	2833	1696	5680	1922	7376	820		
65-69	10597	9427	290	461	41	19	835	1538	155	175	945	1628	2092	3015	5903	2563		
>70	17871	20127	298	701	40	38	1026	2245	170	297	1306	2138	3000	4988	10053	9505		

Додаток Д.10

Українське сільське населення Казахстану за рівнем освіти та віком за переписом населення 2009 р. (чоловіки)

	з них:																
	Населення у віці 15 років і старші		Вища		Незакінчена вища		Середня спеціальна		Початкова професійна		Загальна середня		Основна середня		Початкова		
	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	
з них у віці, років:																	
15-19	6899	4761	0	0	6	61	114	216	179	146	1775	1381	4615	2137	365	793	
20-24	6649	5315	166	471	83	206	1012	1194	618	276	3181	2032	2018	990	153	121	
25-29	6543	4520	281	492	48	70	1524	926	684	175	3149	1607	1378	1099	133	131	
30-34	6736	4529	416	321	48	27	1826	1055	746	222	3128	1639	1181	1111	114	126	
35-39	8317	4897	585	298	48	35	2156	1555	816	343	4027	1692	1330	866	141	88	
40-44	7639	5299	622	385	54	30	1909	1868	669	364	3470	1746	1373	807	190	83	
45-49	6482	6647	616	476	40	35	1497	2199	505	442	2518	2330	1516	1037	285	110	
50-54	4885	5693	507	437	33	33	965	1857	330	373	1571	1884	1356	982	443	115	
55-59	6591	4609	486	400	24	22	825	1304	273	262	1437	1423	2239	999	1553	195	
60-64	9351	3204	534	304	38	17	1083	820	303	139	1416	802	2888	831	3311	286	
65-69	4677	3643	149	215	21	5	379	582	108	99	474	676	1041	1157	2512	906	
>70	5149	7111	195	386	9	17	407	849	79	168	458	848	1056	1855	2788	2965	

Додаток Д.11

Українське сільське населення Казахстану за рівнем освіти та віком за переписом населення 2009 р. (жінки)

	з них:															
	Населення у віці 15 років і старші		Вища		Незакінчена вища		Середня спеціальна		Початкова професійна		Загальна середня		Основна середня		Початкова	
	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009	1999	2009
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
з них у віці, років:																
89422	68056	4894	5688	456	690	18760	3227	1935	23118	16673	19894	13787	18685	10155		

Закінчення додатка Д.11

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
15-19	6223	4139	0	0	11	98	184	203	116	130	1781	1281	3975	1707	255	704
20-24	5758	4409	145	614	116	285	1470	1049	409	146	2713	1642	1219	598	73	60
25-29	6137	3894	417	666	51	57	2279	847	493	93	2375	1415	928	735	67	65
30-34	6511	4374	601	509	47	35	2673	1281	472	129	2356	1587	737	752	68	61
35-39	7936	4859	792	583	35	47	3041	1930	517	233	3127	1322	826	659	89	62
40-44	7242	5314	789	616	39	40	2567	2361	403	267	2720	1404	964	561	150	49
45-49	6588	6595	714	693	36	29	2160	2882	262	273	2126	1864	1264	769	281	70
50-54	5821	5976	571	564	30	22	1537	2539	161	190	1539	1686	1509	844	620	116
55-59	8412	5442	372	514	22	25	1247	2063	118	179	1645	1336	2685	1080	2361	237
60-64	10152	4254	249	368	18	17	1336	1253	138	90	1417	894	2792	1091	4065	534
65-69	5920	5784	141	246	20	14	456	956	47	76	471	952	1051	1858	3391	1657
>70	12722	13016	103	315	31	21	619	1396	91	129	848	1290	1944	3133	7265	6540

Додаток Д.12

Розподіл українського населення Російської Федерації за рівнем освіти та місцем проживання за переписом 2010 р.

Рівень освіти	чоловіки	жінки	міське	чоловіки	жінки	сільське	чоловіки	жінки
післявузівська	858252	1012627	1433621	660904	772717	437504	197348	240156
вища	6364	5239	10429	5772	4657	1174	592	582
неповна вища	232018	239328	416968	205275	211693	54378	26743	27635
середня спеціальна	22927	26406	42777	19971	22806	6556	2956	3600
проф.-технічна	283354	364203	516940	226610	290330	130617	56744	73873
середня (повна)	49451	39946	57618	31498	26120	31779	17953	13826
основна	149819	158899	217319	104875	112444	91399	44944	46455
початкова	75879	95909	103796	45432	58364	67992	30447	37545
не мають початкової освіти	36330	75441	62670	20309	42361	49101	16021	33080
з них неграмотні	1876	7256	4676	949	3727	4456	927	3529
не вказали освітній рівень	875	2419	1521	390	1131	1773	485	1288
	234	246	428	213	215	52	21	31

Зміна частки українців з певним освітнім рівнем за статтю та місцем проживання
в порівнянні з результатами перепису населення 2002 р.

Рівень освіти	Все населення	Чоловіки	Жінки	Міське	Чоловіки	Жінки	Сільське	Чоловіки	Жінки
Післявузівська	0,19	0,16	0,23	0,22	0,18	0,25	0,12	0,09	0,15
Вища	5,61	5,28	6,03	6,37	6,07	6,81	3,21	2,99	3,44
Неповна вища	0,2	0,21	0,2	0,17	0,2	0,15	0,3	0,28	0,31
Середня спеціальна	3,8	4,14	3,39	3,5	3,91	2,99	4,82	5,07	4,55
Професійно-техн.	-7,68	-9,2	-6,24	-7,12	-8,25	-6,01	-9,56	-12,56	-6,92
Середня (повна)	1,33	1,95	0,83	0,15	0,6	-0,22	5,21	6,46	4,19
Основна	-1,33	-0,79	-1,85	-1,68	-1,34	-2,02	-0,24	0,92	-1,24
Початкова	-1,59	-1,46	-1,81	-1,16	-1,04	-1,37	-3,04	-3	-3,18
Не мають поч. освіти	-0,35	-0,1	-0,6	-0,23	-0,08	-0,4	-0,76	-0,2	-1,27
Неграмотні	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Не вказали	-0,18	-0,2	-0,17	-0,23	-0,25	-0,21	-0,05	-0,05	-0,04